

KARL MARKS

**FRANSA'DA
SINIF SAVAŞIMLARI
1848-1850**

ERİŞ YAYINLARI

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI
1848-1850

KARL MARKS

Fransa'da Sınıf Savaşlarını 1848-1850, Ocak ve 1 Kasım 1850 tarihleri arasında Marks tarafından yazılmıştır. Özgün basımı Neue Rheinische Zeitung, Politisch-Ökonomische, 1850, n° 1, 2, 3, 5-6'da yayınlanmıştır.

[Türkçe çevirisi, Sevim Belli tarafından yapılmış ve Seçme Yapıtlar, Cilt: I içinde Sol yayınları tarafından yayınlanmıştır. Aralık 1979, Birinci Baskı, s: 226-362]

Eriş Yayınları tarafından düzenlenmiştir, 2003.

erisyay@kurtuluscephesi.com

<http://www.kurtuluscephesi.com>

<http://www.kurtuluscephesi.net>

<http://www.kurtuluscephesi.org>

İÇİNDEKİLER

9	Friedrich Engels'in Giriş
30	Fransa'da Sınıf Savaşları 1848-1850
31	I. Haziran 1848 Yenilgisi
55	II. 13 Haziran 1849
87	III. 13 Haziran 1849'un Sonuçları
120	IV. 1850 Yılında Genel Oy Sisteminin Yürürlükten Kaldırılması
135	<i>Açıklayıcı Notlar</i>

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI^[94]
1848-1850

KARL MARKS

FRİEDRİCH ENGELS'İN GİRİŞİ^[95]

Marx'ın bu yapıtı, onun, kendi materyalist anlayışı ile ve giderek durumun içerdiği verilerin yardımı ile çağdaş tarihin bir parçasını açıklama yolunda ilk girişimi oldu. *Komünist Manifesto*'da, teori, bütün modern tarihin bir taslağını yapmak için kullanılmıştı, Marx ve ben, *Neue Rheinische Zeitung*'un^[96] yayınladığı makalelerimizde, teoriyi, anın siyasal olaylarını yorumlamak için kullanmıştık. Buna karşılık, burada, bütün Avrupa'da, kritik olduğu kadar tipik olan birkaç yıllık bir gelişmenin akışı sırasında nedenlerin ardarda iç bağlantısını ortaya koymak, yani yazarn kafasında, siyasal olayları, son tahlilde, ekonomik olan nedenlerin sonuçlarına indirgemek söz konusu idi.

Günlük tarihten alınan olayların ve olaylar sırasının değerlendirilmesinde, hiç bir zaman en son ekonomik nedenlere ^[sayfa 226] kadar uzanılmayacaktır. Yetkili teknik basın o kadar bol malzeme

sağladığı bugün bile, dünya pazarı üzerinde sanayi ve ekonominin gidişini ve üretim yöntemlerinde meydana gelen değişiklikleri, herhangi bir anda, son derece karmaşık olan ve her gün değişen bu etkenlerin, çoğu zaman, üstelik, en önemlilerinin birdenbire bütün yeğinliği ile gün ışığına çıkmadan önce uzun süre gölgede kalan bu etkenlerin tümünün toplu halde bir bilançosunu yapabilecek şekilde günü gününe izlemek, İngiltere’de de olsa, hâlâ güç olacaktır. Belli bir dönemin ekonomi tarihine aydınlık toplu bir bakış, sözkonusu an için hiç bir zaman mümkün değildir; bu, ancak her şey olup bittikten, malzemeyi toplayıp ayıkladıktan sonra yapılabilir. İstatistik, burada zorunlu bir kaynaktır, ne var ki o da hep topallaya topallaya arkadan gelir. Demek ki, devam etmekte olan çağdaş tarih için, hemen her zaman bu en kesin etkeni değişmez kabul etmek, incelenen dönemin başlangıcındaki ekonomik durumu bütün dönem için veri ve değişmez olarak işlemek ya da apaçık olayların sonucu olan, dolayısıyla kendileri de açıkça ortaya çıkan bu ekonomik durumdaki değişiklikleri hesaba katmak zorunda olunacaktır. Sonuç olarak, materyalist yöntem, burada, sık sık, siyasal çatışmalar, ekonomik gelişmenin doğurduğu mevcut toplumsal sınıflar arasındaki ve sınıfların ayrı ayrı kesimleri arasındaki savaşıma indirgemekle ve çeşitli siyasal partilerin bu aynı sınıfların ve sınıf kesimlerinin az çok aslına uygun siyasal ifadeleri olduklarını göstermekle yetinmek zorunda kalacaktır.

Şurası apaçıktır ki, ekonomik durumdaki, yani incelenecek bütün olayların temelindeki zamandaş değişikliklerin kaçınılmaz olarak dikkate alınmaması, ancak bir yanlış kaynağı olabilir. Ama gözlerimizin önünde geçen bir tarih hakkında yapılacak toplu bir açıklamanın bütün koşulları, kaçınılmaz olarak, yanlış kaynakları taşırlar; oysa bu, gene de hiç kimseyi şimdiki zamanın tarihini yazmaktan alıkoymaz.

Marx bu işe giriştiği zaman, bu yanlış kaynağı çok daha fazla kaçınılmaz durumdaydı. 1848-1849 devrimci dönemi boyunca aynı anda meydana gelen ekonomik çalkantıları izlemek ya da hatta bunlar hakkında toplu bir görüşü ^[sayfa 227] sürekli olarak gözönünde bulundurmak, düpedüz olanaksız bir şeydi: Londra’daki sürgünün ilk aylarında –1849-1850 sonbahar ve kışında– durumu aynı oldu. Oysa Marx da, tam o sırada çalışmasına başladı. Elverişsiz durum ve koşullara karşın, onun, Fransa’nın Şubat devriminden

önceki ekonomik durumu hakkında ve, aynı şekilde, bu ülkenin o zamandan bu yana siyasal tarihi konusunda tam ve doğru bilgisi, ona, henüz hiç kimsenin yapamadığı bir biçimde, olayların, iç içe zincirleme sıralanışlarını açığa çıkaran bir betimlemesini, sonradan Marx'ın iki sınavından da parlak bir şekilde geçen bir betimlemesini yapma olanağını verdi.

Birinci sınav, Marx'ın, 1850 ilkyazından başlayarak, kendini ekonomik çalışmalara vermeye zaman bulabildiği ve ilk iş olarak son on yılın ekonomik tarihini incelemeye giriştiği zaman oldu. Böylece, daha önce yetersiz malzemeden, yarı yarıya önsel olarak çıkarmış olduğu sonuçlar hakkında, şimdi bizzat olguların yardımıyla, tamamıyla apaçık bir görüş edindi, şöyle ki: 1847'de dünya çapındaki ticari bunalım, Şubat ve Mart devrimlerinin gerçek anası idi ve 1848'in ortalarında yavaş yavaş geri gelen ve 1849 ve 1850'de doruğuna varan sınıai refah, Avrupa gericiliğine yeni bir güç katan canlandırıcı bir kuvvet oldu. Bu, kesin bir sınavdı. (*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-Ökonomische Revue*,^[96] Hamburg, 1850'nin Ocak, Şubat, Mart fasiküllerinde yayınlanan) ilk üç makalede, hâlâ, devrimci enerjinin yakında yeni bir atılım yapacağı umudu yer almakta iken, 1850 güzünde yayınlanan ve Marx'ın ve benim birlikte yazdığımız son çift fasiküldeki (Mayıstan Ekime kadar) tarihsel tablo bu çeşitten kuruntulara kesinlikle son verir: "Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın ardından gelebilir. Ama biri ne kadar kesirse, öteki de o kadar kesindir." Zaten tek temel değişiklik bu oldu. Anlatının, bu genel tabloda verilen ve 10 Marttan 1850 güzüne kadar giden devrimin de tanıtladığı gibi, daha önceki bölümlerde verilen olayların yorumunda, bu bölümlerde ortaya konan nedenden sonuca giden zincirleme sıralanışlarda, hiç bir değişiklik yapılmamıştı. İşte bu yüzden, bu devamı, dördüncü makale olarak bu [sayfa 228] yeni baskıya aldım.

İkinci sınav daha da çetin oldu. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 hükümet darbesinden hemen sonra, Marx, yeniden, 1848 Şubatından geçici olarak devrim döneminin sonunu gösteren bu olaya kadarki Fransa tarihine çalıştı, (*Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, 3. baskı, Meissner Hamburg 1885.) Bu broşürde, onun, bizim yaptığımızda açıkladığı dönem, daha kısaca da olsa, yeniden işlenmişti. Bizimki ile bir yıldan daha fazla bir zaman sonra meydana gelen bu kesin olayın ışığında yazılmış ikinci betimlemeyi karşılaştırmız,

görülebilecektir ki, yazar, burada pek az şeyi değiştirmek zorunda kalmıştır.

Bizim yapıtımıza çok özel bir önem veren başka bir şey de, bu kitabın, dünyanın bütün ülkelerinin işçi partilerinin, oybirliği ile, ekonominin yeniden düzenlenmesi istemlerini dile getirmek için kullandıkları formülü, en yoğun ve en anlatımlı biçimiyle, yani, üretim araçlarının toplum tarafından mülk edinilmesi biçiminde ilk kez ifade etmiş olmasıdır. İkinci bölümde, “proletaryanın devrimci isteklerinin özetlendiği bu ilk acemice formül” diye nitelendirilmiş olan “çalışma hakkı” konusunda şunları okuyabilirsiniz:

“Ama çalışma hakkının gerisinde, sermaye üzerindeki iktidar vardır, sermaye üzerindeki iktidarı gerisinde *üretim araçlarına sahip çıkmak*, onları birleşmiş işçi sınıfına bağımlı kılmak, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkilerin kaldırılması vardır.”

Şu halde, modern işçi sosyalizmini, feodal, burjuva, küçük-burjuva sosyalizmlerinin türlü türlü bütün nüanslarından vb. olduğu kadar ütopyik sosyalizmin ve ilkel işçi komünizminin pek anlaşılır olmayan karışık servet ortaklığından ayırdeden sav da, burada ilk kez ifadelendirilmiş bulunmaktadır. Marx, daha sonra bu formülü genişletti ve değişim araçlarını da kapsamına aldı ise de, bu genişletme, *Komünist Manifesto*'dan sonra kendiliğinden anlaşılacağı gibi, birinci savın zorunlu bir sonucundan başka bir şeyi ifade etmiyordu. Sonra, İngiltere'de bazı bilgili kimseler, son kez bir de “üleşim araçlarının” topluma devredilmesi gerektiğini ^[sayfa 229] formüle katıldılar. Bu baylar için, üretim araçlarından ve değişim araçlarından ayrı bu üleşim araçlarının hangi araçlar olduklarını söylemek güç olacaktır, yeter ki, politik üleşim araçlarından, vergilerden, yoksullara yardımdan ve *Sachsenwald*^[97] da dahil, başka vakıf gelirlerinden söz ediliyor olmasın. Ama, ilkönce, bunlar, daha şimdiden toplum ortaklığının, devletin ya da kamunun mülkiyetindeki üleşim araçları değil midir ve, ikinci olarak da, biz, kesinlikle bunları ortadan kaldırmak istemiyor muyuz?

*

Şubat devrimi patlak verdiği zaman, biz hepimiz, koşulları ve devrimci hareketlerin gidişini kavrama bakımından, geçmiş ta-

rihsel deneyin, özellikle de Fransa deneyinin büyümlü etkisi altındaydık. Genel altüst oluş işareti, 1789'dan bu yana bütün Avrupa'nın tarihine hükmetmiş olan Fransa'dan yola çıkmamış mıydı bir kez daha? Onun için, Paris'te, 1848 Şubatında ilan edilen "toplumsal" devrimin proletarya devriminin niteliği ve gidiş hakkındaki fikirlerimizin 1789 ve 1830 modellerinin anılarının damgasını taşıması apaçık, aynı zamanda kaçınılmaz bir şeydi. Ve hele Paris ayaklanması, zafere ulaşan Viyana, Milano ve Berlin ayaklanmalarıyla yankılanınca, Rusya sınırına kadar bütün Avrupa harekete sürüklenince, daha sonra Haziran ayında Paris'te proletarya ile burjuvazi arasında iktidar uğruna ilk büyük savaş verilince, kendi sınıfının zaferi bile bütün ülkelerin burjuvazisini, yeniden, henüz az önce devrilmiş bulunan kralcı-feodal gericiğin kollarna atılacak kadar sarsınca, biz, o günün koşulları içinde, büyük ve kesin kavganın başlamış olduğundan ve bu kavgayı uzun süreli ve seçeneklerle dolu bir tek devrimci dönemde vermek gerekeceğinden, ama bu kavganın ancak proletaryanın kesin zaferi ile sonuçlanabileceğinden artık hiç bir şekilde şüphe edemezdik.

1849 yenilgisinden sonra, *in partibus*,^[98] geçici hükümetlerin çevresinde toplaşan kaba (*vulgaire*) demokrasinin kuruntularını hiç bir biçimde paylaşmıyorduk. Bu demokrasi, "halkın" "zorbalara" karşı, kesin ve artık sonuncu olacak yakın zaferine güveniyordu, biz ise, "zorbalanın" [sayfa 230] elenmesinden sonra, tam bu aynı "halk" içinde gizli bulunan uzlaşmaz karşıt öğeler arasındaki uzun bir savaşıma inanıyorduk. Kaba demokrasi, bugünden yarıya yeni bir harekete geçme bekliyordu; daha 1850 güzünde, biz, devrimci dönemin hiç değilse birinci diliminin kapandığını, ve yeni bir ekonomik bunalımın patlak vermesine kadar beklenecek hiç bir şey olmadığını açıklıyorduk. Bunun içindir ki, biz, daha sonra, hemen hemen istisnasız, Bismarck'ın zahmetine değer bulduğu ölçüde, Bismarck ile uzlaşan aynı adamlar tarafından devrime ihanet etmiş kişiler olarak aforoz edildik.

Ama tarih bizi de haksız çıkardı, bizim o zamanki görüşümüzün bir yanılısına olduğunu ortaya koydu. Hatta daha da ileri gitti: yalnız bizim o zamanki yanılığımızı savurmakla kalmadı, proletaryanın, içinde dövüşmek zorunda olduğu koşulları da baştan aşağı altüst etti. 1848'in savaşım tarzı bugün her bakımdan eskimiş, zamanı geçmiştir ve bu, bu vesileyle daha yakından incelenmeye

değer bir noktadır.

Bütün devrimler, şimdiye kadar, belirli bir sınıfın egemenliğinin yerini, onun ayağını kaydıran başka bir sınıfın egemenliğinin alması ile sonuçlanmıştır; ama bütün egemen sınıflar, şimdiye kadar baskı altında tutulan halk kitlesine göre, küçük azınlıklar idiler. Böylelikle ki, egemen azınlık devriliyordu, başka bir azınlık onun yerine devlet dümenini eline geçiriyordu ve kamu kurumlarını kendi çıkarlarına göre değiştiriyordu. Ve, her seferinde, bu azınlık, ekonomik gelişme durumunun iktidara elverişli, yetkili ve yetenekli kıldığı gruptu ve kesinlikle bunun için, yalnızca bunun içindir ki, altüst oluş sırasında, baskı altında tutulan çoğunluk, ya azınlıktan yana bu harekete katlıyordu ya da en azından sessiz sedasız onu kabul ediyordu. Ama her olayın somut içeriğini bir yana bırakırsak, bütün bu devrimlerin ortak biçimi, azınlık devrimi olmaları idi. Çoğunluk ise, devrimle işbirliği yaptığı zaman bile, bunu, ancak, –bilerek ya da bilmeyerek– bir azınlığın hizmetinde yapıyordu; ama bu yüzden ve daha önce çoğunluğun pasif ve dirençsiz tutumu nedeniyle de azınlığın bütün halkın temsilcisi olma gibi bir havası oluyordu.

İlk büyük başarıdan sonra, zaferi kazanan azınlığın ikiye bölünmesi kuraldı: yarılarından biri elde edilen sonuçtan [sayfa 231] hoşnuttu, doygundu, öteki ise daha ileri gitmek istiyordu, hiç değilse kısmen, halkın büyük kalabalığının gerçek ya da sözde çıkarlarına giren yeni istemler ileri sürüyordu. Bu daha köklü istemler, bazı durumlarda pekâlâ kendilerini kabul ettiriyorlardı, ama çoğu kez ancak bir an için; daha ılımlı kesim, üstünlüğü ele geçiriyor, son kazanımlar yeniden tümüyle ya da bir bölümüyle yitirilmiş oluyordu; o zaman yenilenler ihanet diye bağınıyorlar ya da yenilgiyi raslantının üstüne atıyorlardı. Ama gerçekte, iş, çoğu kez şöyle idi: birinci zaferin başarılarını, ancak daha köktenci (radical) olan partinin ikinci zaferi sağlamlaştırıyordu; bu, bir kez kazanıldı mı, yani o an için zorunlu olan bir kez kazanıldı mı, köktenci unsurlar yeniden eylem sahnesinden siliniyordu ve başarıları da.

Modern zamanların bütün devrimleri, 17. yüzyılın büyük İngiliz devrimi ile^[99] başlamak üzere, bu özellikleri gösterdiler, bunlar, her türlü devrimci savaşımın ayrılmaz özellikleri gibi görünüyorlardı. Bunun gibi, proletaryanın kendi kurtuluşu uğruna savaşımına da aynı şekilde uygulanabilir göründüler; o kadar uygulanabilir ki, özellikle 1848'de, bu kurtuluşu hangi yönde aramak gerektiğini,

şöyle böyle de olsa, anlayan kişiler sayılı idi. Hatta Paris'te, proleter kitlelerin kendilerinin bile, henüz, zaferden sonra izlenecek yol hakkında kesinlikle hiç bir fikirleri yoktu. Ama bununla birlikte, içgüdüsel, kendiliğinden, bastırılması olanaksız hareket vardı. Bu, kesinlikle, bir azınlık tarafından yönetilen, doğru, ama bu kez azınlığın çıkarına değil çoğunluğun en yakın çıkarına yürütülen bir devrimin zorunlu olarak başarıya ulaşacağı durum değil miydi? Eğer biraz uzun süren bütün devrimci dönemlerde, öncülük eden azınlığın akla yatan bir biçimde sunmasını bildiği basit kurnazlıklarla büyük halk yığınları bu kadar kolaylıkla kazanılabiliyorduyorsa, kendi ekonomik durumlarının en karakteristik yansısından başka bir şey olmayan ve henüz kendilerinin anlamamış oldukları ve ancak belirsiz bir duygu halinde hissettikleri gereksinmelerinin en açık, en usçul ifadesi olan fikirlere nasıl daha yabancı, daha uzak kalabiliyorlardı? Yığınların bu devrimci ruh hali, beslenen hayaller yıkılır yıkılmaz ve hayal kırıklığı doğar doğmaz, çoğu kez çabucak ve hemen hemen [sayfa 232] her zaman, doğrusu, yerini bir çöküşe ve hatta karşı doğrultuda tam bir geri dönüşe bırakmıştır. Ama burada, hiç de kurnazlıklar söz konusu değildi, tersine, büyük çoğunluğun kendisinin en özgül çıkarlarının, ki, doğrusu, o zaman bu büyük çoğunluğun, hiç de açıkça farkında olmadığı, ama pratik gerçekleşme sırasında, apaçıklığın inandırıcı görünüşü ile bu yığınlar için de zorunlu olarak oldukça açık bir hale gelecek olan çıkarların gerçekleşmesi söz konusu idi. Ve eğer, 1850 baharında, Marx'ın üçüncü makalesinde ortaya koyduğu gibi, 1848 toplumsal devriminden çıkan burjuva cumhuriyetinin gelişmesi, bundan böyle, gerçek iktidarı –üstelik de kralcı zihniyette olan– büyük burjuvazinin elinde yoğunlaştırdıysa ve buna karşılık toplumun öteki sınıflarını, küçük-burjuvaları olduğu gibi köylüleri de proletaryanın çevresinde topladıysa ve, bunu, ortak zaferde ve zaferden sonra, deneyin derslerinden yararlanmanın ve zorunlu olarak da kesin etkenin onlar değil proletarya olmasını hazırlayacak bir biçimde yaptıysa –burada, bu azınlık devrimini, çoğunluğun devrimi haline dönüştürmenin bütün perspektifleri yok muydu?

Tarih bizi ve benzer düşüncede olanların hepsini haksız çikardı. Tarih gösterdi ki, Kıta üzerindeki iktisadi gelişme durumu, o zaman, kapitalist üretimin kaldırılması için henüz yeterince olgunlaşmamıştır; ve tarih, bunu, 1848'den bu yana bütün Kıtayı kaplamış

olan ve Fransa'da, Avusturya'da, Macaristan'da, Polonya'da ve son olarak da Rusya'da büyük sanayie ancak şimdi gerçekten söz hakkı veren ve Almanya'yı da birinci sınıf bir sanayi ülkesi durumuna getiren –bütün bunlar kapitalist bir temel üzerinde, yani 1848'de pekâlâ genişlemeye elverişli bir temel üzerinde olmak üzere– iktisadi devrim ile tanıtladı. Oysa, sınıf ilişkilerine her yerde ilk ışık tutan, manüfaktür döneminden gelme ve Doğu-Avrupa'da hatta zanaat loncalarından çıkma bir sürü ara varlıklar ortadan kaldıran ve böylelikle gerçek bir büyük sanayi burjuvazisi ve gerçek bir büyük sanayi proletaryası yaratarak bunları toplumsal gelişmenin ön planında birbirine karşı süren de bu sanayi devriminin ta kendisidir. Ama yalnız bu andadır ki, 1848'de, İngiltere'nin dışında, ancak Paris'te ve olsa olsa birkaç büyük sanayi [sayfa 233] merkezinde kendini göstermiş olan bu iki büyük sınıf arasındaki savaşım, 1848'de henüz akıldan bile geçmeyen bir yeğlilik kazanarak, bütün Avrupa'ya yayıldı. O zamanlar, küçük küçük grupların her derde deva, bulanık, yedili inciller kümesi vardı; bugün savaşın son amaçlarını parlak bilgisiyle ve kesin bir şekilde formüle eden Marx'ın evrensel olarak kabul edilmiş *tek* teorisi var; o zamanlar, yörelerine ve milliyetlerine göre birbirinden ayrılmış olan ve sadece ortak acı çekme duygularıyla birleşen, henüz az gelişmiş, coşku ile umutsuzluk arasında bocalayan yığınlar vardı; bugün durmadan ilerleyen, her gün sayıca, örgüt olarak, disiplin bakımından, ileriye görme ve zafere inanç bakımından sosyalistlerin *tek* uluslar arası büyük ordusu var. Bu güçlü proletarya ordusu, hâlâ amaca ulaşmamış olsa da, zaferi bir tek büyük darbeyle gerçekleştirmek olanaksız bulunduğuna göre, çetin, inatçı bir savaşta mevziden mevziye yavaş yavaş ilerlemek zorunda bulursa da, 1848'de toplumsal dönüşümü bir çırpıda sağlamanın olanaksız olduğu kesin olarak tanıtlanmış bulunmaktadır.

Kralcı, hanedancı iki hizbe bölünmüş olan,^[100] ama mali işleri için her şeyden önce huzur ve güvenlik isteyen bir burjuvazi; onun karşısında yenilmiş olan, ama gene de bir tehlike olmakta devam eden ve küçük-burjuvaların ve köylülerin gittikçe daha çok çevresinde toplandıkları bir proletarya –her şeye karşın hiç bir kesin çözüm getirmeyecek olan sürekli bir şiddetli patlama tehdidi–, üçüncü hırsızın, sözde demokrat taht taliplisi Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi için sanki özel olarak hazırlanmış durum işte buydu. Bonaparte, orduyu kullanarak, 2 Aralık 1851'de bu gergin

duruma son verdi, ve böylelikle Avrupa'ya iç huzuru sağlamış oldu, ama buna karşılık yeni bir savaşlar çağı açarak.^[101] Aşağıdan yukarı devrimler dönemi şimdilik sona ermişti; bunu yukardan aşağı devrimler dönemi izledi.

1851 imparatorluğunun gericiliği, bu çağın proletarya özlemlerinin olgunlaşmamış olduklarının yeni bir tanıtı oldu. Ama gene bu gericiliğin kendisi, proletarya özlemlerinin olgunlaşmaktan geri kalamayacağı koşulları yaratmak zorundaydı. İç huzur, yeni sanayi atılımının tam gelişmesini sağladı, orduya bir iş bulmak ve devrimci akımları dışa doğru [sayfa 234] yöneltmek zorunluluğu savaşları doğurdu, bu savaşlarda Bonaparte, "ulusallık ilkesini"^[102] üstün kılmak bahanesi ile Fransa'ya birkaç parça toprak katmaya çalıştı. Onun taklitçisi Bismarck da Prusya için aynı siyaseti benimsedi; kendi hükümet darbesini, yani Alman Konfederasyonuna^[103] ve Avusturya'ya olduğu kadar Prusya *Konfliktskammer*na* da karşı yukarıdan inme 1866 devrimini yaptı. Ama Avrupa iki Bonaparte için fazla küçüktü ve tarihin cilvesi, Bismarck'ın Bonaparte'ı devirmesini ve Prusya kralı Willhelm'in yalnız küçük Alman imparatorluğunu^[104] değil, aynı zamanda Fransız Cumhuriyeti'ni kurmasını istedi. Oysa, genel sonuç, Avrupa'da büyük ulusların bağımsızlıklarının ve iç birliklerinin, bir tek Polonya dışında, fiilen kurulup yerleşmesi oldu. Kabul etmek gerekir ki, bu, görel olarak, mütevazı sınırlar çerçevesinde, ama gene de işçi sınıfının gelişme sürecinin, ulusal kargaşalıklar yüzünden artık ciddi engellerle karşılaşmamasına yetecek ölçülerde oldu. 1848 devriminin mezar kazıcıları onun vasiyetini yerine getirecek kişiler haline gelmişlerdi. Ve 1848'in kalıtıcısı proletarya, Enternasyonal içinde daha şimdiden korku salarak onların yanı başında dikiliyordu.

1870-1871 savaşından sonra Bonaparte sahneden çekilir, Bismarck'ın görevi ise tamamlanmıştır, öyle ki, o, artık yine alelade küçük bir köy asili katına inebilir. Ama bu dönemin sonunu belirleyen şey, Komündür. Thiers'in, sinsice, Paris ulusal muhafızının^[105] toplarını çalmaya kalkışması, başarılı bir ayaklanmaya yolaçtı. Paris'te artık proletarya devriminden başka bir devrimin olanak dışı olduğu gerçeği kendini ortaya koydu. Zaferden sonra, iktidar tamamıyla kendiliğinden, hiç bir tartışmaya yer bırakmayacak şekil-

* *Konfliktskammer*, yani o sıra hükümetle çatışma halinde olan Prusya Meclisi. -Ed.

de işçi sınıfının eline düştü. Ve, o anda, işçi sınıfının bu iktidarının, bizim burada betimlediğimiz çağdan yirmi yıl sonra bile hâlâ ne kadar olanak dışı olduğu bir kez daha görülebildi. Bir yandan Fransa, Paris'in MacMahon'un gülleri altında kan kaybetmesine seyirci kalarak onu atlattı, öte yandan, Komün, kendisini ikiye bölen iki parti arasındaki, her ikisi de yapılacak işin ne olduğunu bilmeyen blankiciler [sayfa 235] (çoğunluk) ile prudoncular (azınlık) arasındaki kısır çekişmelerle tükenip gitti. 1871'deki zafer armağanı, 1848 baskınından daha fazla meyve vermedi.

Paris Komünü ile birlikte, kavgacı proletaryanın da kesin olarak yere battığı sanıldı. Ama, tam tersine, onun en yaman atılımı, Komün ve Fransız-Alman Savaşı günlerinden başlar. Eli silah tutan bütün nüfusun, artık ancak milyonlarla sayılan ordularda göreve alınması ile bütün savaş koşullarının baştan aşağı altüst oluşu, ateşli silahlar, obüsler ve o zamana kadar görülmemiş bir etkiye sahip patlayıcı maddeler, bir yandan Bonaparte'vari savaflara bir-denbire son verdi ve sonucu katıyen hesaplanamayacak ve duyulmamış bir kandökücülük olan bir dünya savaşından başka herhangi bir savaşı olanak dışı kılarak, gürültüsüz patırtısız bir sınaî gelişme sağladı. Öte yandan, savaş masrafları, geometrik bir artışla çoğaldığından, vergiler, halkın en yoksul sınıflarını sosyalizmin kollanına atarak başdöndürücü bir yüksekliğe ulaştı. Alsace-Lorraine'in katılması (ilhakı), yani delice silahlanma yarışının dolaysız nedeni, Fransız ve Alman burjuvazilerinin birbirlerine karşı şovençe duygularını iyice kıskırttı; her iki ülkenin işçileri için yeni bir birlik ögesi haline geldi. Ve Paris Komününün yıldönümü, bütün proletaryanın dünya çapında ilk bayram günü oldu.

1870-1871 savaşı ve Komünün yenilgisi, Marx'ın önceden söylediği gibi, Avrupa işçi hareketinin ağırlık merkezini, bir zaman için, Fransa'dan Almanya'ya aktardı. Fransa'da, kendiliğinden anlaşılır ki, 1871 Mayısının yaralarını sarmak için yıllar gerekti. Buna karşılık, üstelik havadan gelen Fransız milyarları^[106] ile kolaylaşan sanayiin sıcak yerde büyüyen bir bitki gibi durmadan hızlanan bir ritimle gerçekten geliştiği Almanya'da, sosyal-demokrasi daha da büyük başarı ile ve çabuklukla büyüyordu. 1866'da kurumlaşan genel oy sistemini kullanmada Alman işçilerinin gösterdikleri zekâ sayesinde partinin şaşkırtıcı büyümesi tartışma götürmez sayılarla bütün dünyanın gözüne çarpıyordu. 1871'de 102.000; 1874'te

352.000; 1877'de 493.000 sosyal-demokrat oy vardı. Bundan sonra sıra, bu ilerlemelerin sosyalistlere-karşı yasa^[107] biçiminde üst mercilerce teslim edilmesine geldi; parti, bir anda şuraya buraya dağıldı, üye sayısı [sayfa 236] 1881'de 312.000'e düştü. Ama bu darbe çabucak atlatıldı ve bundan sonra, ancak bu olağanüstü yasanın baskısı altında, basınsız, dış örgütsüz, demek kurma, toplanma hakkından yoksun olarak hızla genişleme gerçekten başlayacaktır: 1884 – 550.000, 1887 – 763.000, 1890 – 1.427.000 oy. Bunun üzerine devletin eli felce uğradı. Sosyalistlere karşı olan yasa yok oldu, sosyalist oyların sayısı 1.787.000'e, yani kullanılan oyların dörtte-birine yükseldi. Hükümet ve egemen sınıflar, bütün çarelerini tüketmişlerdi – yararsız, amaçsız ve başansız bir biçimde. Gece bekçisinden imparatorluğun adalet bakanına kadar yetkililerin –hem de şu horlanan işçilerin elinden– kabul etmek zorunda kaldıkları güçsüzlüklerinin elle tutulur tanıtımları milyonlarla sayılıyordu. Artık devletin işi bitikti, işçiler ise ancak yeni başlıyorlardı.

Ama, Alman işçileri, Sosyalist Parti olarak, en kuvvetli, en disiplinli ve en çabuk büyüyen parti olarak, sadece varlıkları ile yaptıkları ilk hizmetten başka, davalarına büyük bir hizmet daha görmüşlerdi. Bütün ülkelerdeki arkadaşlarına genel oy sisteminden nasıl yararlanılacağını göstererek onlara yeni bir silah vermişlerdi, en keskin, en etkili silahlardan birini vermişlerdi.

Genel oy, daha uzun zamandan beri Fransa'da vardı, ama bonapartçı hükümetin kötüye kullanımı sonucu değerden düşmüş, tutulmaz olmuştu. Komünden sonra, genel oyu kullanacak bir işçi partisi yoktu. İspanya'da, genel oy, cumhuriyetten beri vardı, ama İspanya'da, seçimlere katılmama, her zaman, bütün ciddi muhalefet partilerinde bir kural oldu. İsviçre'de genel oy ile yapılan denemeler bir işçi partisi için hiç de yüreklendirici değildi. Latin ülkelerinin devrimci işçileri, oy hakkına bir tuzak, hükümetin bir dolap çevirme aracı gibi bakmaya alışmışlardı. Almanya'da başka türlü oldu. Daha o zaman, *Komünist Manifesto*, genel oy hakkını, demokrasinin kazanılmasını, militan proletaryanın en başta gelen ve en önemli ödevlerinden biri olarak ilân etmişti, ve Lassalle bu noktayı yeniden ele almıştı. Bismarck, halk yığınlarını kendi tasarılarıyla ilgilendirmenin tek çaresi olarak, bu oy verme hakkını^[108] kurumlaştırmak zorunda kaldığını görünce, bizim işçilerimiz bunu ciddiye [sayfa 237] aldılar ve Auguste Bebel'i ilk Kurucu Reichstag'a gönderdiler. Ve o günden

sonra da oy verme hakkını kullandılar, öyle ki, binbir şekilde bunun ödülünü gördüler ve bu, bütün ülkelerin işçilerine örnek oldu. Onlar, oy hakkını, Fransız marksist programının sözleri ile, *de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici en instrument d'émancipation'a* [şimdiye kadar bir aldatmaca aracı olan oy hakkını özgür olma aletine] dönüştürdüler.^[109] Eğer genel oy sistemi, bize, her üç yılda bir kendi kendimizi sayma olanağından, oy sayısının, düzenli bir şekilde denetlenen ve son derece hızlı artışı ile, işçilerde zafere olan güveni, düşmanlarda ise aynı ölçüde korkuyu artırmaktan ve böylece bizim en iyi propaganda aracımız olmaktan; bize kendi kuvvetimiz hakkında ve aynı şekilde bütün karşı partilerin kuvvetleri hakkında tam ve doğru bilgiyi vermekten ve böylelikle de bize kendi eylemimizi gücümüzle orantılı tutmak için bütün ötekilerden üstün bir ölçüt vermekten ve bu şekilde bizi yersiz bir korkaklık ve çekingenlikten olduğu kadar, yersiz delice atılganlıktan da korumaktan başka bir yarar sağlamasaydı da – evet, bizim genel oydan elde ettiğimiz tek kazanç bu olsaydı, gene yeter de artardı. Ama genel oy, daha fazlasını da yapmıştır. Seçim ajitasyonu ile, bizden henüz uzak buldukları yerlerde halk yığınları ile temasa geçmek konusunda, bütün partileri, tüm halkın gözü önünde, bizim saldırımıza karşı kendi görüşlerini ve eylemlerini savunmak zorunda bırakmak konusunda bize öyle bir araç vermiştir ki, bir benzeri daha yoktur; ve ayrıca, bizim temsilcilerimize, Reichstag'da bir kürsü sunmuştur ve bizim temsilcilerimiz bu kürsünün tepesinden parlamentodaki hasımlarına karşı olduğu kadar, dışardaki yığınlara da, basında ve toplantılarda olduğundan bambaşka bir yetki ile ve bambaşka bir özgürlükle konuşabilmişlerdir. Seçim ajitasyonu ve sosyalistlerin Reichstag'daki konuşmaları hükümeti ve burjuvaziye topa durmadan tutarken, sosyalistlere-karşı yasa, bunların ne işine yarayacaktı ki?

Ama, proletarya, genel oy hakkını böyle etkin bir biçimde kullanarak yepyeni bir savaşım yöntemini işe koşmuştu, ve bu yöntem çabucak gelişti. Burjuvazinin egemenliğinin örgütlendiği devlet kuruluşlarının, işçi sınıfına, hâlâ [sayfa 238] bu devlet kurumları ile savaşmak için yeni kullanım olanaklarını sağladığı anlaşıldı. Çeşitli diyetlerin, belediye meclislerinin, patronlarla işçilerden oluşan hakem kurullarının seçimlerine katıldı, atanmaların saptanmasında proletaryanın yeterli bir bölümünün de katıldığı her görev

üzerinde burjuvazi ile tartışıldı, çekişildi. Ve böylece, burjuvazi ve hükümet, İşçi Partisinin illegal eyleminden çok legal eyleminden, ayaklanmadaki başarılarından çok seçimlerdeki başarılarından korkar oldular.

Çünkü, bu konuda da savaşın koşulları, ciddi olarak biçim değiştirmişti. Eski tarzda ayaklanma, 1848'e kadar her yerde kesin olan barikatlar üzerinde savaş, şimdi bir hayli eskimiş, modası geçmişti.

Bu konuda hayale kapılmayalım: sokak çatışmasında, başkaldırmanın birliklere karşı zaferi, iki ordu arasındaki bir savaşta olduğu gibi bir zafer, çok ender bir şeydir. Ama zaten başkaldırmanın bunu hedef almış oldukları durumlar da çok seyrek olmuştur. Onlar için ancak birlikleri moral bakımından etkileyerek gevşetmek, zayıflatmak sözkonusuydu, bu da savaşın iki ülkenin orduları arasındaki savaşında hiç bir rol oynamaz ya da pek o kadar büyük bir rol oynamaz. Eğer bu başarırsa, birlik savaşmayı reddeder, ya da komutanlar başarılarını kaybederler ve başkaldırma, zaferi kazanır. Ama eğer bu başarıya ulaşamazsa, o zaman, sayıca daha az birliklerle bile olsa, donatım (teçhizat), eğitim (talim), tek merkezden yönetme, silahlı kuvvetlerin sistemli bir biçimde kullanılması ve disiplin bakımından üstünlük galip gelir. Bir başkaldırma hareketinin gerçekten taktik bir eylemden bekleyebileceği en fazla şey, tek başına bir barikatın yoluna yordamına göre kurulup savunulmasıdır. Karşılıklı destek, yedek kuvvetlerin kurulması ve kullanılması, kısacası, bir mahallenin, hele hele bütün bir büyük kentin daha savunulması için mutlaka zorunlu olan ayrı ayrı müfrezeler arasında işbirliği, ancak çok yetersiz bir biçimde gerçekleştirilecektir ya da hiç gerçekleştirilemeyecektir; silahlı kuvvetlerin belirleyici bir nokta üzerinde yoğunlaştırılması elbetteki sözkonusu değildir. Buna göre pasif direniş, egemen olan savaşım biçimidir; kuvvetlerini toplayarak saldırı, elbette ki, şurada burada, fırsat ^[sayfa 239] düştüğünde, ama gene de ancak çok özel durumlarda, ilerlemeler ve yandan saldırılar kaydettirecektir, ama genel kural olarak geri çekilmekte olan birliklerin bıraktıkları mevzilerin tutulması ile sınırlı kalacaktır. Buna ek olarak, bir de ordunun bulunduğu yanda, toplar vardır, baştan aşağı donatılmış, talim görmüş istihkâm birlikleri, başkaldırmanın hemen hemen her zaman tümünden yoksun buldukları savaş araçları vardır. En büyük bir kahramanlıkla çarpışılan barikat

savaşlarının bile, –Haziran 1848’de Paris’te, Ekim 1848’de Viyana’da, Mayıs 1849’da Dresden’de– saldırıyı yöneten liderler siyasal düşüncelere aldırmadıklarından salt askeri görüş ve gerekçelerle hareket edince ve erleri de kendilerine bağlı kalınca, sonunda başkaldırmanın yenilgisiyle sonuçlanmasında, demek ki, şaşılacak bir şey yoktur.

1848’e kadar, başkaldıranların sayısız başarıları çok çeşitli nedenlerden ileri gelmiştir. Paris’te, 1830 Temmuz ve 1848 Şubatında, İspanya’da sokak savaşlarının çoğunda olduğu gibi, başkaldıranlarla erler arasında bir sivil muhafız örgütü vardı, bu, ya doğrudan doğruya ayaklanmalardan yana geçiyordu, ya da kendi oynak, kararsız tutumu ile birlikler içinde de bir kararsızlık yaratıyor ve ayrıca da başkaldıranlara silah sağlıyordu. Bu sivil muhafızın, daha işin başında ayaklanmanın karşısına dikildiği yerde, Haziran 1848’de olduğu gibi, ayaklanma yenildi. Berlin’de, 1848’de, 19 [Mart] gecesi ve sabahında, yeni yeni silahlı kuvvetlerin akın edişi sayesinde olsun, askeri birliklerin bitkinleşmesi ve iyi yedirilip içirilmemesi yüzünden olsun, son olarak komuta kademesinin felce uğraması sonucu olsun halk kazandı. Ama her durumda da zafer, birlikler yürü emrini dinlemedikleri için, askeri şeflerde karar verme yeteneği eksik olduğu için, ya da elleri kolları bağlı olduğu için kazanıldı.

Demek ki, klâsik sokak çarpışmaları çağında bile, barikatların, maddi olmaktan çok manevi bir etkisi vardı. Barikat, askerlerin cesaretini, dayanma gücünü (metanetini) sarsmak için bir çare idi. Eğer barikat, askerler çözülünceye kadar tutunursa zafer elde ediliyordu; yok, tutunamazsa yenilmek vardı. Bu, gelecekte de, sokak savaşının başarı olasılıkları incelendiği zaman akılda tutulması gereken başlıca noktadır.* [sayfa 240]

1849’da başarı şansları oldukça kötüydü. Burjuvazi her yerde hükümetlerden yana geçmişti. Ayaklanmaya karşı yola çıkan askerleri “uygarlık ve mülkiyet” selamlıyor ve ağırlıyordu. Barikatlar, çekiciliğini, büyüsunü yitirmişti; asker, barikatların ardında artık “halkı” değil, birtakım başkaldıranları, kışkırtıcıları, yağmacıları, her şeyi paylaştırmak isteyenleri, toplumun tortusunu görüyordu; subay, zamanla, sokak çarpışmasının taktik biçimlerini öğrenmişti, artık, düpedüz, kendini gizlemeden beklenmedik bir barikatın üzerine

* Bu son tümce, *Die Neue Zeit*’ta ve *Fransa’da Sınıf Savaşmaları*’nın 1895 tarihli baskısında yer almıyordu. -Ed.

doğru yürümüyordu, ama bahçelerden, avlulardan, evlerden geçerek onu çeviriyordu. Ve biraz beceri ile, bu, artık onda-dokuz başarıya ulaşıyordu.

Ama o zamandan beri daha çok şey değiştii, ve hepsi de askerlerin lehinde oldu. Büyük kentler önemli bir genişlik kazandıysa da, ordular daha da fazla büyüdü. 1848'den beri Paris ve Berlin, o zamanki durumlarının dört katına çıkmadılar, ama garnizonları bunun da ötesinde çoğaldı. Bu garnizonlar, demiryolları sayesinde, yirmidört saatte iki katlarının üstüne çıkabilirler ve yirmidört saatte dev ordular haline gelecek kadar büyüyebilirler. Muazzam bir şekilde takviye edilen bu birliklerin silahları eskisiyle ölçülemeyecek kadar daha etkilidir. 1848'de basit horozlu tüfek vardı, şimdi ise küçük kalibreli ve mekanizmalı tüfek, ilkinden dört kere daha uzağa, on kere daha isabetli ve on kere daha çabuk ateş ediyor. Eskiden topçunun görelisi olarak az etkili gülleleri ve obüsleri vardı; bugün bir tanesi en iyi barikatı un ufak etmeye yetecek, çarpınca patlayan havan topu mermileri var. Eskiden duvarlar, istihkâmcıların sivri kazması ile delinirdi, bugün dinamit lokumları kullanılıyor.

İsyancılar tarafında ise, tersine, bütün koşullar daha beter oldu. Halkın bütün tabakalarının sempatisini toplayacak yeni bir ayaklanma pek güç olacaktır; sınıf savaşımında, bütün orta tabakalar, hiç bir zaman, karşı yönde, yani burjuvazinin çevresinde toplanmış gerici partiyi hemen tamamen ortadan kaldıracak biçimde yalnız proletaryanın çevresinde toplanmayacaklardır kuşkusuz. Şu halde, "halk", her zaman bölünmüş görünecektir, ve bundan [sayfa 241] dolayı güçlü bir kaldıraç, 1848'de o kadar yüksek bir etkinliği olan bir kaldıraç eksik olacaktır. Askeri hizmetlerini yapmış olanlardan ayaklanmalara daha çok savaşçı katılsa bile, bunları silahlandırmak daha da güç olacaktır. Av tüfekleri, silahçı dükkanlarının bu lüks silahları –polis daha önceden namılı dipplerinden bir parçalarını çıkartıp kullanılmaz hale getirmemiş bile olsa– yakın çatışmada dahi askerlerin mekanizmalı tüfeğinin yanında para etmez. 1848'e kadar insan barut ve kurşunla kendi cephanesini kendisi yapabiliyordu, bugün her tüfeğin fişegi başkadır, fişegin her yerde ortak olan bir tek yönü vardır, o da büyük sanayiinin tekniğinin bir ürünü oluşu, bu bakımdan da *ex tempore** imal edileme-

* Hemen oracıkta. -ç.

mesidir; Őu halde tűfeklerin çoęu, özel olarak kendilerine uygun gelen cephane bulunmadığı sűrece iŐe yaramazlar. Son olarak, 1848'den bu yana bűyűk kentlerde kurulan mahallelerin caddeleri uzun, dűmdűz ve geniŐ, ve yeni topların ve yeni tűfeklerin etkinliklerine uyarlanmıŐa benzerler. Bir barikat savaŐı için Berlin'in kuzey ve doęusundaki yeni iŐŐi semtlerini seçecek bir devrimcinin çılgın olması gerekirdi.

Bu demek midir ki, gelecekte sokak műcadelesi hiç bir rol oynamayacaktır? Hiç de deęil. Yalnız Őu demektir: 1848'den bu yana koŐullar, sivil savaŐŐılar için çok daha elveriŐsiz, birlikler için ise çok daha elveriŐli olmuŐtur. Őu halde bir sokak çarpıŐması, gelecekte, ancak bu elveriŐsiz durum baŐka etmenlerle kapatıldıđı, giderildiđi taktirde baŐarılı olabilir. Onun için, sokak çarpıŐması, bűyűk bir devrilin baŐlarında, geliŐmesi sırasında olduęundan daha seyrek olacaktır ve bu iŐe daha bűyűk kuvvetlerle giriŐmek gerekecektir. Ama o zaman da bu bűyűk kuvvetler, bűtűn Fransız Devriminde, 4 Eylűl ve 31 Ekim 1870'te Paris'te olduęu gibi,^[110] kuŐkusuz, açık saldınıyı barikatın pasif taktięine yeę tutacaklardır.*

Okur Őimdi anlıyor mu neden yönetici iktidarlar, ille de bizi tűfeklerin patladıđı, kılıçların Őakladıđı yere gtűrmek istiyorlar? Neden, bugűn, peŐinen yenilmekten emin bulunduęumuz sokaęa paldır kűldűr inmiyoruz diye bizi korkaklıkla ^[sayfa 242] karalıyorlar? Neden ısrarla nihayet bir gűn kurbanlık koyun gibi ortaya atılmamız için yalvarıp duruyorlar?

Bu baylar, provokasyonlarını olduęu gibi yalvarılarını da boŐuna ve hiç uęruna harcıyorlar. Biz o kadar sersem deęiliz. Onlar, pekālâ, gelecek savaŐta, dűŐmanlarından, savaŐ alanında eski Fritz** zamanında olduęu gibi safa geçmelerini ya da Wagram ve Waterloo^[111] biçimi tűmen kolları halinde sıralanmalarını ve bir yandan da, akmaklı tűfek elde, savaŐmalarını isteyebilirler. Baskınlar zamanı, bilinçsiz yıęınların baŐında bilinçli bir kűk azınlık tarafından gerçekleŐtirilen devrimler zamanı geçti. Toplum dűzenleniŐinin tam bir dnűŐűműnűn sözkonusu olduęu yerde, yıęınların kendilerinin de bunda iŐbirlięi yapmaları, sözkonusu olan Őeyin ne

* Bu paragraf, *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın 1895 tarihli baskısında yer almıyordu. -Ed.

** Friedrich II. -Ed.

olduğunu, varlarıyla yoklarıyla neyin içine girdiklerini* önceden anlamış olmaları gerekir; işte son elli yılın tarihinin bize öğrettikleri bunlardır. Ama yığınların yapılacak olanın ne olduğunu anlaması için, uzun, direşken bir çalışma zorunludur; ve işte şimdi bizim yaptığımız da bu çalışmadır ve biz, bunu, hasımlarımızı umutsuzluğa düşüren bir başarı ile yapıyoruz.

Latin ülkelerinde dahi eski taktiği yeniden gözden geçirmek gerektiği gitgide daha iyi anlaşılacaktır. Her yerde, Almanların oy verme hakkından yararlanma ve bizim için ulaşılabılır bütün görevlerin ele geçirilmesi örneği taklit edildi; hazırlıksız bir saldırının başlatılvermesi her yerde arka plana itildi.** Yüzyıldan fazla bir zamandır birbirini izleyen devrimlerle toprağın delik deşik olduğu, hükümet aleyhtarı gizli fesatlarda, başkaldırmalarda ya da başka her çeşit devrimci eylemlerde payı olmamış bir partinin bulunmadığı Fransa'da, bu yüzden, ordunun, hükümet için hiç de güvenilir olmadığı ve genellikle koşulların bir başkaldırma baskını için Almanya'da olduğundan çok daha elverişli olduğu Fransa'da – evet Fransa'da bile, sosyalistler, daha önceden [sayfa 243] halkın büyük kitlesini, yani Fransa'da köylüleri kazanmadıkça, kendileri için sürekli bir zaferin olanaklı olmadığını gittikçe daha iyi anlıyorlar. Yavaş giden propaganda çalışması ve parlamenter eylem, orada da, partinin en ivedi görevi olarak kabul edilmiştir. Başarılar da eksik olmamıştır. Yalnızca bir dizi belediye meclisi ele geçirilmekle kalmamıştır; mecliste elli sosyalist yer almaktadır ve bunlar, daha, şimdiden üç bakanı ve bir cumhurbaşkanını devirmişlerdir. Belçika'da, işçiler, geçen yıl, oy verme hakkını kopardılar ve seçim bölgelerinin dörtte-birinde kazandılar. İsviçre'de, İtalya'da, Danimarka'da ve hatta Bulgaristan ve Romanya'da sosyalistler, parlamentoda temsil ediliyorlar. Avusturya'da, bütün partiler, ağız birliğiyle, *Reichsrat kapıları* daha uzun süre bize kapalı tutulamayacaktır, diyorlar. Biz gireceğiz oraya, bu kesin bir şey, ancak, sadece hangi kapıdan girebileceği konusu üzerinde çekişiliyor. Ve hatta Rusya'da bile, o

* *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*'nın 1895 tarihli baskısında, "varlarıyla yoklarıyla neyin içine girdiklerini" sözcüklerinin yerine "neyin uğruna savaşmaları gerektiğini" sözcükleri yer alıyordu. -Ed.

** "Hazırlıksız bir saldırının başlatılvermesi her yerde arka plana itildi" sözcükleri *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*'nın 1895 tarihli baskısında yer almıyordu. -Ed.

ünlü *Zemski Sobor* toplandığında –genç Nikola'nın boş yere o kadar şahlanarak direnç gösterdiği bu Ulusal Mecliste– orada bile aynı şekilde temsil edileceğimize, kesinlikle güvenebiliriz.

Besbelli ki, yabancı arkadaşlarımız, bu yüzden, hiç bir şekilde devrim haklarından vazgeçmiyorlar. Devrim hakkı, sonu sonuna, tek, gerçek “tarihsel hak” değil midir, soylularının devrimi, 1755'te, bugün bile hâlâ yürürlükte olan feodalizmin şanlı yazılı onaylanması “soydan geçme antlaşma” [*Erbvergleich*] ile sonuçlanan Mecklembourg da dahil aynsız gaynsız bütün modern devletlerin dayandığı tek tarihsel hak değil midir?^[112] Devrim hakkı, tüm dünyanın bilincinde, öyle sözgötürmez bir biçimde yerleşmiştir ki, general Von Boguslavski bile, imparatoru hesabına istediği hükümet darbesi hakkını, yalnız halkın olan devrim hakkına dayandırmaktadır.

Ama, başka ülkelerde ne olursa olsun, Alman sosyal-demokrasisinin özel bir durumu vardır ve bu bakımdan da, hiç değilse kısaca vadede özel bir görevi vardır. Alman sosyal-demokrasisinin sandık başına gönderdiği iki milyon seçmen, onların ardındaki seçmen olmayan gençler ve kadınlar, uluslararası proletarya ordusunun en kalabalık, en sıkı örülmüş kitlesini, kesin “vurucu grubunu” oluşturur. Bu kitle, [sayfa 244] daha şimdiden, kullanılan oyların dörtte-birinden fazlasını sağlamıştır; ve, kısmi Reichstag seçimlerinin, çeşitli ülkelerin Diyet seçimlerinin, belediye meclisi ve işçi-patron arası hakem kurulları seçimlerinin tanıtladıkları gibi durmadan artmaktadır. Bu yığının büyümesi, tıpkı bir doğal süreç kadar kendiliğinden, o kadar duraklamadan, o kadar karşı durulmaz bir biçimde ve aynı zamanda o kadar telaşsızca olmaktadır. Bu büyümeyi engellemek için hükümetin yaptığı bütün müdahaleler, güçsüzlüğünü ortaya koymuştur. Bugünden iki milyon ikiyüzelli bin seçmene bel bağlayabiliriz. Eğer bu böyle giderse yüzyılın sonuna kadar, toplumun orta tabakalarının, küçük-burjuvazinin ve küçük köylülerin en büyük bölümünü elde ederiz ve ülkenin içinde belirleyici bir etkinliği olan, bütün öteki güçlerin, ister istemez karşısında eğilmek zorunda olacağı bir güç haline gelinceye kadar büyürüz. Bu çoğalıp büyüme temposunu, kendiliğinden iktidardaki hükümet sisteminde daha güçlü duruma gelinceye kadar, günden güne güçlenen bu vurucu gücü öncü kavgalarıyla yıpratmayıp son kesin an gelinceye kadar hiç bir saldırıya uğratmaksızın* koruyup sürdürmek, işte başlıca görevimiz budur. Yoksa, Almanya'daki dövüşken sosyalist

kuvvetlerin sürekli büyümesini geçici olarak durdurabilecek ve hatta onu bir süre geriletebilecek bir tek çare vardır, o da, 1871’de Paris’te olduğu gibi askeri birliklerle büyük çapta bir çatışma ve büyük bir kan dökülmesidir. Zamanla bunun da üstesinden gelinecektir elbette. Milyonlarla sayılan bir partiyi, tüfek ateşiyle yeryüzünden silip atmaya, Avrupa ve Amerika’nın bütün mekanizmalı tüfekleri yetmez. Ne var ki normal gelişme felce uğrar, vurucu güç, belki de, kritik anda orada bulunmaz, son ve kesin kavga** geçikir, uzar ve beraberinde daha ağır fedakarlıklar getirir.

Dünya tarihinin acı cilvesi her şeyi altüst ediyor. Biz, “devrimciler”, “kargaşalık çıkarıcılar”, legal yollarla, illegal [sayfa 245] yollarla ve kargaşa ile olduğundan çok daha iyi geliyoruz, başarılı oluyoruz. Kendi kendilerine verdikleri adla düzenin partileri gene kendilerinin yarattıkları yasal (*légal*) durum yüzünden yokolup gidiyorlar. Onlar, Odilon Barrot’un ağzından umutsuzlukla bağınıyorlar: *la légalité nous tue*, yasalılık (*légalité*) bizi öldürüyor oysa biz, bu legalite içinde, kaslarımızı sağlamlaştırıyor, yanaklarımızı pembeleştiriyoruz ve sonsuz gençliği soluyoruz. Eğer biz, onları hoşnut etmek için bizi sokak çatışmasına sürüklemelerine izin verecek kadar sağduyudan yoksun değilsek, en sonunda, kendileri için artık o kadar uğursuz bir hale gelen bu legaliteyi gene kendi elleri ile kırmaktan başka yapacak bir şeyleri kalmayacaktır.

Bu arada, kargaşaya karşı yeni yasalar yapıyorlar. Her şey yeniden tersine çevrildi. Bugünün bu bağımsız kargaşa düşmanları, dünün kargaşacıları değil midir sanki? Acaba 1866 içsavaşını biz mi kıskırttık? Hannover kralını, imparator seçici Hesse prensini, Nassau dükünü, babalarından kalma meşru ülkelerinden biz mi kovduk, bu soydan gelme ülkeleri biz mi toprağımıza kattık? Ve, Tanrının inayeti ile Alman Bund’unun ve üç tahtın bu yıkıcıları, yıkıcılıktan mı yakınıyorlar? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?**** Bismarck’ın hayranlarına, yıkıcılığa dil uzatma iznini kim

* “Günden güne güçlenen bu vurucu gücü öncü kavgalarıyla yıpratmayı son kesin an gelinceye kadar hiç bir saldırıya uğratmaksızın” sözcükleri, *Die Neue Zeit*’ta ve *Fransa’da Sınıf Savaşmaları*’nın 1895 tarihli baskısında yer almıyordu. -Ed.

** *Die Neue Zeit*’ta ve *Fransa’da Sınıf Savaşmaları*’nın 1895 tarihli baskısında, “vurucu güç, belki de, kritik anda orada bulunmaz” sözcükleri yoktur ve “son ve kesin kavga” yerine “karar” denilmektedir. -Ed.

*** Gracchus’ların bir başkaldırıdan yakınmalarını kim dinler? (Juvenal Satire II.) -Ed.

verebilir ki?

Bununla birlikte, onlar, gene de devrime karşı yasa tasarılarını pekâlâ çıkartabilirler, bunları daha da ağırlaştırabilirler, bütün ceza yasalarını kauçuğa döndürebilirler, güçsüzlüklerinin yeni bir tanıtını vermekten başka bir şey yapmış olmayacaklardır. Ciddi bir biçimde sosyal-demokrasie saldırımları için daha bambaşka önlemlere başvurmaları gerekecektir. Onlar, asıl yasalara uyduğu için sağlıklı ve güçlü olan sosyal-demokrat devrimin, ancak, yasaları çiğnemeden yaşayamayan düzen partisinin çıkaracağı kargaşalıkla hakkından gelebilirler. Prusyalı bürokrat Bay Roessler ve Prusyalı general Bay Von Boguslavski, ne yazık ki sokak savaşlarına sürüklenme oyununa gelmeyen işçileri belki de hâlâ alt edebilmenin tek yolunun ne olduğunu onlara gösterdiler. [sayfa 246] Anayasanın çiğnenmesi, diktatörlük, mutlakiyete dönüş, *regis voluntas suprema lex!** Demek ki, biraz yürek gerek baylar, artık yapar gibi yapmak değil, gerçekten yapmak sözkonusu.

Ama unutmayınız ki, Alman İmparatorluğu, bütün küçük devletler gibi ve genel olarak bütün modern devletler gibi, bir *antlaşmanın ürünüdür*; ilkönce, prenslerin kendi aralarında yaptıkları antlaşmanın, ve sonra, prenslerin halkla yaptıkları antlaşmanın. Eğer taraflardan biri antlaşmayı bozarsa, bütün antlaşma hükümsüz kalır ve o zaman öteki taraf da bağıl sayılmaz, tıpkı Bismarck'ın 1866'da bize pek güzel gösterdiği gibi. Demek ki, eğer siz, imparatorluk anayasasını çiğnerseniz, sosyal-demokrasi size istediğini yapmakta serbest olur. Ama sonra onu ne yapacağını size bugünden söyleyecek değildir.**

Bundan hemen hemen tam 1.600 yıl önce Roma İmparatorluğunda da tehlikeli bir devrimci parti ortalığı kasıp kavuruyordu. Bu parti, dini ve devletin bütün temellerini baltalıyordu. İmparatorun iradesinin en yüce yasa olduğunu açıkça reddediyordu. Vatansızdı, enternasyonaldi, Galya' dan Asya'ya kadar bütün imparatorluk düzeyinde yayılıyor, imparatorluğun sınırlarından ötelere taşıyordu. Bu parti, uzun zaman yeraltında gizli baltalama eyleminde bulunmuştu. Ama uzunca bir süreden beri gün ışığına çıkacak kadar

* Kralın iradesi en yüce yasadır! -ç.

** "Tıpkı Bismarck'ın 1866'da..." diye başlayan sözcüklerden paragrafın sonuna kadar olan kısım, *Die Neue Zeit*'ta ve *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*'nın 1895 tarihli baskısında yer almıyordu. -Ed.

güçlü olduğuna inanıyordu. Hıristiyan adı altında tanınan bu devrimci parti orduda da güçlü bir biçimde temsil ediliyordu. Koskoca lejyonlar hıristiyandı. Putatapıcı ulusal dinin resmi törenlerine katılmaları emredildiğinde, devrimci askerler küstahlıklarını, zırlı başlıklarına protesto ettiklerini belirten özel işaretler –haçlar– takmaya kadar vardırıyorlardı. Üstlerinin kışlalarda adet halini alan hır çıkarmaları da bir işe yaramıyordu. Ordusunda düzenin, emre uymanın ve disiplinin nasıl baltalandığını gören imparator Dioelétien artık daha fazla kendini tutamadı. Enerjik bir biçimde işe el koydu. Çünkü henüz vakit vardı. Sosyalistlere karşı bir [sayfa 247] yasa çıkardı, yani hıristiyanlara karşı bir yasa demek istiyorum. Devrimcilerin toplantıları yasaklandı. Lokalleri kapatıldı ya da yıkıldı, hıristiyan işaretleri, haç, vb., Saksonya’da kırmızı mendillerin yasaklandığı gibi yasaklandı. Hıristiyanlar devlet görevlerinde çalışamaz oldular, askerlikte onbaşı olma hakları bile yoktu. O dönemde, Bay Von Köller’in devrime karşı yasa tasarınsının^[113] varsaydığı biçimde “bi-reyin saygısını” uyandıran bugünkü kadar iyi eğitilmiş yargıçlar olmadığına göre, hıristiyanların mahkemelerden adalet arama hakları düpedüz yasaklanmıştı. Hıristiyanları ayrı tutan bu özel yasa da etkisiz kaldı. Hıristiyanlar, yazılı yasayı, duvarlardan alay ederek söküp attılar. Dahası var, söylendiğine göre, Nicomedie’de* hıristiyanlar, imparatorun oturduğu sarayı ateşe verdiler. Bunun üzerine imparator, öcünü, MS 303 yılında hıristiyanlara karşı büyük kıyıma girişerek aldı. Bu, bu cins kıyımların sonuncusu idi. Ve o kadar etkili oldu ki, onyediy yıl sonra ordunun büyük çoğunluğu hıristiyanlardan oluşuyordu ve Dioclétién’den sonra gelen ve papazların Büyük adını taktıkları Roma İmparatorluğunun yeni hükümdarı Konstantin, hıristiyanlığı devlet dini ilân ediyordu. [sayfa 248]

Londra, 6 Mart 1895

FRIEDRICH ENGELS

Die Neue Zeit, c. 2,
n° 27 ve 28, 1894-9’te ve
Karl Marx *Die Klassenkämpfe
in Frankreich 1848 bis 1850*,
(Berlin 1895) adlı kitapta
kısaltılmış biçimde yayınlanmıştır.

* İzmit’in eski adı. -ç.

FRANSA'DA SINIF SAVAŞIMLARI^[94] 1848-1850

BİRKAÇ bölüm dışında, 1848'den 1849'a kadar devrim yıllıklarının her önemli kesimi, "Devrimin Yenilgisi!" başlığını taşır.

Ama bu yenilgilerde asıl yenik düşen devrim olmadı. Yenilgiye uğrayanlar, geleneksel devrim-öncesi uzantılar, henüz şiddetli sınıf karşıtlıkları haline gelecek kadar keskinleşmemiş olan toplumsal ilişkilerin sonuçları oldu: devrimci partinin Şubat devriminden önce kopamadığı ve *Şubat zaferi* ile de kurtulamayıp ancak bir dizi *yenilgiler* sonucu kendini kurtarabildiği kişiler, yanılısamalar, düşünceler, tasarımlar oldu.

Kısaca: devrimci ilerleyiş, hiç de kendi dolaysız traji-komik kazanımları ile kendine yol açmadı, tersine, ancak sınıksız, katı, güçlü bir karşı-devrim ortaya çıkartarak, [sayfa 249] kendisine bir hasım

yaratarak ve onunla savaşarak, yıkıcı parti, en sonunda gerçekten devrimci bir parti oldu.

Aşağıdaki sayfa ların görevi, bunu tanıtlamaktır.

I. HAZİRAN 1848 YENİLGİSİ

Temmuz devriminden sonra, liberal bankacı Laffitte, suç ortağı Orléans dükünü,^[114] büyük sevinç gösterileriyle belediye binasına götürürken şu sözleri ağızından kaçırdı: “*şimdi, bankacıların hükümr anlığı başlayacak.*” Laffitte, devrimin sırnını açığa vurmuş oluyordu.

Louis-Philippe’in hükümdarlığı sırasında egemen olan Fransız burjuvazisi de ğil, sadece onun *bir kesimi* idi: bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madeni sahipleri, orman sahipleri ve toprak mülkiyetinin onlara bağı bölümü, *mali aristok-rasi* denilen kesim. Bu kesim, tahta yerleşmiş, meclise yasalar çıkartıyor, bakanlıklardan tütün bürolarına kadar kamu hizmetlerini ona buna dağıtıyordu.

Asıl *sanayi burjuvazisi*, resmi muhalefetin bir bölümünü oluşturuyordu, yani meclislerde ancak azınlık olarak temsil edilmekteydi. Mali aristokrasinin hegemonyası, daha açık, daha belirgin bir hale geldikçe ve kana boğulan 1832, 1834 ve 1839^[115] ayaklanmalarından sonra, işçi sınıfı üzerindeki egemenliğinin daha güven altına alınmış olduğuna inandıkça, sanayi burjuvazisinin muhalefeti de git gide daha kararlı oldu. Kurucu Ulusal Mecliste olduğu kadar Ya-sama Meclisinde de burjuva gericiliğinin en bağınaz aracı olan Rou-en’li fabrikatör *Grandin*, mecliste Guizot’nun en şiddetli muhalifi idi, sonradan Fransız karşı-devriminin Guizot’su rolüne çıkmak için boşuna çabalarıyla tanınan *Léon Faucher*, Louis-Philippe’in son zamanlarında, sanayiden yana, spekülasyona karşı ve onun kuyrukçusu hükümete karşı kalemıyla savaşıyordu. *Bastiat*, Bordeaux adına ve Fransa’nın bütün bağılar bölgesi adına egemen sisteme karşı kışkırtıcılık yapıyordu.

Küçük-burjuvazi bütün katlarıyla ve ayrıca *köylü sınıfı* tümüyle, siyasal iktidarın dışında bırakılmıştı. Son olarak, bir de, sözünü ettiğimiz bu sınıfların *ideolojik* temsilcileri ya ^[sayfa 250] da sözcüleri, bu sınıfların bilginleri, avukatları, doktorları, kısacası *yetenekli kişiler* diye anılanlar, resmi muhalefetin içinde ya da *pays légal*’in* tama-

miyla dışında bulunuyorlardı.

Mali dar boğazlar, temmuz monarşisini^[16] daha baştan büyük burjuvazinin boyunduruğu altına sokmuştu ve bu bağımlılık, gittikçe artan bir mali sıkıntının bitmez tükenmez kaynağı oldu. Bütçenin dengesini, yani devletin giderleri ile gelirleri arasındaki dengeyi sağlamadan, devlet yönetimini, ulusal üretimin yaranna bağımlı kılmak olanaksızdır. Ve bu denge, devletin işleyiş masraflarını kısmadan, yani aynı ölçüde egemen sistemin dayanakları olan çıkarları incitmeden, vergi matrahını yeniden düzene koymadan, yani mali yükün önemli bir bölümünü bizzat büyük burjuvazinin omuzlarına yüklemeyen nasıl sağlanabilir?

Devletin borçlanması, tam tersine, burjuvazinin yöneten ve meclisler aracılığıyla yasalar koyan kesimi için *dolaysız bir çıkar* niteliğinde idi. Onun spekülasyonlarının *asil* hedefi, zenginleşmesinin başlıca kaynağı, kesinlikle *devletin bütçe açığı* idi. Her yılın sonunda yeni bir açık. Her dört ya da beş yılda bir yeni ödünç alma (istikraz). Ve her yeni ödünç alma, mali aristokrasiye, yapay çarelerle iflâsın kıyasında tutunabildiğinden, bankerlerle en elverişsiz koşullarda görüşüp anlaşmak zorunda olan devleti haraca kesmek için yeni bir fırsat sağlıyordu. Her yeni ödünç alma, parasını devlet tahvillerine yatan halkı, hükümetin ve meclis çoğunluğunun sırrını çok iyi bildikleri borsa oyunları ile soymak için yeni bir fırsat oluyordu. Genel olarak, devlet kredisinin oynaklığı, devlet sırlarını bilmek, bankacılara olduğu gibi onların meclislerdeki ve tahttaki yandaşlarına da, devlet tahvillerinin geçerli fiyatında görülmemiş ve ani dalgalanmalar yaratma olanağını veriyordu, ve dalgalanmaların değişmez, sürekli sonucu, ancak bir küçük sermayedarlar yığınının yıkımı ve büyük spekülâtorlerin akıl almaz bir hızla zenginleşmesi olabiliyordu. Bütçe açığı, burjuvazinin iktidardaki kesiminin dolaysız çıkar olduğundan, Fransa'nın yıllık toplam ihracat ortalaması pek seyrek olarak 750 milyon franga [sayfa 251] yükseldiği halde, Louis-Philippe hükümetinin son yıllarında *olağanüstü bütçenin*, yaklaşık olarak yılda 400 milyona bile varan Napoléon zamanındaki bütçenin iki katını çok aşmış olması kolayca açıklanabilir. Ayrıca, böylece devletin elinden geçen muazzam para tutarları, hileli mal teslimi anlaşma-

* Temmuz monarşisi zamanında oy verme hakkına sahip olanlara bu ad veriliyordu.

-Ed.

larına, ahlâk bozukluklarına, aşırıtlara (ihtilâs), her çeşitten dolandırıcılığa olanak sağlıyordu. Devlete ödünç verme yoluyla, devletin büyük ölçüde yağmalanması, bayındırlık işlerinde perakende olarak yineleniyordu. Meclis ile hükümet arasındaki bağıntılar, çeşitli devlet idareleri ile çeşitli üstenciler (müteahhitler) arasındaki bağıntılar biçiminde çoğalmış bulunuyordu.

Genellikle kamu harcamalarında ve devlet borçlarında olduğu gibi, egemen sınıf, *demiryolları* yapımını da sömürüyordu. Meclisler, bellibaşlı yükümlülükleri devletin sırtına yüklüyor ve spekülasyoncu malî aristokrasiye de altın yaldızlı nimetlerini sağlıyordu. Bir raslantı sonucu, bakanların da bir bölümü içinde olmak üzere çoğunluğun bütün üyelerinin, demiryolları girişimlerinde hisse senedi sahibi oldukları, bunların, yasa koyucu sıfatı ile, devlet hesabına demiryolu hatlarının yapımını bu aynı girişimlere ısmarladıkları ortaya çıkarıldığında, mecliste patlak veren skandalları herkes anımsıyordur.

Buna karşılık, örneğin *posta reformu* gibi en küçük bir mali reform, bankerlerin etkisi karşısında başarısızlığa uğruyordu. Rothschild, posta reformunu, devletin, durmadan artan borcunun faizlerini ödemesine yaranan gelir kaynaklarını azaltmaya hakkı var mı diye protesto etti.

Temmuz monarşisi, Fransız ulusal zenginliğinin sömürülmesi için kurulmuş bir anonim ortaklıktan başka bir şey değildi, bu ortaklığın payları (temettüleri), bakanlar, meclisler, 240.000 seçmen ve onların yardakçıları arasında paylaşılmıştı. Louis-Philippe bu ortaklığın müdürü, tahta çıkmış bir Robert Macaire^[117] idi. Bu sistem, ticareti, sanayi, tanımı, denizciliği ve sanayi burjuvazisinin çıkarlarını durmadan tehdit ediyor ve zarara uğratıyordu. Onun için sanayi burjuvazisi, Temmuz günleri olayları sırasında bayrağına şunları yazmıştı: *Gouvernement à bon marché*.* [sayfa 252]

Mali aristokrasi, yasaları kendi isteğine göre kabul ettirdiği, devlet yönetimini çekip çevirdiği, kurulu bütün kamu güçlerini elinde bulundurduğu, basın yoluyla ve olguların gücüyle kamuoyunu elinde bulundurduğu süreçte, saraydan *café borgne*'ye** kadar bü-

* Ucuz hükümet. -ç.

** *Café borgne* - Bu terim Fransa'da batakhane niteliğindeki kahvehaneler için kullanılıyor-du. -Ed.

tün çevrelerde aynı ahlâk bozukluğu, aynı hayasız sahtekârlık, üreterek değil de başkasının elindekini kurnazlıkla ele geçirerek aynı havadan zengin olma susuzluğu doğuyordu. Ve asıl burjuva toplumunun en yüksek tepelerinde en sağlıksız, en yolsuz aşırı istekleri doyurma arsızlığı alabildiğine körükleniyor, ve her an, gene burjuva yasalarının kendileri ile çatışma haline geliyordu, çünkü elbette ki, dalavere ile havadan gelen zenginlik, tatmin yollarını, zevkin rezilleştiği yerde, altın, çamur ve kanın birbirine karıştığı yerde arar. Mali aristokrasi, zevklerinde olduğu gibi kazanç tarzında da, *lumpen-proletaryanın burjuva toplumun doruklarında dirilişinden başka bir şey değildir.*

Fransız burjuvazisinin iktidar olmayan kesimlerine gelince, onlar, *ahlâksızlık, ahlâksızlık!* diye bağınıyorlardı. 1847'de, burjuva toplumunun en ünlü tiyatrolarında, her zaman, lumpen-proletaryayı, genelevlere, düşkünler yurduna, tımarhaneye, yargıçların karşısına, zindanlara ve darağaçlarına götüren aynı sahneler uluorta temsil edilirken, halk, *à bas les grands voleurs! à bas les assassins!** diye bağınıyordu.

Sanayi burjuvazisi çıkarlarını tehdit altında görüyordu, küçük-burjuva ahlâki hakarete uğramış durumdaydı, halkın muhayyilesi başkaldırıyordu, Paris, "Rothschild Hanedanı", "Çağın Kralları, Yahudi Tefeciler!" vb. gibi mali aristokrasinin egemenliğinin az çok nükte ile ortaya konduğu ve hırpalandığı yergi yazıları ile dolup taşıyordu.

*Rien pour la gloire! La paix partout et toujours!*** Savaş, paranın değerini %3, %4 düşürüyor. Borsa tefecilerinin Fransa'sı işte bunları yazmıştı bayrağının üzerine. Nitekim, Fransa'nın dış siyaseti, Krakov'un Avusturya topraklarına ^[sayfa 253] katılması ile,^[71] Polonya'nın yağmalanıp bitirilmesiyle ve Sonderbund savaşında^[118] Guizot'un aktif olarak Kutsal-İttifakın^[82] yanında yer almasıyla büsbütün canlı bir tepki gösteren Fransız ulusal duygusunun ardarda aşağılanmasına yolaçan bir batağa battı. Bu yalancılıktan savaşta İsviçre liberallerinin zaferi, Fransa'da burjuva muhalefetine yeniden güven verdi ve Palermo'daki kanlı halk ayaklanması, felce uğramış halk yığını üzerinde bir elektrik boşalması gibi etki yaptı ve onun

* Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller! -ç.

** Şan ve şerefe boşver! Her zaman, her yerde banış! -ç.

büyük anılarını ve devrimci tutkularını canlandırdı.*

Sonunda, *dünya çapında iki ekonomik olay*, genel bir huzursuzluğun patlak vermesini çabuklaştırdı ve hoşnutsuzluğu ayaklanmaya kadar olgunlaştırdı.

1845 ve 1846 yıllarında görülen *patates hastalığı* ve *kötü ürün alınması* halk içindeki kaynaşmayı artırdı. 1847 yılında yaşamın yeniden pahalılaşması, kıtanın bütün geri kalan kısmında olduğu gibi Fransa'da da kanlı çatışmalara yolaçtı. Bu, mali aristokrasinin yüzkarası safahat alemleri karşısında, halkın, en ilkel geçim araçları uğruna savaşımı idi! Buzaçais'de açlık yüzünden başkaldıranlar idam edildi,^[119] Paris'te tok kanlı dolandırıcıları, kral ailesi, mahkemelerden kaçırıp kurtarıyordu!

Devrimin patlak vermesini çabuklaştıran ikinci büyük ekonomik olay, İngiltere'deki, *genel ticaret ve sanayi bunalımı* oldu. Daha önce 1845 güzünde, demiryolu hisse senedi spekülatörlerinin kitle halinde yıkıma uğramaları ile kendini belli eden, 1846 yılında, buğday üzerindeki gümrük vergilerinin pek yakında kaldırılacak olması gibi tartışma götürür önlemlerle durdurulan bu bunalım, sonunda, 1847 güzünde, hemen arkasından taşra bankalarının da iflas ettiği ve İngiliz sanayi bölgelerindeki fabrikaların kapandığı Londra'nın büyük sömürge tüccarlarının iflasları ile iyice ortaya çıktı. Bunalımın yankıları Kıta üzerinde henüz kesilmemişti ki, Şubat devrimi patlak veriyordu.

Ekonomik bunalımın ticaret ve sanayide meydana ^[sayfa 254] getirdiği yıkıntı, mali aristokrasinin her şeyi yapabilme gücünü, tüm yetkilere sahip oluşunu daha da katlanılmaz kılıyordu. Burjuva muhalefeti, bütün Fransa'da, *ziyafetlerde seçim reformu lehinde bir kıskırıtma hareketi* başlattı, bu hareket, burjuva muhalefetine meclislerde çoğunluğu kazandıracak ve borsa kabinesini devirmesini sağlayacaktı. Paris'te, sanayi bunalımının, günün koşulları içinde, artık dış pazarlarda iş yapamayan fabrikacılar ve büyük tüccarlar yığınının iç ticarete atılmalarına yolaçmak gibi özel bir sonucu daha olmuştu. Bunların kurdukları büyük kuruluşların rekabeti, küçük

* 11 Kasım 1846'da, Rusya ve Prusya ile anlaşarak Avusturya'nın Krakov'u topraklarına katması. -4-28 Kasım 1847 Sonderbund savaşı- 12 Ocak 1848 Palermo'nun başkaldırması; ocak sonu, kentın dokuz gün süre ile Napolililer tarafından bombardıman edilmesi. [Engels'in 1895 baskısına notu.]

épiciers'in* ve *boutiquiers*'in** yığınlar halinde yıkımına neden oldu. Paris burjuvazisinin bu kesiminde iflasların sayılamayacak kadar çok olması, bundan ileri gelmektedir: bu kesimin Şubat'taki devrimci eylemi de. Guizot'nun ve meclislerin, bu reform önerilerine nasıl kesin bir meydan okuma ile karşılık verdiklerini;^[120] Louis-Philippe'in, bir Barrot kabinesi^[121] kurmaya nasıl çok geç karar verdiğini; halkın ve ordunun nasıl dövüşmeye başladığını; ordunun, ulusal muhafızın pasif tutumu sonucu nasıl silahsız bırakılmış olduğunu ve Temmuz monarşisinin yerini nasıl bir Geçici Hükümete bırakmak zorunda kaldığını herkes bilir.

Şubat barikatlarından ortaya çıkmış olan *Geçici Hükümet*, zorunlu olarak, zaferi paylaşmakta olan çeşitli partileri kendi bünyesinde yansıtıyordu. Bu hükümet, ancak, birlikte Temmuz tahtını devirmiş bulunan, ama çıkarları düşmanca birbirine karşı olan *çesitli sınıflar arasında bir uzlaşma* olabilirdi. Çoğunluğu, burjuvazinin temsilcilerinden oluşuyordu. Cumhuriyetçi küçük-burjuvazi, Ledru-Rollin ve Flocon tarafından; cumhuriyetçi burjuvazi, *National*^[122] çevresindeki kişiler tarafından; hanedan muhalefeti, Crémieux, Dupont de l'Eure tarafından vb. temsil ediliyordu. İşçi sınıfının yalnız iki temsilcisi vardı: Louis Blanc ve Albert. Son olarak Lamartine, Geçici Hükümette, ilkönceleri, gerçek hiç bir çıkardan, belirli hiç bir sınıftan yana değildi; o, yanılısamaları, kuruntuları, şiiri, şiirinin hayali içeriği ve parlak sözleri ile ortak ayaklanmaydı, Şubat devriminin ta kendisiydi. [sayfa 255] Ama, özünde, Şubat devriminin bu sözcüsü, durumu ile olduğu kadar görüşleri ile de *burjuvaziye* aitti.

Eğer siyasal merkezileşmenin sonucu olarak, Paris, Fransa'ya egemen durumda ise, işçiler de devrimci sarsıntı anlarında Paris'e egemen oluyorlar. Geçici Hükümetin ilk varlık belirtisi, coşku ile başı dönmüş Paris'i Fransa'nın soğukkanlılığına havale ederek, bu başat etkiden kendini kurtarmaya kalkışması oldu. Lamartine, barikat savaşçılarının cumhuriyet ilân etme hakkına, ancak Fransızların çoğunluğunun bunu yapacak yetenekte olduğunu, onların oyunu beklemek gerektiğini, Paris proleteriasının bir zorbalıkla zaferini lekelememesi gerektiğini söyleyerek karşı çıktı. Burjuvazi, proleteriyaya *bir tek* zorbalık hakkı tanıyordu: savaşın zorbalığı.

* Bakkallar. -ç.

** Dükkanlılar. -ç.

25 Şubat günü, cumhuriyet henüz ilân edilmemişti; ama buna karşılık, bakanlıklar, daha o andan, Geçici Hükümetin burjuva unsurları arasında, ve *National*'in generalleri, bankacıları ve avukatları arasında paylaşılmıştı bile. Ama bu kez işçiler, 1830 Temmuzundakine^[123] benzer bir dalavereli açığözlülüğe gözyumnamaya kararlı idiler. Yeniden kavgaya başlamaya ve cumhuriyeti silah zoru ile kabul ettirmeye hazırdılar. Ve işte *Raspail*, bu özel görev ve yetki ile belediyeye gitti. Paris proletaryası adına, Raspail, Geçici Hükümete cumhuriyeti ilân etmesini *emretti* ve, iki saat içinde halkın bu emri yerine getirilmezse, 200.000 kişinin başında geri geleceğini bildirdi. Savaşçıların cesetleri daha yeni soğumuştur, barikatlar daha kaldırılmamıştı, işçiler henüz silahlarını ellerinden bırakmamışlardı ve onlara karşı çıkartılabilecek tek güç, ulusal muhafızdı. Bu durumda ve bu koşullar altında, Geçici Hükümetin siyasal düşünceleri ve hukuki endişeleri birdenbire yokoldu. İki saatlik süre henüz bitmemişti ki, dev harflerle yazılı şu yazılar Paris'in bütün duvarlarını kaplamıştı bile:

*Republique française! Liberté, Egalité, Fraternité!**

Genel oy temeli üzerine kurulu cumhuriyetin ilânı ile burjuvaziyi Şubat devrimine iten dar amaç ve güdüler, anıları bile kalmamacasına siliniyordu. Burjuvazinin yalnız birkaç [sayfa 256] kesimi yerine, devrimci sahnede şahsen oynamak üzere, locaları, koltukları, balkonları terketmek zorunda kalıp birdenbire kendilerini siyasal iktidarın yörüngesinde bulanlar, şimdi, Fransız toplununun bütün sınıflarıydı. Meşrutî krallıkla birlikte, keyfi olarak burjuva topluma karşı duran bir kamu iktidar görünüşü ve sözümona iktidarın zorladığı bu bir sürü ikincil savaşım da, aynı şekilde ortadan kalkıyordu.

Geçici Hükümete, ve Geçici Hükümet yoluyla da bütün Fransa'ya cumhuriyeti kabul ettiren proletarya, bağımsız parti olarak birdenbire ön plana geçiyordu; aynı zamanda, bütün burjuva Fransa'ya da meydan okuyordu. Proletaryanın kazanmış olduğu şey, devrimci kurtuluşu uğruna savaşım ereğiyle ele geçirdiği alandı, ama katıyen bu kurtuluşun kendisi değildi.

Tersine, Şubat devriminin, mali aristokrasinin yanında, *bütün mülk sahibi sınıfları* siyasal iktidar alanına sokarak, *her şeyden ön-*

* Fransız Cumhuriyeti! Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik! -ç.

ce burjuvazinin egemenliğini tamamlaması gerekiyordu. Büyük toprak sahiplerinin çoğunluğu, meşruiyetçiler^[65] Temmuz monarşisinin kendilerini mahkûm ettiği siyasal anlamda hiçlikten çekip çıkarıldılar. *Gazette de France*'ın^[124] muhalefet gazeteleri ile birlikte ajitasyon yapmış olması nedensiz değildir, La Rochejaquelein'in Ulusal Meclisin 24 Şubat tarihli oturumunda, devrim partisini kucaklaması nedensiz değildir. Genel oy sistemi ile, Fransızların büyük çoğunluğunu oluşturan sözümona mülk sahibi olan *köylüler*, Fransa'nın kaderi üzerinde hakem olarak söz sahibi durumuna geldiler. Son olarak da, Şubat Cumhuriyeti, sermayenin arkasına gizlendiği tahtı devirerek, burjuvazinin egemenliğini bütün açıklığıyla ortaya çıkardı.

Nasıl işçiler, Temmuz olaylarında, savaşımlla, *burjuva monarşisini* koparıp aldıysa, aynı şekilde, Şubat günlerinde de, *burjuva cumhuriyetini* koparıp aldılar. Nasıl Temmuz monarşisi, kendini, *cumhuriyetçi kurumlara çevrili bir monarşi* olarak sunmaya zorlandıysa, Şubat Cumhuriyeti de, kendini, *toplumsal kurumlara çevrili bir cumhuriyet* olarak ilân etmek zorunda kaldı. Paris proletaryası bu ödünü de *kabul ettirdi*.

Bir işçi olan Marche, henüz kurulmuş olan ^[sayfa 257] Geçici Hükümeti işçilerin varlığını işle güven altına alma, her vatandaşa iş sağlama vb. yükümlülükleri altına sokan bir karamameyi yazdırttı. Ve Geçici Hükümet, birkaç gün sonra bu vaatlerini unutmuş olduğundan ve proletaryayı akıldan çıkarmış görüldüğünden 20.000 işçi, "İşin örgütlendirilmesi! Özel bir çalışma bakanlığının kurulması!" bağışları ile belediye sarayına yürüdü. Geçici Hükümet, üzüntü ile ve uzun tartışmalardan sonra emekçi sınıfların koşullarını iyileştirme çarelerini *araştırmakla* görevli sürekli özel bir komisyon atadı! Bu komisyon Paris zanaat loncaları delegelerinden kuruldu ve başkanlığına da Louis Blanc ve Albert getirildi. Komisyona toplandı salonu olarak Luxembourg sarayı verildi. Böylelikle, işçi sınıfının temsilcileri Geçici Hükümetin merkezinden sürülmüş oldular, Geçici Hükümetin burjuva kesimi ise, gerçek devlet iktidarını ve yönetimin dizginlerini tek başına kendi elinde saklıyordu, ve maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıklarının *yanında*, bankanın, borsanın *yanında*, büyük rahipleri Louis Blanc ile Albert olan *sosyalist tapınağı* yükseliyordu; bu büyük rahiplerin görevleri ise, vaadedilmiş (mev'ut) toprağı bulup meydana çıkarmak, yeni bir din kitabını

kamuya bildirmek ve Paris proletaryasını meşgul etmekte. Her türlü olağan devlet iktidarından farklı olarak ne bütçeleri, ne de herhangi bir yürütme güçleri vardı. Onlar burjuva toplumunun dayandığı temel direkleri kendi başları ile devirmek zorundaydılar. Luxembourg, simya taşı arayıp dururken belediye sarayında resmi para basılıyordu.^[125]

Ve bu arada, Paris proletaryasının istemleri, burjuva cumhuriyetini aştıkları ölçüde, Luxembourg'un bulutlara gömülü bulanık yaşantısından başka bir varlık kazanamıyorlardı.

İşçiler, Şubat devrimini, burjuvazi ile elbirliği ederek yapmışlardı. Burjuvazinin *yanında* kendi çıkarlarını üstün kılmaya çalışıyorlardı, nasıl ki gene burjuva çoğunluğunun *yanında* Geçici Hükümete de bizzat bir işçi yerleştirdilerse. *Emeğin örgütlendirilmesi!* Ama halen mevcut olan emeğin burjuvaca düzenlenişi, ücretli emektir. Ücretli emek olmasa, ne bir sermaye, ne bir burjuvazi, ne de bir burjuva toplumu olur. *Özel bir çalışma bakanlığı!* Ama maliye bakanlığı, ticaret [sayfa 258] bakanlığı ve bayındırlık bakanlığı, burjuva çalışma bakanlıkları değil midir? *Onların yanında* proleter bir çalışma bakanlığı, ancak bir güçsüzlük bakanlığı, bir boş arzular bakanlığı, bir Luxembourg komisyonu olabilirdi, başka bir şey değil. İşçiler nasıl burjuvazinin koltuğu altında özgürlüklerine kavuşabileceklerine inanıyorlarsa, aynı şekilde, başka burjuva ulusların yanında, ve Fransa'nın ulusal sınırları içinde bir proletarya devrimi yapabileceklerini düşünüyorlardı. Ama Fransa'nın üretim koşulları, dış ticareti ile, dünya pazarı üzerindeki durumuyla ve bu pazarın yasaları ile belirlenmiştir. Fransa, Avrupa çapında, dünya pazarının zorbası İngiltere üzerinde de tepkisi olan bir devrimci savaş olmadan bunları nasıl kırabilirdi?

Toplumun devrimci çıkarlarını kendinde toplayan bir sınıf başkaldırdı mı, derhal, kendi özel durumunda, kendi devrimci eyleminin içeriğini ve maddesini bulur: düşmanlarını ezmek, savaşım gereklerinin zorladığı önlemleri almak, ve onun kendi eylemlerinin sonuçları onu daha ileriye iter. Kendi özel görevi üzerine hiç bir teorik araştırmaya girişmez. Fransız işçi sınıfı henüz bu noktada değildi, o, henüz kendi devrimini yapacak yetenekte değildi.

Sanayi proletaryasının gelişmesinin genel koşulu, sanayi burjuvazisinin gelişmesidir. Ve ancak sanayi burjuvazisinin egemenliği altındadır ki, sanayi proletaryasının varlığı, kendi devrimini ulusal

bir devrim katına yükseltmesine olanak verecek ulusal bir genişlik kazanır, ancak o zaman, sanayi proletaryası, aynı ölçüde kendi devrimci kurtuluşunun araçları haline gelecek olan modern üretim araçlarını yaratır. Yalnız sanayi burjuvazisinin egemenliği, feodal toplumun maddi köklerini söküp atabilir ve üzerinde bir proleter devriminin gerçekleşebileceği tek alanı düzler, engellerini ortadan kaldırır. Devrimci açıdan Fransız sanayii, Avrupa'nın geri kalan kesimindekinden daha ileri gitmiş, Fransız burjuvazisi ise daha gelişmiştir. Ama, Şubat devrimi doğrudan doğruya mali aristokrasiye karşı yöneltilmemiş miydi? Bu olgu, Fransa üzerinde hüküm sürenin sanayi burjuvazisi olmadığını tanıtladı. Sanayi burjuvazisi, ancak, modern sanayi, bütün mülkiyet ilişkilerini kendine göre biçimlendirdiği yerde hüküm sürebilir ve sanayi, bu gücü, [sayfa 259] ancak, dünya pazarını eline geçirmiş olduğu yerde kazanabilir, çünkü, ulusal sınırlar onun gelişmesine yetmez. Oysa Fransız sanayii, az çok büyük değişikliklere uğramış koruyucu bir sistem^[126] sayesinde, ancak, ulusal pazarın büyük bir bölümünde egemen kalabilmektedir. Bu yüzden, Fransız proletaryası, bir devrim anında, Paris'te, kendisini, olanaklarının ötesinde bir atılıma heveslendiren gerçek bir güce ve etkiye sahipse de, Fransa'nın geri kalan kısmında, sanayi toplandığı birkaç dağınık merkezde yoğunlaşmış durumdadır ve köylülerin ve küçük-burjuvaların sayıca üstünlüğü yanında hemen hemen tamamıyla kaybolur. Gelişmiş modern biçimiyle ve fıskırma noktasındaki sermayeye karşı savaşım, sanayi ücretlisinin sanayi burjuvazisine karşı savaşımı, Fransa'da, Şubat günlerinden sonra, sermayenin alt sömürü biçimlerine karşı savaşım oranla, devrimin ulusal içeriğini daha az sağlayabilen kısmi olaydır, köylülerin ipotek faizlerine karşı savaşımı, küçük-burjuvanın, büyük tüccara, bankere ve fabrikatöre karşı, tek sözcükle, iflasa karşı savaşımı, henüz, genel anlamda mali aristokrasiye karşı genel başkaldırmanın içinde gizli idi. Onun için, Paris proletaryasının kendi çıkarını, bizzat toplumun devrimci çıkarı olarak istemek yerine, burjuvazinin çıkarı yanında başarıya ulaştırmaya çalışması ve *üçrenkli* bayrak çekilirken *kızıl* bayrağın indirmesi^[127] kolaylıkla açıklanabilir. Ulusun, burjuva rejimine, sermayenin egemenliğine başkaldırmış, proleterya ile burjuvazi arasında yeralan kitlesi, yani köylülük ve küçük-burjuvazi, devrimin ileri doğru yürüyüşü ile, proleterleri öncülerini olarak tanıyıp onlara katılmak zorunda bırakılmadıkça, Fransız işçileri bir tek ileri

adım atamazlar ve bu rejimin tek bir kılına bile dokunamazlardı. İşçiler bu zaferi ancak korkunç Haziran yenilgisi ile satın alabilirlerdi.^[53]

Paris işçilerinin yarattıkları Luxembourg komisyonuna, Avrupa'ya sesini duyuran bir kürsünün tepesinden, 19. yüzyıl devriminin sırrını: proletaryanın özgür kılınması sırrını açığa vurmuş olmanın onuru kalıyor. *Moniteur*,^[128] o zamana kadar sosyalistlerin aslı astarı olmayan yazılarında gizli kalmış ve ancak, yarı-korkunç, yarı-gülünç eski efsaneler gibi zaman zaman uzaklardan gelip burjuvazinin kulaklarında [sayfa 260] çınlayan “deli zıvaları”nı resmen yayması gerekince, öfkeden deliye döndü. Avrupa, burjuva uyuklama halinin şaşkınlığı içinde sıçrayarak uyandı. Böylece, genellikle mali aristokrasi ile burjuvaziyi birbirine karıştıran proleterlerin kafasında, sınıfların varlığını bile yadsıyan, ya da olsa olsa meşruti krallığın bir sonucu olarak kabul eden iyi yürekli cumhuriyetçilerin imgeleminde, o zamana kadar iktidarın dışında tutulmuş burjuva kesiminin ikiyüzlü sözlerinde, cumhuriyetin kurulması ile, *burjuvazinin egemenliği* yürürlükten kaldırılmış bulunuyordu. O zaman, bütün kralcılar cumhuriyetçi, Paris'in bütün milyonerleri ise işçi kesildiler. Sınıf ilişkilerinin bu sadece düşüncede kaldırılmış olmasına karşılık veren sözcük *fraternité*,* kardeşleme, evrensel kardeşlik idi. Sınıflar arası uzlaşmaz çelişkilerin bu yumuşak başlılıkla soyutlanması, karşıt sınıf çıkarlarının bu duygusal dengesi, *fraternité*'nin coşkunlukla, sınıf savaşımının üzerinde yüceltilmesi, işte gerçekten bunlar oldu Şubat devriminin özeti. Sınıfları birbirinden ayıran şey, basit bir *yanlış anlama* idi, ve, 24 Şubatta, Lamartine, Geçici Hükümetin adını taktı: “*Un gouvernement qui suspende ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes.*”** Paris proletaryası ise bu yüce gönüllü kardeşlik sarhoşluğuna kendini kaptırdı gitti.

Geçici Hükümet, kendi yönünden, bir kez cumhuriyeti ilân etmek zorunda kaldıktan sonra, onu, burjuvazinin ve taşranın kabul edebileceği bir duruma getirmek için her şeyi yaptı. Siyasal suçlar için ölüm cezasının kaldırılması ile, birinci Fransız Cumhuriyetinin kanlı davranışları kınanmış oldu; basın bütün görüşlere özgürce

* Kardeşlik. -ç.

** “Çeşitli sınıflar arasındaki bu korkunç yanlış anlamayı ortadan kaldıran bir hükümet.” -ç.

açıldı; ordu, mahkemeler ve yönetim, hemen hemen birkaç istisna-
nın dışında, eski sahiplerinin elinde kaldı; Temmuz monarşisinin
büyük suçlarından hiç birine hesap sorulmadı. *National*'in burjuva
cumhuriyetçileri, monarşinin adlarını ve kılıklarını bırakıp eski cum-
huriyetin adlarını ve kılıklarını alarak kendilerini eğlendirdiler. Onla-
rın gözünde, cumhuriyet, eski burjuva toplumu için yeni bir balo
kıyafetinden başka bir ^[sayfa 261] şey değildi. Genç cumhuriyetin başlı-
ca marifeti, kimseyi ürkütmemeye, daha çok, hep kendisi kork-
maya, ve yumuşak yürekliliği ile, pasif yaşamıyla hayat hakkı kazan-
maya ve direnişleri yumuşatmaya çalışması oldu. İçerideki ayrıcalıklı
sınıflara, dışandaki zorba güçlere, cumhuriyetin banşçı nitelikte ol-
duğu ve sloganının, yaşa ve bırak yaşasın olduğu çalımla bildirildi.
Üstelik, Şubat devriminden sonra, Almanlar, Polonyalılar, Avusturya-
lılar, Macarlar, İtalyanlar, her halk kendi durumuna uygun olmak
üzere isyan etti.^[129] Rusya ve İngiltere, ikincisi bizzat kendisi hareket
halinde olduğundan,^[130] birincisi ise büyük bir baskı altında eli-ko-
lu bağlı bulunduğundan hiç de hazır değillerdi. Demek ki, cumhu-
riyet hiç bir *düşman ulusla* karşılaşmadı. Şu halde, enerjileri yeniden
alevlendirecek, devrimci süreci hızlandıracak, Geçici Hükümeti
ileriye doğru itecek, ya da bir kenara atacak dış güçlükler yoktu.
Cumhuriyeti kendi eseri sayan Paris proletaryası, burjuva toplumda
daha kolaylıkla tutunmasına olanak veren Geçici Hükümetin her
hareketini, doğal olarak, alkışlıyordu. Paris proletaryası, Caussidière'
in kendisini, Paris'te mülkiyeti korumak için polis görevlerinde kul-
lanmasına uslu uslu razı oldu, ve aynı şekilde işçiler ile patronlar
arasındaki ücret anlaşmazlıklarının Louis Blanc tarafından tatliya
bağlanmasına izin verdi. Proletarya, Avrupa'nın gözünde cumhuriye-
tin burjuva namusunu lekesiz tutmayı kendi *point d'honneur*' ü*
yapıyordu.

Cumhuriyet, dışarda da, içerde olduğundan daha büyük bir
direnmeyle karşılaşmadı. İşte onu silahsızlandıran da budur. Görevi,
artık dünyayı devrimci bir biçimde değiştirmek değildi; görevi, bur-
juva toplumunun koşullarına uyarlanmaktan başka birşey değildi
artık. Hiç bir şey, Geçici Hükümetin kendisini bu göreve nasıl bir
bağnazlıkla verdiğiğine, aldığı *mali önlemler* kadar iyi, o kadar anla-
tımli tanıtık edemez.

* "Namus sorunu." -ç.

Kamu kredisi ve özel kredi elbette ki sarsılmıştı. *Kamu kredisi*, devletin, kendisini para babası Yahudilere sömürttüğü inancına dayanır. Ama eski devlet ortadan kalkmış, devrim her şeyden önce mali aristokraziye karşı yönelmişti. [sayfa 262] Avrupa'daki son ticaret bunalımının çalkantıları henüz kesilmemişti. İflaslar iflasları kovalıyordu.

Şubat devrimi patlak vermeden önce, *özel kredi* demek ki felce uğramıştı, dolaşım yavaşlamış, üretim durgunlaşmıştı. Devrim bunalımı, ticaret bunalımını şiddetlendirdi. Oysa, özel kredi, ilişkilerinin bütün genişliği içinde burjuva üretiminin, burjuva düzeninin bozulmamışlığı ve bozulmazlığı inancına dayandığına göre, burjuva üretiminin temelini, yani proletaryanın iktisadi köleliğini tehlikeye koyan ve borsanın karşısına Luxembourg sfenksini diken bir devrimin etkisi ne olmazdı ki? Kamu kredisi ve özel kredi, bir devrimin iktisadi bir termometredir. *Bu kredilerin düşmesi ölçüsünde, devrimin yıkıcı kızgınlığı ve yaratıcı kuvveti yükselir.*

Geçici Hükümet, cumhuriyeti, anti-burjuva görünümünden kurtarmak istiyordu. Şu halde, her şeyden önce, bu yeni devlet biçiminin *değişim değerini*, ve borsadaki kurunu (rayicini) sağlamlaştırması gerekiyordu. Cumhuriyetin borsadaki cari fiyatı ile birlikte özel kredi de zorunlu olarak yükseldi.

Geçici Hükümet, krallığın kendisine devrettiği yükümleri yerine getirmek istemediği ya da getiremeyeceği yolundaki *kuşkuyu* bile uzaklaştırmak, cumhuriyetin burjuva ahlak anlayışına ve ödeme gücüne yeniden güven kazandırmak için çocukça olduğu kadar, yakışsız, övünge bir palavracılığa başvurdu. Yasal ödeme vadesinin gününden önce devletten alacaklı olanlara %5, %4½, %4 faizler ödedi. Kendi güvenlerini satın almada gösterilen bu telaşı görünce, kapitalistlerdeki başı dik burjuva rahatlığı, güven duygusu birdenbire uyandı, kendine geldi.

Elbette ki, kendisini kullanılabilecek nakit paradan yoksun bırakan bu beklenmedik, apansız değişiklik, Geçici Hükümetin mali sıkıntısı hafifletilmiş olmadı. Mali güçlüğü daha uzun süre gizlemek olanaklıydı, ve devletin alacaklılarına hazırlanmış olan bu hoş sürprizi ödemek *küçük-burjuvalara, memurlara ve işçilere* düştü.

Tutarı 100 frangı aşmayan *tasarruf sandığı cüzdanlarının* paraya çevrilemeyeceği açıklandı. Tasarruf sandıklarına yatırılmış

paralar müsadere edildi ve karamname ile [sayfa 263] ödenmez devlet borcuna çevrildi. Zaten daha önceden oldukça yoksullaşmış olan küçük-burjuvazi, bundan dolayı cumhuriyete karşı öfkelen-di. Tasarruf sandığı cüzdanının yerine hazine bonolarını alınca, bunları götürüp borsada satmak ve böylece de kendisi, doğrudan doğruya, Şubat devrimini kendilerine karşı yaptığı borsa tefecilerinin eline teslim etmek zorunda kaldı.

Temmuz monarşisi zamanında hüküm sürmekte olan mali aristokrasinin piskoposluk kilisesi, bankadaydı. Nasıl Borsa *kamu kredisini* yönetirse, Banka da *ticaret kredisini* çekip çevirir.

Yalnızca egemenliği bakımından değil ama varlığı ile de Şubat devriminin doğrudan doğruya tehdidi altında bulunan Banka, daha başından, krediyi kesme işlemini genelleştirerek cumhuriyeti itibardan düşürmeyi iş edindi. Aniden bütün krediyi bankerlere, fabrikatörlere ve tüccarlara verdi. Bu manevra tezelden bir karşı-devrim doğurmayınca, tepkisini, zorunlu olarak bankanın kendisinde gösterdi. Kapitalistler bankanın mahzenlerine depo ettikleri paralarını geri çektiler. Ellerinde banknot bulunanlar, onları altın ya da gümüşle değiştirmek için banka kasalarına koşular.

Geçici Hükümet, zora başvurmadan, yasal yoldan, Bankayı iflas durumunda bırakabilirdi; pasif bir tutum göstermesi ve Bankayı kendi kaderine bırakması yeterdi. *Bankanın iflası*, cumhuriyetin en güçlü ve en tehlikeli düşmanını Temmuz monarşisinin altından, ayaklığı mali aristokrasiyi gözaçıp kapayınca kadar Fransız toprağından silip süpürecek tufan olacaktı. Bir kez banka battı mı, burjuvazinin kendisi de, hükümet tarafından ulusal bir banka kurulmasını ve ulusal kredinin ulusun denetimi altına konulmasını son bir umutsuz kurtuluş çaresi olarak kabul etmek zorunda idi.

Geçici Hükümet, tam tersine, banknotları dolaşıma koydu, onlara zorunlu geçerlik tanıdı. Hatta daha fazlasını yaptı. Bütün taşra bankalarını *Banque de France*'ın şubeleri haline çevirdi, böylece Fransız Bankasına bütün ülke üzerine ağıni kurma olanağını sağladı. Daha sonra, Fransız Bankasından aldığı borca karşılık teminat olarak *beylik ormanları* bankaya rehin verdi. İşte böylelikle Şubat devrimi, [sayfa 264] doğrudan doğruya, yıkması gereken bankokrasiyi sağlamlaştırdı ve genişletti.

Bu arada, Geçici Hükümet, gittikçe artan bir bütçe açığının kabusu altında kıvranıp duruyordu. Boşu boşuna yurtseverce

özveriler dileniyordu. Yalnız işçiler sadakalarını attılar ona. Kahramanca bir çareye başvurmak, *yeni bir vergi* çıkartmak gerekti. Ama kimi vergilendirmeliydi? Borsanın açkurtlarını mı? Banka kralarlarını mı? Devletin alacaklılarını mı? Gelir sahiplerini mi? Sanayicileri mi? Bu, hiç de, cumhuriyetin, burjuvazi tarafından tatlılıkla kabul ettirilmesini sağlayacak bir yol değildi. Bu, bir yandan o kadar büyük fedakârlıklar, o kadar büyük aşağılanmalar pahasına satın alınmaya çalışılan devlet kredisini ve ticaret kredisini, öte yandan tehlikeye sokmak demektir. Ama birinin okkanın altına girmesi gerekiyordu. Burjuva kredisine kim kurban edildi? *Jacques le bonhomme*,* köylü.

Geçici Hükümet, dolaysız dört vergi üzerine frank başına 45 kuruşluk ek vergi koydu. Hükümet basını, Paris proletaryasını, bu verginin her şeyden önce büyük toprak mülkiyetine, *Restorasyonun* bağışladığı milyarların sahiplerine^[131] dokunacağına inandırmaya çalıştı. Ama, gerçekte, vergi her şeyden önce *orta sınıfta*, yani Fransız halkının büyük çoğunluğunu etkiliyordu. *Şubat devriminin masraflarını ödemek zorunda kalanlar köylüler oldu:* ve karşı-devrim başlıca eratını köylülerden sağladı. 45 kuruşluk vergi, Fransız köylüsü için bir ölüm-kalım sorunu idi, köylü de, bunu, cumhuriyet için bir ölüm-kalım sorunu haline getirdi. Cumhuriyet, Fransız köylüsü için, bundan böyle 45 kuruşluk vergi demektir ve Paris proletaryasını kendi sırtından keyif çatan bir savurgan olarak gördü.

1789 devrimi, köylüleri feodal yükümlülüklerden kurtarmakla işe başlamışken, 1848 devrimi, geldiğini, sermayeyi tehlikeye sokmamak ve devlet mekanizmasının işleyişini güven altına almak için kır halkı üzerine yıkılan bir vergi ile bildiriyordu.

Geçici Hükümetin bütün bu terslikleri, sakıncaları uzaklaştırabileceği ve devleti eski yolundan çekip çıkarabileceği [sayfa 265] *bir tek* çare vardı, o da, *devletin iflasını ilân etmektir*. Ledru-Rollin'in, Ulusal Mecliste, sonradan Fransız Maliye Bakanı olan Yahudi borsacı Fould'un bu yoldaki telkinini reddettiğini açıklarken, iş işten geçtikten sonra nasıl erdemli bir öfkeye kapıldığı anıladır. Fould ona, bilim ağacının elmasını uzatmıştı.

Eski burjuva toplumunun devletten çektiği poliçeleri tanı-

* *Jacques le bonhomme*: Fransız toprak sahiplerinin köylülere taktıkları aşağılayıcı bir ad. -Ed.

makla, Geçici Hükümet, kendini onun insafına bırakmıştı. Geçici Hükümet, birçok yılların ötesine uzanan devrimci alacakları toplamak zorundaki korku veren bir alacaklı gibi davranacağı yerde, burjuva toplumunun, başı darda borçlusu durumuna düştü. Ancak burjuva ilişkileri çerçevesi içinde yerine getirilebilecek yükümlerin gereğini yapmak için bu sallantılı burjuva ilişkilerini sağlamlaştırması gerekti. Kredi onun varlığının bir koşulu, ve proletaryaya verilen ödünler ve sözler de *koparılması gereken zincirler* oldu. İşçilerin özgür kılınması, hatta basit bir söz olarak bile yeni cumhuriyet için gözyumulmaz bir tehlike haline geliyordu, çünkü, bu özgürlük, mevcut sınıfların ekonomik ilişkilerinin kesintisiz ve değişmez bir şekilde tanınıp kabul edilmesine dayanan kredinin yeniden eski haliyle kurulmasına karşı sonu gelmez bir protesto idi. O halde, *işçilerin haklarından gelmek*, onlardan kurtulmak gerekiyordu.

Şubat devrimi, orduyu, Paris'in dışına atmıştı. Ulusal muhafız örgütü, yani çeşitli nüansları ile burjuvazi, tek gücü oluşturuyordu. Bununla birlikte, gene de, tek başına kendini proletaryadan güçsüz hissediyordu. Üstelik, her ne kadar en zorlu direnci göstermeden yapamasa da, binbir çeşit engel çıkarmadan yapamasa da, saflarını yavaş yavaş açmak ve kısmen, silahlı proleterlerin bu saflara katılmasına izin vermek zorunda idi. Geriye bir tek çıkış yolu kalıyordu: *proleterleri birbirine düşürmek*.

Geçici Hükümet, bu amaçla, herbiri 15-20 yaşlarında gençlerden oluşmuş, biner kişilik *24 gezgin muhafız* taburu kurdu. Bu gençlerin çoğunluğu *lumpen-proletaryadan* geliyordu: evet, büyük büyük kentlerde sanayi proletaryasından kesinlikle ayırdd edilen bir yığın oluşturan lumpen-proletarya, toplumun çöplüklerinde yaşayan her çeşitten hırsızlar, caniler fideği, belli bir mesleği olmayan sokak serserileri, [sayfa 266] *gens sans aveu et sans feu*,* ait oldukları ulusun kültür derecesine göre başka başka, ama hiç bir zaman lazzaroni^[132] niteliğini yalanlamayan insanlar. Geçici Hükümet bunları çok genç yaşta silah altına aldığı için, kolayca etki altına alınabilecek, en rezilce haydutlukları yapabilecek ve en pis pazarlıklarla satın alınabilecekleri gibi, en yüksek, kahramanca yararlıkları ve en coşkunca özveri örnekleri de gösterebilecek durumda idiler. Geçici Hükümet onlara günde birbuçuk frank ödüyordu, yani onları satın alıyordu.

* Evsiz barksız kimseler. -ç.

Onlara özel bir üniforma veriyordu, yani onları dıştan bakışta, gömleklili işçilerden ayırdıyordu. Kumandan olarak, başlarına, ya sürekli ordudan alınan subaylar verildi ya da kendileri, vatan uğruna ölüm ve cumhuriyete canla başla bağlılık üzerine palavraları ile gözlerini kamaştırarak genç burjuva çocuklarını seçiyorlardı.

İşte böylece, Paris proletaryasının karşısında, gene onun kendi ortamından çekip çıkanmış, genç, güçlü-kuvvetli, pekgözlü, atak 24.000 adam kuvvetinde bir ordu vardı. Gezgin muhafız ordusunu, Paris sokaklarından geçerken, proletarya, *yaşasın!*larıyla selamladı. Onları, barikatlar üzerindeki kendi öncü savaşçıları olarak görüyordu. Gezgin muhafızları, burjuva ulusal muhafızlara karşı proleter muhafızlar sayıyordu. Yanılgısı, bağışlanmaz bir yanılgı idi.

Hükümet, gezgin muhafızın yanında, kendi çevresinde bir de sanayi işçisi ordusu toplamaya karar verdi. Bunalımın ve devrimin kaldırımlar üzerine attığı yüzbinlerce işçi, Bakan Marie tarafından, sözde *ulusal işliklerde askere alındılar*. Bu gösterişli adın altında, sadece, işçilerin, 23 kuruşluk bir ücret karşılığında, tatsız, tekdüze, ve üretici olmayan *toprak düzleme işlerinde* çalıştırılması gizleniyordu. İşte bu *ulusal işlikler* tam *İngiliz açık hava workhouses*'i^[133] idiler, başka hiç bir şey değil. Geçici Hükümet, bu işliklerle *işçilerin kendilerine karşı ikinci bir proletarya ordusu* kurmuş olduğuna inanıyordu. İşçiler nasıl gezgin muhafız kuvvetleri konusunda aldandılarsa, bu kez de burjuvazi, ulusal işlikler konusunda yanıldı. Burjuvazi, *ayaklanma için bir* [sayfa 267] *ordu yaratmıştı*.

Ama bir amaç gerçekleşmişti.

Ulusal işlikler. – Louis Blanc tarafından Luxembourg'da öne sürülen halk işliklerinin adı idi. Marie'nin işlikleri ise, doğrudan doğruya Luxembourg'a *karşı* tasarlanmış olup, ortak tabelaları yüzünden, dayandıkları sözümona yanılmalar, İspanyol komedilerinin uşaklarına yaraşır entrikalara yolaçtı. Geçici Hükümetin kendisi, elaltından bu ulusal işliklerin Louis Blanc'ın bir icadı olduğu söylenmesini yaydı, ki bu, ulusal işlikler peygamberi Louis Blanc'ın Geçici Hükümetin bir üyesi olması nedeniyle daha da inanılır görünüyordu. Paris burjuvazisinin yarı-saflıkla, yan-bilerek yarattığı kavram karışıklığı içinde, Fransa ve Avrupa'nın yapay olarak içinde tutulduğu kaniya göre bu *workhouses*, onlarla birlikte aleme rezil edilen sosyalizmin ilk uygulaması idiler.

Ulusal işlikler, içerikleri ile değil, ama adları ile proletaryanın

burjuva sanayiine karşı, burjuva kredisine karşı, burjuva cumhuriyetine karşı protestosuna vücut veriyordu. Bu yüzden burjuvazinin bütün kını onlar üzerinde toplandı. Aynı zamanda, burjuvazi, Şubat hayalleri ile ilişğini açıkça kesebilecek kadar güçlenince, saldırısını yöneltceği noktayı da bu ulusal işliklerde bulmuştu. *Küçük-burjuvazinin* bütün huzursuzluğu, bütün hoşnutsuzluğu, huysuzluğu, aynı anda bu ulusal işliklere, bu orta nişan tahtasına doğru çevrildi. Küçük-burjuvalar, kendi kaderleri günden güne katlanılmaz hale gelirken, bu proleter aylaklarının yiyip yuttuklarının neye malolduğunu gerçek bir öfke ile hesaplıyorlardı. Kendi kendilerine, “Göstermelik bir iş karşılığında devletten maaş, işte sana sosyalizm!” diye homurdanıp duruyorlardı. Yoksulluklarının nedenini, ulusal işliklerde, Luxembourg’un tumturaklı sözlerinde, işçilerin Paris sokakları boyunca yaptıkları geçitlerde arıyorlardı. Ve komünistlerin sözde tertiplerine karşı hiç kimse, iflasın eşliğinde umutsuzca köşeye kısırlanmış küçük-burjuvadan daha fazla bağnazlaşmamıştı.

Böylece, Şubat devriminin dalgaları peşpeşe gelip tüm Avrupa kıtası üzerinde çatladığı; her yeni postanın, kimi İtalya’dan, kimi Almanya’dan, kimi Avrupa’nın güney-doğu sınırlarından yeni bir devrimci rapor getirdiği ve halka, [sayfa 268] kendisinin çoktan tüketmiş olduğu bir zaferin sürekli belirtilerini göstererek, onun genel sarhoşluğunu sürdürdüğü bir anda bile, proletarya ile burjuvazi arasında, göğüs göğüse yakın savaşta, burjuvazi bütün üstünlükleri, bütün kilit noktaları ve toplumun bütün orta tabakalarını elinde tutuyordu.

17 Mart ve *16 Nisan* günlerinde, burjuva cumhuriyetinin kanatları altında gizli büyük sınıf savaşımının ilk ileri karakol çatışmaları oldu.

17 Mart, proletaryanın, hiç bir kesin eyleme olanak vermeyen ikincil durumunu ortaya çıkardı. Proletaryanın gösterisinin, başlangıçta, Geçici Hükümeti devrim yoluna çekmek, koşullara göre, Geçici Hükümetin burjuva üyelerinin kabine-dışı bırakılmasını sağlamak ve Ulusal Meclis ve ulusal muhafız seçimlerinin ertelenmesini zorlamak gibi bir amacı vardı. Ama *16 Mart* günü, ulusal muhafız tarafından temsil edilen burjuvazi, Geçici Hükümete karşı düşmanca bir gösteri yaptı. *à bas Ledru-Rollin!** bağışları ile belediyeye

* Kahrolsun Ledru-Rollin! -ç.

yürüdü. 17 Martta, halk, Yaşasın Ledru-Rollin! Yaşasın Geçici Hükümet! diye bağırarak zorunda kaldı. Burjuvaziye *karşı*, kendisine, varlığı tehlikede gibi görünen burjuva cumhuriyetini tutmak zorunda kaldı. Hükümete boyun eğdireceği yerde onun durumunu sağlamlaştırdı. 17 Mart günü melodrama dönüştü ve Paris proletaryası, o gün, dev gövdesini bir kez daha gösterdiğinden, Geçici Hükümetin içindeki ve dışındaki burjuvazi bu görevi parçalamakta daha da kararlı tutum aldı.

16 Nisan, burjuvazi ile suç ortaklığı içinde bulunan Geçici Hükümetin düzenlediği bir *yanlış anlama* oldu. İşçiler, ulusal muhafızın genelkurmayı seçimlerini hazırlamak üzere, kalabalık olarak Champ-de-Mars'da ve hipodrumda toplanmışlardı. Birdenbire, işçilerin, silahlı olarak, Champ-de-Mars'da Louis Blanc, Blanqui, Cabet ve Raspail'in yönetiminde toplandıkları, oradan belediye sarayına gidip, Geçici Hükümeti devirip komünist bir hükümet kurulduğunu ilân edecekleri söylentisi, Paris'in bir başından öbür başına yıldırım hızı ile yayıldı. Seferberlik çanları çalındı. Ledru-Rollin, [sayfa 269] Mar-rast ve Lamartine, sonradan bu girişimin onurunu paylaşamadılar; – bir saat içinde 100.000 adam silah altına alınmış, belediye sarayı dörtbir yandan ulusal muhafızlarca tutulmuştur; bütün Paris'te, Kahrolsun Komünistler! Kahrolsun Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet! bağırışları gürüyor; bir delegasyonlar kalabalığı, Geçici Hükümette saygınları ve bağlılıklarını sunmaya geliyor, hepsi yurdu ve toplumu kurtarmaya hazır. Ve sonunda, işçiler, Champ-de-Mars'da yurtseverlik duyguları ile toplanan para yardımını Geçici Hükümete teslim etmek üzere belediye sarayı önünde göründükleri zaman, hepsi, burjuva Paris'in, büyük bir ağız sıklığı ve gizlilikle hazırlanan düzmece kavgada kendi gölgelerini yendiğini büyük bir şaşkınlıkla öğreniyorlar. Korkunç 16 Nisan suikasti, *ordunun Paris'e geri çağırılmasına* bahane sağlıyor – taşradaki federalist gerici gösteriler gibi bu kabaca sahneye konan komedinin gerçek amacı da bu idi.

4 Mayıs'ta *tek dereceli genel seçim ile seçilen Ulusal Meclis** toplanıyor. Genel oy hakkı, eski moda cumhuriyetçilerin ona yükledikleri büyüleyici etkiye sahip değildi. Bunlar, bütün Fransa'yı, hiç olmazsa Fransızların çoğunluğunu aynı çıkarlara ve aynı seçme,

* Burada ve 305. sayfaya dek, Ulusal Meclis'ten kasıt, 4 Mayıs 1848'den Mayıs 1849'a kadar görev yapan Kurucu Ulusal Meclistir. -Ed.

ayırדתme yetisine vb. sahip *yurttaşlar* olarak görüyorlardı. Bunların derin halk saygıları, *halka tapışları* böyle idi. Ama, seçimler, onların *imgesel halkı* yerine, *gerçek halkı*, yani halkın bölündüğü çeşitli sınıfların temsilcilerini günışığına çıkardı. Köylülerin ve küçük-burjuvaların, neden savaşımın ateşi içindeki burjuvazinin ve eski düzeni yeniden kurmak için kuduran büyük toprak sahiplerinin önderliğinde oy vermek zorunda kaldıklarını gördük. Ama, genel oy sistemi, iyi yürekli cumhuriyetçilerin sandıkları gibi harikalar yaratan sihirli değnek değildiyse de, sınıf savaşımını başıboş bırakmak gibi, küçük-burjuva toplumun çeşitli orta tabakalarının, hayat deneyi karşısında, hayallerini ve hayal kırıklıklarını hızla yitirmelerine yolaçmak gibi, krallık, seçmenlik vergisi sistemi ile burjuvazinin ancak belirli kesimlerinin içyüzlerini ortaya koyarak yıpranmalarına izin verdiği ve öteki kesimleri ortak bir muhalefet halesi ile kuşatarak perde arkasında gizli tuttuğu [sayfa 270] halde, bir hamlede sömürücüler sınıfının tüm kesimlerini devletin en yüksek noktasına çıkarmak ve böylelikle aldatıcı maskelerini koparıp almak gibi iyi bir yanı vardır.

4 Mayıs'ta toplanan Kurucu Ulusal Mecliste, *burjuva cumhuriyetçilerin*, *National'*ın cumhuriyetçilerinin sözü geçiyordu. En başta, meşruiyetçiler ve orleanlılar bile, ancak burjuva cumhuriyetçiliği maskesi altında ortaya çıkmayı göze alabildiler. Proletaryaya karşı savaşım ancak cumhuriyet adına geçilebilirdi.

Cumhuriyetin, yani Paris proletaryası tarafından Geçici Hükümete kabul ettirilen cumhuriyetin değil, toplumsal kurumları olan cumhuriyetin değil, barikat savaşçıların gözleri önünde tüten serabın değil de, Fransız halkının tanıdığı *cumhuriyetin tarihi*, 25 Şubat değil, 4 Mayıs'tır. Ulusal Meclis tarafından ilân edilen, yasal olan tek cumhuriyet; burjuva düzenine karşı, devrimci bir silah olmayan, daha çok burjuva toplumun siyasal bakımdan yeniden kuruluşu, siyasal yönden sağlamlaştırılması demek olan cumhuriyettir, tek sözcükle *burjuva cumhuriyetidir*. Ulusal Meclis kürsüsünden bunu, açıkça, kurumla olumladılar ve bütün burjuva basını, cumhuriyetçi olsun, cumhuriyete karşı olsun, bunu aynen yankıladılar.

Şubat devriminin, gerçekte, bir burjuva cumhuriyetinden başka bir şey olmadığını ve olamayacağını, öte yandan, Geçici Hükümetin, proletaryanın doğrudan doğruya baskısı altında, *toplumsal kurumlara bezenmiş* bir cumhuriyet ilân etmek zorunda kaldığını Paris proletaryasının, ancak *düşüncede ve hayalde* burjuva cumhu-

riyetinden daha ileri gidebileceğini, başka türlü gidemeyeceğini, proletaryanın gerçekten eyleme geçtiği yerde burjuva cumhuriyetinin hizmetinde hareket ettiğini; kendisine yapılan vaatlerin yeni cumhuriyet için katlanılmaz tehlikeler haline geldiklerini ve Geçici Hükümetin bütün varlığının, proletaryanın hak iddialarına karşı sürekli bir savaşıma indirildiğini gördük.

Ulusal Mecliste, yargıç olarak Paris proletaryasının karşısına dikilen bütün Fransa idi. Ulusal Meclis, derhal, Şubat devriminin toplumsal hayalleri ile ilişkisini kesti ve sözünü sakınmadan, dobra dobra *burjuva cumhuriyetini*, yalnız ve yalnız burjuva cumhuriyetini ilân etti. Ulusal Meclis, [sayfa 271] hemen, kendi atadığı yürütme komisyonundan proletaryanın temsilcileri Louis Blanc ile Albert'i çıkardı, özel bir çalışma bakanlığı önerisini geri çevirdi, bakan Trélat'nın beyanatını bir alkış tufanı ile karşıladı: "*Artık söz konusu olan, sadece, emeği eski koşullarına döndürmektir.*"

Ama bütün bunlar yeterli değildi. Şubat Cumhuriyeti, işçiler tarafından, burjuvazinin pasif yardımı ile kazanılmıştı. Proleterler, kendilerini, haklı olarak Şubatın galipleri sayıyorlardı, ve yenilenin büyüklüğüne aşırı iddialarını taşıyorlardı. Sokakta yenilmeleri gerekiyordu, burjuvazi ile değil de, burjuvaziye karşı savaştıkları anda bozguna uğradıklarını onlara göstermek gerekiyordu. Nasıl Şubat Cumhuriyeti, sosyalist ödünlü ile, proletaryanın burjuvaziyle birlikte krallığa karşı savaşmasını zorunlu kıldıysa, aynı şekilde, cumhuriyeti sosyalist ödünlülerinden kurtarmak ve resmen iktidarı elinde bulunduran *burjuva cumhuriyetini* belirginleştirmek, ona önem ve saygınlık kazandırmak için ikinci bir savaş zorunlu olmuştu. Burjuvazinin, proletaryanın hak iddialarını silah elde çürütmesi gerekiyordu. Ve işte, burjuva cumhuriyetinin gerçek doğum yeri *Şubat zaferi değil, Haziran yenilgisidir.*

Proletarya, 15 Mayıs'ta, enerjik önderlerini burjuvazinin zindanlarına teslim etmekten başka bir sonuç elde edememeksizin, boşuna, devrimci etkinliğini yeniden kazanmaya kalkışarak Ulusal Meclisi kuşatmakla, kararı çabuklaştırdı.^[134] *Artık bu işe bir son vermek gerek!* haykırışı ile Ulusal Meclis, proletaryayı kesin bir kavgaya zorlama kararını, başıboş, olayların akışına bıraktı. Yürütme Komisyonu, sokak toplantılarını yasaklamak gibi birtakım kışkırtıcı kararlar çıkarttı. Kurucu Ulusal Meclis kürsüsünün tepesinden işçiler kışkırtıldı, onlara küfredildi, onlarla alay edildi. Ama, gördüğümüz gibi,

ulusal işlikler, asıl saldırının hedef noktasını oluşturuyordu. Kurucu Ulusal Meclisin emir havasıyla ve parmağıyla işaret ederek Yürütme Komisyonuna gösterdiği hedef, bu ulusal işliklerdi, zaten Yürütme Komisyonu da kendi tasarısının Ulusal Meclisin bir emri haline geleceği anı bekliyordu.

Yürütme Komisyonu, ulusal işliklere girişi güçleştirmekle, gündelik ücret yerine parça başına ücret koymakla, [sayfa 272] Paris doğumlu olmayan işçileri kendilerine toprak düzleme işleri yaptırtma bahanesi ile Sologne'a sürmekle işe başladı. Bu toprak düzleme işleri, gerçekte, oradan tüm hayalleri kırılmış dönen işçilerin arkadaşlarına öğrettikleri gibi, işçilerin sürgün edilmelerini süsleyip püsledikleri bir söz tantanasından başka bir şey değildi. Sonunda, 21 Haziran günü, *Moniteur*'de, bütün bekar işçilerin derhal ulusal işliklerden çıkarılmalarını ya da orduda hizmete alınmalarını emreden bir kararname yayınlandı.

İşçilerin artık başka çareleri yoktu: ya açlıktan ölmeleri ya da savaşa girişmeleri gerekiyordu. 22 Haziran günü, korkunç bir ayaklanmayla karşılık verdiler buna; bu ayaklanmada, modern toplumu ikiye bölen iki sınıf arasında ilk büyük çarpışma verildi. Bu, *burjuva* düzeninin sürdürülmesi ya da ortadan kaldırılması uğruna savaşımdı. Cumhuriyeti gizleyen perde yırtılıyordu.

İşçilerin, başsız, ortak bir plandan, yardım kaynaklarından yoksun, çoğunluğuyla silahsız olarak, orduya, gezgin muhafıza, Paris ulusal muhafızına, ve taşradan akın eden ulusal muhafıza, beş gün boyunca nasıl cesaretle ve eşsiz bir deha ile karşı durduklarını ve başarılarını önediklerini hep biliyoruz. Burjuvazinin, bu geçirdiği ölümcül korkuları, nasıl duyulmamış bir zalimlikle ödettiğini ve 3.000'den fazla savaş tutsağını kılıçtan geçirdiğini biliyoruz.

Fransız demokrasisinin resmi temsilcileri cumhuriyetçi ideolojiye öylesine körü körüne bağlı idiler ki, Haziran kavgasının anlamını sezmeye başlamaları için haftalar geçmesi gerekti. Kendi kafalarındaki imgesel cumhuriyetin, içinde yokolup gittiği barut dumanıyla sersemeye dönmüşlerdi.

Yeni Haziran yenilgisinin bizim üzerimizde yarattığı dolaysız izlenime gelince, okur izin verirse, bunu, *Neue Rheinische Zeitung*'un terimleri ile betimleyelim:

“Şubat devriminin son resmi kalıntısı, Yürütme Komisyonu, olayların ağırlığı karşısında bir görüntü oyunu gibi yokolup gitti. La-

martine'in ışık saçan havai fişekleri, Cavaignac'ın yangın füzeleri haline geldi. Biri ötekini sömüren uzlaşmaz karşıt iki sınıfın kardeşliğinin, Şubat'ta ilân edilen, büyük harflerle Paris'in alınına her cezaevinin, her kışlanın duvarları üzerine yazılı bu kardeşliğin – onun, [sayfa 273] gerçek, aslına uygun, alelade yalın ifadesi *ıçsavaştır*, en korkunç biçimiyle ıçsavaş, emek ile sermaye arasındaki savaş. Proletaryanın Paris'i yanar, kanar, ölüm hınlıtları saçarken, burjuvazinin Paris'i ışıltılı aydınlandığı zaman, 25 Haziran akşamı, bu kardeşlik, Paris'in bütün pencerelerinde alev alev tutuşuyordu. Kardeşlik, burjuvazinin çıkarı proletaryanın çıkarı ile kardeş olduğu sürece sürdü. Halk için burjuvaziden sadaka dilenen, proletarya aslanını uyutmak gerektiği sürece uzun vaazlar vermelerine ve kendilerini yıpratmalarına izin verilen 1793'ün eski devrimci geleneğinin ukala gevezeleri sosyalist metodistler, yalnız taçlı başı istemeyip de eski burjuva düzenini olduğu gibi isteyen cumhuriyetçiler; raslantının oyunuyla bir kabine değişikliği yerine bir hanedanın devrilmesiyle karşılaşan hanedan muhalefetine adanmış; uşak üniformalarından kurtulmak değil, bu üniformaların kesimini değiştirmek isteyen meşruiyetçiler, işte halkın Şubat devrimini birlikte yaptığı müttefikleri bunlardı. Şubat devrimi, güzel bir devrim, herkesin sempatisini kazanan bir devrim oldu, çünkü, bu devrimde krallığa karşı patlak veren uzlaşmaz çelişkiler, henüz embriyon halinde uslu uslu yanyana uyuklamaktaydılar, çünkü, onun arka planını oluşturan toplumsal savaşım ancak hayal meyal belirimsiz bir varlık, ancak sözde, kelimada bir varlık kazanabilmişti. Haziran devrimi *nefret edilesi*, iğrenç bir devrimdir, çünkü bu devrimde nesne, sözün yerini almıştır, çünkü cumhuriyet, kendisini koruyan ve gizleyen tacı alaşağı ederek canavarın başını bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur. *Düzen!* Guizot'nun savaş narası buydu. *Düzen!* diye bağırdı Sébastiani, Guizot'nun bu küçük kopyası, Varşova Rus olduğu zaman^[135] Fransız Ulusal Meclisinin ve cumhuriyetçi burjuvazinin kaba yankısı Cavaignac'ta, *Düzen!* diye bağıyor. Onun, proletaryanın gövdesini delik deşik eden makinelerinin tarrakası da *Düzen!* diye gürliyor. Fransız burjuvazisinin 1789'dan bu yana birçok devriminden hiç biri, *düzene* karşı bir suikast olmadı, çünkü bu devrimlerin herbiri sınıf egemenliğini, işçilerin köleliğini, *burjuva düzenini* olduğu gibi bırakıyordu, bu egemenliğin ve bu köleliğin siyasal biçimi ne kadar değişirse değişsin. Haziran bu düzene darbe indirdi. Vay haline

Haziranın.” (*Neue Rheinische* [sayfa 274] *Zeitung*, 29 Haziran 1848.)

Vay haline Haziranın! diye ses verdi Avrupa'nın yankısı.

Paris proletaryasını Haziran ayaklanmasına zorlayan burjuvazi olmuştur. Onun mahkumiyet kararı bundan ileri gelmektedir. Proletaryanın dile getirilmiş en yakın gereksinimleri de değildi zor yoluyla burjuvaziyi devirme isteğine onu iten, henüz bu işi yapacak boyda değildi. Şimdiki zamanın artık, cumhuriyetin, proletaryanın hayallerini gerçekleştirmeyi düşündüğü o eski zaman olmadığını *Moniteur* resmen ona öğretmek zorunda kaldı ve burjuva cumhuriyetinin *başında*, kendi durumunda en ufak bir iyileşmenin, bir ütopya olarak, gerçekleştirmek istenir istenmez cinayete dönüşen bir ütopya olarak kaldığı gerçeğine onu yalnız yenilgi inandırabilirdi. Şubat devriminden ödün olarak koparmak istediği, biçim bakımından abartılmış, içerik olarak çocuksu, bu yüzden de burjuvaca olan hak istemlerinin yerini devrimci savaşımın gözüpek sloganı aldı: *Burjuvazinin devrilmesi! İşçi sınıfının diktatoryası!*

Proletarya, kendi mezarını, *burjuva cumhuriyetinin* beşiği yaparak burjuva cumhuriyetini, salt biçimiyle, açık amacı sermayenin egemenliğini ve emeğin köleliğini sonsuzlaştırmak olan devlet olarak hemen ortaya çıkmaya zorladı. Gözleri hep yara bere içindeki, yatışmak bilmez ve yenilmez –onun varlığı, ötekinin kendi varlığının koşulu olduğundan yenilmez– düşmanın üzerine dikili burjuva egemenliği, bütün engellerden kurtulur kurtulmaz, hemen *burjuva terörizm*ine, burjuva zorbalığa dönüşmek zorunda idi. Bir kez proletarya geçici olarak sahneden uzaklaştırılıp burjuvazinin diktatörlüğü resmen tanınınca, durumları dayanılmaz bir hale geldiği ve burjuvaziye karşı muhalefetleri daha çetin olduğu ölçüde, burjuva toplumunun orta tabakaları için, küçük-burjuvazi ve köylülük için gittikçe proletaryaya daha çok yaklaşmak zorunlu idi. Nasıl daha önce yoksulluklarının nedenini proletaryanın atılımında görmekten başka bir şey yapamıyorlardıysa, şimdi de yoksulluklarının nedenini gene proletaryanın yenilgisinde buluyorlardı.

Haziran ayaklanması, bütün kıta üzerinde burjuvazinin güvenliğini artırdığı ve onu açıkça halka karşı feodal krallıkla [sayfa 275] birleştirdiği zaman bu birleşmenin ilk kurbanı kim oldu? Kıta burjuvazisinin kendisi. Haziran bozgunu, onu, egemenliğini pekiştirmekten, burjuva devriminin en aşağı aşamasında, yarı-hoşnut, yarı-hoşnutsuz halka mola verdirmekten alıkoymdu.

Son olarak, Haziran bozgunu, Avrupa'nın zorba güçlülerine, Fransa'nın içeride içsavaşı yürütebilmek için dışarda her ne pahasına olursa olsun barışı sürdürmek zorunda olduğu sırnını açıkladı. Böylece, ulusal bağımsızlıklar uğruna savaşıma başlamış olan halklar, Rusya'nın, Avusturya'nın, Prusya'nın üstünlüğüne teslim edildiler, ama aynı zamanda, kaderleri proletarya devriminin kaderine bağlanmış olan ulusal devrimler, büyük toplumsal altüst oluş karşısındaki, görünüşteki özerkliklerinden ve bağımsızlıklarından yoksun kaldılar. İşçi köle kaldığı sürece, ne Macar, ne Polonyalı, ne İtalyan özgür olamayacaktır!

Nihayet, Kutsal İttifakın zaferleri Avrupa'nın öyle bir biçim almasına yolaçtı ki, Fransa'da her yeni proletarya ayaklanması, hemen, bir dünya savaşının başlama işareti olacaktır. Yeni Fransız devrimi, derhal ulusal alandan ayrılmak, ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin üstün gelebileceği tek alanı, *Avrupa alanını ele geçirmek* zorunda olacaktır. Şu halde, Fransa'nın Avrupa devriminde *inisiyatif* ele almasına olanak verecek koşullar ancak Haziran yenilgisi ile yaratılmış oldular. Ve ancak *Haziran isyancılarının* kanlarına bulanıktan sonradır ki, üçrenkli bayrak, Avrupa devriminin bayrağı, *kızıl bayrak* olabilmıştır.

Ve biz bağınıyoruz:

Devrim öldü! Yaşasın devrim!

II. 13 HAZİRAN 1849

25 Şubat 1848 Fransa'ya *cumhuriyeti* getirdi, 25 Haziran ise, ona *devrimi* zorla kabul ettirdi. Ve, Şubattan önce, devrim, *devlet biçiminin yıkılması* anlamına geldiği halde, Hazirandan sonra devrim, *burjuva toplumun altüst olması*, yıkılması demeye geliyordu.

Haziran çarpışmasını burjuvazinin cumhuriyetçi kesimi yönetmişti, zaferle birlikte devlet iktidan da zorunlu olarak ^[sayfa 276] ona düşmüştü. Sıkıyönetim, Paris'i, dirençsiz, burjuvazinin ayakları altına seriyordu ve taşrada manevi bir sıkıyönetim, burjuvalarda, göz yıldırır bir hoyratlıkla dolu bir zafer küstahlığı, köylülerde ise alabildiğine, ipini koparmış bağınaz bir mülkiyet aşkı hüküm sürüyordu. Demek ki, *aşağıdan* gelen hiç bir tehlike yoktu.

İşçilerin devrimci iktidan ile birlikte, *demokrat cumhuriyetçilerin*, yani Yürütme Komisyonunda Ledru-Rollin tarafından, Ku-

rucu Ulusal Mecliste Montagne^[136] tarafından, basında ise *Réforme*^[70] tarafından temsil edilen *küçük-burjuva* anlamında cumhuriyetçilerin siyasal etkisi de yıkıldı. Bunlar, 16 Nisanda, burjuva cumhuriyetçileri ile elbirliği ederek, proletaryaya karşı gizli fesat kurmuşlardı,^[137] Haziran günlerinde birlikte dövüşmüşlerdi. Böyle yapmakla, kendi partilerinin, üzerinde bir güç halinde belirginleştiği arka planını kendi elleriyle yıkıyorlardı, çünkü küçük-burjuvazi, burjuvazi karşısında devrimci bir tutumu ancak arkasında proletarya olduğu zaman sürdürebilir. Evet, karşılığını da gördüler. Kendileri ile, Geçici Hükümet ve Yürütme Komisyonu zamanında istemeye istemeye, gizlice yapılan sözümona ittifak, burjuva cumhuriyetçileri tarafından bozuldu.

Demokrat cumhuriyetçiler, horgörölmüş ve bir kenara itilmiş müttefikler olarak, kendisinden hiç bir ödün koparamadıkları, ama egemenliği ve onunla birlikte cumhuriyet ne zaman burjuvazinin cumhuriyete karşı kesimi tarafından tehlikeye düşürölmüş görünse desteklemek zorunda kaldıkları üçrenkli cumhuriyetin birer uydusu olmak gibi aşağı bir derekeye düştüler. Cumhuriyete karşı bu kesimler, yani orleancılar ve meşruyetçiler, daha başından, Kurucu Ulusal Mecliste azınlıkta idiler. Haziran günlerinden önce, bunlar, ancak burjuva cumhuriyetçiliği maskesi altında hareket etmeye cesaret edebiliyorlardı. Haziran zaferi, bir an için bütün burjuva Fransa'nın, Cavaignac'ı, bir kurtancı olarak selamlamasına neden oldu, ve Haziran günlerinden kısa bir süre sonra, karşı-cumhuriyetçi parti bağımsızlığını yeniden ele geçirincede, askeri diktatörlük ve Paris'teki sıkıyönetim, onun, ancak çok çekinerek ve büyük bir ihtiyatla boy-nuzlarını göstermesine izin verdi.^[138] [sayfa 277]

1830'dan beri, *burjuva cumhuriyetçiler* kesimi, bu kesimin yazarlarının, sözcülerinin, "yeteneklerinin", tutkularının, milletvekillerinin, generallerinin, bankerlerinin ve avukatlarının şahsında, bir Paris gazetesi olan *National*'in çevresinde toplanmıştı. *National*'in taşra baskıları vardı. *National* yârânı *üçrenkli cumhuriyet hanedanı* idi. Bu hanedan, hiç zaman yitirmeden, devletin bütün yüksek makamlarını, bakanlıkları, emniyet müdürlüğünü, posta yönetimini, valilikleri, ordudaki bütün açık yüksek rütbeleri eline geçirdi. Yürütme gücünün başında, bu hanedanın generali Cavaignac bulunuyordu. Başyazarı Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin değişmez başkanı oldu. Aynı zamanda, salonlarında, protokol şefi gibi, hilesiz cumhu-

riyetin teşrifatçılığını yapıyordu.

Devrimci Fransız yazarları bile, cumhuriyetçi geleneğe karşı bir çeşit saygılarından ötürü, Kurucu Ulusal Mecliste, kralcılarn egemen olmuş oldukları yanlışına arka çıktılar. Haziran günlerinden bu yana, Kurucu Meclis, tam tersine, *yalnız burjuva cumhuriyetçiliğinin temsilcisi* olarak kalmıştı ve meclisin bu niteliği, üçrenkli cumhuriyetçilerin meclis dışındaki etkileri yıkıldığı ölçüde gitgide daha kesinlikle belirginleşti. Burjuva cumhuriyetinin *biçimini* savunmak mı sözkonusuydu, demokrat cumhuriyetçilerin oyları onların emrindeydi, cumhuriyetin *içeriği* mi sözkonusuydu, onların konuşma tarzları bile onları kralcı burjuva kesimlerinden ayırdetmiyordu artık, çünkü artık, burjuva cumhuriyetinin *içeriğini*, kesinlikle burjuvazinin çıkarları, onun sınıf egemenliğinin ve sınıf sömürüsünün maddi koşulları oluşturmaktadır.

Demek ki, sonunda, ölererek, öldürülerek değil de, çürüyerek son bulan bu Kurucu Meclisin yaşantısında, eylemlerinde gerçekleşen şey krallık değil, burjuva cumhuriyetçiliği idi.

Bütün egemenliği boyunca, sahne önünde binbir şatafatla esas temsili oynarken (*Hauptund Staatsaction*), arka planda hiç arası kesilmeden bir kurban yakma merasimi temsil ediliyordu – askeri yasa gereğince, esir alınmış Haziran isyancılarının sürekli mahkum edilmesi ya da onların yargılanmadan sürgüne gönderilmeleri. Kurucu Meclis, [sayfa 278] Haziran isyancılarının şahsında suçluların yargılamadığını, ama düşmanlarını ezdiğini itiraf etmek dirayetini göstermiştir.

Kurucu Ulusal Meclisin ilk işi, Haziran ve 15 Mayıs olaylarını ve sosyalist ve demokrat parti liderlerinin bu olaylara katılıp katılmadıklarını araştırmak için bir *soruşturma komisyonu* kurmak oldu. Soruşturma doğrudan doğruya Louis Blanc’a, Ledru-Rollin ve Causidière’e yöneltilmişti. Burjuva cumhuriyetçileri bu rakiplerinden kurtulmak için sabırsızlıkla yanıp tutuşuyorlardı. Onlar hınçlarının alınması işini, hanedan muhalefetinin eski lideri, insan kılığında liberalizm olan, bu “*nullité grave*”*, bu sırsıklam yavanlık, bu en niteliklileri olan *Odilon Barrot*’dan başkasına emanet edemezlerdi; o Odilon Barrot ki, yalnız bir hanedanın intikamını almakla kalmayacak, devrimcilerden elinden kaçırmasına neden oldukları bir

* “Kopkoyu hiçlik.” -ç.

kabine başkanlığının hesabını da soracaktı. İşte onun amansızlığının en sağlam güvencesi. Soruşturma komisyonu başkanlığına atanan işte bu Barrot oldu ve Şubat devrimine karşı, dörtbaşı mamur bir davayı hiç yoktan var etti; bu dava şöyle özetlenebilir: 17 Mart, *gösteri*; 16 Nisan, *komplo*; 15 Mayıs, *suikast*; 23 Haziran, *iç savaş*! Neden Barrot bu bilgince, kriminalistçe araştırmalarını 24 Şubata kadar genişletmiyor? *Journal des Débats*^[139] karşılık veriyor: 24 Şubat *Roma'nın temelinin atılışdır*. Devletlerin kökeni, tartışılmaması, yalnızca inanılması gereken bir mit içinde karanlıklara gömülür. Louis Blane ve Caussidière, mahkemeye verildiler. Ulusal Meclis, 15 Mayıs'ta başlamış olduğu kendini temizleme işini tamamladı.

Geçici Hükümet tarafından tasarlanan ve Goudehaux'nun – bir ipotek vergisi biçiminde– yeniden ele aldığı sermayenin vergilendirilmesi işi Kurucu Meclis tarafından geri çevrildi; çalışma süresini on saat olarak sınırlandıran yasa kaldırıldı, borç yüzünden hapis cezası yeniden kondu; Fransız nüfusunun çoğunluğu, yani okuma yazma bilmeyenler jüriye kabul edilmez oldular. Peki neden oy verme hakkı da kaldırılmadı? Gazetelerin teminat akçesi yeniden kondu; demek kurma hakkı kısıtlandı. [sayfa 279]

Ama eski burjuva ilişkilerine eski güvencelerini vermekteki ve devrimci dalgaların bıraktıkları bütün izleri yoketmekteki ivenceliklerinde beklenmedik bir tehlike tehdidi yaratan bir direnişle karşılaştılar.

Haziran günlerinde, hiç kimse, mülkiyeti kurtarma uğruna ve krediyi yeniden tesis etme uğruna, Paris küçük-burjuvaları, kahveciler, lokantacılar, *marchands de vin*,* küçük tacirler, dükkanlar, zanaatçılar vb. kadar bağnazca savaşmamıştı. Dükkan, bütün kuvvetini toplayarak sokaktan dükkana geçişi yeniden sağlamak için barikata karşı yürümüşü. Ama barikatın ardında dükkanın müşterileri ve borçluları, önünde ise alacaklıları vardı. Ve barikatlar devrilip işçiler ezildiğinde, ve mağazaların bekçileri zafer sarhoşluğu içinde yeniden dükkanlarına koştuğları zaman, dükkan kapısının, mülkiyetin bir bekçisi tarafından, kendilerine birtakım göz korkutucu kağıtları uzatan resmi bir kredi memuru tarafından kesilmiş olduğunu gördüler: vadesi geçmiş poliçe, vadesi dolmuş senet, vadesi gelmiş bono, batmış dükkan ve batmış dükkancı buldular.

* Şarap satıcıları. -ç.

Mülkiyetin korunması! Ama onların oturdukları ev kendi mülkleri değildi, başında bekledikleri dükkan kendi mülkleri değildi; sattıkları mallar kendi mülkleri değildi. Artık ne ticaretleri, ne içinde yemek yedikleri tabak, ne yatıp uydukları yatak kendilerininindi. Aslında tam da kendilerine, onlara karşı, evini kiraya vermiş olan mal sahibinin, poliçeyi kırmış olan bankerin, peşin avanslar vermiş olan kapitalistin, metanın satılması için bu dükkancılara emanet etmiş olan fabrikatörün, hammaddeleri bu zanaatçılara krediyle vermiş olan toptancı tüccarın yaranna *bu mülkiyeti kurtarmak* sözkonusuydu. *Kredinin yeniden kalkındırılması!* Ama kredi bir kez sağlaştınsınca, yeniden korku veren bir dehşetle Haziran isyancılarının cesetleri başına dikilen borçlar yüzünden, borcunu ödeyemeyen borçluyu karısı ve çocuklarıyla birlikte barındığı dört duvardan çıkıp atan, sözde servetini sermayeye teslim eden ve kendisini de hapse tikan etkin ve gayretkeş bir tanı olduğunu ortaya koydu.

Küçük-burjuvalar, işçileri yenmekle, kendilerini kuzu ^[sayfa 280] kuzu alacaklılarının ellerine teslim etmiş olduklarını büyük bir dehşetle anladılar. Şubattan beri müzmin bir şekilde sürüklenip giden ve görünüşte bilmemezlikten gelinen iflasları, Hazirandan sonra, ayan beyan ortaya çıktı.

Onların *saymaca* (itibarı) *mülklerine*, yalnızca kendileri mülkiyet adına savaş alanına sürüldükleri zaman süresince ilişilmedi. Ama şimdi proletarya ile büyük hesap görüldükten sonra, artık bakkalın küçük hesabı da görülebilirdi. Paris'te vadesi geçmiş senet değerleri toplamı 21 milyon frankın üstüne çıkıyordu, taşrada ise 11 milyon frankın. Paris'teki 7.000 işyerinin sahibi, Şubat ayından beri kiralarnı ödememişti.

Nasıl Ulusal Meclis, *siyasal borçlar* üzerine, Şubata kadar uzanan bir soruşturma yaptı ise, küçük-burjuvalar da, şimdi, kendi açılardan 24 Şubata kadar olan *medeni borçlar* üzerine soruşturma istiyorlardı. Bunlar, yığın halinde, borsanın büyük salonunda toplandılar ve devrim yüzünden işlerin durması sonucu iflas ettiğini, 24 Şubata kadar işlerinin iyi gittiğini tanımlayabilen her tüccar için, ödeme vadelerinin bir ticaret mahkemesi kararıyla uzatılmasını ve alacaklı için alacağını, hafifletilmiş ölçülü bir faizle tasfiye etmesi zorunluluğunu tehditler savurarak talep ettiler. Bu sorun, bir yasa önerisi olarak, *concordats à l'aimable** biçiminde Ulusal Mecliste tartışmaya kondu. Meclis karar veremiyordu, ama işte o anda, Saint-

Denis kapısında ayaklananların binleri bulan kanları ve çocuklarının af lehinde bir dilekçe hazırladıklarını öğrendi.

Haziranın yeniden dirilen hayaleti karşısında, küçük-burjuvalar korkudan titrediler ve Ulusal Meclis, başeğmezliğini yeniden takındı. Borçlular ile alacaklılar arasındaki *concordats à l'aimable* başlıca noktalarında reddedildi.

O zaman, Ulusal Meclisin bağrında, uzun zamandan beri küçük-burjuvaların demokrat temsilcilerinin burjuvazinin cumhuriyetçi temsilcileri tarafından itelendikleri, parlamentodaki bu kopuş, küçük-burjuva borçluların burjuva alacaklılara teslim edilmesi ile gerçek burjuva ekonomik anlamını kazandı. Küçük-burjuvaların büyük bir bölümü tepeden [sayfa 281] tırnağa yıkıldılar, geri kalanına ise, ancak, kendilerini, kaderleri sermayenin merhametine kalmış birer köle haline getiren koşullar altında ticaretlerini sürdürme izni verildi. 22 Ağustos 1848'de Ulusal Meclis *concordats de l'aimable*'i reddediyordu, 19 Eylül 1848'de ise, sıkıyönetimin göbeğinde, Prens Louis Bonaparte ile Vincennes mahpusu, komünist Raspail, Paris temsilcisi seçiliyordu. Burjuvaziye gelince, o, Yahudi sarraf ve orleancı Fould'u seçti. Böylece, herbir yandan, aynı anda, Kurucu Ulusal Mecliste, burjuva cumhuriyetçiliğine ve Cavaignac'a karşı savaş ilân ediliyordu.

Paris küçük-burjuvalarının kitle halinde iflaslarının, ondan doğrudan doğruya zarar görenler çemberinin çok ötesine taşan yankıları olduğunu, ve zorunlu olarak, burjuva alışverişini yeniden aksatmak durumunda olduğunu, ve aynı zamanda Haziran ayaklanmasının neden olduğu, masraflar yüzünden ve üretimin durması, tüketimin azalması, ithalatın kısıtlanması sonucu devlet gelirlerinin durmadan düşmesi yüzünden bütçe açığının bir kez daha kapanmaz uçurumlar açtığını uzun uzun açıklamanın gereği yoktur. Cavaignac ve Ulusal Meclis, kendilerini daha ağır bir biçimde mali aristokrasinin boyunduruğu altına sokan yeni bir borçlanmadan (istikraz) başka bir çareye başvuramıyorlardı.

Eğer küçük-burjuvazi Haziran zaferinin meyvesi olarak iflası ve icra yoluyla tasfiyeyi biçmişse, Cavaignac'ın yeniçerileri, *gezgîn muhafızlar*, yosmaların yumuşak kolları arasında ödüllerini buldular ve "toplumun genç kurtarıcıları", hilesiz cumhuriyetin aynı zamanda

* Uzlaşma konkordatoları. -ç.

hem *amphitryon*'u* hem de *troubadour*'u** rolünü oynayan üç-renklielerin *gentilhomme*'u*** Marrast'ın salonlarında her türlü saygıyı gördüler. Bununla birlikte, sosyetenin bu gezgin muhafızları yeğlemesi, ve onların kıyaslanamayacak kadar yüksek maaşları orduyu çileden çıkarırken, bir yandan da, burjuva cumhuriyetçiliğinin, gazetesi *National*'in aracılığıyla, Louis-Philippe döneminde ordunun ve köylü sınıfının bir bölümünü ayartmasını sağlayan ulusal hayaller de açılıp geliyordu. Cavaignac ile Ulusal Meclisin *Kuzey İtalya*'da, [sayfa 282] Kuzey İtalya'yı, İngiltere ile anlaşmış olan Avusturya'ya teslim etmek üzere oynadıkları aracılık rolü, – iktidarının bu bir tek günü, *National*'in onsekiz yıllık muhalefeti sifra indirdi. Louis-Philippe zamanında her gün Caton'un ünlü: *Carthaginem esse delendam***** sloganının^[140] açıklamasıyla yaşadığı halde, *National* (“ulusal”) hükümetinden daha az ulusal bir hükümet, İngiltere'ye ondan daha bağımlı bir hükümet olamazdı; bir Guizot'nun ağzından Viyana antlaşmalarının yırtılmasını istemesine karşın, Kutsal İttifaka, *National*'in hükümetinden daha kölece bağlı bir hükümet olamazdı. Tarihin acı alayına bakınız ki, *National*'in eski dış politika yazarını, herbir makalesini, resmi yazılarının herbiri ile yalanlasın diye, Fransa'nın dışişleri bakanı yaptı.

Bir an için, ordu ve köylü sınıfı, askeri diktatörlüğün, yabancı ülke ile savaşı ve “övüncü” aynı zamanda Fransa'nın gündemine getirdiğine inanmıştı. Ama Cavaignac, burjuva toplum üzerinde kılıcın diktatörlüğü değil, burjuvazinin kılıç yardımıyla diktatörlüğü idi. Ve asker olarak ona, o an için sadece jandarma gerekiyordu. Cavaignac, cumhuriyet düşmanı tevekkülün sert çizgileri altında kendi burjuva işlevinin aşağılatıcı koşullarına bayağı, kölece bağlılığı gizliyordu. *L'argent n'a pas de maître!****** Cavaignac da genellikle Kurucu Meclis gibi, *tiers état*'nın***** bu sloganını siyasal dile aktararak ülküleştiriyordu: burjuvazinin kralı yoktur, onun egemenliğinin gerçek biçimi cumhuriyettir.

Bu biçimi hazırlayıp geliştirmek, cumhuriyetçi bir anayasa

* Ev sahibi. -ç.

** Saz şairi. -ç.

*** Şövalye. -ç.

**** Kartaca yıkılmalı. -ç.

***** Paranın efendisi yoktur! -ç.

***** Üçüncü güç (katman). -ç.

yapmak, işte Kurucu Ulusal Meclisin “büyük örgütsel işi” bundan ibaretti. Hıristiyan takviminin adını değiştirmek, yerine yeni bir cumhuriyet takvimi yapmak, Aziz Bartholomé'nin yerine Aziz Robespierre'i getirmek nasıl havayı ve rüzgan değiştirmezse, bu anayasa da, burjuva toplumunu değiştirmiyordu, ya da değiştirmemeliydi. Bir *kılık değişikliğinin* ötesine gittiği zaman da, bu mevcut olguları dikkate almak içindi. Cumhuriyet olgusunu, genel oy olgusunu, yetkileri sınırlı iki meşruteli meclis yerine bir tek egemen Ulusal Meclis olgusunu işte böylece kayda geçirdi. İşte böylece, [sayfa 283] kurulu, babadan oğula geçen, sorumsuz krallığın yerine, seçime bağlı, değişen, sorumlu bir krallık, dört yıllık bir başkanlık getirerek Cavaignac'ın diktatörlüğünü bir olgu olarak kaydetti ve düzene bağladı. İşte böylece, anayasa, Ulusal Meclisin, 15 Mayıs ve 25 Haziran felaketlerinden sonra, gene kendi öz güvenliği bakımından ihtiyat önlemi olarak kendi başkanından esirgediği olağanüstü yetkiler olgusunu, bir anayasa yasası payesine yükseltecek kadar ileri gitti. Anayasanın gerisi bir terminoloji sorunu oldu. Eski monarşinin çarklarından kralcı etiketler çıkarıldı, yerine cumhuriyetçi etiketler yapıldı. *National'*in eski başyazarı iken, bundan böyle, anayasanın baş yazarı olan Marrast, bu akademik görevi, pek de başansız denilemeyecek bir şekilde yerine getirdi.

Kurucu Meclis, yeraltından gelen gürlemelerin, kendi ayaklarının altındaki toprağı bile ta uzaklara fırlatacak olan bir volkan püskürmesini haber verdiği anda bile, kadastro düzenlemesi ile toprak mülkiyeti ilişkilerini sağlamlaştırmak isteyen Şilili memura benziyordu. Kurucu Meclis, teoride, burjuvazinin egemenliğinin cumhuriyete uygun olarak ifadesini bulduğu biçimleri pergelle sınırlarken, gerçekte, ancak, *sans phrase** bir kuvvetle, *sıkıyönetimle*, bütün formüllerin yürürlükten kaldırılması ile yerinde tutunabiliyordu. Anayasa çalışmasına başlamadan iki gün önce sıkıyönetimin uzatıldığını ilân etti. Eskiden, anayasalar, toplumsal altüst oluş süreci bir durgunluk noktasına varınca, sınıflar arasında yeni oluşan ilişkiler sağlamlaştınca, iktidardaki sınıfın rakip kesimleri, aralarında, kendi aralarında, savaşımı sürdürmelerini ve aynı zamanda gücü tükenmiş halk yığını bu savaşımın dışına atılmasını sağlayacak bir uzlaşmaya vardıkları zaman yapılıp ve kabul edilirdi. Bu anayasa, tersine,

* Söze yer vermeyen. -ç.

hiç bir toplumsal devrimi berkitmiyordu. Eski toplumun devrim üzerindeki geçici zaferini gerçekleştiriyordu.

Haziran günlerinden önce kaleme alınan ilk anayasa tasarısında,^[141] “*droit au travail*”^{*} proletaryanın devrimci isteklerinin özetlendiği bu ilk acemice formül henüz bulunuyordu. Bunu *droit à l’assistance*’a^{**} çevirdiler, oysa, hangi ^[sayfa 284] modern devlet yoksullarını şu ya da bu biçimde beslemez! Çalışma hakkı, burjuva anlamda, mantıksızlıktır, boş, acınacak bir istektir. Ama çalışma hakkının gerisinde, sermaye üzerindeki iktidar vardır, sermaye üzerindeki iktidarın gerisinde üretim araçlarına sahip çıkmak, onları birleşmiş işçi sınıfına bağımlı kılmak, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkilerin kaldırılması vardır. “Çalışma hakkı”nın arkasında Haziran ayaklanması vardı. Gerçekte devrimci proletaryayı *hors la loi*^{***} kılan bu Kurucu Meclis, ilke olarak, anayasanın bir formülünü, yasaların yasasını reddetmek, ve “çalışma hakkı”nı aforoz etmek zorundaydı. Orada da kalmadı. Nasıl, Platon, şairleri cumhuriyetinden kovuyorduydu, bu anayasa da, kendi cumhuriyetinden artan-oranlı (müterakki) vergiyi sonsuza değin bir daha geri gelmemecesine çıkarıp atıyor. Oysa, artanoranlı vergi, yalnız mevcut üretim ilişkileri içinde oldukça büyük bir ölçüde uygulanabilir bir burjuva önlemi değildir, artan-oranlı vergi, ayrıca, toplum orta tabakalarını, “hilesiz” cumhuriyete bağlamanın, devlet borçlarını azaltmanın ve burjuvazinin cumhuriyete-karşı çoğunluğunu başarısızlığa uğratmanın biricik çaresidir.

Concordats à l’aimable vesilesiyle, üçrenkli cumhuriyetçiler gerçekten küçük-burjuvaziyi büyüğüne feda etmişlerdi. Ve onlar, artanoranlı vergiyi yasa yolu ile yasaklamakla, tek başına bu olguyu bir ilke derecesine yükselttiler. Üçrenkli cumhuriyetçiler burjuva reformu ile proletarya devrimini aynı plana koyuyorlardı. Peki ama hangi sınıf kalıyordu geriye o zaman bu cumhuriyetin dayanak noktası olarak? Büyük burjuvazi. Oysa onun çoğunluğu cumhuriyete karşıydı. Büyük burjuvazi, ekonomik yaşamın eski koşullarını sağlamlaştırmak için *National*’in cumhuriyetçilerini kullanıyorduydu da, beri yandan, sağlamlaşmış toplumsal koşulları da eksiksiz siyasal

* “Çalışma hakkı.” -ç.

** Yardım hakkı. -ç.

*** Yasa-dışı. -ç.

biçimler kurmak için kullanmayı düşünüyordu. Daha ekimin başında, Cavaignac, Louis-Philippe'in eski bakanları olan Dufaure ve Vivien'i, kendi partisinin beyinsiz koyu ilkeçilerinin gürültüsüne ve hınçlarına karşın, gene de bakan yapmak zorunda gördü kendisini.

[sayfa 285]

Üçrenkli anayasa, küçük-burjuvazi ile her türlü uzlaşmayı reddeder, toplumun hiç bir yeni ötesini yeni devlet biçimine bağlamayı bilemezken, eski devletin, içinde, en yaman, en zorlu, en bağnaz savunucularını bulduğu bir bünyeye geleneksel dokunulmazlığını geri vermekte acele ediyordu. Geçici Hükümet tarafından sarsılan *yargıç* güvencesini, bir anayasal yasa düzeyine çıkarttı. Tahtından indirdiği kral, böylece, yasallığın güvenceli engizisyoncularının kişiliğinde binlerle çoğalarak hortluyordu.

Fransız basını, sık sık, Bay Marrast'ın anayasasının çelişkilerini, örneğin iki egemen gücün, yani Ulusal Meclis ile cumhurbaşkanının aynı zamanda egemen oluşlarındaki çelişkiyi, vb., vb. tartışmıştır.

Oysa bu anayasanın büyük çelişkisi şuradadır: bu anayasanın toplumsal köleliğini sonsuzlaştırmak durumunda olduğu sınıflar, proletarya, köylüler, küçük-burjuvalar, gene bu anayasa tarafından ve genel oy yoluyla siyasal iktidara sahip kılınmışlardır. Ve aynı anayasa, eski toplumsal gücünü berkittiği, onayladığı sınıfın elinden, yani burjuvazinin elinden bu gücün siyasal güvencelerini çekip almaktadır. Anayasa, bu sınıfın siyasal egemenliğini, düşman sınıfların her an zafer kazanmalarına yardım eden ve bizzat burjuva toplumunun temellerini sarsan demokratik koşullar içine sıkıştırmaktadır. Bazılarından, siyasal kurtuluşlarını toplumsal kurtuluşa kadar götürmemelerini istiyor, öteki bazılarından ise toplumsal anlamda yeniden kazandıkları gücü, siyasal anlamda yeniden güçlenmeye, dirilmeye vardırmamalarını istiyor.

Bu çelişkiler burjuva cumhuriyetçileri için o kadar önemli değildi. Cumhuriyetçi burjuvaların varlıklarının gereği azaldıkça, *vazgeçilmez* olmaktan çıktıkları ölçüde, zaten yalnız devrimci proletaryaya karşı eski toplumun savunucuları olarak vazgeçilmez olmuşlardı, daha zaferlerinden birkaç hafta sonra, *parti* olma katından *yâran* olma düzeyine düşüyorlardı. Anayasaya gelince, bunlar, anayasaya bir büyük *entrika* gözüyle bakıyorlardı. Anayasada kurulması, oluşturulması gereken şey, her şeyden önce yâranın egemen-

liği idi. Cumhurbaşkanı ile, Cavaignac'ın yetkilerini uzatmak, Yasa-meclisi ile de Kurucu Meclisin yetkilerini [sayfa 286] uzatmak isteniyordu. Halk yığınlarının siyasal iktidarını, sadece görünüşte bir iktidar durumuna indirmeyi umuyorlar ve burjuvazinin çoğunluğunun başı üzerinde Haziran günlerinin ikilemini: *ya National hüküm sürecek, ya da anarşi hüküm sürecek* ikilemini asılı tutmak için bizzat bu iktidar görünüşü ile yeterince oynayabileceklerini düşünüyorlardı.

4 Eylülde başlanan anayasa işi, 23 Ekimde tamamlandı. 2 Eylülde, Kurucu Meclis, anayasanın ilkelerini geliştiren tamamlayıcı yasalar yayınlanmadıkça kendi kendini dağıtmamaya karar vermişti. Bununla birlikte, daha kendi eylem alanını tamamlamadan çok önce, 10 Aralıkta, kendi öz yaratığını, yani Başkanı, dünyaya getirmeye karar vermişti, anayasanın *hornoculus*'unda, anasının oğlunu selamlayacağından o kadar emindi. İhtiyat önlemi olarak, öyle hazırlandı ki, eğer adaylardan hiç biri iki milyon oy alamazsa, seçim, ulustan Kurucu Meclise geçecekti.

Yararsız önlemler! Anayasanın gerçekleşmesinin ilk günü, Kurucu Meclisin egemenliğinin son günü oldu. Seçim sandığının dipsizliğinde, onun ölüm kararı vardı. Kurucu Meclis, "anasının oğlunu" arıyordu, ama bula bula "amcasının yeğenini" buldu. Saul Cavaignac, bir milyon oy kazandı, David Napoléon ise altı milyon. Saul Cavaignac, altı kez yenilmişti.^[142]

10 Aralık 1848 günü, *köylülerin başkaldırma* günü oldu. Fransız köylülerinin Şubatı işte bu günden başlamıştır, başka değil. Onların devrimci harekete girişlerini ifade eden simge, hem beceriksiz hem kurnaz, hem anasının gözü hem bön, hem kabasaba hem yüce hesaplı hurafecilik, gülünç duygusallık, hem dahice hem sarsakça çağa uymazlık, dünya tarihinin afacanlığı, uygar kişilerin aklı için çözülmesi olanaksız hiyeroglif – bu simge, yanılmaya yer bırakmayacak bir biçimde, uygarlığın bağrında barbarlığı temsil eden sınıfın fizyonomisini belirtiyordu. Cumhuriyet bu sınıfa kendini *icra memuru* ile haber vermişti; o, cumhuriyete kendini bir imparatorla bildirdi. Napoléon, 1789'un yaratmış olduğu yeni köylü sınıfının imgelemine ve çıkarlarını sonuna kadar temsil eden tek adamdı. Bu sınıf, cumhuriyetin alınına kendi adını yazarken dışarda savaş ilân ediyor, içerde [sayfa 287] ise kendi sınıf çıkarlarının hak davasını güdüyordu. Napoléon, köylüler için bir adam değil, bir programdı. Bayraklarla, şarkılı çalgılı gittiler sandık başına, *plus d'impôts, à*

*bas les riches, à bas la République, vive l'Empereur** çılgınlıkları ile. İmparatorun ardında köylü ayaklanması gizliydi. Onların oyları ile yere serdikleri cumhuriyet, zenginlerin cumhuriyeti idi.

10 Aralık, mevcut hükümeti deviren köylülerin hükümet darbesi oldu. Ve Fransa'nın elinden bir hükümeti alıp ona başka bir hükümet verdikleri bu günden sonra köylülerin gözleri inatla hep Paris üzerine dikili kaldı. Bir an devrimci dramın aktif kahramanları olduktan sonra, artık yeniden pasif ve kölece bir koro rolüne itilemezlerdi.

Öteki sınıflar, köylülerin seçim zaferlerini tamamlamada katkıda bulundular. Napoléon'un seçilmesi, *proletarya* için, Cavaignac'ın görevden alınması, Kurucu Meclisin devrilmesi, cumhuriyetçi burjuvalara yol verilmesi, Haziran zaferinin hükümsüz kılınması demektir. *Küçük-burjuvazi* için, Napoléon, borçlunun alacaklıya karşı üstünlüğü demektir. *Büyük burjuvazinin* çoğunluğu için, Napoléon'un seçimi, bir an için devrime karşı kullanmak gereğini duymuş olduğu, ama şimdi, bir anlık durumunu bir anayasal durum haline getirmeye kalkışınca artık çekilmez olan kesim ile açıkça bağları koparmak demektir. Ona göre, Cavaignac'ın yerinde Napoléon, cumhuriyetin yerinde krallık demektir, krallık kurumunun yeniden canlanmasının başlangıcı demektir, çekingen imalarda bulunulan Orléans sülalesi demektir ve menekşenin altında gizli zambak demektir.^[143] Son olarak *Ordu* da, gezgin muhafızlara karşı Napoléon'a, baş idiline karşı savaşa oy verdi.

İşte, *Neue Rheinische Zeitung*'un dediği gibi, Fransa'nın en yalın adamının en karmaşık bir önem kazanması böyle oldu.^[144] O, tam olarak hiç bir şey olmadığı için her anlama gelebiliyor, kendinden başka her şeyi anlatabiliyordu. Bununla birlikte, başka başka sınıfların ağızında Napoléon sözünün anlamı ne kadar değişik olursa olsun, bu sınıfların herbiri oy pusulasına bu adla birlikte şunları yazıyordu: [sayfa 288] Kahrolsun *National*'in partisi, Kahrolsun Cavaignac, Kahrolsun Kurucu Meclis, Kahrolsun Burjuva Cumhuriyeti. Bakan Dufaure, şunu açıkça Kurucu Meclise ilân etti: 10 Aralık, ikinci bir 24 Şubat'tır.

Küçük-burjuvazi ve proletarya, Cavaignac'a karşı oy vermek için, oylarının birliği ile son kararı Kurucu Meclisin elinden çekip

* Artık vergi yok, kahrolsun zenginler, kahrolsun cumhuriyet, yaşasın imparator. -ç.

almak için, *en bloc** Napoléon lehinde oy verdiler. Bununla birlikte, bu iki sınıfın en ileri kısmı kendi adaylarını sundular. Napoléon, Burjuva Cumhuriyetine karşı elbirliği yapmış bütün partilerin *ortaklaşa* destekledikleri *addı*. *Ledru-Rollin ile Raspail özel adları*, biri demokratik küçük-burjuvazinin, öteki ikincisi devrimci proletaryanın. Raspail lehindeki oylar –proleterler ve onların sosyalist sözcüleri bunu yüksek sesle açıklıyorlardı– basit bir gösteri, her türlü başkanlık sistemine karşı, yani anayasanın kendisine karşı bir protesto olduğu kadar, Ledru-Rollin’e karşı da karşı-oy olacaktı; bu, proletaryanın, bağımsız siyasal parti olarak, Demokratik Partiden ayrıldığı ilk davranışı idi. Bu parti, tam tersine, –demokratik küçük-burjuvazi ve onun parlamentodaki temsilcisi Montagne– Ledru-Rollin’in adaylığını, şimdiye kadar kendi kendini aldatmada göstermeyi alışkanlık haline getirdiği gibi tam bir ciddiyetle ve tam bir resmiyetle ele alıyordu. Zaten, bu, onun, bağımsız parti olarak proletaryanın karşısında yer almaya kalktığı son deneyi oldu. Yalnız cumhuriyetçi burjuva partisi değil, küçük-burjuva demokratik partisi ve onun Montagne’ı da 10 Aralıkta yenilmişlerdi.

Fransa’nın şimdi *Montagne*’ın yanında bir de *Napoléon*’u vardı, bu da, her ikisinin, adını taşıdıkları büyük gerçekliklerin birer cansız karikatüründen başka bir şey olmadıklarının tanıtıdır. Louis-Napoléon, imparator şapkası ve kartalıyla, eski Napoleon’u yansılatmış, Montagne’ın, 1793’ten alınma sözlerle ve demagojik pozlarla eski Montagne’ı yansılatışından daha az zavalıca değildi. İşte böyle, 1793’e geleneksel derin bağlılık, aynı zamanda, Napoléon’a geleneksel deren bağlılıkla birlikte yıkıldı gitti. Devrim, ancak kendi özel ve kökten gelen asıl adını kazandıktan sonradır ki, [sayfa 289] kendi kendini bulmuştu ve bunu, modern devrimci sınıf olan sanayi proletaryası, kendisini tamamen kabul ettiren görkemi ile devrimin ön safında ortaya çıktıktan sonra yapabilmişti ancak. Denilebilir ki, 10 Aralık, daha şimdiden Montagne’ın bütün hesaplarını bozuyor, aklını karıştırıyordu ve onu, kendi aklından kuşkuya düşürüyordu, çünkü 10 Aralık, kötü bir köylü oyunuyla, eski devrimle klasik benzerliği gülerek bozmaktaydı.

20 Aralıkta, Cavaignac, görevlerini bıraktı ve Kurucu Meclis, Louis Napoléon’u cumhuriyetin başkanı ilân etti. 19 Aralıkta, mutlak

* Toptan. -ç.

egemenliğinin son günü, Kurucu Meclis, Haziran başkaldırıları lehinde bir af önerisini geri çevirdi. Bütün adli kararlardan ustalıkla sıyrılarak, başkaldırlardan 15.000 kişiyi sürgüne mahkûm eden 27 Haziran kararnameyi yok saymak, Haziran savaşının kendisini yok saymak demek değil miydi?

Louis-Philippe'in son başkanı olan Odilon Barrot, Louis Napoléon' un ilk başbakanı oldu. Louis Napoléon, nasıl, 10 Aralık tarihini değil de, 1806 tarihli bir senato kararını iktidarının başlangıcı saydı ise, kendisine de, bakanlığını, 20 Aralıktan değil de, 24 Şubat tarihli bir krallık karnamesi ile başlatan bir kabine başkanı buldu.^[121] Louis Napoléon, Louis-Philippe'in meşru olarak, zaten dünyaya gelecek vakit bulamadığı için yıpranmaya da vakti olmamış olan eski bakanlar kurulunu elde tutarak hükümet değişikliğinin etkisini hafifletti.

Kralcı burjuva kesimlerin liderleri, ona bu seçimi öğütlediler. *National*'in cumhuriyetçilerine doğru bilinçsizce bir geçiş yapmış olan eski hanedan muhalefetinin başı, şimdi burjuva cumhuriyetinden krallığa geçişi tam bilinçle biçimlendirmek için daha da yetenekliydi.

Odilon Barrot, eski muhalefet partisinin, bir bakanlık koltuğu uğruna hep sonuçsuz kalan savaşımında henüz yıpranmamış olan tek lideriydi. Devrim, yalnızca eylemde değil, ama söz olarak da eski sözlerini yalanlasınlar ve yadsınsınlar, ve hepsi iğrenç bir bula-maç halinde biraraya gelip sonunda tarihin çöplüğüne atılsınlar diye, bütün eski muhalefet partilerini, birbiri ardından çabuk çabuk devletin tepelerine fırlatıyordu. Ve hiç bir döneklık, bu Barrot'yu, onsekiz [sayfa 290] yıl boyunca kafasının acınası boşluğun sahte bir ağırbaşlılık tavnı altında gizlemiş olan burjuva liberalizminin bu tüzel temsilcisini kurtaramadı. Bazan, cumhurbaşkanının dikenleri ile geçmişin defne dalları arasındaki göze iyice batan karşıtlık onu ürkütse bile, aynaya şöyle bir gözetmesi, bakanca davranışını ve çok insani olan kendine karşı hayranlık duygusunu yeniden kazanmasını sağlıyordu. Aynada yansıyan şey, onun her zaman imrenip kıskandığı ve her zaman kendisine üstün gelen Guizot'ydü, ama Olimposlu Odilon alınlı Guizot'nun ta kendisiydi. O, Midas'ın* kulak-

* *Midas*. – Yunan mitolojisinde Frigya kralı; efsaneye göre Apollo Midas'ın kulaklarını eşek kulakları haline getirmiştir. -Ed.

larını göremiyordu.

24 Şubatın Barrot'su, 20 Aralıkın Barrot'sunda içyüzünü açığa vurdu. Orleancı ve volterci Barrot, Diyanet İşleri Bakanı olarak, kendisine, meşruiyetçi ve cizvit Falloux'yu yardımcı seçmişti.

Birkaç gün sonra içişleri bakanlığı, maltusçu Léon Faucher'ye verildi. Hukuk, din, ekonomi politik! Barrot kabinesi bütün bunları içine alıyordu, bundan başka, bir meşruiyetçiler ve orleancılar kaynaşması idi. Bonapartçılar eksikti. Bonaparte, henüz, Napoléon olma isteğini gizli tutuyordu. *Soulouque*^[145], Toussaint Louverture'ler rolü oynamıyordu henüz.

Ve hemen, *National*'in partisi postu serdiği bütün yüksek görevlerden kapı dışarı edildi: polis müdürlüğünü, posta yönetimini, genel savcılığı, Paris belediye başkanlığını, bütün bunları, krallığın eski yaratıkları ele geçirdi. Changarnier, bu meşruiyetçi, Seine bölgesi ulusal muhafız kuvvetleri, gezgin muhafız kuvvetleri ve birinci tümenin piyade birliklerinin birleşik yüksek komutanlığını aldı. Orleancı Bugeaud, Alp orduları komutanlığına atandı. Bu görevlileri değiştirme işlemleri, Barrot hükümeti zamanında kesintisiz olarak sürüp gitti. Barrot kabinesinin ilk işi, eski kralcı yönetim mekanizmasının yeniden canlandırılması oldu. Bir gözaçıp kapayınca kadar resmi sahne – kulisler, kılık, dil, aktörler, figüranlar, adı ve sözü olmayan göstermelik oyuncular, suflörler, partilerin durumları, dramın motifleri, çatışmanın içeriği, bütünüyle, hepsi değişti. Yalnız [sayfa 291] tarih-öncesinin Kurucu Meclisi hâlâ yerinde duruyordu. Ama Ulusal Meclisin Bonaparte'ı, Bonaparte'ın Barrot'yu, Barrot'nun Changarnier'yi göreve atadığı andan itibaren Fransa, cumhuriyetin kuruluşu döneminden çıkıyor, kurulu cumhuriyet dönemine giriyordu. Ve kurulmuş cumhuriyette bir Kurucu Meclisin ne işi vardı? Yeryüzü bir kere yaratıldıktan sonra, onun yaratıcısına artık gökyüzünde kendi köşesine çekilmekten başka yapacak bir şey kalmadı. Kurucu Meclis, yaratıcının örneğine uymamakta kararlıydı, Ulusal Meclis burjuva cumhuriyetçilerinin partisinin son sığınağı idi. Yürütme gücünün bütün yetkileri elinden alınıyorduydu da, geriye ona tam kuruculuk yetki ve gücü kalmıyor muydu? Her ne pahasına olursa olsun, elinde bulundurduğu yüksek yerde tutunmak ve buradan yitirilmiş alanı yeniden kazanmak – onun ilk düşüncesi bu oldu işte. Bir kez bir *National* kabinesi Barrot kabinesinin ayağını kaydırdı mı, kralcı personel derhal bütün yönetim sa-

raylarını bırakıp gitmek zorunda kalırdı ve üçrenkli personel, zafer şenliği ile buralara geri dönerdi. Ulusal Meclis, bakanlar kurulunun devrilmesine karar verdi, ve bakanlar kurulunun kendisi, Kurucu Meclisin daha elverişlisini aklından bile geçiremeyeceği cinsten bir saldırı fırsatı yarattı.

Bonaparte'ın, köylüler için "artık vergi yok!" anlamına geldiği anılardadır. Bonaparte başkanlık koltuğuna oturalı henüz altı gün olmuştu ki, yedinci günde, yani 27 Aralıkta, kabinesi, Geçici Hükümetin kaldırılmasını karar altına almış bulunduğu *tuz vergisinin kaldırılmamasını* önerdi. Özellikle kır halkının gözündeki, tuz vergisi, içki vergisi ile, eski Fransız maliye sisteminin bütün kötülüklerini yüklenmiş olmak ayrıcalığını paylaşır. Barrot kabinesi, köylülerin seçtikleri adamın ağzına, seçmenleri için, bu *tuz vergisinin yeniden konması* sözünden daha batıcı, daha kötü bir söz koyamazdı. Bonaparte, tuz vergisi ile devrimci tuzunu yitirdi. Köylü ayaklanmasının Napoléon'u bir bulut gibi dağıldı ve geriye kralcı burjuva entrikasının büyük bilinmeyeninden başka bir şey kalmadı. Ve Barrot kabinesinin, kaba ve bayağıca hayal kınıklığı yaratan bu eyleminin, başkanın ilk hükümet eylemi olması boşuna değildi.

Kurucu Meclis, kendi yönünden, bakanlar kurulunu [sayfa 292] devirmek ve köylülerin seçtiklerinin karşısına, köylü çıkarlarının savunucusu olarak çıkmak gibi çifte bir fırsata açgözlülükle sarıldı. Maliye bakanının önerisini geri çevirdi ve tuz vergisini, önceden verginin üçtebirine indirdi, böylece 500 milyonluk devlet bütçesi açığını 60 milyon daha yükseltti ve bu *güvensizlik oyunundan* sonra sakın sakın bakanlar kurulunun çekilmesini bekledi. Kendisini çevreleyen yeni alemin ve kendi durumunda meydana gelen değişikliği ne kadar da anlamıyordu! Bakanlar kurulunun arkasında cumhurbaşkanı vardı, ve cumhurbaşkanının arkasında da, seçim sandığında Kurucu Meclise karşı 6 milyon güvensizlik oyu demek olan altı milyon yurttaş vardı. Kurucu Meclis, kendi verdiği güvensizlik oyu ile ulusa geri dönecekti: gülünç bir değiş tokuş! Kurucu Meclis, kendi güvensizlik oylarının zorunlu geçerliklerini yitirmiş olduklarını unutuyordu. Tuz vergisinin geri çevrilmesi, Bonaparte'ın ve bakanlar kurulunun, Kurucu Meclisi "başından atmak" kararını olgunlaştırmaktan başka bir işe yaramadı. Kurucu Meclisin ömrünün tam yarısını dolduran bu uzun düello böylece başladı. 29 Ocak, 21 Mart, 3 Mayıs, bu bunalımın büyük *jourdes*'si* olduğu kadar, 13

Haziranının da habercileridir.

Fransızlar, örneğin Louis Blanc, 29 Ocağı, bir anayasal çelişkinin, yani genel oylamadan doğan, feshedilemez ve egemen bir Ulusal Meclis ile, bu meclise karşı sorumlu, ama gerçekte, yalnız genel oy tarafından onaylanmakla kalmayıp, ayrıca, Ulusal Meclisin değişik üyeleri arasında paylaşılan ve onlara dağılan bütün oyları kendi şahsı üzerinde toplamış bulunan, ama Ulusal Meclisin ancak bir manevi güç sıfatıyla üzerinde havada durduğu yürütme gücüne tam bir yetki ile sahip olan bir cumhurbaşkanı arasındaki çelişkinin ortaya çıkışı biçiminde anladılar. 29 Ocağın bu yorumu, kürsüden yapılan, basın yoluyla ve kulüplerde yapılan savaşımın dili ile bu savaşımın gerçek içeriğini karıştırmaktır. Ulusal Kurucu Meclis karşısında Louis Bonaparte – bu, anayasal iktidarın bir yanı karşısında öteki yanı demek değildi; bu, yasama erki karşısında yürütme erki de değildi; bu, cumhuriyeti kurmuş olan, ve şimdi, kendi kurulu [sayfa 293] cumhuriyetinin yeniden diriltilmiş bir monarşiye benzediğini görerek şaşır kalmış ve, zora başvurarak, koşulları ile, hayalleri, dili ve kişileri ile kurucu dönemi elde tutmak, sürdürmek ve bir olgunluk düzeyine ulaşmış burjuva cumhuriyetinin tamamlanmış ve kendisine özgü biçimiyle ortaya çıkmasını önlemek isteyen devrimci burjuva kesiminin entrikaları ve ideolojik hak iddiaları karşısında ve kendi anayasasının araçları karşısında, kurulu burjuva cumhuriyetinin ta kendisi idi. Nasıl Ulusal Kurucu Meclis, kendi bağına dönmüş bir Cavaignac'ı temsil ediyordusa, Bonaparte da, henüz kendisinden ayrılmamış bir Ulusal Yasama Meclisini temsil ediyordu, yani kurulu burjuva cumhuriyetinin Ulusal Meclisini temsil ediyordu.

Bonaparte'ın seçilmesi, ancak, bir *tek* adın yerine, o adın birçok anlamı konarak, yeni Ulusal Meclis seçimlerini, onun yinelenmesi gibi görerek açıklanabilirdi. 10 Aralık seçimi eskisinin görev yetkisini yürürlükten kaldırmıştı. O halde, 29 Ocakta karşı karşıya gelenler *ayrı* cumhuriyetin cumhurbaşkanı ile Ulusal Meclisi değildi, karşı karşıya gelenler, güç (kuvve) halindeki cumhuriyetin Ulusal Meclisi ile edim halindeki (fili) cumhuriyetin başkanı idiler, cumhuriyetin varlık sürecinin tamamıyla ayrı ayrı dönemlerini cisimleştiren bu iki güçtü; karşı karşıya gelenler, bir yanda, cumhuriyeti yal-

* Günler. -ç.

nız kendisi ilân edebilen, sokak kavgaları ve terörle cumhuriyeti proletaryanın elinden koparıp alabilen, ve anayasada temel çizgileri ile ülküsünün taslağını çizebilen burjuvazinin küçük cumhuriyetçi kesimi ile, öte yanda, bu kurulu burjuva cumhuriyetinde yalnız kendisi hüküm sürebilen, ideolojik nitelikteki ekleri, katkıları anayasadan çıkarabilen ve yasama ve yönetim eylemi ile proletaryanın köleleştirilmesi için zorunlu koşulları gerçekleştirebilen burjuvazinin bütün kralcı kitlesi idi.

29 Ocakta patlayan fırtına bütün ocak ayı boyunca toplanıp birikti. Kurucu Meclis, güvensizlik oylaması ile Barrot kabinesini istifaya zorlamak istiyordu. Barrot kabinesi ise, tersine, Kurucu Meclise, kendi kendisine kesin bir güvensizlik oyu vermesini, kendi kendinin intihanna karar vermesini, *kendinin dağılması* için karama-me çıkartmasını önerdi. En silik milletvekillerinden biri olan Rateau, 6 Ocak [sayfa 294] günü, bakanlar kurulunun emri üzerine Kurucu Meclise, daha Ağustosta, anayasayı tamamlayan bütün bir dizi yasayı çıkarmadan önce kendi kendini dağıtmamaya karar vermiş olan o Kurucu Meclise bu öneriyi yaptı. Bakan Fould, Kurucu Meclise, “sarsılmış olan krediyi yeniden tesis etmek” için dağılmasının gerekli olduğunu açıkça ilân etti. Acaba Kurucu Meclis, bu geçici durumu uzatmakla, Barrot ile Bonaparte’ı, Bonaparte ile de kurulu cumhuriyeti yeniden tehlikeye sokarak krediyi sarsmıyor muydu? Neden sonra eline geçirdiği, cumhuriyetçilerin daha önce bir on ay boyunca geriye attıkları bu kabine başkanlığının ancak onbeş günlük keyfini sürdürdükten sonra yeniden elinden gittiğini görmek korkusuyla bir öfkeli Roland olup çıkan Olimposlu Barrot, bu zavallı meclise karşı, zorbalıktan yana, zorbaları gölgede bıraktı. Sözlerinin en yumuşağı, “Bu meclisin hiç bir geleceği olamaz” oldu. Ve gerçekte de, meclis, artık geçmişten başka bir şeyi temsil etmiyordu. Şöyle ekliyordu alayla: “Cumhuriyeti, sağlamlaştırmak için, gerekli kurumlarla kuşatmak onun elinden gelmez.” Gerçekten de öyle! Meclisin, proletaryaya karşı tekelci muhalefeti ile burjuva enerjisi kırılmış bulunurken, aynı zamanda, kralcılara karşı muhalefeti ile de cumhuriyetçi coşkunluğu yeniden alevlendirmişti. Demek ki, artık anlamadığı burjuva cumhuriyetini, gerekli kurumlarla sağlamlaştırmada iki kere yeteneksizdi.

Rateau’nun önerisi ile birlikte, kabine de bütün ülkede bir *dilekçe kasırgası* çıkardı ortaya, Fransa’nın herbir köşesinden, her

gün, Kurucu Meclisin suratının tam ortasına oldukça kesin bir dille kendi *kendini dağıtmasını* ve vasiyetini yazmasını dileyen tomar tomar aşk mektupçukları fırlatılıyordu. Kurucu Meclise gelince, o da beri yandan hayatta kalmasını öğütleyerek kendisini yüreklen-diren karşı-dilekçelerin yazılmasını sağlıyordu. Bonaparte ile Cavaignac arasındaki seçim savaşımı, Ulusal Meclisin dağılmasın-dan yana ve ona karşı bir dilekçeler savaşımı biçiminde yenileniyor-du. Dilekçeler, 10 Aralık, iş işten geçtikten sonra yapılan yorumları olsa gerekti. Bu çalkalanma bütün Ocak ayı boyunca sürdü.

Kurucu Meclis ile cumhurbaşkanı arasındaki anlaşmazlıkta, Kurucu Meclis, çıktığı yere, kendi kökenine döner gibi [sayfa 295] genel seçimlere gidemezdi, çünkü, onu, genel oya havale ederlerdi. Ku-rucu Meclis, hiç bir nizami iktidardan destek göremezdi, çünkü, yasal iktidara karşı savaşım sözkonusuydu. 6 ve 26 Ocakta yeniden denediği gibi, kabineyi güvensizlik oyu ile düşüremiyordu, çünkü kabine, ondan, güven oyu istemiyordu. Geriye ona bir tek olanak kalıyordu: *başkaldırmak*. Başkaldırmanın silahlı kuvvetleri, *ulusal muhafızın cumhuriyetçi kesimi*, *gezgin muhafız* ve devrimci prole-tarya merkezleri olan *kulüpler idi*. Gezgin muhafızlar, Haziran günle-rinin bu kahramanları, Aralıkta, burjuvazinin cumhuriyetçi kesiminin örgütlü silahlı kuvvetlerini meydana getiriyordu, tıpkı, Hazirandan önce de, *ulusal işliklerin*, devrimci proletaryanın örgütlü silahlı kuv-vetlerini oluşturmaları gibi. Kurucu Meclisin yürütme komisyonu proletaryanın artık çekilmez olan aşırı isteklerinden kurtulması ge-rektiği zaman sert saldırısını nasıl ulusal işliklere yönelttiyse, Bona-parte'ın bakanlar kurulu da, burjuvazinin cumhuriyetçi kesimleri-nin katlanılmaz hale gelen aşırı isteklerinden kurtulması gerekti-ğinde gezgin muhafız kuvvetine saldırdı. *Gezgin muhafız kuvvetinin dağıtılmasını* emretti. Bir yarına yol verilip sokağa atıldı; öteki ya-rısının demokratik örgütlenmesinin yerini kralcı bir örgütlenme aldı, ve ücreti, piyade birliklerinin alelade ücreti düzeyine indirildi. Gezgin muhafız şimdi Haziran isyancılarının durumuna düşmüştü ve basın, her gün gezgin muhafızın Hazirandaki yanlısını kabul ettiği ve prole-taryadan kendisini bağışlamasını dilediği *açık itiraflar* yayınlıyordu.

Ya *kulüpler*? Kurucu Meclis, Barrot'nun şahsında cumhurbaş-kanını, onun şahsında kurulu burjuva cumhuriyetini ve genellikle burjuva cumhuriyetinin şahsında ise Şubat cumhuriyetinin bütün anayasal öğelerini tehlikeye soktuğu, sarstığı anda, mevcut cumhu-

riyeti devirmek isteyen bütün partiler, ve mevcut cumhuriyeti, şiddetli bir geriye gidiş süreci ile, kendi sınıf çıkarlarının ve kendi sınıf ilkelerinin cumhuriyeti haline getirmek isteyenler, zorunlu olarak Kurucu Meclisin çevresinde yerlerini aldılar. Ama daha önce yapılmış olan şey, yeniden yapılması gereken şey durumundaydı, devrimci hareketin billurlaşmaları yeniden sivilleşmekteydi, uğruna dövülmüş olan cumhuriyet, yeniden, [sayfa 296] her partinin belirlemek için uygun bir anı kolladıkları Şubat günlerinin ne olduğu belirsiz cumhuriyeti idi. Partiler, bir an, yeniden Şubatın eski tutumlarını aldılar, ama Şubatın hayallerini paylaşmaksızın *National*'in üçrenkli cumhuriyetçileri, yeniden, *Reforme*'un demokrat cumhuriyetçilerine yaslandılar ve onları, parlamento mücadelesinin ön saflarına öncü olarak koydular. Cumhuriyetçi demokratlar ise, bir kez daha, sosyalist cumhuriyetçilere dayandılar –27 Ocakta, açık bir bildiri, onların uzlaşmalarını ve birleşmelerini kamuya duyurdu ve ayaklanmanın zeminini kulüplerde hazırladılar. Hükümet basını, haklı olarak, *National*'in üçrenkli cumhuriyetçilerine karşı Haziranın yeniden dirilen isyancıları gibi davrandı. Onlar, burjuva cumhuriyetin başında tutunabilmek için, cumhuriyetin kendisini tehlikeye sokuyorlardı. 26 Ocakta, bakan Faucher demek kurma hakkına ilişkin bir yasa önerdi. Yasanın birinci paragrafı şöyle tasarlanmıştı: “Kulüpler yasaklanmıştır.” Faucher, yasa tasarısını, öncelikle ve ivedilikle görüşülmek üzere önermişti. Kurucu Meclis, öncelik ve ivedilik önerisini kabul etmedi, ve, 27 Ocakta, Ledru-Rollin, kabinenin, anayasayı çiğnemekle suçlanmasını isteyen 230 imzalı bir öneri sundu. Böyle bir davranışın, yargıcın, yani Meclis çoğunluğunun güçsüzlüğünün acernice açığa vurulması ya da bu aynı çoğunluğa karşı suçlayıcının güçsüz bir protestosu demek olduğu bir anda bakanlar kurulunun suçlanması, işte bu, küçük Montagne'ın o zamandan beri, bunalımın doruğunda her kez oynadığı büyük devrimci koz oldu. Kendi adının ağırlığı altında ezilen zavallı Montagne!

Blanqui, Barbès, Raspail vb. 15 Mayıs'ta, Paris proletaryasının başında, toplantı salonuna girerek Kurucu Meclisi zorla dağıtmaya kalkışmışlardı. Barrot, bu aynı meclise, kendisinin dağılmasını ve oturum salonunu kapamasını zorla kabul ettirmek isteyerek, ona manevi bir 15 Mayıs hazırladı.

Bu aynı meclis, Barrot'yu, Mayıs sanıklarına karşı soruşturmayı yürütmekle görevlendirmişti ve şimdi Barrot'nun meclise kralcı

bir Blanqui gibi görüldüğü bir sırada, meclisin ise kulüplerde, proleterler yanında, Blanqui'nin partisinde Barrot'ya karşı müttefikler aradığı bir sırada, tam [sayfa 297] bu sırada, o katı yürekli Barrot, Mayıs sanıklarının Jürinin huzuruna çıkarmayıp, *National*'in partisinin icat ettiği yüksek mahkemede, *Haute Cour*'da,* yargılamak önerisi ile meclise işkence ediyordu. Bakanlık koltuğunu kaybetmenin amansız korkusunun, Barrot gibi bir adamın kafasından bir Beaumarchais'ye yaraşır sivrilikler çıkartması ne dikkate değer bir şeydir? Uzun duraksamalardan sonra, Ulusal Meclis onun önerisini kabul etti. Mayıs saldırsının sanıkları karşısında gene normal niteliğine dönüyordu.

Kurucu Meclis, cumhurbaşkanına ve bakanlara karşı *başkaldırmak* zorunda idiyse, cumhurbaşkanı ve bakanlar da Kurucu Meclise karşı hükümet darbesi yapmak zorunda idiler, çünkü Kurucu Meclisi dağıtmak için hiç bir yasal yolları yoktu. Ama Kurucu Meclis anayasanın, anayasa ise cumhurbaşkanının anası idi. Cumhurbaşkanı, hükümet darbesi ile, anayasayı yırtıyordu ve kendi cumhuriyetçi unvanlarını ortadan kaldırıyor. O halde, imparatorluk unvanlarını ortaya çıkarmak zorundaydı; bu imparatorluk unvanları, orleancı unvanları akla getiriyordu ve her ikisi de meşruiyetçi unvanların önünde soluklaşıyordu. Orleancı partinin henüz sadece Şubatın yenilene olduğu bir anda, ve Bonaparte'ın henüz sadece 10 Aralıkın kazanana olduğu bir anda, ve her ikisinin de cumhuriyetçi gaspa, henüz sadece gene kendileri de gaspedilmiş kralcı unvanları ile karşı çıkabildikleri bir anda, yasal (meşru) cumhuriyetin devrilmesi, ancak taban tabana karşıtı olan meşruiyetçi monarşiyi ortaya çıkarabilirdi. Meşruiyetçiler, zamanın elverişli olduğunun bilincindeydiler, ve ayan beyan hükümet aleyhtan fesatlar hazırlıyorlardı. General Changarnier'nin kişiliğinde, kendi Monk'larını bulacaklarını umabiliyorlardı. Onların meşruiyetçi kulüplerinde *bezaz monarşinin* tahta çıkışı, proletarya klüplerinde kızıl cumhuriyetin gelişi kadar açıkça ilân ediliyordu.

Uygun bir şekilde bastırılan bir ayaklanma ile, kabine bütün güçlüklerden kurtarılmış olacaktı. "Yasaya uyma bizi öldürüyor" diye bağınıyordu Odilon Barrot. Bir ayaklanma, *salut public*** ba-

* Yüce divan. -ç.

** Halkın selameti. -ç.

hanesi ile, Kurucu Meclisin dağıtılması [sayfa 298] ve bizzat anayasanın yaranna anayasayı çiğneme olanağını sağlayacaktı. Odilon Barrot'un Ulusal Meclise kaba müdahalesi, üçrenkli elli valinin gürültülü bir biçimde görevlerinden alınmaları ve yerlerine kralcılarn yerleştirilmesi, gezgin muhafız birliklerinin dağıtılması, liderlerine Changarnier'nin çok sert bir biçimde davranması, Lerminier'nin, bu profesörün, Guizot zamanında bile mümkün olmayan yeniden görevine alınması, meşruiyetçilerin palavracılıklarına karşı hoşgörü, hepsi, ayaklanma kıskırtmaları idi. Ama ayaklanma hiç oralı değildi. O, kabinenin değil, Kurucu Meclisin işaretini bekliyordu.

Nihayet, 29 Ocak, Rateau'nun önerisinin kayıtsız şartsız reddine ilişkin Mathieu'nün (Drôme'lu) önerisi üzerinde görüşüleceği gün geldi. Meşruiyetçiler, orleanlılar, bonapartçılar, gezgin muhafız, Montagne, kulüpler, herkes, o gün, sözde düşmanına karşı olduğu kadar sözümona müttefikine karşı da gizli işler çeviriyordu. Bonaparte, atının üzerinde, birliklerin bir kısmını Concorde alanında teftiştten geçiriyor, Changarnier ise büyük bir gösterişle stratejik manevralar yapıyordu. Kurucu Meclis, kendi toplantı salonunu askerler tarafından işgal edilmiş buldu. O, bütün umutların, korkuların, bekleyişlerin, heyecanların, gerilimlerin, fesatların karşılaştıkları merkez olan aslan yürekli meclis, ruhunu teslim etmeye her zamandan daha yakın olunca, artık bir an bile duraksamadı. Yalnız kendi silahlarını kullanmaya korkmakla kalmayıp, düşmanın silahlarını da eldeğmemiş olarak saklamak zorunda olduğunu sanan savaşıya benziyordu. Ölümü küçümseyerek kendi ölüm hükmünü imzaladı ve Rateau' nun önerisinin kayıtsız şartsız reddini reddetti. Kendisi sıkıyönetim altında bulunan Kurucu Meclis, anayasal bir eyleme, zorunlu çerçevesi Paris'in sıkıyönetim altına alınması demek olacak olan sınırlar koydu. Ertesi gün, 29 Ocak günü kabinenin kendisine verdiği korku üzerine bir soruşturmaya karar vererek, kendine yaraşır bir biçimde öcünü aldı. Montagne, *National*'in partisinin, kendisini, bu büyük entrika komedisinde, bir savaş çığırtkanı yapmasına izin vermekle, siyasal anlayış ve devrimci enerjiden yoksun olduğunu ortaya koydu. Bu parti, burjuva cumhuriyetin kuruluş döneminde elinde tuttuğu iktidar tekeline, kurulu [sayfa 299] cumhuriyette de yeniden doğrulamak için son bir girişimde bulunmuştu. Bu girişim başarısızlığa uğramıştı.

Eğer, Ocak bunalımında, Kurucu Meclisin varlığı sözkonusu

ise, 21 Mart bunalımında da, anayasanın varlığı sözkonusudur. O zaman *National*'in partisinin personeli sözkonusu idiye, şimdi onun ölküsü sözkonusudur. Saygıdeğer cumhuriyetçilerin, kendi ideolojileri hakkındaki yüksek duygularını, hükümet iktidarının sağladığı dünya zevklerinden daha ucuza teslim ettiklerini belirtmemizin gereği yoktur.

21 Martta, Ulusal Meclisin gündeminde, dernek kurma hakkına karşı Faucher yasası tasarısı, yani *kulüplerin yasaklanması* vardı. Anayasanın 8. maddesi, bütün Fransızlar için dernek kurma hakkını güven altına alıyordu. Şu halde, kulüplerin yasaklanması, anayasaya apaçık bir saldırıydı, ve Kurucu Meclis, kendi azizlerinin saygısızlığa, küfre uğramasını kendisi yasalaştırmak zorundaydı. Ama kulüpler, devrimci proletaryanın toplanma noktaları, gizli eylem merkezleri idi. Bizzat Ulusal Meclis, işçilerin, burjuvalarına karşı güçbirliğini yasaklamıştı. Ve kulüpler, tüm işçi sınıfının tüm burjuva sınıfına karşı güçbirliğinden, burjuva devletine karşı bir işçi devletin oluşturulmasından başka bir şey miydi? Kulüpler, proletaryanın Kurucu Meclisi olduğu kadar, isyan ordusunun hazır kuvvetleri değil miydi? Anayasanın her şeyden önce sağlaması gereken şey, burjuvazinin egemenliği idi. Şu halde, anayasa, dernek kurma hakkından, açıkça, yalnız burjuvazinin egemenliğiyle, yani burjuva düzeni ile bağdaşan dernekleri anlıyor olabilirdi. Anayasa, teorisi gereği, meramını genel bir biçimde anlatıyorsa da, anayasayı yorumlamak ve tek tek özel durumlara uygulamak için Ulusal Meclis gibi hükümet de ne güne duruyordu? Ve eğer cumhuriyetin tufan-öncesi döneminde, kulüpler, sıkıyönetim tarafından gerçekten yasaklandı iseler, şimdi kurulu, nizami cumhuriyette onları yasal yoldan da yasaklamak gerekmez miydi? Üçrenkli cumhuriyetçilerin, anayasanın bu bayağı yorumuna karşı, anayasanın tumturaklı palavracı sözlerinden başka karşı koyacak bir şeyleri yoktu. Bunlardan bir kısmı, Pagnerre, Duclere vb. hükümet lehinde oy verdiler ve böylece ona çoğunluğu sağladılar. Öteki kısım, baş melek Cavaignac ve kilisenin babası Marrast başta olmak üzere, kulüplerin ^[sayfa 300] yasaklanmasına ilişkin madde geçerken başkanlık divanının bir salonuna çekildiler ve Ledru-Rollin ve Montagne ile "meclis kurdular". Ulusal Meclis felce uğramıştı, gerekli çoğunluğa sahip değildi. Crémieux, başkanlık divanı salonunda, o andan itibaren, bu yolun dosdoğru sokağa gittiğini ve artık 1848 Şubatında değil, 1849 Martında

bulduğunu tam zamanında hatırladı. Birdenbire aydınlanan *National*'in partisi, Ulusal Meclisin toplantı salonuna döndü. Ve, durmadan devrimci isteklerle kıvranıp duran, ve durmadan da anayasal olanaklar araştırıp duran ve her zaman, devrimci proletaryanın önünde olmaksızın, burjuva cumhuriyetçilerinin ardında kendini daha iyi hissedenden Montagne, bir kez daha aldatılmış olarak onları izledi. Oyun oynanmıştı. Ve anayasanın metninin bozulmasının, anayasanın ruhuna uygun tek uygulama olduğunu karar altına almış olan gene Kurucu Meclisin kendisi idi.

Artık yoluna koyulması gereken bir tek nokta kalıyordu: kurulu cumhuriyetin Avrupa devrimi ile ilişkileri, yani *dış politikası* konusu. 8 Mayıs 1849 günü, görev süresi birkaç gün içinde sona erecek olan Kurucu Mecliste alışılmadık bir heyecan hüküm sürüyordu. Fransız ordusunun Roma üzerine saldırısı, Romalılar karşısında geri çekilmesi, siyasal bakımdan namus lekesi, askeri bakımdan yüzkarası, Fransız Cumhuriyetinin, Roma Cumhuriyetinin canına kıyması, ikinci Bonaparte'ın birinci İtalya seferi, hepsi gündemdediydi. Montagne, bir kez daha büyük kozunu oynamıştı, Ledru-Rollin, hükümete karşı, ve bu kez Bonaparte'a da karşı olmak üzere, anayasanın çiğnenmesi nedeniyle, kaçınılmaz suçlama önergesini başkanlık kürsüsüne bıraktı.

8 Mayistaki neden, daha sonra, 13 Haziranın nedeni olarak da yinelenirdi. Biz, Roma seferi üzerinde biraz duralım.

Cavaignac, daha 1848 Kasım ortalarında, papayı* korumak, onu gemiye alıp Fransa'ya getirmek üzere, Civita-Vecchia'ya^[146] bir savaş filosu göndermişti. Papa, hilesiz Cumhuriyeti kutsayacak ve Cavaignac'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesini güven altına alacaktı. Cavaignac, papa ile köy papazlarını, köy papazları ile köylüleri, köylülerle de ^[sayfa 301] cumhurbaşkanlığını elde etmek istiyordu. Kısa vadeli amacı seçim reklamı olan Cavaignac'ın seferi, aynı zamanda, Roma devrimine karşı bir protesto ve ayrıca bir tehdit niteliğinde idi. Papa lehinde Fransa'nın müdahalesini ilke olarak içinde taşıyordu.

Papa lehinde, Roma Cumhuriyetine karşı, Avusturya ve Napoli ile birlikte müdahale, Bonaparte'ın bakanlar kurulunun 23 Aralık tarihli ilk oturumunda karar altına alındı. Bakanlar kurulunda bir

* Pius IX. -Ed.

Falloux, Roma'da ve papanın Roma'sında papa demektir. Bonaparte'ın, köylülerin cumhurbaşkanı olmak için artık papaya gereksinmesi yoktu, ama başkanın, köylülerini elinde tutmak için papayı da elinde tutmaya gereksinmesi vardı. Bonaparte'ı bir cumhurbaşkanı yapan, köylülerin saflığıydı. Ve köylüler, imanla bu saflıklarını ve papa ile de imanlarını yitiriyorlardı. Ve, Bonaparte adına hüküm süren orleanlılarla meşruiyetçiler, güçbirliği yapmışlardı! Kralları yeniden tahta geçirmeden önce, kralları kutsallaştırmanın gücü diriltmek, canlandırmak gerekiyordu. Kralcıkları bir yana, papanın fani erkine boyun eğmiş eski Roma olmadan, papa olmazdı; papa olmadan, katoliklik olmazdı; katoliklik olmadan, Fransız dini olmazdı; peki din olmayınca eski Fransız toplumunun hali nice olurdu? Köylünün gökyüzü servetleri üzerinde sahip olduğu ipotek, burjuvanın, köylünün servetleri üzerinde sahip olduğu ipoteki güvence altına alır. Şu halde, Roma devrimi, mülkiyete karşı, burjuva düzenine karşı Haziran devrimi kadar korkunç bir suikastti. Fransa'da yeniden canlanıp gönenen burjuva egemenliği, Roma'da papanın egemenliğinin yeniden kurulmasını illâ gerekli görüyordu. Son olarak da, Romalı devrimcilerin şahsında, Fransız devrimcilerinin müttefiklerine vurulmuş oluyordu. Fransız Cumhuriyetinde karşı-devrimci sınıfların ittifakı, bu cumhuriyetin, Kutsal ittifakla, Napoli ve Avusturya ile ittifakında zorunlu tamamlayıcısını buluyordu. Bakanlar kurulunun 23 Aralık tarihli kararı, Kurucu Meclis için bir giz değildi. Daha 8 Ocakta, Ledru-Rollin, kabineden bu konuda açıklama istemişti. Bakanlar kurulu bunu yalanlamış; Ulusal Meclis ise konuyu tartışmaya koymayıp geçiştirmişti. Ulusal Meclisin kabinesinin sözlerine güveni mi vardı? Biliyoruz ki, meclis, bütün Ocak ayını, [sayfa 302] hükümete güvensizlik oyu vermekle geçirmişti. Ama, kabinesinin rolü yalan söylemek idiyse, meclisin kendi rolü de, kabinesinin yalanına inanmış gibi yapmak ve böylece cumhuriyetçi dış görünüşü korumaktı.

Bu arada Piemonte yenilmişti. Charles-Albert, tahtı bırakmıştı. Avusturya ordusu Fransa'nın kapısını çalıyordu. Ledru-Rollin sert bir gensoru önergesi verdi. Kabine, Kuzey İtalya'da Cavaignac'ın politikasını sürdürmekten başka bir şey yapmadığını, Cavaignac ise sadece Geçici Hükümetin, yani Ledru-Rollin'in siyasetini izlediğini tanıtladı. Üstelik, bu kez, hükümet, Ulusal Meclisten bir de güvenoyu aldı ve Avusturya ile Sardinya'nın toprak bütünlüğü ve Roma

sorunu konusunda yapılacak barış görüşmelerini desteklemek üzere Yukarı-İtalya'da uygun bir noktayı geçici olarak işgal etme yetkisi kendisine verildi. Bilindiği gibi, İtalya'nın kaderi, Kuzey İtalya'nın savaş alanlarında belirlenir. İşte bu yüzden Roma, Lombardi ve Piemonte ile birlikte düşmüştü, ya da Fransa'nın Avusturya'ya, yani giderek Avrupa karşı-devrimine savaş açması gerekirdi. Acaba Ulusal Kurucu Meclis, Barrot kabinesini, birdenbire eski Halk Kurtuluş Komitesi mi sanıyordu? Ya da kendi kendisini Konvansiyon yerine mi koyuyordu? Öyleyse Yukarı-İtalya'da bir noktanın askeri işgalinin nedeni neydi? Bu saydam perdenin ardında Roma seferi gizleniyordu.

14 Nisanda, 14.000 kişi, Oudinot'un emri ile Civita-Vecchia'ya gitmek üzere gemilere bindirildiler. 16 Nisanda, Ulusal Meclis, bakanlar kuruluna, Akdeniz'de boy gösterecek bir filonun üç aylık bakım masrafları için 1.200.000 franklık bir ödenek verdi. Böylece, meclis, kabineyi, Avusturya'ya müdahale ettiriyormuş gibi yaparak aslında Roma'ya karşı müdahale etmesi için bütün olanakları kendisine veriyordu. Bakanlar kurulunun ne yaptığına bakmıyordu, sadece söylediklerine kulak veriyordu. Böyle bir iman Yakup peygamberde bile bulunamazdı, Kurucu Meclis, kurulu cumhuriyetin ne yapmak yükümlünde olduğunu bilemeyecek duruma gelmişti.

Nihayet, 8 Mayıs'ta, komedinin son sahnesi oynandı. Kurucu Meclis, bakanlar kurulunu, İtalya seferini, bu sefer için saptanmış olan amaca yönelmek üzere hızlı önlemler [sayfa 303] almaya çağırıyordu. Bonaparte, aynı akşam, *Moniteur*'de, Oudinot'ya en candan kutlamalarını yolladığı mektubunu yayınlattı. 11 Mayıs'ta, Ulusal Meclis, bu aynı Bonaparte ve onun bakanlar kurulu hakkındaki suçlama belgesini geri çeviriyordu. Ve, bu yalan dokusunu yırtıp atacağı yerde, Fouquier-Tinville rolünü kendisi oynamak üzere bu parlamento komedisini dram gibi anlayan Montagne, Konvansiyondan ödünç aldığı aslan postunun altında, kendi doğal küçük-burjuva dana gönlünün görünmesine hiç mi fırsat vermiyordu sanki!

Kurucu Meclisin ömrünün ikinci yarısı şöylece özetlenir: Kurucu Meclis, 29 Ocakta, kralcı burjuva kesimlerinin, kendisi tarafından kurulan cumhuriyetin doğal liderleri olduklarını; 21 Martta, anayasanın çiğnenmesinin gene anayasanın uygulanması demek olduğunu; 11 Mayıs'ta, Fransız Cumhuriyetinin savaş halindeki halklarla yaptığı ve tumturaklı bir biçimde ilân edilen pasif ittifakın, Av-

rupa karşı-devrimi ile aktif ittifakı anlamına geldiğini itiraf eder.

Bu biçare meclis, doğumunun ikinci yıldönümünden iki gün önce, 4 Mayıs'ta, Haziran isyancıları lehindeki af önerisini reddetme zevkini de tattıktan sonra sahneden çekildi. İktidarı parçalanmış, halkın ölesiye nefret ettiği, bir aleti olduğu burjuvazi tarafından küçümsenerek itelemiş, hor görülmüş, bir kenara atılmış, ömrünün ikinci yarısında birincisini yadsımak zorunda kalmış, cumhuriyetçi kuruntularını üzerinden atmış, geçmişte hiç bir büyük uygulaması olmayan, geleceğinde hiç bir umut bulunmayan, daha canlı iken bedeni parça parça körelen bu meclis, ancak durmadan Haziran zaferini anımsayarak ve iş işten geçtikten sonra onu yeniden yaşayarak kendi cesedini geçici bir coşku ile kıpırdatmaktan başka bir şey beceremiyordu; lanetlileri her gün yeniden lanetleyerek kendini ortaya koyuyor, kendini gerçekliyordu. Haziran isyancılarının kanıyla yaşayan vampirdi o!

Bu meclis, gerisinde, Haziran ayaklanmasının masrafları ile, tuz vergisinin kaldırılması ile, köleliğin kaldırılması karşılığında plan-tasyon sahiplerine verdiği zarar ödentileri ile, Roma seferinin doğurduğu harcamalarla, ve, bu kötü yürekli kocakan, son nefesinde, sevinçli varisinin omuzlarına, başını belaya sokacak bir şeref borcu yüklemenin ^[sayfa 304] mutluluğu içinde karar verdiği içki vergilerinin kaldırılması ile kabaran bir bütçe açığı bırakıyordu.

Martin başından beri, *Ulusal Yasama Meclisi* lehinde seçim propagandaları başlamıştı. Bellibaşlı iki grup çarpışıyordu: *düzen partisi*^[147] ve *demokrat- sosyalist parti*, yani *kızıl parti*. Bu ikisi arasında, *Anayasanın Dostları* bulunuyordu; *National*'in üçrenkli cumhuriyetçileri bu adla bir parti ortaya çıkarmaya çalışıyorlardı. *Düzen partisi*, hemen Haziran günlerinin arkasından kuruldu; ama bu ancak, 10 Aralık ona *National* yâranını, yani burjuva cumhuriyetçilerini uzaklaştırma olanağını sağladıktan sonra ve onun varlığının sırrı, orleancılarla meşruiyetçilerin bir parti halindeki güçbirliği olarak açığa vurulduktan sonra oldu. Burjuva sınıfı iki büyük kesime ayrılmıştı; bunlar, sırasıyla, *Restorasyon döneminde*^[148] *büyük toprak mülkiyeti*, *Temmuz monarşisi döneminde ise mali aristokrasi ve sanayi burjuvazisi* iktidar tekeline ellerinde tuttular. Bourbon, bu kesimlerden birinin çıkarlarının ağır basan etkisini kapsayan ad idi, Orléans ise, öteki kesimin ağır basan çıkarlarının etkisini kapsayan bir ad idi. *Cumhuriyetin anonim egemenliği*, her iki kesimin,

karşılıklı rekabetlerinden vazgeçmeksizin ortak sınıf çıkarlarını eşit güçte tutabildikleri tek hükümlerlik biçimi idi. Eğer burjuva cumhuriyeti, bütün burjuva sınıfının, açıkça belirginleşmiş ve tamamlanmış egemenliğinden başka bir şey olamadıysa, orleancıların meşruiyetçiler tarafından tamamlanan ve meşruiyetçilerin orleancılar tarafından tamamlanan egemenliğinden, *Restorasyon ile Temmuz monarşisinin sentezinden* başka bir şey olabilir miydi? *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, kendi sınıflarının, ekonomik temellere dayanan büyük bir kesimini temsil etmiyorlardı. Onların tek önemli yanları, tek tarihsel sıfatları, monarşi yönetiminde, ancak kendi özel rejimlerini anlayabilen iki burjuva kesimine karşı, burjuva sınıfının genel rejimini, yani ülküleştirdikleri, ve antik arabesklelerle süsledikleri, ama gene de her şeyden önce kendi yâranlarının egemenliği olarak selamladıkları *anonim cumhuriyet yönetimini* övüp yükseltmeleriydi. *National*'in partisi, kendi kurmuş olduğu cumhuriyetin tepesinde güçbirliği etmiş kralcıları gördüğünde, nasıl kendi aklından şüphe etmişse, kralcıların kendileri de, [sayfa 305] birleşik egemenlikleri konusunda daha az yanılmadılar. Şunu anlayamıyorlardı: kendi kesimlerinden herbiri tek başına ele alındığı zaman kralcı olduğu halde, onların kimyasal bileşmelerinin ürünü zorunlu olarak *cumhuriyetçi* olmalıdır ve beyaz monarşi ile mavi monarşi, zorunlu olarak, üçrenkli cumhuriyetin içinde etkisizleştirilmelidir. Devrimci proletaryaya karşı ve proletaryanın çevresinde gitgide daha çok toplanıp sıkışan ara sınıflara karşı muhalefetleri ile, birleşik kuvvetlerini birleştirmek ve bu birleşik kuvvetlerin örgütünü muhafaza etmek zorunda olan düzen partisi kesimlerinden herbiri, ötekinin krallığı yeniden diriltme ve hegemonya isteklerine karşı, ortak egemenliği üstün kılmak, yani burjuva egemenliğinin *cumhuriyetçi biçimini* üstünleştirmek yükümü altındaydı. İşte böylece, başlangıçta krallığın hemen yeniden dirilmesine inanan, daha sonra, bir yandan cumhuriyetçi biçimi elden bırakmadan, cumhuriyete karşı ağızları köpürerek, korkunç küfürleri dudaklarından eksik olmayan kralcıları, bakın görün ki, sonunda ancak cumhuriyet yönetiminde uyuşabildiklerini açıklıyorlar ve restorasyonu, krallığın geri getirilmesini, belli olmayan bir tarihe atıyorlar. İktidardan ortaklaşa yararlanma, bu iki kesimin herbirini güçlendiriyordu ve onu, öteki kesime boyun etmeye, yani krallığı geri getirmeye daha elverişsiz ya da daha az istekli bir duruma getiriyordu.

Düzen partisi seçim programında, doğrudan doğruya burjuva sınıfının egemenliğini, yani kendi egemenliğinin varlık koşullarının, *mülkiyetin, ailenin, dinin, düzenin* korunmasını ilân etti. Doğal olarak, kendi sınıf egemenliğini, uygarlığın egemenliği gibi ve maddi üretimin ve bundan doğan toplumsal ilişkilerin zorunlu koşulları gibi sunuyordu. Düzen partisi, muazzam kaynaklardan istediği gibi yararlanabiliyordu. Bütün Fransa'da şubelerini örgütledi, eski toplumun bütün ideologlarını ücretle satın aldı, mevcut hükümet iktidarının etkisini istediği gibi kullanıyordu, devrimci hareketin hâlâ uzığında duran, mülkiyetin büyük ulu kişilerinin şahsında kendi küçük mülkiyetlerinin ve küçük önyargıların temsilcilerini gören bütün küçük-burjuvalar ve köylüler yığını içinde bir gönüllü vasallar ordusuna sahip bulunuyordu; bütün ülkede bir sürü küçük kralcıklar tarafından [sayfa 306] temsil edildiğinden, adaylarının reddini bir ayaklanma gibi cezalandırabilir, başkaldıran işçileri, çiftlik uşaklarını, ev hizmetkarlarını, ticarethane görevlilerini, demiryolu memurlarını, dikkafalı bürokratları, düpedüz buyruğu altındaki bütün görevlileri, işlerinden atabilirdi. Ve nihayet, orada burada, Cumhuriyetçi Kurucu Meclisin, 10 Aralıkta Bonaparte'ın mucizevi kuvvetlerini göstermesine engel olduğu yanlısamasının tutunmasını sağlayabilirdi. Düzen partisi içinde bonapartçıların adını anmadık. Bunlar, burjuvazinin ciddi bir kesimi değildi, ama birtakım saplantıları olan yaşlı savaş malûlleri ve inançsız genç dolandırıcılar koleksiyonu idi. Düzen partisi, seçimleri kazandı, Yasama Meclisine büyük bir çoğunluk gönderdi.

Güçbirliği etmiş karşı-devrimci burjuva sınıfın karşısında, küçük-burjuvazinin ve köylü sınıfının daha şimdiden devrimci olan partileri, doğal olarak, devrimci çıkarların büyük önderine, devrimci proletaryaya bağlanmak zorundaydılar. Daha önce gördük ki, küçük-burjuvazinin parlamentodaki demokrat sözcüleri, yani Montagne, parlamentodaki başarısızlıklar, bozgunlar yüzünden, proletaryanın sosyalist sözcülerine doğru itilmişlerdi, ve parlamentonun dışındaki gerçek küçük-burjuvazi ise, uzlaşma konkordatoları ile, burjuva çıkarlarının birdenbire işlerlik kazanması ile, iflas ile, gerçek proleterlere doğru sürüklenmişlerdi. 27 Ocakta, Montagne ile sosyalistler, barışmalarını kutlamışlardı, 1849 Şubatının büyük şöleninde, birlik bağışlarını yenilediler. Sosyal parti ile demokratik parti, işçilerin partisi ile küçük-burjuvazinin partisi, *sosyal-demokrat* partide,

yani *kızıl* partide birleştiler.

Haziran günlerini izleyen bir cançekişme ile bir an için felce uğramış olan Fransız Cumhuriyeti, sıkıyönetimin kalkışından beri, 14 Ekimden beri, peşpeşe bir sürü büyük heyecanlar geçirmişti. İlk önce cumhurbaşkanlığı savaşımı, sonra cumhurbaşkanının Kurucu Meclise karşı savaşımı; kulüpler için savaşım; cumhurbaşkanının, kralcılar güçbirliğinin, hilesiz cumhuriyetçilerin, demokratik Montagne'in, proletaryanın sosyalist doktrinerlerinin küçük adamlarına karşı, proletaryanın gerçek devrimcilerini, bir tufanın toplumun yüzeyinde bıraktığı tufan-öncesi garip yaratıklar gibi, ya da [sayfa 307] toplumsal bir tufandan önce gelebilecek tek yaratıklar gibi ortaya çıkartan Bourges davası;^[149] seçim kampanyası; Bréa'nın katillerinin idamı;^[150] sürekli basın davaları; hükümetin, polis yöntemleriyle, zor kullanarak toplantı basmaları; kralcıların hayasızca tahrikleri; Louis Blanc ve Caussidiere'in portrelerinin halka teşhir edilmesi;^[151] kurulu cumhuriyet ile Kurucu Meclis arasında, her an devrimi çıkış noktasına doğru iten, her an yeneni yenilen, yenileni ise yenen durumuna getiren, bir göz açıp kapayıncaya kadar partilerin ve sınıfların konumlarını, aralarında bileşmelerini ve ayrılmalarını altüst eden ardı arkası kesilmeyen savaşım; Avrupa karşı-devriminin hızla ilerleyişi; Macaristan'ın şanlı savaşımı, Almanya'daki silahlı ayaklanmalar, Roma seferi, Fransız ordusunun Roma karşısındaki yüzkarası bozgunu bu hareket içinde, bu katlanılması güç tarihsel kargaşalık içinde, bu devrimci tutkular, umutlar ve umutsuzlukların dramatik yükselişi ve alçalışı içinde bir burgaç gibi dönüp duran Fransız toplumunun çeşitli sınıfları eskiden yarım yüzyıllarla saydıkları gelişme dönemlerini, şimdi kaçınılmaz olarak haftalarla saymak zorundaydılar. Köylülerin ve taşranın önemli bir bölümü, devrimci bir tutumu benimsemişlerdi. Yalnızca, Napoléon kendilerini hayal kırıklığına uğratmış değildi, kızıl parti, onlara, adın yerine içeriği, yalancı vergi muafiyeti yerine meşruiyetçilere ödenmiş milyarı ödettirmesini, ipoteklerin düzenlenmesini, tefeciliğin kaldırılmasını sunuyordu.

Orduya bile devrim ateşi, devrim heyecanı bulaşmıştı. Ordu Bonaparte'a oy verirken zafere oy vermişti, Bonaparte ise ona yenilgi veriyordu. Ordu Bonaparte'ın kişiliğinde, ardında büyük devrimci bir komutanın gizlendiği küçük onbaşıya oy vermişti. Bonaparte ise, ona, arkalarında tozluk düşmelerinde uzman onbaşının görün-

mez olduğu büyük generalleri veriyordu. Hiç kuşkusuz, kızıl parti, yani demokratik güçbirliği partisi, kesin zafer olmasa da hiç değilse Paris'i, ordunun, taşranın büyük bir bölümünün kendisine oy vermesi ile büyük başarıları kutlamak durumunda olacaktı.

Montagne'in lideri Ledru-Rollin beş yönetim bölgesince seçildi. Düzen partisinin liderlerinden hiç biri, asıl proleter partisinden hiç bir ad. bu ölçüde bir zafer kazanamadı. Bu [sayfa 308] seçim, bize, demokrat-sosyalist partinin sırnını açıklıyor. Demokrat küçük-burjuvazinin parlamenter öncüsü Montagne, bir yandan, proletaryanın sosyalist doktrincileriyle birleşmek zorunda idiyse, beri yandan Haziranın korkunç maddi yenilgisi dolayısıyla, entelektüel zaferlerle yeniden ayağa kalkmak zorunda olan, öteki sınıfların gelişmesi yüzünden henüz devrimci diktatörlüğü ele geçirecek durumda bulunmayan proletarya da beri yandan, kendi kurtuluşunun doktrincilerinin, yani sosyalist mezhebin kurucularının kollarına atılmak zorunda idi, devrimci köylüler, ordu, taşra illeri böylece devrimci ordu kampının lideri olan ve sosyalistlerle anlaşması sonucu devrimci parti içinde bütün uzlaşmaz çelişkileri uzaklaştırmış olan Montagne'in arkasında yer aldılar. Kurucu Meclisin ömrünün ikinci yarısında, Montagne, mecliste cumhuriyetçi coşkuyu temsil ediyordu ve Geçici Hükümet zamanında, Yürütme Komisyonu ve Haziran günleri sırasında işlediği günahları unutturmuştu. *National*'in partisi, belirsiz, kararsız mahiyetine uygun olarak, kralcı kabinenin kendisini ezmesine gözyumdukça, *National*'in mutlak iktidan boyunca uzakta tutulmuş olan Montagne, devrimin, parlamentodaki temsilcisi olarak yükseliyor ve ağır basıyordu. Gerçekte, *National*'in partisinin, öteki kralcı kesimlerin karşısına koyacak, hırslı kişiliklerden ve idealistçe zevzekliklerden başka bir şeyi yoktu. Montagne partisi ise, tersine, maddi çıkarları demokratik kurumları gerektiren proletarya ile burjuvazi arasında gidip gelen kararsız bir yığını temsil ediyordu. Cavaignac'lann ve Marrast'lann karşısında, Ledru-Rollin ve Montagne, bu bakımdan, devrimin gerçeği içinde bulunuyorlardı ve bu ağır durum içinde bulunmanın verdiği bilinçten, büyük bir cesaret kazanıyorlardı ve bu cesaret, devrimci enerji gösterisi, yalnız parlamentodaki çıkışlarla, suçlama önergeleri sunmakla, tehditlerle, bağırıp çağırma larla, gürültülü konuşmalarla, sözlerden ileri gitmeyen aşırılıklarla sınırlı kaldığından daha da büyüklük kazanıyordu. Köylüler de hemen hemen küçük-burjuvalarla aynı durumda bulu-

nuyorlardı, hemen hemen aynı toplumsal hak iddialarına sahiptiler. Toplumun bütün orta tabakaları, devrimci harekete sürüklendikleri ölçüde, demek ki zorunlu olarak kahramanlarını Ledru-Rollin'de bulacaklardı. [sayfa 309] Ledru-Rollin, demokratik küçük-burjuvazinin önemli adamı idi. Düzen partisine karşı ilkönce öne sürülecek, başa geçirilecek olanlar, elbette ki, bu düzenin yan-tutucu, yan-devrimci ve baştan aşağı ütopyacı reform yapımcıları idi.

National'in partisi, "Anayasanın Dostları *quand même*"* "*pures et simples*** cumhuriyetçiler" seçimlerde tamamıyla yenildiler. Aralarından pek küçük bir azınlık Yasama Meclisine gönderilebildi. En ileri gelen liderleri, hatta hilesiz cumhuriyetin *en chef**** ve Orfe'si Marrast bile sahneden silindiler.

28 Mayıs'ta Yasama Meclisi toplandı; 11 Haziranda 8 Mayıs çarpışması yenilendi. Ledru-Rollin, Montagne adına Roma'nın bombalanması nedeniyle cumhurbaşkanının ve kabinenin suçlandırılması isteminde bulundu. 12 Haziranda, Yasama Meclisi suçlandırma istemini reddetti, tıpkı Kurucu Meclisin de 11 Mayıs'ta geri çevirmiş olduğu gibi, ama bu kez proletarya Montagne'ı sokağa itti, sokak kavgası için değil de, sokak gösterisi için. Hareketin yenilgiye uğradığını ve Haziran 1849'un, Haziran 1848'in gülünç olduğu kadar yakışıksız bir karikatürü olduğunu anlamak için, bu hareketin başında Montagne'ın bulunduğunu söylemek yeter. Büyük 13 Haziran geri çekilişi, ancak, düzen partisinin hiç yoktan var ettiği Changarnier'nin daha büyük savaş anlatısı ile örtülüp kapatıldı. Her toplumsal çağın, Helvétius'un dediği gibi kendi, büyük adamlarına gereksinmesi vardır, ve eğer onları bulamazsa, kendisi yaratır, icat eder.

20 Aralık günü, kurulu burjuva cumhuriyetin artık sadece bir yarısı, cumhurbaşkanı vardı; 29 Mayıs'ta ilk yarı, ikinci yarı ile, Yasama Meclisi ile tamamlandı. Haziran 1848'de, kurulmakta olan burjuva cumhuriyeti, proletaryaya karşı verdiği sözle anlatılmaz bir savaşla tarihin yapraklarına doğumunun belgesini kazımıştı. Haziran 1849'da, kurulu burjuva cumhuriyeti, bunu, küçük-burjuvazi ile birlikte oynanan anlatılmaz bir komedi ile yaptı. 1849 Haziranı,

* Olsa bile. -ç.

** Saf ve yalın. -ç.

*** Başyazan. -ç.

1848 Haziranının Nemesis'i* oldu. 1849'da yenik düşenler işçiler [sayfa 310] değildi, ama işçilerle devrim arasına giren küçük-burjuvalar bozguna uğradılar. 1849 Haziranı ücretli emek ile sermaye arasındaki kanlı trajedi değildi, ama hapsedme sahneleri ile dolu, borçlu ile alacaklı arasındaki acıklı sahnelerle dolu bir temsildi. Düzen partisi kazanmıştı, yenmişti, güçlüydü ve şimdi ne olduğunu göstermesi gerekiyordu.

III. 13 HAZİRAN 1849'UN SONUÇLARI

20 Aralıkta,^[152] *meşruti cumhuriyetin* Janus başı,** henüz, yüzlerinden ancak birini, Louis Bonaparte'ın düz, belirsiz çizgileri altındaki yürütme yüzünü göstermişti: 29 Mayıs 1849'da ikinci yüzünü, Restorasyon ve Temmuz monarşisinin sefahat alemlerinden artakalmış kırıksıklarla dolu *yasama* yüzünü gösterdi. Ulusal Yasama Meclisi ile *meşruti cumhuriyet*, yani burjuva sınıfının egemenliğinin kurulmuş olduğu, Fransız burjuvazisini oluşturan güçbirliği etmiş orleanlı ve meşruiyetçi iki büyük kesiminin ortak egemenliğinin düzen partisini meydana getirdiği cumhuriyetçi devlet biçiminde tamamlanmış görünüyordu. Fransız Cumhuriyeti, böylece kralcı partiler koalisyonunun mülkiyeti haline gelirken, Avrupa büyük devletlerinin karşı-devrimci güçbirliği de, aynı hareket içinde, Mart devrimlerinin son sığınaklarına karşı genel bir haçlı seferine girişiyordu. Rusya, Macaristan'a saldırıyordu, Prusya, İmparatorluğun anayasal ordularına karşı yürüyor ve Odinot Roma'yı bombardıman ediyordu. Avrupa bunalımı gözle görünür biçimde kesin bir dönemeç noktasına yaklaşıyordu. Bütün Avrupa'nın gözleri Paris'e, bütün Paris'in gözleri de *Yasama Meclisine* dikilmişti.

11 Haziran günü, Ledru-Rollin kürsüye çıktı, orada hiç de nutuk çekmedi, bakanlara karşı, apaçık, şatafatsız, olgulara dayanan, özlü ve zorlu iddiasını dile getirdi.

Roma'ya karşı saldırı, anayasaya karşı bir saldırdır. Roma Cumhuriyetine karşı saldırı, Fransız Cumhuriyetine karşı bir saldırdır. Anayasa'nın 5. maddesi şöyledir: "Fransız Cumhuriyeti, hiç bir

* Nemesis – Yunan mitolojisinde öç alma tanrıçası. -Ed.

** *Janus* – Roma tanrısı; birbirinin karşısı iki yüzle temsil edilirdi, mecazi anlamı, iki yüzü olan, iki farklı biçimde hareket eden. -Ed.

zaman kuvvetlerini hiç bir başka ^[sayfa 311] halkın özgürlüğüne karşı kullanmaz” ve cumhurbaşkanı, Fransız ordusunu, Roma’nın özgürlüğüne karşı yöneltmektedir. Anayasanın 54. maddesi, Ulusal Meclisin* onayı alınmadan her ne çeşitten olursa olsun savaş ilân etmeyi yürütme gücüne yasaklamıştır. Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararı, özellikle, bakanlara, Roma seferini mümkün olduğu kadar çabuk, başlangıçtaki ilk amacına geri çevirmelerini emretmiş, demek ki, aynı kesinlikle, onlara, Roma’ya karşı savaşı yasaklamıştır – ve Odinot, Roma’yı bombardıman etmektedir. Böylece, Ledru-Rollin, anayasanın kendisini, Bonaparte’a ve bakanlarına karşı kamu tanıklığına çağırıyordu. O, anayasanın savunucusu Ledru-Rollin, Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun suratına şu göz korkutan bildirimi savuruyordu: “Cumhuriyetçiler, her türlü çareye başvurarak, hatta silah zoru ile anayasaya saygı gösterilmesini sağlamayı bileceklerdir!” “*Silah zoru ile!*” diye yüz kez yineledi Montagne’ın yanakısı. Çoğunluk korkunç bir patırtı ile karşılık verdi buna. Ulusal Meclis başkanı, Ledru-Rollin’e uyanda bulundu, Ledru-Rollin, kışkırtıcı açıklamasını yineledi ve başkanlık kürsüsüne, Bonaparte ve bakanlarını suçlayan önergesini bıraktı. Ulusal Meclis, 203 oya karşı 361 oyla, hiç bir şey olmamış gibi, Roma bombardımanı konusunu görüşmemeye, gündem maddesine geçmeye karar verdi.

Ledru-Rollin, anayasa ile Ulusal Meclisi, Ulusal Meclis ile de cumhurbaşkanını yenebileceğini mi sanıyordu?

Anayasa yabancı ülkelerin özgürlüklerine karşı her türlü saldırıyı yasaklıyordu, doğru, ama Fransız ordusu, Roma’da, bakanlar kuruluna göre, “özgürlük”e değil, “anarşinin zorbalığı”na saldırıyordu. Kurucu Meclisin geçirdiği bütün deneylere karşın, Montagne, hâlâ, anayasayı yorumlamanın onu yapmış olanların değil, yalnızca onu kabul etmiş olanların işi olduğunu anlamamış mıydı? Anayasanın metninin (lafzının), onun yaşayabilir, geçerli anlamına göre yorumlanması gerektiğini, burjuva anlamının ise onun tek yaşayabilir geçerli anlamı olduğunu anlamamış mıydı? Tıpkı rahibin, İncil’in gerçek, resmi yorumcusu olması gibi, tıpkı yargıcın, yasanın gerçek, resmi yorumcusu olması gibi, ^[sayfa 312] Bonaparte’ın ve Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun da, anayasanın gerçek, resmi yorumcusu

* Burada ve daha ilerde Ulusal Meclis ile kastedilen 28 Mayıs 1849’dan Aralık 1851’e kadar görev yapmış olan Ulusal Yasama Meclisidir. -Ed.

olduğunu anlamamış mıydı? Genel seçimlerden yepyeni çıkmış olan ulusal Meclis, Odilon Barrot'nun, daha hayatta iken iradesini kırmış olduğu Kurucu Meclisin vasiyet niteliğindeki eğilimleri ile kendini bağlı hissetmek zorunda mıydı? Ledru-Rollin, Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararını dayanak (mesnet) gösterirken, bu aynı Kurucu Meclisin 11 Mayıs'ta, Bonaparte ve bakanlarını suçlama yolundaki kendi birinci önerisini geri çevirmiş olduğunu, cumhurbaşkanı ve bakanları temize çıkardığını, ve böylece, Roma'ya karşı saldırıyı "anayasaya uygun" olarak onayladığını, ve kendisinin de daha önceden verilen bir yargının yeniden görülmesini, yani istinafını istemekten başka bir şey yapmadığını, nihayet, cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kararını kralcı Yasama Meclisinde temyiz etmiş olduğunu unutmuş muydu? Anayasanın kendisi, özel bir maddede, her yurttaşı anayasayı korumaya çağırarak, ayaklanmaya çağırda bulunur. Ledru-Rollin bu maddeye dayanıyordu. Ama, kamu erkleri de, aynı nedenle, anayasayı korumak için kurulmazlar mı ve anayasanın çiğnenmesi bu anayasal kamu erklerinden birinin ötekine karşı başkaldırması ile başlamaz mı? Oysa, cumhuriyetin başkanı, cumhuriyetin bakanları, cumhuriyetin Ulusal Meclisi eksiksiz, tam bir uyuşup anlaşma halinde idiler.

11 Haziranda Montagne'in aradığı şey, "salt aklın sınırları içinde bir ayaklanma", yani salt *parlamentar bir ayaklanma* idi. Halk yığınlarının silahlı bir ayaklanması olasılığında ürken meclis çoğunluğu, Bonaparte'in ve bakanlarının şahsında, kendi öz gücünü ve kendi seçimlerinin imlemini parça parça edecekti. Kurucu Meclis, Barrot-Falloix kabinesinin görevden alınması için o kadar hırsla ayak dirediği zaman, gene buna benzer şekilde Bonaparte'in seçimini hükümsüz kılmaya çalışmamış mıydı?

Çoğunluğun azınlığa oranının bir çırpıda baştan aşağı tersine döndüğü, Konvansiyon zamanının parlamenter ayaklanma örnekleri de eksik değildi – peki öyleyse eski Montagne'in başarmış olduğu şeyi genç Montagne ne için yapamayacaktı? Ne de anın koşulları, böyle bir girişime elverişsiz görünüyordu. Paris'te halk arasındaki huzursuzluk, [sayfa 313] çalkantı, kaygılandırıcı bir dereceye varmıştı, ordu, verdiği oylara bakılırsa pek de hükümetin emrinde görünmüyordu. Yasama Meclisinin çoğunluğu, henüz sağlamlaşma, kuvvetlenme zamanını bulmayacak kadar yeni idi, ve üstelik yaşlı kişilerden oluşmuştu. Eğer bir parlamenter, ayaklanmayı başarırsa,

devletin dümeni Montagne'in eline geçecekti. Kendi yönünden, demokrat küçük-burjuvazinin, her zaman olduğu gibi, savaşımın, kendi başından yukarda, bulutların üzerinde, parlamentonun ölü ruhları arasında verilmesinden daha büyük bir sabırsızlıkla istediği bir şey yoktu. Sonunda, her ikisi, demokrat küçük-burjuvazi ve temsilcileri Montagne, bir parlamento ayaklanması ile, büyük amaçlarını: proletaryanın zincirlerini çözmeden, ya da bu zincir kırmayı yalnız gelecekteki uzak bir umut olarak gösterilmekle yetinerek, burjuvazinin gücünü kırmayı gerçekleştiriyorlardı; proletarya tehlikeli hale gelmeksizin, kendisinden yararlanılacaktı.

11 Haziran tarihli Ulusal Meclis oylamasından sonra, Montagne'in bazı üyeleri ile gizli işçi derneklerinin delegeleri arasında bir görüşme yapılmıştı. İşçi dernekleri delegeleri, hemen o akşam bir hareket başlatılmasında direniyorlardı. Montagne, bu planı kesin olarak reddetti. Her ne pahasına olursa olsun yönetimin elinden alınmasına izin vermek istemiyordu; müttefikleri onun için düşmanları kadar şüpheli idiler, ve hakkı da vardı. Haziran 1848'in anısı, Paris proletaryası saflarında her zamankinden daha canlı, hareketli bir kaynaşmaya neden oluyordu. Bununla birlikte, Paris proletaryası, Montagne'a ittifakla bağlı idi. Montagne, seçim bölgelerinin büyük bir kısmını temsil ediyordu, ordu üzerindeki etkinliğini abartıyordu, ulusal muhafızın demokrat kesimini elinde bulunduruyordu, ardından dükkancının manevi gücü vardı. Montagne'in iradesine karşı, o sırada ayaklanmaya başlamak, zaten koleranın kırıp geçirdiği, işsizlik yüzünden kitle halinde Paris'ten sürülmüş durumdaki proletarya için, bu umutsuz kavgayı zorunlu kılan bir durum olmadıkça 1848 Haziran günlerini, boşu boşuna yinelemek demektir. Proleter delegeler tek akıllıca şeyi yaptılar: Montagne'ı, *kendini tehlikeye atmaya*, yani suçlama önergesi reddedildiği takdirde parlamenter savaşım sınırlarının dışına [sayfa 314] çıkmaya zorladılar. Bütün 13 Haziran günü, proletarya, kuşkulu bir gözlemci tutumunu elden bırakmadı ve tam sırasında savaşa katılmak ve devrimi, küçük-burjuvazinin saptadığı hedefin ötelere, ve hızla götürmek için, demokrat ulusal muhafız ile ordu arasında dönüşü olmayan, ciddi, kaçınılmaz bir kıran kırana çatışmayı bekledi. Zafer kazanıldığı takdirde, resmi hükümetin yanı-başında yer alacak proletarya komünü kurulmuştu bile. Paris işçileri 1848 Haziranının kanlı okulunda ders görmüşlerdi.

12 Haziranda, Bakan Lacrosse'un kendisi, Yasama Meclisine,

derhal suçlama önerisinin tartışılmasına geçilmesini önerdi. Geceleyin, hükümet bütün savunma ve saldırı hazırlıklarını yapmıştı; Ulusal Meclisin çoğunluğu, başkaldıran azınlığı sokağa sürüklemekte kararlı idi, azınlığın kendisi de artık geri çekilemezdi, zarlar atılmıştı, 8 oya karşı 377 oyla suçlama önergesi reddedildi, oylamada çekimser kalan Montagne, homurdanarak, *Démocratie Pacifique*'in^[153] propaganda salonuna ve gazetesinin bürolarına koşuştular.

Bir kez parlamento binasından uzaklaşınca, topraktan ayağı kesilir kesilmez gücü kırılan toprağın dev oğlu Ante gibi Montagne'in da gücü kırıldı. Yasama Meclisinin lokallerinde birer Samson olanlar, *Démocratie Pacifique*'in odalarında artık darkafalı küçük-burjuvalardan başka bir şey değillerdi. Uzun, gürültülü, boş bir tartışma sürüp gitti. Montagne, "*silah zorundan başka*" her çareye başvurarak, anayasaya saygıyı zorla kabul ettirmeye kararlı idi. Bu kararında, "Anayasanın Dostları" tarafından, bir bildiri^[154] ile ve bir delege heyeti ile desteklendi. "Anayasanın Dostları", evet, böyle deniyordu *National* yâranının, cumhuriyetçi burjuva partisinin kalıntılarına. Elinde kalan parlamento temsilcilerinden altısı suçlama önergesinin reddine karşı, ve bütün ötekiler reddi lehinde oy verirken, Cavaignac kılıcını düzen partisinin emrine verirken, yâranın parlamento dışında kalan büyük bir bölümü, siyasal parya durumundan çıkmak ve kalabalık halinde Demokrat Parti saflarına girmek fırsatına dört elle sarıldılar. Onlar, kendi kalkanlarının, kendi *ilkelerinin* altına *anayasanın* altına gizlenen bu partinin doğal tellalları gibi görünmüyorlar mıydı?

Gün ağarıncaya kadar Montagne iş başında kaldı. [sayfa 315] 13 Haziran sabahı, iki sosyalist gazetede oldukça utanılacak bir yerde yayınlanan bir "halka bildiri" doğurdu.^[155] Cumhurbaşkanı, bakanları ve Yasama Meclisini "*anayasa-dışı*" ilân ediyor ve ulusal muhafızı, orduyu, ve son olarak da halkı "ayaklanmaya" çağırıyordu. "*Yaşasın Anayasa!*" Attığı slogan buydu ve bu, "*Kahrolsun Devrim!*" den başka bir anlama gelmiyordu.

Montagne'in bu anayasal bildirisine, 13 Haziran günü küçük-burjuvaların *banşçı gösterisi* denen hareket pek uygun düştü, yani Château-d'Eau'dan hareket eden, bulvarlardan geçen, çoğunluğu silahsız, gizli işçi kolları üyelerine kaşmış ulusal muhafızlar olan, soğuk, kupkuru ve mekanik bir biçimde "Yaşasın Anayasa" bağışları ile akıp giden ve kaldırımlar üzerinde çınlayan yankısı bir

gökgürültüsü gibi gürleyeceği yerde, alay edercesine bağınsları yineleyen 30.000 kişilik bir yürüyüş alayı. Bu kadar çok sesli türküde yüreğin sesi eksikti. Ve alay “Anayasanın Dostları”nın merkezi önünden geçtiği sırada ve anayasanın para ile tutulmuş bir çığırkanı binanın tepesinde görünüp de, silindir şapkasının güçlü bir hareketiyle havayı yarararak dev ciğerlerinden bir sağnak gibi alaya katılanların başına “Yaşasın Anayasa” sloganını yağdınca, alaydakiler bile, bir an için, sanki durumun komikliğine kapılmış gibi göründüler. Bilindiği gibi, yürüyüş alayı, bulvarlardan Barış Sokağı girişine vardığında, Changarnier’in atlıları ve avcılar tarafından o kadar parlamenter olmayan bir biçimde karşılandı ki, kalabalık, göz açıp kapayıncaya kadar, parlamentonun 11 Haziran tarihli silah başına çağrısı yerine gelsin diye olacak, arkasında ancak birkaç cılız “Silah Başına!” bağınışı bırakarak çil yavrusu gibi dağıldı.

Hasard Sokağında toplanmış olan Montagne’in çoğunluğu, bu barışçı yürüyüş alayının ansızın dağılivermesi, bulvarlarda ne olduğu anlaşılmayan silahsız vatandaşların öldürüldüğüne benzer gürültüler, sokakta gittikçe artan patırtı, bir ayaklanmanın yaklaşmakta olduğunu haber verir gibi olunca, ortadan kayboldular. Küçük bir delegeler birliğinin başında Ledru-Rollin, Montagne’in namusunu kurtardı. Palais National’de toplanmış olan Paris topçu kuvvetlerinin koruyuculuğu altında Sanatlar ve Zanaatlar Konservatuarna ^[sayfa 316] gittiler, orada ulusal muhafızın 5. ve 6. lejyonları ile buluşacaklardı. Ama montanyarlar, 5. ve 6. lejyonları boşuna beklediler; bu ihtiyatlı ulusal muhafızlar, temsilcilerini yan-yolda bıraktılar, Paris topçu kuvvetleri, halkın barikatlar kurmasına engel oldu, ne olduğu belirsiz bir karmakarışıklık her türlü kararı olanaksız kılıyordu, nizami birlikler süngü takıp ilerlediler, temsilcilerin bir kısmı tutsak alındı, öteki kısmı kaçtı. 13 Haziran böylece sona erdi.

23 Haziran 1848, devrimci proletaryanın başkaldırması oldu ise, 13 Haziran 1849 da, demokrat küçük-burjuvaların başkaldırması oldu, bu iki başkaldırmanın herbiri, onu yaratan sınıfın salt *katıksız* ve *klasik* ifadesiydi.

Lyon’da iş çetin ve kanlı bir çatışmaya vardı. Burjuvazi ile sanayi proletaryasının doğrudan doğruya karşı karşıya buldukları işçi hareketinin, Paris’te olduğu gibi genel hareketle örtülüp belirlenmediği bu kentte, 13 Haziran, bir geri tepişle, başlangıçtaki niteliğini yitirdi. Başkaca, taşrada patlak verdiği yerde ateş almadı – *bir*

şimşek çaktı geçti.

13 Haziran, 29 Mayıs 1849'da, Yasama Meclisinin toplanması ile, olağan yaşamını elde etmiş olan *anayasal cumhuriyetin ömrünün birinci dönemini* kapar. Bütün bu başlangıç dönemi, düzen partisi ile Montagne arasında, burjuvazi ile, Geçici Hükümet zamanında ve Yürütme Komisyonu zamanında kendisinin de durup dinlenmeden uğruna komplolar kurduğu ve uğruna, Haziran günlerinde bağınazca proletarya ile vuruştığı burjuva cumhuriyetinin kurulmasına karşı şaha kalkan küçük-burjuvazi arasındaki gürültülü savaşım ile doludur. 13 Haziran, onun direnişini kırdı ve birleşik kralcılardan *yasama diktatörlüğünü* bir *fait accompli** yaptı. Bu andan itibaren de Ulusal Meclis, artık, *düzen partisinin Halkın Selameti Komitesinden* başka bir şey değildir.

Paris, cumhurbaşkanını, bakanları ve Ulusal Meclisin çoğunluğunu *"itham"* altında bırakmıştı, bunlar da Paris'i *"sıkıyönetim"* altına koydular. Montagne, Yasama Meclisinin çoğunluğunu *"anayasa-dışı"* ilân etmişti, çoğunluk ise [sayfa 317] Montagne'ı Yüce Divan huzurunda, anayasayı çiğnemek suçundan yargıladı ve saflarında hâlâ güçlü olarak ne varsa hepsini ezdi. Montagne'ı, başsız ve yüreksiz bir gövde haline getirinceye kadar kırıp geçirdiler. Azınlık, bir *parlamentar ayaklanmaya* kalkışacak kadar ileri gitmişti; çoğunluk, kendi *parlamentar zorbalığını* bir yasa mertebesine yüksetti. Yeni bir *içtüzük* yaptı, bununla, kürsü özgürlüğünü kaldırıyordu ve Ulusal Meclisin başkanına, düzeni bozmak gerekçesi ile, temsilcileri, kınama, para cezası, parlamento ödentsininin (tazminatının) durdurulması, geçici uzaklaştırma, hapis cezasıyla cezalandırma yetkisi veriyordu. Montagne'ın gövdesi üzerine bir kılıç değil, ama değnekler astı. Montagne'ın milletvekillerinden geri kalmış olanlar da, onurlarını korumak için toptan çekilmek zorunda kalacaklardı. Böyle bir davranışla düzen partisinin dağılması çabuklaştırılmış olurdu. Görünüşte bir muhalefet onları artık birarada tutmaz olunca, düzen partisi kendisini meydana getiren öğelere ayırmaktan başka bir şey yapamazdı.

Demokrat küçük-burjuvalar, bir yandan *parlamentodaki* güçlerinden yoksun bırakılırlarken, bir yandan da Paris topçu kuvvetlerine ve ulusal muhafızın 8., 9. ve 12. lejyonlarına yol verilerek

* Emrivaki. -ç.

silahlı gücü de elinden alınıyordu. Buna karşılık, 13 Haziran günü, Boulé ve Roux basımevlerini basmış, baskı makinelerini parçalamış, cumhuriyetçi gazetelerin idarehanelerini yakıp yıkmış, yazarlarını, dizgicilerini, baskıcılarını, paketleyicilerini, çıraklarını keyfi olarak tutuklamış olan yüksek maliye lejyonu, meclis kürsüsünün tepesinden yüreklendirici bir onay elde etti.

Basına karşı yeni bir yasa, *derneklere karşı* yeni bir yasa, *sıkıyönetim üzerine* yeni bir yasa, tıka basa dolu Paris hapisaneleri, kovuşturmayaya uğrayan siyasal mülteciler, *National*'in sınırlarının ötesindeki bütün gazetelerin yayını durdurulmuş, Lyon ve komşusu 5 il askeri zorbalığın hoyrat insafına teslim edilmiş, her yerde hazır ve nazır savcılıklar, daha önce sık sık temizlenen memurlar ordusunun bir kez daha temizlemeye tâbi tutulması – işte, zafer kazanan gericiliğin durmadan yineleyip durduğu kaçınılmaz *beylik işler* bunlar oldu, ve bu beylik işler, Haziranın katliamlarından sürgünlerinden sonra, yalnız, bu kez sadece [sayfa 318] Paris'e değil, aynı zamanda taşra illerine de yönelik olmalarından dolayı, ve sadece proletaryaya değil, ama özellikle orta sınıflara karşı yönelik olmalarından dolayı sözü edilmeye değer uygulamalardır.

Sıkıyönetim ilânını hükümetin kararına bırakan, basının elini kolunu daha da sınıksız bağlayan, ve dernek kurma özgürlüğünü ortadan kaldıran baskı yasaları, Haziran, Temmuz, Ağustos ayları boyunca Ulusal Meclisin bütün yasama eylemini yuttular.

Bununla birlikte, bu döneme ayırdedici özel niteliğini veren şey, zaferin *fiilen değil ama ilke olarak* sömürülmesidir, Ulusal Meclisin kararları değil, ama bu kararların güdülerinin açıklanışdır, gerçek olgu, şey değil, ama sözdür, söz değil, ama bu söze can katan, anlam katan vurgu ve jesttir. *Kralcı görüşlerin* küstahça ve ölçüsüzce ifade edilmesi, cumhuriyete karşı horgörücü bir tepeden bakışla küfürler savurma, krallığın geri getirilmesi tasarılarının havai bir hoş gitme çabası ile açığa vuruluşu, bir sözcükle, *cumhuriyete yaraşır yol-yöntemin* arsızca, övünülerek çiğnenmesi, bu döneme genel havasını ve özel renklerini verirler. 13 Haziranda *yenilenlerin* savaş narası, “Yaşasın Anayasa!” oldu. Demek ki, *kazananlar*, anayasa, yani cumhuriyetçi dilin ikiye bölünmüşlüğünden kurtulmuşlardı. Karşı-devrim, Macaristan'a, İtalya'ya, Almanya'ya boyun eğdiriyordu ve daha şimdiden Restorasyonun (krallığın ihyası) Fransa'nın kaplarına dayandığına inanılıyordu. Düzen partisinin hizip liderleri ara-

sında gerçek bir yangın başlamıştı, *Moniteur*'de kralcılığını ilân ederek, cumhuriyet zamanında liberalizmle işlemiş olabileceği günahlarının günahını çıkartarak, pişmanlık getirerek, ve Tanrıdan ve insanlardan af dileyerek dansı kim başlatacaktı bakalım. Bir tek gün geçmiyordu ki, Ulusal Meclisin kürsüsünden devrimin genel bir felaket olduğu açıklanmamış olsun; “Temmuz monarşisinin kaçaklarından ve korkak hainlerinden biri, iş olup bittikten sonra, salt Louis-Philippe’in insanseverliğinin ya da başka yanlış anlamaların gerçekleştirilmesine engel olmuş olduğu kahramanca marifetlerini anlatmasın, taşralı esamisi okunmayan küçük soylu meşruiyetçinin biri çıkıp da büyük bir çalımla cumhuriyeti asla tanımadığını tanıtlamasın. Şubat günlerinde ^[sayfa 319] hayran olunacak şey, kazanan halkın yüce gönüllülüğü değildi, halka kazanma fırsatını sağlayan kralcılarının ılımlılıkları ve özverileriydi. Halkın bir temsilcisi, Şubat yaralılarına ayrılmış yardımların bir kısmının *ulusal muhafızlara*, o günlerde vatana tek layık olan ulusal muhafızlara verilmesini önerdi. Bir başkası, Orléans dükünü at üzerinde gösteren bir heykelin Carrousel meydanına dikilmesi için kararname çıkarılmasını istiyordu. Thiers, anayasanın pis bir kağıt parçası olduğunu söyledi. Meşru krallığa karşı gizli fesat çevirmiş olmaktan dolayı üzüntü duyan orleancılar ile meşru olmayan krallığa karşı başkaldırmaları ile genellikle krallığın düşüşünü hızlandırmış olmakla kendilerini kınayan meşruiyetçiler peşpeşe kürsüde boy gösteriyorlardı. Thiers Molé’ye karşı, Molé Guizot’ya karşı, Barrot ise her üçüne karşı dolap çevirmiş olduklarına pişmanlık duyuyorlardı. “Yaşasın sosyal-demokrat cumhuriyet!” diye bağırarak anayasaya aykırı ilân edildi. “Yaşasın Cumhuriyet!” sloganı ise sosyal-demokrat bir slogan olarak kovuşturmayla uğradı. Waterloo savaşının yıldönümünde bir temsilci, şöyle bir açıklama yaptı: “Prusyalıların istilasından daha çok, sürgündeki devrimcilerin Fransa’ya geri gelmelerinden korkuyorum.” Baraguay d’Hilliers, Lyon’da ve beş komşu ilde düzenlenen terörizme karşı şikayetlere şöyle karşılık veriyordu: “*J’aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge.*”^{*} Ve ne zaman konuşmacıların dudaklarından cumhuriyete karşı, devrime karşı, anayasaya karşı, ya da Kutsal İttifaktan yana, krallıktan yana bir söz çıksa, meclis çılginca alkışlarla çınlıyordu. En küçük cumhuriyetçi formalitelerin her çiğnenişi, –

* “Beyaz terörü kızıl teröre yeğ tutarım.” -ç.

örneğin, temsilcilere “yurttaşlar” dememek gibi– düzenin şövalyelerini coşturuyordu.

8 Temmuzda Paris’te sıkıyönetim altında yapılan ve proleterlerin büyük bir kesiminin katılmadığı ara seçimler, Roma’nın Fransız ordusu tarafından işgali, kızıl kardinallerin^[156] ve onların peşinden engizisyonun ve keşişler tedhişinin Roma’ya girişi, Haziran zaferine yeni zaferler kattı ve düzen partisinin sarhoşluğunu iyice ortaya koydu.

Sonunda, Ağustosun ortasında, yan, yapılmakta olan il ^[sayfa 320] meclisi toplantılarına katılmak niyetiyle, yan, aylardan beri sürüp giden ideolojik eğilim şölenlerinden yorgun düştükleri için, kralcılar, Ulusal Meclis toplantılarına iki ay süre ile ara verme kararı aldılar. Çok göze batan bir alaycılıkla, meşruiyetçilerin ve orleanlıların kremasından oluşmuş, bir Molé ve bir Changarnier de aralarında olmak üzere yirmibeş kişilik bir temsilciler komisyonunu, Ulusal Meclisin temsilcileri ve *cumhuriyetin bekçileri* olarak nöbetçi bıraktılar. Bu acı alay kendi düşündüklerinden daha da derindi. Tarihin kendilerini, sevdikleri krallığı devirmeye mahkum ettiği bu baylar, gene tarih tarafından nefret ettikleri cumhuriyeti koruma göreviyle görevlendirilmişlerdi.

Yasama Meclisinin toplantılarına ara verilmesi ile *anayasal cumhuriyetin ömrünün ikinci dönemi, kralçılık salgını dönemi de sona ermiş* oldu.

Paris’teki sıkıyönetim kaldırılınca, basın yeniden işe koyuldu. Sosyal-demokrat gazetelerin yayınlarının durdurulduğu süre içinde, baskı yasaları ve kralcı çılgınlık dönemi boyunca *meşruti krallık yanlısı küçük-burjuvaların* eski edebiyat temsilcisi *Siècle*,^[157] *cumhuriyetçileşti*. *Burjuva reformcularının* edebi sözcüsü *Presse*,^[158] *demokratlaştı*. *Cumhuriyetçi burjuvaların* eski klasik organı *National*, *sosyalistleşti*.

Herkese açık kulüpler kurmak olanaksızlaştıkça, gizli dernekler büyüyor ve güçleniyordu. Salt ticari amaçlı dernekler olarak hoşgörülen, hiç bir ekonomik değerleri olmayan sınıai işçi dernekleri, siyasal açıdan, proletaryayı birleştirme aracı haline geliyorlardı. 13 Haziran, yan-devrimci çeşitli partilerin resmi liderlerini ellerinden almıştı, geri kalan yığınlar kendi kendilerinin liderleri gibi davranmayı başarmakla bundan kazançlı çıktılar. Düzenin şövalyeleri, kızıl cumhuriyetin dehşet işleri üzerine kehanette bulunarak yılgınlık

yaratmışlardı; Macaristan'da, Baden'de, Roma'da zafer kazanan karşı-devrimin, kaba, bayağı aşırılıkları, duyulmadık canavarlıkları "Kızıl Cumhuriyeti" temize çıkardı. Fransız toplumunun, hoşnut olmayan ara tabakalarına gelince, kızıl cumhuriyet hakkındaki ön söylentileri, ve onunla birlikte gerçeklikleri şüpheli canavarlıklarını, beyaz-monarşinin gerçek bir umutsuzluk yaratan kan dökücülüklerine yeğ tutmaya başladılar. Fransa'da, hiç bir sosyalist, [sayfa 321] Haynau'dan daha fazla devrimci propaganda yapmamıştır. *A cha-que capacité seion ses uvres!**

Bu arada, Louis Bonaparte, Ulusal Meclis tatilinden yararlanarak taşrada hükümdarvari geziler yapıyordu; en ateşli meşruyetçiler, Ems' e,^[159] aziz Louis'nin soyundan gelenin yanına haç ziyaretine gidiyorlardı ve düzenin dostu, halk temsilcilerinin hepsi toplanmakta olan il meclislerinde entrikalar çeviriyorlardı. Meclis çoğunluğunun henüz söylemeyi göze alamadığı şeyi, yani *anayasasının değiştirilmek üzere derhal gözden geçirilmesi* gereğinin en kısa zamanda ilan edilmesini onlara söyletmek sözkonusuydu. Anayasaya göre, anayasa, ancak 1852 yılında özellikle bu iş için toplanmaya çağılacak bir Ulusal Meclis tarafından gözden geçirilip düzeltilebilirdi. Ama eğer il meclislerinin çoğunluğu bu doğrultuda bir istek bildirirse, Ulusal Meclis, Fransa'nın çağrısı üzerine, anayasanın bekâretini feda etmek zorunda kalmayacak mıydı? Ulusal Meclis, bu taşra meclisleri hakkında, Voltaire'in *Herriade*'indeki rahibelerin Pandour'lara (çapkın çapulculara) karşı besledikleri aynı umutları besliyordu. Ama Ulusal Meclisin Putiphard'larının, ancak birkaç tanesi dışında, taşranın Joseph'leri ile işleri vardı. Ezici çoğunluk, ısrarla, kafalarına sokulmak isteneni anlamaya yanaşmadılar. Anayasa değişikliği, il meclislerinin oyları ile yani onu günışığına çıkarmak olan o aynı araçlar tarafından çıkmaza sürüldü. Fransa'nın sesi, daha doğrusu burjuva Fransa'nın sesi konuşmuştu ve değişikliğe karşı olduğunu bildirmişti.

Ekimin başında Ulusal Yasama Meclisi yeniden toplandı – *quantum mutatus ab illo*.** çehresi baştanbaşa değişmişti. Anayasa değişikliğinin il meclisleri tarafından beklenmedik şekilde geri çev-

* Yetenekli herkese yaptığı işe göre! (Saint-Simon'un ünlü formülünün başka sözcüklerle ifadesi.) -Ed.

** O günden bu yana olan değişiklik ne kadar da büyüktü. (Virgil, *Aeneld.*) -Ed.

rilişi, Yasama Meclisini, anayasanın sınırları içine götürmüş ve ona kendi süresinin sınırlarını göstermişti. Orleancılar, meşruiyetçilerin Ems'e yaptıkları ziyaretlerden kuşkuya kapılmışlardı, meşruiyetçiler, orleancıların Londra ile yaptıkları görüşmeler^[160] üzerine [sayfa 322] birtakım şüpheler kurmuşlardı, her iki hizbin gazeteleri ateşi körüklemişler ve kendi taht adaylarının karşılıklı iddialarını tartmışlardı, birleşik orleancılar ve meşruiyetçiler başkanın kralvari gezilerinin, azçok gözle de görülebilir başına buyruk olma girişimlerinin, bonapartçı gazetelerin yüksekten atan iddialı dillerinin ortaya koydukları tutumlardan dolayı bonapartçılara karşı hınç duyuyorlardı; Bonaparte ise, yalnız meşruiyetçilerle orleancıların gizli fesadını meşru tutan Ulusal Meclise karşı, durmadan Ulusal Meclis hesabına kendisine ihanet eden bir bakanlar kuruluna karşı hınç duyuyordu. Son olarak, bakanlar kurulunun kendisi de, Roma siyaseti konusunda, Bakan Passy tarafından önerilen ve tutucuların sosyalist diye kötüledikleri *gelir vergisi* konusunda bölünmüştü.

Barrot kabinesinin, yeniden toplanmış olan Ulusal Yasama Meclisindeki ilk önerilerinden biri *Orléans Düşesine* bir dulluk maaşı bağlanmak üzere 300.000 franklık bir kredi istemi oldu. Ulusal Meclis isteneni verdi, böylece de Fransız ulusunun borçlar hanesine yedi milyon franklık bir tutar ekledi: Böylece, Louis-Philippe “utangaç yoksul” rolünü başarı ile oynamaya devam ederken, ne kabine Bonaparte lehinde bir ücret artırımını önermeyi göze alabiliyor, ne de meclis bunu vermeye hazır görünüyordu. Ve Louis Bonaparte, her zamanki gibi, şu ikilem arasında kararsız kalıyordu: *Aut Caesar, aut Clichy*.*

Kabinenin, *Roma seferinin masraflarını* ödemek üzere dokuz milyon franklık ikinci kredi istemi, Bonaparte ve bakanlar ile Ulusal Meclis arasındaki gerginliği artırdı. Louis Bonaparte, emir subayı Edgar Ney'e *Monteur*'de bir mektup yayınlattırdı, bu mektupta, papa hükümetini anayasal güvencelere razı olmaya zorluyordu. Papa ise, *-motu proprio*^[161]— kısa bir söylev ile, yeniden kazandığı erk ve söz geçirirliğinde her türlü kısıtlamayı reddediyordu. Bonaparte, mektubu ile, seyircilerine, kendini iyi niyetle dolu, ama değeri bilinmeyen ve kendi dört duvarı arasına zincirlenmiş bir deha gibi

* Ya Sezar ya Clichy. (*Clichy* - Pariste borçlarını ödeyemeyenlerin kapatıldıkları cezaevi.) (Ünlü “*Aut Caesar aut nihil*” – “Ya Sezar ya hiç” sözünün başka sözcüklerle ifadesi.) -Ed.

göstermek için bile bile yaptığı bir patavatsızlıkla [sayfa 323] kabinesinin perdesini kaldırıyordu. Bu, onun, “özgür bir ruhun kaçamak kanat çırpışları”* ile, işve dolu gönül avcılığı rolünü ilk oynayışı değildi. Komisyon raportörü Thiers, Bonaparte’ın kanat çırpışlarını tamamıyla görmezlikten geldi ve papanın kısa söylevini Fransızcaya çevirmekle yetindi. Ulusal Meclisin Napoléon’un mektubunu onaylayacağı bir gündem maddesi ile cumhurbaşkanını kurtarmaya çalışan kabine değil, Victor Hugo oldu. *Allons donc! Allons donc!*** Bu ciddiyetsiz ve saygısız ünlemlerle, çoğunluk, Hugo’nun önerisini örtbas etti. Başkanın siyaseti mi? Başkanın mektubu mu? Başkan mı? *Allons donc! Allons donc!* Hangi akıllı, Bay Bonaparte’ı ciddiye alıyor ki? Cumhurbaşkanına inandığını söylediğiniz zaman bizim de size inandığımızı mı sanıyorsunuz Bay Victor Hugo? *Allons donc! Allons donc!*

Sonunda, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki kopma *Orleans’ların ve Bourbon’ların geri çağırılması* üzerine yapılan tartışmalarla hızlandırılmış oldu. Bu öneriyi kabine vermediğine göre, cumhurbaşkanının kuzeni, eski Vestefalya kralının oğlu*** vermişti. Önerinin tek amacı, meşruiyetçi ve orleancı taht iddialarını bonapartçı iddiaların düzeyine, ya da daha doğrusu, daha da aşağı düşürmektir, bonapartçı taht iddiaları hiç değilse, fiilen, devletin başında bulunuyordu.

Napoléon Bonaparte, *sürgündeki kral ailelerinin geri çağırılması ile Haziran isyancılarının affını* bir tek önerinin maddeleri yapmak gibi oldukça büyük bir saygısızlık işledi. çoğunluğun öfkesi, onu derhal, kutsal ile lanetliyi, kral soyları ile proleter sürüsünü, toplumun sabit yıldızları ile toplum bataklıklarının aldatıcı pırıltılarını birbirine bağlamak gibi bir suç işlediği için özür dilemek ve bu her iki öneriyi kendilerine yaraşan sırayı vermek zorunda bıraktı. Ulusal Meclis, kral ailesinin geri çağırılmasını var gücüyle reddetti ve meşruiyetçilerin Demosten’i Berryer, bu oylamanın anlamı hakkında hiç bir kuşkuyla yer bırakmadı. Taht iddialarının burjuvaca aşağılatılması, rütbeden düşürülmesi, işte [sayfa 324] güdülen amaç buydu. Onların kutsal haleleri ellerinden kapılmak isteniyor, ellerinde kalan

* Georg Herweg, “*Aus den Bergen*” (“Dağlardan”). -Ed.

** Hadi canım sen de! Daha neler! -Ed.

*** Napoléon Joseph Bonaparte, Jerome Bonaparte’in oğlu. -Ed.

son görkem, *sürgün görkemidir!* Taht iddialarından, kendi ünlü soyunu unutarak, basit, sıradan herhangi bir kişi gibi yaşamak üzere buraya geri gelecek biri hakkında ne düşünürdünüz? diye bağırdı Berryer. Louis Bonaparte'a, huzurunun kendisine hiç bir şey kazandırmamış olduğu, güçbirliği etmiş kralcıların Fransa'da cumhurbaşkanlığı koltuğunda, *tarafsız bir adam* olarak ona gereksinmeleri varsa da, taht üzerinde ciddi hak iddiası olanların sürgününün iri bulutlarıyla saygısız bakışlardan kaçınmak, korunmak zorunda olduğu bundan daha açık-seçik bir biçimde söylenemezdi.

1 Kasım günü, Louis Bonaparte, Barrot kabinesine son verildiğini ve yeni bir kabine kurulduğunu oldukça sert ve kaba terimlerle bildiren bir mesajla Ulusal Meclise karşılık verdi. Barrot-Falloux kabinesi, kralcı koalisyon kabinesiydi, d'Hautpoul kabinesi de Bonaparte'ın kabinesi, cumhurbaşkanının Yasama Meclisine karşı organı, *katipler kabinesi* oldu.

Bonaparte, artık, 10 Aralık 1848'in, sıradan, *tarafsız adamı* değildi. Yürütme erkini elinde bulundurma, onun çevresinde bir yığın çıkarın toplanmasını sağlamıştı, anarşiye karşı savaşım, düzen partisini bile onun etki ve söz geçirirliğini artırmaya zorluyordu ve Bonaparte, artık *halkın sevdiği değilse de*, düzen partisi, kendisi, *halkın tutmadığıydı*. Orleancılara ve meşruiyetçilere gelince, Bonaparte, kendi aralarındaki rekabet nedeniyle ve herhangi bir kralcı dirilmenin gerekliliği sayesinde, onları *tarafsız taht iddialısının* tanımına zorlayamaz mıydı?

Anayasal (meşrutî) cumhuriyetin ömrünün üçüncü dönemi, 1 Kasım 1849'da başlar ve 10 Mart 1850'de son bulur. Yürütme erki ile yasama erki arasındaki çekişmeyi başlatan, sadece, Guizot'nun o kadar hayran olduğu, anayasal kuruluşların düzenli işleyişi değildir. Güçbirliği halindeki orleancılarla meşruiyetçilerin krallığı yeniden kalkındırma yolundaki hırsları karşısında, Bonaparte, kendi gerçek iktidarının sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; Bonaparte'ın kendi krallığı geri getirme hırsı konusunda da düzen partisi, kendi ortak egemenliklerinin sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; orleancılar karşısında meşruiyetçiler, meşruiyetçiler [sayfa 325] karşısında orleancılar *statu quo*'yu, yani cumhuriyeti temsil ederler. Herbirinin *in petto** kendi kralı ve kendi krallığının dirilmesi yatan düzen parti-

* Gönülünde. -ç.

sinin bütün bu hizipleri, birbiri peşisıra, almaşık olarak, rakiplerinin ayaklanma ve gasp hırslarına karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, özel iddiaların saklı ve tarafsızlaştırılmış kaldığı biçimini –yani cumhuriyeti– üstün kılarlar.

Nasıl ki Kant, cumhuriyeti, tek usçul devlet biçimi, gerçekleşmesine hiç bir zaman ulaşamayan, ama amaç olarak her zaman durmadan araştırılması ve hep akılda tutulması gereken bir postulat sayarsa, bu kralcılar da, *krallık* için aynı şeyi yapıyor, onu da böyle bir postulat haline getiriyorlar.

Böylece, burjuva cumhuriyetçilerinin elinden içi boş ideolojik bir formül olarak çıkmış olan anayasal cumhuriyet, güçbirliği etmiş kralcıların elinde içerik bakımından canlı ve zengin bir biçim haline geliyor. Ve Thiers, “Anayasal cumhuriyetin gerçek dayanakları bizler, biz kralcılar!” derken sandığından daha doğru konuşuyordu.

Güçbirliği kabinesinin devrilmesinin ve katipler kabinesinin iktidara gelişinin bir imlemi daha vardır. Bu kabinenin maliye bakanı, Fould adını taşıyordu. Fould, maliye bakanı demek, Fransız ulusal zenginliğinin resmen borsaya terkedilmesi demektir, kamu servetinin, borsa tarafından ve borsanın çıkarna yönetimi demektir. Mali aristokrasi, tahta geçişini, *Moniteur*'de, Fould'un maliye bakanlığına atanması ile kamuya bildiriyordu. Bu restorasyon, anayasal cumhuriyetin sayısız halkalarını oluşturan öteki restorasyonları zorunlu olarak tamamlıyordu.

Louis-Philippe hiç bir zaman gerçek bir *loup-cervier*'den* bir maliye bakanı yapmayı göze almamıştı. Nasıl ki, onun krallığı, yüksek burjuvazinin egemenliği için ideal bir ad idiye, ayrıcalıklı çıkarlar da onun bakanlıklarında, çıkar gözetmeyen bir ideolojinin adlarını taşımalydılar. Burjuva cumhuriyeti, her yanda, orleancı olsun, meşruyetçi olsun, çeşitli krallıkların arka planda gizli tutmakta oldukları şeyi ön plana itmiştir. Burjuva cumhuriyeti, krallıkların kutsallaştırdıkları şeyi yeryüzüne indirmiştir. Egemen sınıfın [sayfa 326] çıkarlarına, onlara verilen aziz adlar yerine, burjuva özel adlar takmıştır.

Bütün bu açıklamamız göstermiştir ki, cumhuriyet, daha varlığının ilk gününden beri, mali aristokrasiyi devirmemiş, tam tersine onu oluşturmuştur. Ama ona verilen ödünler, yaratılmak

* Borsa dolandırıcısı. -ç.

istenmediği halde, boyun eğilen bir alın yazısı idi. Fould ile birlikte hükümet etme inisiyatifi yeniden mali aristokrasinin eline döndü.

Louis-Philippe zamanında öteki burjuva kesimlerinin dışarda bırakılmasına ya da bağımlı kılınmasına dayanan mali sermayenin egemenliğine, güçbirliği etmiş burjuvazinin nasıl katlandığı, buna nasıl göz yumduğu sorulabilecektir.

Bunun yanıtı basittir.

İlkönce, mali aristokrasinin kendisi, ortak hükümet iktidarı cumhuriyet adını taşıyan kralcı güçbirliğinin önemi çok ağır basan bir bölümünü oluşturur. Orleancıların ileri gelen yıldızları ve yetkilileri, mali aristokrasinin eski müttefikleri ve suç ortakları değiller midir? Mali aristokrasinin kendisi, orleancılığın altın yıldızlı ordusu değil midir? Meşruiyetçilere gelince, onlar da, daha Louis-Philippe zamanında, her çeşit borsa spekülasyonu, maden ocakları ve demiryolları spekülasyonu tantanasının fiilen içindeydiler. Son olarak, büyük toprak mülkiyeti ile yüksek mali sermayenin birliği, *normal bir olgudur*. Kanıtı *İngiltere*, kanıtı hatta *Avusturya*.

Fransa gibi, ulusal üretim hacminin ulusal borç tutarının ölçülemeyecek kadar altında olduğu, devlet iradının, spekülasyonun en önemli konusunu oluşturduğu, ve, büyük verim sağlayacak biçimde yatırım yapmak isteyen sermayenin başlıca pazarının borsa olduğu bir ülkede, evet böyle bir ülkede, bütün burjuva ve yarı-burjuva sınıflardan gelme pek çok kişinin devlet borcuna, borsa oyununa, maliyeye katılması gerekir. Bütün bu ikinci dereceden katılanlar (iştirakçiler), bu çıkarları en büyük ölçülerle temsil eden, onları bütünlükleri içinde temsil eden kesimde, kendi dayanaklarını ve doğal liderlerini bulmazlar mı?

Kamu servetinin, yüksek maliyenin eline düşmesi olgusu ne ile belirlenir? Devletin durmadan artan borçlanması ile. Peki ya devletin borçlanması? Devlet giderlerinin sürekli [sayfa 327] olarak devlet gelirlerini aşması ile, devlet borçlanmaları (istikrazları) sisteminin aynı zamanda hem nedeni, hem de sonucu olan bu oran-sızlıkla.

Bu borçlanmadan kurtulmak için, devletin, ya harcamalarını kısması yani hükümet mekanizmasını yalınlaştırması, azaltması, mümkün olduğu kadar az yönetmesi, mümkün olduğu kadar az personel kullanması, burjuva toplumla mümkün olduğu kadar az bağlantı kurması gerekir. Sınıfının egemenliği ve sınıfının varoluş

koşulları her bir yandan tehdit edildikçe, baskı araçları, devlet adına resmen müdahalesi, devlet organizması yoluyla her yerde hazır bulunması durumu da kaçınılmaz olarak artmak zorunda olan düzen partisi için bu yol olanak-dışıydı. Kişilere ve mülkiyete karşı saldırılar artıkça, jandarma kuvvetinde azaltma yapılamaz.

Ya da, devletin, borçlardan kaçınması, ve olağanüstü, *vergi* katkılarını en zengin sınıfların omuzlarına yükleyerek, geçici de olsa, en kısa zamanda, bir bütçe dengesine ulaşması gerekir. Ulusal zenginliği borsanın sömürsünden kurtarıp aşımak için, düzen partisi, kendi özel servetini vatanın yoluna kurban mı edecekti? *Pas si bête!**

Şu halde, Fransız devleti tamamıyla altüst olmadan, Fransız devlet bütçesi altüst olmaz. Bu devlet bütçesi ile devletin borçlanması zorunluluğu vardır, bu devlet borçlanması ile ticaretin egemenliğinin, devlet borçlarının, devlet alacaklılarının, bankerlerin, sarrafların, borsa dolandırıcılarının zorunluluğu vardır. Düzen partisinin yalnız bir kesimi mali aristokrasinin devrilmesine doğrudan doğruya katılıyordu: *fabrikatörler*. Orta sanayicilerden ve küçüklerinden değil, Louis-Philippe zamanında hanedan muhalefetinin geniş tabanını oluşturmuş olan, fabrika çıkarlarının naiplerinden sözediyoruz. Onların çıkarlarının, üretim masraflarının azaltılmasında, dolayısıyla üretime giren vergilerin azaltılmasında, dolayısıyla faizleri vergilere giren devlet borçlarının azaltılmasında, dolayısıyla mali aristokrasinin devrilmesinde olduğu söz götürmez.

İngiltere’de –en büyük Fransız fabrikatörleri İngiliz ^[sayfa 328] rakiplerinin yanında birer küçük-burjuvadırılar– bankaya karşı, borsa aristokrasisine karşı yürütülen haçlı seferinin başında, bir Cobden gibi, bir Bright gibi fabrikatörlere gerçekten raslıyoruz. Böyleleri Fransa’da neden yok? İngiltere’de ağır basan sanayidir. Fransa’da ise tarım. İngiltere’de sanayi, *free trade*’e** gereksinmesi vardır, Fransa’da ise gümrük himayesine, öteki tekeller yanında ulusal tekele gereksinme vardır. Fransız sanayii, Fransız üretimine egemen değildir, bu bakımdan Fransız sanayicileri de Fransız burjuvazisine egemen değildir. Kendi çıkarlarını burjuvazinin öteki kesimlerine karşı başarıya ulaştırmak için, İngiltere’de olduğu gibi, hem hareke-

* O kadar budala değil!! -ç.

** Serbest ticaret. -ç.

tin başına geçip, hem de kendi sınıf çıkarlarını sonuna kadar götüremezler; onların, devrimin peşine takılmaları ve kendi sınıflarının genel çıkarlarına aykırı olan çıkarlara hizmet etmeleri gerekir. Şubat onlar durumlarını doğru değerlendirememişlerdi, Şubat onlar akıllandırdı. İşçiler, işverenden, sanayi kapitalistinden daha çok doğrudan doğruya kimi tehdit etmektedirler? İşte bu yüzden, Fransa'da, fabrikatör, düzen partisinin en bağınaz üyesi haline geliyor. Kârının mali sermaye tarafından azaltılması, *kârın proletarya tarafından tamamen ortadan kaldırılmasına oranla, hiç kalır.*

Fransa'da, küçük-burjuvazi, normal olarak sanayi burjuvazisinin yapması gereken şeyi yapıyor; işçi, normal olarak küçük-burjuvanın görevi olması gereken şeyi yapıyor; ama işçinin görevi, onu kim yapıyor? Hiç kimse. Fransa'da bu yapılmıyor, Fransa'da, bunun sadece sözü edilir. Bu, hiç bir yerde ulusal sınırlar içerisinde başarmamıştır;^[17] Fransız toplumunun bağrında, sınıf savaşı, ulusları karşı karşıya getiren bir dünya savaşına dönüşmektedir. Çözüm, ancak, dünya savaşı yoluyla, proletaryanın dünya pazarına egemen olan ulusun başına, İngiltere'nin başına geçtiği anda başlar. Burada örgütlenişinin sonunda değil, ancak başında bulunan devrim, kısa soluklu bir devrim değildir. Bugünün kuşağı, Musa'nın çölden geçirdiği Yahudilere benzer. Bu kuşak, yalnız yeni bir dünyayı ele geçirmek durumunda değildir, bu kuşağın, o yeni dünyanın düzeyinde olacak insanlara yer [sayfa 329] açmak için yok olması da gerekir.

Biz, gene Fould'a dönelim.

14 Kasım 1849'da, Fould, Ulusal Meclis kürsüsüne çıktı ve kendi maliye sistemini açıkladı: eski devlet gelirleri, vergilendirme sisteminin savunulması, içki vergisinin olduğu gibi kalması, Passy'nin gelir vergisinden vazgeçilmesi!

Bununla birlikte, Passy, bir devrimci de değildi, Louis-Philippe'in eski bir bakanı idi. Dufaure'un sertlikten yana koyu ilkecilerinden ve Temmuz monarşisinin kurbanı Teste'in* en yakın sırdaşlarından biri idi. Passy'nin kendisi de eski vergi sistemini övmüş, işçi vergisinin kaldırılmamasını öğütlemişti, ama aynı zamanda

* 8 Haziran 1849 günü, tuz yataklarında bir imtiyaz elde etmek için görevlileri ayarlığından Parmentier ve General Cubières'e karşı açılan dava ile, gene o zamanın Bayındırlık Bakanı Teste'e karşı açılan ihtilâl davası, Paris Yüksek Mahkemesinde görülmeye başlandı. Teste, dava sırasında intiharı denedi. Her üçü de ağır para cezalarına çarptırıldılar. Ayrıca, Teste, üç yıl hapis cezasına mahkum oldu. [*Engels'in 1895 tarihli baskıya notu.*]

bütçe açığının örtüsünü de kaldırmıştı. Eğer devletin iflasına gitmek istenmiyorsa, yeni bir verginin, bir gelir vergisinin gerekli olduğunu açıklamıştı. Aynı şeyi Ledru-Rollin'e tavsiye eden Fould, Yasama Meclisinde devlet açığı lehinde bir savunma yaptı. İçyüzleri sonradan açığa çıkan bazı tutum yollarına gideceğine söz vermişti: örneğin, harcamaların 60 milyon azaldığı, ve dalgalı borçların 200 milyon yükseldiği görüldü – rakamları toplamada, hesapların teslimini düzenlemede birtakım hokkabazlık dümenleri, ki hepsi sonunda yeni borçlanmalarla sonuçlanıyordu.

Fould zamanında, mali aristokrasi, kendisini kuskanan öteki burjuva kesimleri yanında, doğal olarak, Louis-Philippe zamanında olduğu kadar hayasız bir ahlak bozukluğu göstermedi. Ama her şeyden önce sistem aynı sistem olarak kalıyordu, borçların durmadan artması ve bütçe açığının gizlenmesi. Sonra, zamanla, borsa dolandırıcılığı eskisinden daha bir hayasızca kendini ortaya koydu. Avignon demiryolu yasası, bir süre bütün Paris'in sözünü ettiği, devlet tahvillerinin akıl sır ermez bir biçimde iniş-çıkışları, nihayet, Fould ve Bonaparte'ın 10 Mart seçimleri üstüne başarısız spekülasyonları bunun tanıtlandılar.

Mali aristokrasinin yeniden resmen etkinliğe kavuşması [sayfa 330] ile, Fransız halkı, yeni bir 24 Şubatın arifesinde bulunmak gibi bir tehlike ile karşı karşıya idi.

Kurucu Meclis, mirasçısına karşı bir düşmanlık nöbeti anında, bağışlama yılı olan 1850 için içki vergisini kaldırmıştı. Elbette ki, eski vergilerin kaldırılması ile yeni borçlar ödenemezdi. Düzen partisinin geri zekâlılarından biri olan Créton, daha Yasama Meclisinin tatile girimsinden önce içki vergisinin alkonulmasını önermişti. Fould, bu öneriyi Bonaparte hükümeti adına yeniden ele aldı ve 20 Aralık 1849'da, Bonaparte'ın cumhurbaşkanı ilân edildiği günün yıldönümünde, Ulusal Meclis, *içki* vergisinin yeniden konulmasına karar verdi.

Verginin yeniden konması lehinde konuşan ilk konuşmacı, bir maliyeci değil, bir çizvit lideri olan Montalembert idi. Açıklayış ve sonuç çıkarma yöntemi çarpıcı ve yalındı: Vergi, hükümeti emziren bir memedir. Hükümet, baskının araçlarıdır, yetkenin (otoritenin) organlarıdır, hükümet ordudur, polistir, hükümet memurlardır, yargıçlardır, bakanlardır, hükümet rahipleridir, vergiye karşı saldırı, proleter vandallarının akınlarına karşı burjuva toplumunun maddi

ve manevi üretimini koruyan düzenin bekçilerine karşı anarşistlerin saldırısıdır. Vergi, mülkiyetin, ailenin, düzenin ve dinin yanbaşıında beşinci tannsallıktır. Ve, içki vergisi, tartışma götürmez bir biçimde vergidir, ve üstelik sıradan herhangi bir vergi değildir, geleneksel, krallığın ruhuna, anlayışına uyan, saygıdeğer, bir vergidir. *Vive l'impôt sur les boissons!** *Three cheers and one cheer more!***

Köylü, şeytanı hayal ettiği zaman, onu icra memuru kılığında düşünür. Eh, Montalembert, vergiyi bir tanı yapar yapmaz, köylü de dinsiz ve tanntanımadı oldu ve şeytanın, yani sosyalizmin kollanna atıldı. Düzenin dini, köylüyle alay etmişti, cizvitler onunla alay etmişti, Bonaparte onunla alay etmişti. 20 Aralık 1849, onmaz bir biçimde 20 Aralık 1848'i baltalamıştı. "Amcasının yeğeni", ailesi içinde, içki vergisinin, Montalembert'in deyişi ile "devrim fırtınasını haber veren" bu verginin altettiği ilk adam değildi. Gerçek Napoléon, büyük Napoléon, Sainte-Hélène adasında, [sayfa 331] içki vergisinin yeniden konmasının, Güney Fransa köylülerini kendisinden uzaklaştırmak, öteki bütün etkenlerden daha çok düşüşüne yardımcı olduğunu açıklamıştır. Daha Louis XIV zamanında halkın nefretini kazanan bu vergi (Boisguillebert ve Vauban'ın yazılanna bakınız), birinci devrimle kaldırıldı, 1808'de, Napoléon tarafından yeni bir biçimde yeniden kondu. Restorasyon Fransa'ya geri geldiği zaman, onun önünde hızla tnsa kalkan yalnız Kazak süvarileri değildi, içki vergisinin kaldırılacağı yolundaki gösterişli vaatler de vardı. Elbette ki, soylu kişilerin, "*à merci et d misécorde**** haraca kestikleri kişilere" verdikleri sözü tutmaya hiç de gereksinmeleri yoktu. 1830 yılı, içki vergisini kaldıracağını vaadetti. Dediğini yapmak ve yaptığını söylemek onun tutumu değildi. 1848 de, her şeyi vaadettiği gibi, içki vergisini kaldıracağını da vaadetti. Son olarak da, hiç bir şeyi vaatmeyen Kurucu Meclis, yukarıda dediğimiz gibi, vasiyet niteliğinde bir hazırlık yaptı, hüküm getirdi, buna göre içki vergisi, 1 Ocak 1850 tarihinde ortadan kalkacaktı. Ve 1 Ocak 1850'den tam on gün önce Yasama Meclisi içki vergisini yeniden getirdi; demek ki, böylece, Fransız halkı durmadan içki vergisini kovalıyordu, ve onu kapı dışarı ettikçe pencereden girdiğini görüyordu.

* Yaşasın içki vergisi. -ç.

** Üç kere Yaşa! ve bir daha Yaşa! -ç.

*** Kendi insaf ve merhametince. -ç.

Halkın içki vergisine karşı duyduğu kin, bu verginin Fransız vergilendirme sisteminin bütün tiksiniç yanlarını kendinde toplaması ile açıklanır. Bu verginin alınış tarzı tiksindiricidir, dağılışı aristokratçadır, çünkü, en adi şarap için de, en değerli şaraplar için de vergi yüzdesi aynı olduğundan, tüketicilerin varlığı azaldığı ölçüde vergi de geometrik oranlarla artar, yani tersine işleyen artanoranlı (müterakki) bir vergidir. Onun için katışık ve sahte şaraplara prim vererek emekçi sınıfların zehirlenmesine doğrudan doğruya yolaçar. Nüfusu 4.000'i aşan bütün kentlerin kapılarına oktrua (bir çeşit rüsum) tahsil şubeleri dikerek, ve bu kentleri, Fransız şarabından gümrük vergisi alan yabancı ülkeler haline getirerek tüketimi azaltıyor. Oysa, toptancı şarap tüccarları, ama onlardan daha da çok küçükleri, yani şarap satıcıları da içki vergisine, bir o kadar düşmandırlar. Ve, bir de, [sayfa 332] içki vergisi, tüketimi azaltarak, üretimin elinden pazarları da alır. Bir yandan kentteki işçileri şarabın bedelini ödeyemez duruma getirirken, aynı zamanda bağcılarını da şaraplarını satamayacak duruma sokar. Oysa Fransa'da 12 milyon insan bağcılıkla geçinir. Böyle olunca genel olarak halkın içki vergisine karşı kını anlaşılır, özellikle köylülerin bu içki vergisine karşı bağınazca düşmanlıklarının nedeni anlaşılır. Üstelik, köylüler, bu verginin yeniden konmasını kendi başına ayrı, azçok ilineksel (arzi) bir olay olarak görmediler. Köylülerin babadan okula aktarılan bir çeşit tarihsel bir gelenekleri vardır, ve bu tarih okulunda kulaktan kulağa, her hükümetin köylüleri aldatmak istediği sürece içki vergisinin kaldırılacağını vaadettiği ve sonra köylüleri aldatır aldatmaz da bu vergiyi kaldırmadığı ya da kaldırmışsa yeniden koyduğu fısıldanıyordu. İşte köylü, bu içki vergisi ile hükümetin kokusunu alıyor, eğilimini anlıyor, notunu veriyordu. İçki vergisinin yeniden konması tarihi, 20 Aralık, şu anlama geliyordu: *Louis Bonaparte da ötekiler gibidir*; ama o, ötekiler gibi değildi, o, *köylülerin yarattığı adamdı*, ve içki vergisine karşı milyonlarca imza taşıyan dilekçelerde, bir yıl önce "amcasının yeğenine" verdikleri oylan geri alıyorlardı.

Fransız nüfusunun üçte-ikisini aşan kır halkının büyük bir bölümü, sözde *özgür toprak sahiplerinden* meydana gelir. 1789 devrimi ile feodal yükümlülüklerden bedavaya bağımsız kılınan ilk kuşak, toprak için hiç bir şey ödememişti. Ama ondan sonra gelen kuşaklar, yarı-serf atalarının rant, ondalık (aşar), angaryalar vb. biçiminde ödediklerini, *toprak bedeli* olarak ödediler. Bir yandan

nüfus çoğaldıkça topraklar gittikçe parçalanıyordu – ve her bir parçanın fiyatı da yükseliyordu, parça küçüldükçe talep sayısı da artıyordu. Ama ister toprağı doğrudan doğruya satın alsın, ister ortak mirasçılardan tarafından onun sermayesi olarak hesaplınsın, köylünün toprak parçası başına ödediğı fiyat yükseldikçe, *köylünün borçlanması*, yani *ipoteke* de aynı oranda artıyordu. Toprak üzerinden alınan alacak senedi, gerçekte *ipoteke*, toprağın rehine konulması olarak adlandırılıyor. Nasıl ortaçağ mülkiyeti üzerinde *ayrıcalık* (imtiyaz) *hakları* yığılıyor idiyse, çağımızın tarlası üzerinde de *ipoteke*ler yığılmaktadır. Bir başka yönden: toprağı parçalara ayırma [sayfa 333] sisteminde, toprak, sahibi için salt bir *üretim aracıdır*. Toprak bölündükçe verimliliğı azalır. Makine kullanımı, işbölümü, kanallar açma, kurutma, sulama vb, gibi toprak üzerindeki büyük iyileştirme işleri gittikçe daha olanaksızlaşır, aynı zamanda, tarımın hesapta olmayan *beklenmedik küçük masrafları*, bizzat üretim aracının bölünmesi ile orantılı olarak artar. Tarla sahibinin sermayeye sahip olup olmasına göre de aynı durum meydana gelir. Ama toprağın bölünmesi ne kadar artarsa, toprak-servet, o kadar, son derece yoksul envanteri ile küçük toprak sahibi köylünün bütün sermayesini meydana getirir, ve o kadar az sermaye toprağıya yatırılır, ve o kadar çok küçük köylü, topraktan, paradan ve tarım biliminin ilerlemelerinden yararlanabilecek bilgilerden yoksun kalır ve toprağın işlenmesi o kadar geriler. Ve sonunda, *brüt tüketim* arttığı ölçüde ve bütün köylü ailesi, mülkiyetinde olan toprak geçimini sağlayamadığı halde, bu toprak yüzünden başka her türlü uğraştan uzak tutulduğu ölçüde, *net üretim* azalır.

Demek ki, nüfus ve onunla birlikte toprağın paylaşılması arttığı ölçüde üretim aracı, yani toprak *pahalıdır* ve verimi azalır, ve gene aynı ölçüde *tarım tehlikeye girer ve köylü borçlanır*. Ve daha önce sonuç olan şey, neden haline gelir. Her kuşak ötekini daha çok borçlu bırakır, her yeni kuşak daha elverişsiz ve daha çetin koşullar içinde işe başlar; ipotek ipoteğı doğurur ve köylü, artık, tarlasını yeni borçlara karşı rehin olarak gösteremez, yani ona yeni ipotekler yükleyemez duruma gelince doğrudan doğruya tefeciliğın kurbanı olur ve tefeci faizleri, gitgide daha çok artar.

Demek ki, öyle oldu ki, Fransız köylüsü, toprak üzerine konan *ipoteke*lerin faizi biçiminde, tefecilerden aldığı *ipoteksiz öndeliklerin* (avansların) faizi biçiminde, kapitaliste yalnız bir toprak rantı değil,

yalnız bir sanayi kân değil, yani tek sözcükle, yalnız *tüm net kân* değil, hatta *ücretin bir kısmını* bile teslim eder oldu, öyle ki *İrlandalı kiracı çiftçi* durumuna düştü; ve bütün bunlar *özel mülk sahibi* olmak bahanesi ile oldu.

Bu süreç, Fransa'da, durmadan artan vergi yükümlülükleri ile, ve gerek doğrudan doğruya Fransız yasalannın ^[sayfa 334] toprak mülkiyetini kuşattığı formalitelerden ileri gelen, gerek her yerde birbirine kaşın ve içiçe giren tarlaların yolaçtığı çekişmelerden ileri gelen ve gerekse de mülkiyetten yararlanması (tasarrufu), imgesel bir mülkiyete, yani *mülkiyet hakkına* bağnaz bir tutumla toz kondurmamakla sınırlı kalan köylülerin dava açmaya meraklı öfkelelerinden ileri gelen *mahkeme masrafları* ile daha da hızlanmıştı.

1840 tarihli bir istatistik tablosuna göre, Fransız toprağının brüt ürünü, 5.237.178.000 franka yükseliyordu. Bundan 3.552.000.000 frankı toprağı işleyen adamların tüketimi de içinde olmak üzere tarım masrafı olarak çıkarmak gerekir. Geriye 1.685.178.000 franklık bir net ürün (safı hasıla) kalır ki, bunun da 550 milyonunu ipotek faizleri için, 100 milyonunu adalet görevlileri için, 350 milyonunu vergiler için, 107 milyonunu ise kayıt, pul, ipotek, vb. masrafları için yeniden kesmek gerekir. Geriye net ürünün (safı hasılanın) üçte-biri, yani 538 milyon kalır; nüfus başına bölüştürüldüğünde, bu 25 franklık bir net ürün bile etmez.^[162] Elbette ki, bu hesapta ipoteksiz faizler ve avukat ücretleri vb. hesaba katılmamıştır.

Böylece, cumhuriyet, eskilerine daha yeni yükümlülükler yükleyince Fransız köylüsünün durumunun nice olduğu anlaşılacaktır. Görülüyor ki, onun sömürüsü, sanayi proletaryasının sömürüsünden yalnızca sömürünün biçimiyle ayırdedilir. Sömürücü aynıdır: yani *Sermaye*. Tek başlarına ayrı ayrı ele alınan kapitalistler, gene ayrı ayrı köylüleri, *ipotekler* yolu ile ve *tefecilik* yolu ile sömürürler. Kapitalist sınıf, köylü sınıfını, devlet *vergisi* yolu ile sömürür. Mülkiyet sözü köylü için bir tılsımdır, sermaye şimdiye kadar bu tılsımla köylüyü büyülemiş ve bunu, köylüyü sanayi proletaryasına karşı kıskırtmak için bir bahane olarak kullanmıştır. Köylüyü, yalnız sermayenin çökmesi yükseltebilir, yalnız anti-kapitalist, proleter bir hükümet köylüyü ekonomik yoksulluğundan, toplumsal aşağılanmasından kurtarabilir. Anayasal cumhuriyet, köylünün güçbirliği etmiş sömürücülerinin diktatörlüğüdür; *sosyal-demokrat* cumhuriyet ise onun müttefiklerinin diktatörlüğüdür. Ve terazinin kefesi

köylünün seçim sandığına attığı oylara göre yükselir ya da alçalır. Kendi kaderine karar vermek, onun elindedir. İşte [sayfa 335] böyle diyorlar sosyalistler yergi yazılarında, yıllıklarda, programlarda, her çeşitten broşürlerde. Bu dil, o da kendi yönünden köylüye seslenen düzen partisinin karşı-yazıları sayesinde, köylü için daha anlaşılır bir dil haline geliyordu; bayağı abartmasıyla, sosyalistlerin niyetlerini ve düşüncelerini yorumlayan ve kaba bir biçimde betimleyen düzen partisi, köylünün bam teline dokunabiliyor ve onun yasak meyveye karşı iştahını kabartıyordu. Ama daha anlaşılır olan dil, köylü sınıfının genel oy verme hakkını kullanırken edindiği deneylerin kendisi idi, ve devrimin büyük hızı içinde üstüste başına çöken umut kırıklıkları idi. *Devrimler, tarihin lokomotifleridir.*

Köylülerde, kerte kerte altüst oluş, değişik belirtilerle ortaya çıktı. Daha, Yasama Meclisi seçimlerinde kendini gösterdi, Lyon'a komşu beş ilde ilan edilen sıkıyönetim içinde kendini gösterdi, 13 Hazirandan birkaç ay sonra, Gironde ili tarafından, *Chambre introuvable*'in* eski başkanı yerine bir Montagnard'ın seçiminde kendini gösterdi. 20 Aralık 1849'da, meşruiyetçilerin vaadedilmiş toprağı, 1794'te ve 1795'te cumhuriyetçilere karşı en korkunç, en büyük cinayetlerin işlendiği tiyatro sahnesi, 1815'te liberallerin ve protestanların göz göre göre öldürdükleri beyaz terörün merkezi Gard bölgesinde bir kızıl milletvekilinin ölen bir meşruiyetçinin yerine seçilmesi^[163] sırasında kendini gösterdi. İçki vergisinin yeniden konulmasından sonradır ki, en durağan sınıfın bu devrime doğru gidişi, devrimleşmesi, en gözle görülür bir biçimde kendini ortaya koymuştu. Hükümet önlemleri ve 1850 Ocak ve Şubat yasaları, hemen hemen yalnız *taşra illerine* ve *köylülere* karşı yöneltilmişlerdir. Bu, onların ilerlemelerinin en çarpıcı tanıtıdır.

Jandarmayı, valinin, kaymakamın ve en başta da belediye başkanının engizisyoncusu yapan, en uzak köy topluluklarının köşe bucağına kadar casusluk şebekesini örgütlendiren *Hautpoul genelgesi*; öğretmenleri, köylü sınıfının bu yetenekli kişilerini, sözcülerini, eğitimcilerini ve köylülüğün sorunlarını dile getiren bu adamları, okumuş adamlar [sayfa 336] sınıfının bu proleterlerini, bir av hay-

* *Chambre introuvable* – Bu, 1815'te Napoléon'un ikinci kez devrilişinin hemen ardından seçilen bağnazcasına aşırı-kralcı ve gerici milletvekilleri meclisine tarihin verdiği addır.. [Engels'in 1895 tarihli baskıya notu.]

vanı gibi bir bucaktan öbür bucağa kovalayan valinin keyfine bağlı kılan *ilkokul öğretmenlerine karşı yasa*,^[164] belediye başkanlarının başı üzerinde devrimin Demokles'in kılıcı gibi asılı duran ve onları, köy belediyelerinin başkanlarını her an cumhuriyetin başkanı ve düzen partisi ile karşı karşıya getiren belediye başkanlarına karşı yasa önerisi; Fransa'nın 17 askeri bölgesini dört paşalık haline sokan^[165] ve Fransızlara ulusal salon diye kışlayı ve açık ordugâhı bağışlayan buyrultu; düzen partisinin, Fransa'nın zorla bilinçsizleştirilmesinin ve alıklaştırılmasının, genel oy sistemi altında onun varlığının koşulları olduğunu aracılığıyla ilan ettiği *öğretim yasası*,^[166] bütün bu yasalar, bütün bu önlemlerin anlamı neydi? İlleri ve illerin köylülerini düzen partisine yeniden kazandırma yolunda birtakım umutsuz girişimler!

Bunlar, *baskı araçları* olarak dikkate alındıklarında acınacak şeylerdi ve kendi amaçlarının tersine işliyorlardı. İçki vergisinin kaldırılmaması, 45 santimlik vergi, milyarların geri ödenmesini isteyen köylü dilekçelerinin horgörücü bir tutumla reddedilmesi, vb. gibi büyük önlemler, bütün bu yasama yıldırımları merkezden geldiğinden, köylü sınıfını bir tek kerede canevinden çarpıyordu; adı geçen bu yasa ve önlemler, saldırıyı ve direnci, her kulübenin günlük *genel* konuşma konusu haline getirdiler, her köye devrimi aşıladılar, devrimi *yerelleştirdiler ve onu köylülestirdiler*.

Öte yandan, Bonaparte'ın bu önerileri, onların Ulusal Meclis tarafından benimsenmeleri, meşruti cumhuriyetin iki iktidarının, hiç değilse anarşinin bastırılması, yani burjuva diktatörlüğüne karşı çıkan bütün sınıfların bastırılması sözkonusu olduğunda birlik olduklarını tanıtlamaz mı? *Soulouque*, sert bildirisinin hemen ardından,^[167] tıpkı Louis Bonaparte'ın Napoléon'un yavan bir karikatürü olması gibi, Fouché'nin bayağı, rezil bir karikatürü olan Carlier'nin, hemen onunkini izleyen bildirisi ile^[168] Yasama Meclisine, düzene bağlılığı konusunda güvence vermemiş miydi?

Öğretim yasası, genç katoliklerle yaşlı voltercilerin ittifakını gösteriyor bize. Birleşmiş burjuvaların egemenliği, kendi bildiğini okuyan, bağımsız kişilik taslayan Temmuz monarşisi ile civitlerin dostu Restorasyonun güçbirliği ^[sayfa 337] etmiş egemenliğinden başka bir şey olabilir miydi? Burjuva kesimlerinden birinin, üstünlük uğruna karşılıklı savaşımalarında öteki kesime karşı halka dağıttığı silahları, onların birleşik diktatörlüğüne karşı durmaya başlayan halkın

geri alması gerekmez miydi? Hiç bir şey, hatta *concordats à l'amiable*'ın reddi bile, Parisli dükkancıyı, *cizvitliğin* bu kendini beğendirmesi gösterisinden daha çok öfkelenmemiştir.

Bu arada, çarpışmalar, düzen partisinin çeşitli kesimleri arasında olduğu kadar Ulusal Meclis ile Bonaparte arasında da sürüp gidiyordu. Bonaparte'ın, hükümet darbesinin hemen arkasından, kendi bonapartçı bakanlar kurulunun kuruluşundan sonra, şimdi valiliğe atanan monarşi malüllerini huzuruna çağırması ve kendisinin yeniden başkanlığa seçilmesi lehinde anayasaya karşı ajitasyon yapmalarını görevde kalmalarının koşulu haline getirmesi, ve Carrier'nin işe başlayışını meşruiyetçi bir kulübün kapatılması ile kutlaması, ve Bonaparte'ın, bir yandan kendi bakanlarının Yasama Meclisi kürsüsünden yalanlamak zorunda kaldıkları cumhurbaşkanının gizli aşın isteklerini kamunun önünde açığa vuran kendi gazetesi *le Napoléon*'u^[169] kurması, Ulusal Meclisin hiç de hoşuna gitmedi; gene, birçok güvensizlik oylarına karşın küstahça kabineyi yerinde tutması, gene günde dört kuruşluk bir ek ödeme ile assubayların sevgisini, ve Eugéne Sue'nün *Mystères* kitabından aşınma bir çeşit ödenek biçimi borç verme bankası^[170] ile proletaryanın sevgisini kazanmaya kalkışması; son olarak da cumhurbaşkanı bazı bağışlama kararları ile halkın tek tek sempatisini kendisine ayırırken, halkın toptan antipatisini Yasama Meclisi temsilcilerinin üzerine yıkmak için Hazirandan kalma son işyancıların Cezayir'e sürülmesi önerisinin bakanlara yaptırılmasındaki saygısızlık, Ulusal Meclisin hiç de hoşuna gitmedi. Thiers, *hükümet darbesi, taşkınca işler* gibi tehdit edici sözler etmekte sakınca görmedi ve Yasama Meclisi, Bonaparte'ın bizzat kendisi için verdiği bütün yasa önerilerini geri çevirerek, ve genel çıkar için yaptığı önerilerin herbirini ise, yürütme erkini güçlendirmekle bizzat kendi kişisel kazancını amaçlayıp amaçlamadığını anlamak için gürültülü ve güvensizlik dolu bir soruşturmaya tâbi tutarak ondan öç aldı. Kısacası, meclis, ona karşı *bir horgörü kumpası kurarak* [sayfa 338] *öcünü alıyordu*. Meşruiyetçi parti ise, kendi yönünden, orleancıların, hemen hemen bütün mevkileri yeniden ele geçirmede daha yetenekli olduklarını ve kendisi, ilke olarak, kurtuluşunu *ademi merkezîyetçilikte* aradığı halde, merkezîyetçiliğin arttığını hoşnutsuzlukla görüyordu. Ve bu, gerçekti. Karşı-devrim, *zor yoluyla, merkezi bir yönetim kuruyordu*, yani devrimin mekanizmasını hazırlıyordu. Banknotlara zorunlu bir

geçerlik vererek Fransa'nın altın ve gümüşünü Paris Bankasında topluyor, merkezleştiriyordu, böylece devrimin *emre hazır savaş hazinesini* yaratıyordu.

Son olarak, orleancılar, gücenciklik içinde, meşruiyet ilkesinin kendi piç hanedan ilkelerine karşı çıkarıldığını görüyorlar ve kendilerini, her an, soylu kocanın bir burjuva kadını ile denksiz evliliğinin ürünü olarak kenara itilmiş ve horlanmış hissediyorlardı.

Resmi cumhuriyete karşı açık muhalefete itilen ve ondan hasım muamelesi gören köylülerin, küçük-burjuvaların, genellikle orta tabakaların yavaş yavaş proletaryadan yana geçtiklerini gördük. *Burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklanma, toplumda bir değişiklik yapma gereksinmesi, kendi devindirici organları olarak cumhuriyetçi-demokratik kurumların korunması, kesin ve kararlı devrimci güç olarak proletaryanın çevresinde toplanmak* – işte sosyal-demokrasi partisinin, kızıl cumhuriyet partisi denen partinin, ortak, ayrıncı özellikleri bunlardır. Düşmanlarının taktıkları adla, bu anarşi partisi de, *düzen partisi* kadar değişik çıkarların bir güçbirliğidir. Eski toplumsal düzensizliğin en ufak reformundan, eski toplumsal düzenin yıkılmasına kadar, burjuva liberalizminden devrimci terörizme kadar, bunlar, “anarşi” partisinin çıkış noktasını ve varış noktasını oluşturan birbirine uzak aşırı uçlardır.

Himayeci vergilerin kaldırılması – sosyalizmdir! Çünkü, düzen partisinin *sanayici* kesiminin tekeline dokunur. Devlet bütçesinin ayarlanması – sosyalizmdir! Çünkü düzen partisinin *mali* kesiminin tekeline dokunur. Yabancı ülkelerden gelen etin ve tahılın serbestçe içeri girmesi sosyalizmdir! Çünkü, düzen partisinin üçüncü kesiminin, yani *büyük toprak mülkiyetinin* tekeline dokunur. Serbest ticaretçi partinin, yani en ileri İngiliz burjuva partisinin hak istemleri, [sayfa 339] Fransa'da, sosyalist istemler gibi görünüyordu. Voltercilik sosyalizmdir! Çünkü düzen partisinin dördüncü kesimine, yani *katolik* kesimine dokunur. Basın özgürlüğü, dernek kurma hakkı, halkın genel eğitimi sosyalizmdir! Bütünüyle düzen partisinin tekeline dokunurlar.

Devrimin ilerleyişi, durumu öyle bir hızla olgunlaştırmıştı ki, her dereceden reform yanlıları, orta sınıfların en alçakgönüllü istekleri en aşırı yıkıcı partinin bayrağı çevresinde, *kızıl bayrağın* çevresinde toplanmak zorundaydı.

Onun için, anarşi partisinin çeşitli büyük kesimlerinin sosya-

lizmi, ekonomik koşullara göre ve kendi sınıflarının bütün devrimci gereksinmelerine ya da bunlardan ileri gelen sınıf kesimlerinin devrimci gereksinmelerine göre, birbirinden ne kadar değişik olursa olsun, bir noktada hepsi uyuyorlardı: yani sosyalizmin *proletaryanın kurtuluşunun aracı*, yolu olduğunu ve *proletaryanın kurtuluşunun* sosyalizmin *amacı* olduğunu bildirmek. Kimilerindeki bilerek aldatma, kimilerindeki yanılsama, kendi gereksinmelerine göre değiştirilmiş dünyayı herkes için dünyaların en iyisi olarak, bütün devrimci istemlerin gerçekleşmesi ve bütün devrimci çatışmaların ortadan kalkması olarak gösteriyor.

Anarşi partisinin *kilere* oldukça benzeyen *genel* sosyalist sözlerin gerisinde, azçok tutarlı bir biçimde, mali aristokrasinin egemenliğini devirmek ve sanayi ve ticareti daha önceki zincirlerinden kurtarmak isteyen *National*'in, *Presse*'in ve *Siècle*'in *sosyalizmi* gizleniyor. Bu, sanayi, ticaretin ve tarımın sosyalizmidir; bunların düzen partisi içindeki vekilleri, artık kendi özel tekelleri ile uyumsuz olduğu ölçüde bu sosyalizmin çıkarlarını yadsıyorlar. Asıl anlamıyla *küçük-burjuva sosyalizmi*, en üstün sosyalizm, doğal olarak, tıpkı sosyalizm çeşitlerinin herbiri gibi, işçilerin ve küçük-burjuvaların bir bölümünü kendi çevresinde toplayan *bu burjuva sosyalizminden* ayrılır. Sermaye, *alacaklı* olarak, özellikle bu küçük-burjuva sınıfın yakasını bırakmaz, bu sınıf ise *kredi kurumları* ister; sermaye, rekabet yoluyla onu ezer, o ise devletten yardım gören *ortaklıklar* ister; sermaye, bir *merkezde yoğunlaşması* ile küçük-burjuvazinin belini bükür, küçük-burjuvazi ise *artanoranlı* (müterakki) *vergiler* ister, mirasın sınırlandırılmasını ister, büyük işlerin devlet [sayfa 340] tarafından üstlenmesini ve *sermayenin büyümesini zorla engelleyen* başka önlemler ister. Kendi sosyalizminin başıçı bir yolla gerçekleşmesini düşlediğinden –belki de birkaç günlük bir ikinci Şubat devrimine razıdır sadece– önündeki tarihsel süreç, ona, doğal olarak, toplumsal düşünürlerin ister birlikte, ister tek tek üreticiler olarak kafalarında tasarladıkları ya da tasarlamış oldukları *sistemlerin uygulaması* gibi görünür. Küçük-burjuvalar, böylece, seçmeci (*éclectique*) olurlar ya da ancak, proletarya, henüz, özgür, bağımsız bir tarihsel hareket olacak kadar yeterince gelişmemiş olduğu sürece onun teorik ifadesi olmuş olan *doktriner sosyalizmi*, mevcut sosyalist sistemleri tutarlar.

Demek ki, böylece, hareketin tümünü, onun anlarından bi-

rine bağımlı kılan, ortak, toplumsal üretimin yerine, küçük hilelerle ya da büyük duygusalılıklarla devrimci sınıf savaşımını bütün gerekleriyle ortadan kaldıran sivrilikleri ile bireysel bir ukalânın kafa eylemini koyan *ütopya, doktriner sosyalizm* bunu yaparken, bugünkü toplumu aslında idealize etmekle ve toplumun gölgesiz, pürüzsüz bir imgesini yaratmakla sınırlı kalan ve kendi ülküsünü toplumsal gerçeğe karşı üstün kılmak isteyen bu doktriner sosyalizm böyle sürerken, proletarya bu sosyalizmi küçük-burjuvaziye bırakırken, aynı sistemlerin kendi aralarındaki savaşım, bu sözde sistemlerin herbirini, toplumsal altüst oluşun geçiş noktalarından birinin başka bir geçiş noktasına karşı iddialı bir biçimde tutulması olarak ortaya çıkarırken, *proletarya*, gitgide *devrimci sosyalizmin* çevresinde, bizzat burjuvazinin *Blanqui* adını taktığı komünizmin çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm *genel olarak, sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması, sınıf farklılıklarının* dayandıkları bütün üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, bu üretim ilişkilerine uygun düşen bütün toplumsal bağınıtların ortadan kaldırılması, bu toplumsal bağınıtlardan doğan bütün düşüncelerin altüst edilmesine varmak üzere, *devrimin sürekliliğinin ilânıdır*, zorunlu bir geçiş noktası olarak proletaryanın *sınıf diktatörlüğüdür*.

Bu açıklamaya ayrılmış olan yerimiz, bu konuyu daha fazla geliştirmemize izin vermiyor.

Gördük ki, *düzen partisinde*, zorunlu olarak başıçeken [sayfa 341] *mali aristokrasi* olduysa, “anarşi” partisinde de başıçeken *proletarya* olmuştur. Bir yandan, bir devrimci çizgi üzerinde birleşmiş çeşitli sınıflar proletaryanın çevresinde toplanırken, taşra illeri gitgide daha güvenilmez olurken ve Yasama Meclisinin kendisi bile Fransız Soulouque’unun* iddialarına karşı gittikçe daha çok öfkelenirken, 13 Haziran sürgünleri Montagnard’ların yerlerini doldurmak için uzun süredir ertelenen ve geciktirilen *ara seçimleri* yaklaşıyordu.

Düşmanları tarafından horgörülen, sözde dostlarının da hırpaladıkları ve hakaret ettikleri hükümet, içinde bulunduğu tiksiniç ve katlanılmaz durumdan kurtulmak için ancak *bir* tek çare görüyordu: *ayaklanma*. Paris’te bir ayaklanma, başkentte ve taşra illerinde bir sıkıyönetim ilânına ve böylelikle seçimlere egemen olmaya olanak hazırlayacaktı. Beri yandan, düzenin dostları, anarşiye karşı

* Napoléon III. -Ed.

zaferi kazanan bir hükümete karşı, kendileri de anarşist görünmek istemiyorlarsa, ödünler vermek zorunda olurlardı.

Hükümet işe koyuldu. 1850 yılı Şubat ayının başında, özgürlük ağaçları^[171] kesilerek halk kışkırtıldı. Bu boşa gitti. Özgürlük ağaçları yerlerinden edilince, şaşkına dönen, gerileyen ve kendi kışkırtması sonunda kendi korkuya kapılan hükümet oldu. Ama Ulusal Meclis Bonaparte'ın bu acemice başına buyruk olma girişimini bu gibi bir güvensizlikle karşıladı. Temmuz anıtından ölüm-süzlerin çelenklerinin aşırılması^[172] daha fazla bir başarı sağlamadı. Ordunun bir bölümüne devrimci gösteriler yapma fırsatını ve Ulusal Meclise de kabineye az çok kılık değiştirmiş bir güvensizlik oyu verme bahanesini sağladı. Hükümet basınının, genel oy sisteminin kaldırılması ve Kazakların istilâsı yolundaki tehditleri boşa gitti. D'Hautpoul, Yasama Meclisinin ortasında, onu karşılamaya hazır olduğunu açıklayarak solu sokağa inmeye boşuna davet etti. D'Hautpoul, meclis başkanının konuya dönmesi için uyarmasından başka hiç bir şey elde edemedi ve düzen partisi, bir sol milletvekili-nin Bonaparte'ın kapkaççı aşırı istekleriyle acı acı alay etmesine gizli, hain bir sevinçle gözyumdu. Nihayet, 24 Şubat'taki devrim kehaneti de boşunaydı. Hükümet öyle yaptı ki, halkın 24 Şubattan

[sayfa 342] haberi bile olmadı.

Proletarya hiç bir *ayaklanma* kışkırtmasına kapılmadı, çünkü bir *devrim* yapmak üzereydi.

Tamamıyla işçilerin etkisi altında bulunan seçim komitesi, eşyanın mevcut durumuna karşı genel öfkeyi artırmaktan başka bir şey yapmayan hükümetin kışkırtmalarının kendisine engel olmasına meydan vermeksizin Paris için üç aday gösterdi: *Deflotte*, *Vidal* ve *Carnot*. Deflotte, Bonaparte'ın halkın sevgisini kazanma nöbetlerinden birinde aftan yararlanmış bir Haziran sürgünü idi, Blanqui'nin bir dostu idi ve 15 Mayıs hareketine katılmıştı; *Zenginliklerin Üleştirilmesi Üzerine* adlı kitabı ile bir komünist yazar olarak tanınan Vidal, Louis Blanc'ın, Luxembourg Komisyonunda eski sekreteri idi; Carnot, zaferi örgütlediren bir Konvansiyon üyesinin oğlu idi, *National*'in partisi üyelerinin en az yıpranmışıydı, Geçici Hükümette ve Yürütme Komisyonunda Eğitim Bakanı olmuştu, Carnot'nun halk eğitimi konusunda demokratik yasa tasarıları cizvitlerin eğitim yasasına karşı şanlı bir protesto niteliğindedeydi. Bu üç adam, üç müttefik sınıfı temsil ediyorlardı: başta bir Haziran isyan-

cısı olan devrimci proletaryanın temsilcisi; onun yanında sosyalist küçük-burjuvazinin temsilcisi bir doktriner sosyalist; üçüncüsü ise demokratik formülleri uzun zamandan beri gerçek anlamlarını yitirmiş bulunan ve düzen partisine karşı sosyalist bir anlam kazanmakta olan cumhuriyetçi burjuva partisinin temsilcisi. Bu, tıpkı Şubat'taki gibi, *burjuvaziye karşı ve hükümete karşı genel bir güçbirliği* idi. Ama bu kez proletarya *devrimci birliğin başındaydı*.

Bütün çabalara karşın, sosyalist adaylar başarıya ulaştılar. Ordu bile kendi Savaş Bakanı Lahitte'e karşı Haziran isyancısına oy verdi. Düzen partisi yıldırım çarpmışa döndü. Taşra illeri seçimleri de onu avutamadı, bu seçimlerin sonuçları Montagnard'ın çoğunluğunu sağladı.

10 Mart 1850 seçimi^[173] 1848 Haziranının geri çekilmesi idi. Haziran isyancılarını kılıçtan geçirenler ve sürgüne gönderenler Ulusal Meclise yeniden girdiler, ama Haziran sürgünlerinin peşisıra ve dudaklarında onların ilkeleri olmak üzere süngüsü düşük girdiler. 10 Mart seçimi, *13 Haziran 1849'un gerilemesi* idi: Ulusal Meclisin sürgün ettiği [sayfa 343] Montagne, yeniden Ulusal Meclise giriyordu, ama artık devrimin lideri olarak değil de, önden giden borazancısı olarak giriyordu. Bu seçim, *10 Aralık'ın geri çekilmesi* idi: Napoléon, bakanı Lahitte'le başarısızlığa uğramıştı. Fransa'nın parlamento tarihinde buna benzer yalnız bir tek olay vardı: 1830'da Charles X'un bakanı Hauss'y'nin başarısızlığı, 10 Mart 1850 seçimi, son olarak, çoğunluğu düzen partisine veren 13 Mayıs seçiminin hükümsüz kılınması, bozulması idi. 10 Mart seçimi, 13 Mayısın çoğunluğunu protesto ediyordu. 10 Mart bir devrimdi. Oy pusulalarının gerisinde kaldırım taşları vardı.

Düzen partisinin en ileri gelen üyelerinden biri olan Ségur d'Aguesseau, "10 Mart oylaması savaş demektir" diye haykırmişti.

10 Mart 1850 ile anayasal cumhuriyet yeni bir döneme, kendi *dağılma dönemine* girer. Çoğunluğun çeşitli kesimleri kendi aralarında ve Bonaparte'la yeniden birleşirler. Bunlar, yeni baştan düzenin şövalyeleridirler, ve Napoléon gene onların *yansız adamıdır*. Ve bu kesimler, yalnız cumhuriyetin yaşama olanağından umutlarını kestikleri zaman kralcı olduklarını akıllarına getirmektedirler ve Bonaparte sadece cumhurbaşkanı kalmaktan umudunu kestiği zaman cumhurbaşkanı olduğunu aklına getirmektedir.

Haziran isyancısı Deflotte'un seçilmesine, Bonaparte, düzen

partisinin de işareti ile, Blanqui ve Barbès'e, Ledru-Rollin ve Guinard'a karşı savcılık yapmış olan Baroche'un içişleri bakanlığına atanması ile karşılık veriyor. Carnot'nun seçilmesine Yasama Meclisi, öğretim yasasının oylanması ile karşılık veriyor, ve Vidal'ın seçilmesine ise sosyalist basının susturulması ile karşılık veriyor. Düzen partisi, kendi basınının kopardığı yaygara ile kendi korkusunu gidermeye çalışıyor. Düzen partisinin organlarından biri "Kılıç kutsaldır!" diye bağınıyor. "Düzenin savunucuları kızıl partiye karşı saldırıya geçmelidirler" diyor bir başkası. Düzenin bir üçüncü horozu "Sosyalizm ile toplum arasında ölesiye bir düello, acımasız dur durak bilmez bir savaştır gidiyor; bu umutsuz düelloda, ya birinin ya da ötekinin yok olması gerek, eğer toplum sosyalizmi ortadan kaldıramazsa sosyalizm toplumu ortadan kaldıracaktır" diye ötüyor. [sayfa 344] Kurulu düzenin barikatlarını, dinin barikatlarını ve ailenin barikatlarını! Paris'in 127.000 seçmeninden kurtulmak gerekir!^[174] Sosyalistler için bir Saint-Barthélemy gecesi!^[175] Ve düzen partisi, bir an kendi zaferinin kesinliğine inanıyor. Düzen partisinin organları, en bağınaz biçimde "*Paris dükkancılarına*" karşı çırpınıyorlar. Paris dükkancıları tarafından seçilen temsilci, Haziran isyancısı! Bu demektir ki, bir ikinci 1848 olanak dışıdır, bu demektir ki, bir ikinci 13 Haziran olamaz, bu demektir ki, sermayenin manevi etkisi, nüfuzu kırılmıştır, bu demektir ki, burjuva meclis artık yalnızca burjuvaziyi temsil ediyor, bu demektir ki, büyük toprak mülkiyeti yıkıldı, çünkü onun vasalı, ona bağımlı olan küçük mülkiyet, kendi kurtuluşunu mülksüzler kampında arıyor.

Düzen partisi, ister istemez, o kaçınılmaz *beylik düşüncesine* dönüyor. "Daha çok baskı" diye haykırıyor, "daha çok baskı!", ama direnç yüz kat arttığı halde, onun baskı kuvveti on kat zayıflamış durumda. Baskının başlıca aracını, yani orduyu da baskı altında tutmak gerekmez mi? Ve düzen partisi, son sözünü söylüyor: "Boğucu legalitenin demir çemberini kırmak gerekir. *Anayasal cumhuriyet olarak dışıdır*. Bizim kendi gerçek silahlarımızla savaşmamız gerek, 1848 Şubatından beri *Devrim*e karşı, onun kendi *silahları* ile ve onun kendi *alanında* savaştık, onun kendi *kurumlarını* kabul ettik, anayasa öyle bir kaledir ki, yalnız saldıranları korur, kuşatılmış olanları değil! Truva atının karnına, kutsal İlion'un içine gizlenerek, atalarımız *Grekler** gibi davranarak, düşman kenti ele geçiremedik, tam tersine, kendi kendimizi tutsak ettik."

Ama anayasanın temeli, *genel oy sistemidir*. Genel oyun kaldırılması, burjuva diktatörlüğünün düzen partisinin son sözü olacaktır.

Genel oy, 24 Mayıs 1848'de, 20 Aralık 1848'de, 13 Haziran 1849'da, 8 Temmuz 1849'da onlara hak vermişti. Genel oyun, 10 Mart 1850'de kendine zarar dokundu. Genel oydan çıkma ve genel oyun sonucu olarak, egemenliğin sahibi halkın iradesinin ifadesi olarak, burjuva egemenliği – işte burjuva anayasasının anlamı budur. Ama, bu genel oy hakkının, [sayfa 345] bu egemen iradenin içeriğinin, artık burjuvazinin egemenliği olmadığı andan bu yana anayasanın hâlâ bir anlamı var mıdır? Oy verme hakkını, akla-uygun olanı, yani burjuvazinin egemenliğini sağlayacak biçimde düzenlemek, burjuvazinin görevi değil midir? Genel oy sistemi, mevcut devlet erkini boyuna yeni baştan ortadan kaldırarak ve gene yeni baştan devlet erkini kendi bağrından çıkartarak, bütün dengeyi bozmuyor mu, her an bütün kurulu, yerleşmiş güçleri sarsmıyor mu, otoriteyi yok etmiyor mu, bizzat anarşiyi otorite haline getirmek gibi bir tehlike yaratmıyor mu? 10 Mart 1850'den sonra bundan kim şüphe edebilir artık? Burjuvazi şimdiye kadar hep bölünmüş olduğu ve bütün gücünü kendisinden aldığı genel oyu bir yana iterek, artık geri dönüşe olanak bırakmayacak bir şekilde şunu açığa vuruyor: “Zaferimiz şimdiye kadar halkın iradesi ile tutundu, şimdi ise, onu, halkın iradesine karşı sağlamlaştırmak gerek.” Ve, tutarlı bir biçimde, dayanaklarını artık Fransa'da değil, dışarda, *istilada* anyor.

İkinci Koblenz^[176] merkezini ta Fransa'nın ortasına kurmuş olduğundan, burjuvazi, istila ile, bütün ulusal tutkuları kendisine karşı ayağa kaldırıyor. Genel oya karşı saldırısı ile, yeni devrime *genel bir bahane* sağlamış oluyor ve devrimin de böyle genel bir bahaneye gereksinmesi vardır. Bütün özel bahaneler devrimci birliğin kesimlerini birbirinden ayırırdı ve onların arasındaki ayrılıkları ortaya çıkarırdı. *Genel bahane*, yarı-devrimci sınıfları sersemletir, gelecek devrimin belirli *niteliği* üzerinde, kendi eylemlerinin sonuçları üzerinde, birtakım kuruntulara kapılmalarna meydan verir. Her devrimin bir şölenler sorununa gereksinmesi vardır. Genel oy

* *Grekler* – bir sözcük oyunu: Yunanlılar, ama aynı zamanda profesyonel dolandırıcılar. [Engels'in 1895 tarihli baskıya notu.]

sistemi de, yeni devrimin şölenler sorunudur.

Ama güçbirliği etmiş burjuva kesimleri, *ortak* iktidarlarının olanağı bulunan tek biçiminden, *sınıf çıkarlarının* en güçlü ve en tamamlanmış biçimi anayasal cumhuriyetten, monarşinin alt biçimine, tamamlanmamış, eksik ve zayıf biçimine doğru geri çekilmek ve ona sığınmakla, daha şimdiden mahkûm olmuşlardır. Bu kesimler, gençlikteki gücünü yeniden elde etmek için güzel çocukluk giysilerini giyen ve bir hayli güçlük çekerek pörsümüş kollarnı, bacaklarını, bu giysilerle örtmeye çalışan yaşlı adama benziyorlar. [sayfa 346] Cumhuriyetin bir tek erdemi, bir tek değeri vardır, o da devrimin *serası* olmasıdır.

10 Mart 1850 şu yazıtı taşır altında:

“*Après moi le déluge!*”*

IV. 1850 YILINDA GENEL OY SİSTEMİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI

(Bundan önceki üç bölümün devamı, *Neue Rheinische Zeitung*'da yayınlanan derginin son iki fasikülünde (5 ve 6) yer almaktadır.

Marx, bu yazıda, ilkin 1847'de İngiltere'de patlak veren büyük ticaret bunalımını betimledikten ve Avrupa kıtası üzerindeki yansılar ile, 1848 Şubat ve Mart devrimlerine kadar giden siyasal karışıklıkların aldığı aşın özelliği açıkladıktan sonra, 1848 yılı boyunca geri gelen ve 1849 yılında daha da artan ticaret ve sanayideki refahın, devrimci atılımı nasıl felce uğrattığını ve gericiğin zamandaş zafelerini nasıl olanaklı kıldığını anlatır. Sonra özellikle Fransa'dan söz ederek şöyle der:)**

1849'dan başlayarak ve özellikle 1850'den bu yana, aynı belirttiler, Fransa'da da kendilerini gösterdiler. Paris sanayileri tam bir hızla çalışmakta, ve Rouen ve Mulhouse fabrikaları, her ne kadar yüksek hammadde fiyatları, İngiltere'de de olduğu gibi engelleyici bir etki yapıyorsa da, oldukça iyi işlemektedir. Fransa'da, gönencin gelişmesi, ayrıca, İspanya'da gümrük tarifelerinde yapılan geniş reformdan ve Meksika'daki çeşitli lüks maddeler üzerindeki gümrük

* “Bundan sonra tufan.” -ç.

** Bu giriş paragrafı Engels tarafından 1895 tarihli baskı için yazılmıştır. -Ed.

vergilerinin indirilmesinden özellikle yararlanmıştı; bu iki pazara doğru Fransız metallerinin ihracı, önemli ölçüde artmıştır. Sermayelerin çoğalması, Fransa'da, Kaliforniya altın madenlerinin büyük çapta işletilmesi bahanesi ile birtakım spekülasyonlara yolaçtı. Hisse senetleri tutarının düşük oluşu ile ve sosyalizm kokan tanıtma bildirileri ile doğrudan doğruya küçük-burjuvaların ve işçilerin keselerine hitap eden ve hepsi, şu özellikle Fransızlara ve Çinlilere ^[sayfa 347] özgü katıksız dolandırıcılıkla sonuçlanan bir sürü ortaklık (şirket) türedi. Hatta bu ortaklıklardan biri, doğrudan doğruya hükümet tarafından korunmaktadır. Fransa'da, ithalattan alınan gümrük vergileri, 1848'in ilk dokuz ayında 63 milyon franka, 1849'da 95 milyon franka ve 1850'de ise 93 milyon franka yükseldi. 1850 Eylülünde, ayrıca, 1849'un aynı ayına oranla bir milyonluk bir fazlalıkla yükselmeye devam etti. İhracat da, aynı şekilde, 1849'da ve, daha çok olmak üzere, 1850'de arttı.

Yeniden kavuşulan refahın en çarpıcı tanıtı, 6 Eylül 1850 yasası ile bankanın madeni para olarak ödemeler yapmasının yeniden kabul edilmesidir. 15 Mart 1848'de, Bankaya madeni para ile ödeme yapmayı durdurma izni verilmişti. O zaman, taşra bankalarınınki de içinde olmak üzere kağıt para dolaşımı 373 milyon franka (14.920.000 sterline) yükseliyordu. 2 Kasım 1849'da bu dolaşım, 4.360.000 sterlinlik bir artışla 482 milyon franka, yani 19.280.000 sterline ulaşıyordu; ve 2 Eylül 1850'de, gene yaklaşık olarak 5 milyon sterlinlik bir artışla, 496 milyon franka, yani 19.840.000 sterline ulaşıyordu. Bunun sonucu olarak, kağıt paraların değerinde hiç bir düşme olmadı; tam tersine, kağıt paraların artan dolaşımı yanında, altın ve gümüşün de, banka mahzenlerinde gittikçe artan miktarlarla biriktiği görüldü, o kadar ki, 1850 yazında, madeni para rezervleri Fransa için duyulmadık bir rakam olan yaklaşık 14 milyon sterline yükseliyordu. Bankanın, böyle dolaşımını yükseltmek durumuna getirilmesi ve giderek aktif sermayesini 123 milyon frank, yani 5 milyon sterlin yükseltmesi, daha önceki bir fasikülde mali aristokrasinin devrimle yalnız devrilmemiş olmakla kalmayıp, üstelik güçlenmiş bile olduğunu söylemekte ne kadar haklı olduğumuzu çarpıcı bir biçimde tanıtlar. Bu sonuç, şu son yılların, Fransız banka mevzuatı açısından genel bir gözden geçirilişle daha da apaçık ortaya çıkmaktadır. 10 Haziran 1847'de, Banka, 200 franklık kağıt paraları (banknotları) piyasaya çıkarmak yetkisi aldı, o zamana kadar en

küçük kağıt para 500 franklıktı. 15 Mart 1848 tarihli bir kararname, Banque de France'ın kağıt paralarını, yasal para ilan etti ve bir yandan da bankayı bu kağıt paraları madeni para olarak ödeme yükümünden bağıştık kıldı. [sayfa 348] Bankanın kağıt para emisyonu, 350 milyon frank olarak sınırlandırıldı, aynı zamanda, bankaya 100 franklık kağıt paralar çıkarma yetkisi verildi. 27 Nisan tarihli bir kararname taşra bankalarının Banque de France ile birleşmelerini emretti; 2 Mayıs 1848 tarihli bir başka kararname, bankanın kağıt para emisyonunu, 442 milyon franka yükseltti. 22 Aralık 1849 tarihli bir kararname, kağıt para emisyonunun en yukarı sınırını 525 milyon franka çıkardı. Sonunda, 6 Eylül 1850 yasası, kağıt paranın madeni para karşılığında değıştirilmesini yeniden getirdi. Bu olaylar, dolaşımın durmadan artması, bütün Fransız kredilerinin Bankanın elinde toplanması, ve bütün Fransız altın ve gümüşünün Bankanın mahzenlerinde birikmesi Bay Proudhon'u, Bankanın şimdi eski yılan derisini soyunup atacağı ve prudoncu bir halk bankası olmak üzere değışime uğrayacağı varğıısına götürdü. Oysa, 1797-1819 arası İngiliz banka kısıtlamasının^[177] tarihini bilmesine bile gerek yoktu, kendisi için burjuva toplumunun tarihinde hiç duyulmadık bir olgu olan bu olayın baştan sona olağan, ama şimdi Fransa'da ilk kez meydana gelmekte olan burjuva nitelikte bir olay olduğunu görmesi için Manş'ın ötesine bir bakması yeterdi. Görülüyor ki, Geçici Hükümetten sonra Paris'e önyak olan sözde devrimci teorisyenler, alınan önlemlerin niteliğı ve sonuçları konusunda, Geçici Hükümetin kendi üyeleri kadar bilgisizdiler. Fransa'nın birdenbire tadını tattığı sanayi ve ticaretteki refaha karşın, halk yığını, 25 milyon köylü, büyük bir çöküntünün acısını çekmektedir. Son yıllarda iyi ürün alınmasının, Fransa'da, tahıl fiyatları üzerinde, İngiltere'dekinden daha yıkıcı bir etkisi oldu ve borç içinde yüzen, tefeciliğın iliğine kadar sömürdüğü, vergiler altında ezilen köylülerin durumu, hiç mi hiç parlak değıldir. Son üç yılın tarihi, halkın bu sınıfının devrimci bir girişkenlikten kesin olarak yoksun olduğunu zaten göstermiştir.

Nasıl ki, bunalım dönemi Kıtaya, İngiltere'den sonra çıkageldiyse, refah dönemi için de aynı şey olmuştur. Her zaman ilk başlangıç süreci İngiltere'de meydana geliyor; İngiltere burjuva *Cosmos*'unun (Aleminin) *Demiurgos*'udur (Yaradanıdır). Burjuva toplumunun hep yeniden dolandığı çevrimin değışik evreleri, Kıta üzerinde ikincil ve üçüncül [sayfa 349] biçimlerine girerler. İlkönce, Kıta,

herhangi başka bir ülkeye ihraç ettiğiyle ölçülemeyecek kadar fazlasını, İngiltere'ye ihraç etmiştir. Ama İngiltere'ye yapılan bu ihracat da, İngiltere'nin, özellikle, deniz aşırı pazara oranla durumuna bağlıdır. Sonra, İngiltere, Kıtaya yaptığı tüm ihracatla kıyaslanamayacak kadar fazlasını, Atlantik-ötesi ülkelere ihraç eder, öyle ki, bu ülkelere, Kıta tarafından ihraç edilen miktarlar, her zaman, İngiltere'nin deniz aşırı ihracatına bağlıdır. Bu bakımdan, eğer bunalımlar, ilkönce Kıta üzerinde devrimler doğuruyorsa da, bu devrimlerin nedeni, her zaman, gene de İngiltere'dedir. Elbette ki, şiddetli patlamalar, burjuva gövdesinin yüreğine, merkezine vurmadan önce uç bölümlerinde meydana gelmek zorundadır, çünkü merkezde denge olanağı uç bölgelerdekinden daha fazladır. Beri yandan, bu, Kıta üzerindeki devrimlerin, İngiltere'ye hangi ölçüler içinde yansındıklarını, aynı zamanda, bu devrimlerin, burjuvazinin varlık koşullarını ne ölçüde sarstığını, zarara uğrattığını, ya da bu devrimlerin politik oluşumlarını ancak hangi noktaya kadar ulaştırdıklarını gösteren bir termometredir.

Burjuva toplumunun üretici güçlerinin, burjuva koşulların kendilerine izin verdikleri ölçüde, gür bir şekilde gelişebildikleri böyle bir refah nedeniyle, gerçek devrimden söz edilemez. Böyle bir devrim, ancak, bu iki etkenin, yani modern üretim araçlarının ve burjuva üretim biçimlerinin birbirleri ile çatışma haline geldikleri evrelerde olanak kazanır. Bugün, Kıtanın düzen partisinin değişik temsilcilerinin kendilerini kapırdıkları ve karşılıklı olarak birbirlerini yıpratmaları çeşitli çekişmeler, yeni devrimlere fırsat hazırlamaktan çok uzaktırlar, tam tersine, ilişkilerin temeli, şu an için geçici olarak çok güvenilir ve, gerici güçlerin bilmedikleri bir şey, çok burjuvaca olduğu içindir ki, bu çekişmeler mümkündür.

Burjuva gelişmeyi durdurma yolundaki bütün gerici girişimler de, demokratların bütün ahlaki öfkeleri ve bütün coşku dolu bildirimleri gibi, burjuva ilişkilere çarpıp kınılacaktır. *Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın ardından gelebilir. Ama biri ne kadar kesirse, öteki de o kadar kesindir.*

Şimdi Fransa'ya geçelim. [sayfa 350]

Halkın, küçük-burjuvalarla birliği içinde, 10 Mart seçimlerinde kazandığı zaferi, gene halk, kendisi, 28 Nisan seçimlerine yolaçarak ortadan kaldırdı. Vidal, yalnız Paris'te değil aynı zamanda, Bas-Rhin'de de seçilmişti. Montagne'ın ve küçük-burjuvazinin güçlü

bir biçimde temsil edildikleri Paris Komitesi, onun Bas-Rhin temsilciliğini seçmeye karar verdi. Böylece, 10 Mart zaferi kesin olmaktan çıkıyordu; kararın vadesi bir kez daha erteleniyordu, halkın potansiyel gücü gevşetiliyordu, halk, devrimci zaferler yerine, yasal zaferlere alıştırılıyordu. Nihayet, 10 Martın devrimci anlamı, Haziran ayaklanmasının yeniden saygınlık kazanması, böylece proletaryanın ancak olsa olsa yosma işçi kızlarının hoşuna gidecek bir şaka diye kabul edebileceği, fantezist-toplumcu, duygusal küçük-burjuva Eugène Sue'nün adaylığı ile baştan aşağı yıkılıyordu. İyi niyetli bu adaylık karşısında, düşmanlarının kararsız politikasından yüreklenen düzen partisi, Haziran *zaferini* temsil edecek olan bir aday gösterdi. Bu gülünç aday, Ispartalıvari bir aile babası olan, bununla birlikte basının o kahramanlık zırhını parça parça çekip çıkardığı ve seçimlerde, bana kalırsa, parlak bir bozguna uğrayan Leclerc oldu. 28 Nisanın yeni seçim zaferi, Montagne'ı ve küçük-burjuvaziyi böbürlendirdi. Küçük-burjuvazinin, yeni bir devrimle proletaryayı ön plana itmeksizin salt yasal yoldan isteklerinin sonuna varabilmek düşüncesi ile daha şimdiden ağız kulaklarına varıyordu; 1852'de, yeni seçimlerde, genel oy ile Bay Ledru-Rollin'i cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtmayı ve meclise de bir Montagnard çoğunluğu getirmeyi kesinlikle hesaplıyordu. Yeni seçimler yüzünden, Sue'nün adaylığından, ve Montagne ile küçük-burjuvazinin düşünüş tarzlarından, bunların, her koşulda, rahat durmaya kararlı olduklarına iyice güvenen düzen partisi, iki seçim zaferine, genel oyu kaldıran seçim yasası ile karşılık verdi. Hükümet, bu yasa tasarısını kendi sorumluluğu altına almaktan sakındı. Bu tasarının hazırlanmasını, çoğunluğun ileri gelen büyüklerine, onyedili burgrava^[178] emanet ederek, çoğunluğa açık bir ödün verdi. Dolayısıyla, genel oyun kaldırılmasını meclise öneren hükümet olmadı, meclis, bunu, kendi kendine önerdi.

8 Mayıs günü tasarı meclise getirildi. Bütün [sayfa 351] sosyal-demokrat basın, halka ağırbaşlı bir tutum, *calme majestueux*,* pasiflik, ve temsilcilerine güvenme öğütlemek için tek vücut ayağa kalktı. Sosyal-demokrat gazetelerin her yazısı, bir devrimin her şeyden önce sözde-devrimci basını yoketmekten başka bir şey yapamayacağını ve şimdi bu yaygarada asıl bu basının kendini koruma-

* Görkemli bir serinkanlılık. -ç.

sının sözkonusu olduğunu açığa vuruyordu. Sahte-devrimci basın, bütün gizini ortaya koyuyordu. Kendi ölüm fermanını imzalıyordu.

21 Mayıs, Montagne, hazırlık çalışmaları sorununu tartışmaya getirdi ve anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile bütün tasarrufların geri çevrilmesini önerdi. Düzen partisi, gerekirse anayasanın çiğneneceğini, ama bununla birlikte şimdilik buna gerek olmadığını, çünkü anayasanın her türlü yorumu elverişli olduğunu ve yalnız çoğunluğun doğru yorumu yapmaya yetkili bulunduğunu söyleyerek karşılık verdi. Thiers ve Montalembert'in kudurgan, kaba saldırılarına, Montagne çok ölçülü ve çok efendice bir hümanizmle karşılık koydu. Montagne tüzel alandan medet umdu, düzen partisi ise, onu, hukukun asıl yeşerip bittiği alana, burjuva mülkiyetine çekti. Montagne, inleyerek, bütün güçleri ile devrimleri savuşturmak isteyip istemediklerini sordu. Düzen partisi devrimleri bekliyoruz diye yanıtladı.

22 Mayıs günü, hazırlık çalışmaları sorunu 227 oya karşı 462 oyla kestirilip atıldı. Ulusal Meclisin ve tek tek her milletvekilinin, halkın elinden kendi vekilini seçme hakkını almakla, kendi kendilerini görevden aldıklarını o kadar gösterişli bir derinlikle tanıtlamış olan aynı adamlar yerlerinde kaldılar ve birdenbire, kendileri yerine, ülkeyi, hem de dilekçeler yoluyla harekete geçirmeye çalıştılar; ve 31 Mayıs, yasa, parlak bir başarıyla meclisten geçerken onlar hâlâ kaygısız, umursamazlıkla yerlerinde oturuyorlardı. Anayasanın çiğnenmesinde suçsuz olduklarını gösteren tutanak olarak hazırladıkları bir protesto ile, açıkça sunmaktan bile kaçınıp geriden usulca başkanın cebine sokuverdikleri protesto ile öç almaya kalkıştılar.

Paris'te 150.000 kişilik bir ordu, kararın uzun süre ertelenmesi, basının ağızına kilit vurulması, Montagne'ın ve yeni [sayfa 352] seçilen temsilcilerin korkaklığı, küçük-burjuvaların görkemli serinkanlılığı, ama özellikle sanayi ve ticaretteki refah, proletarya yönünden her türlü devrimci girişimi önledi.

Genel oy sistemi, görevini yerine getirip tamamlamıştı. Halkın çoğunluğu, devrimci bir dönemde yalnız genel oyun verebileceği olgunlaşma okulundan geçmişti. Genel oyun bir devrimle ya da geriler tarafından kaldırılması gerekiyordu.

Montagne, kısa bir süre sonra çıkagelen bir fırsatla daha da büyük bir enerjiyle gösterişe başladı. Kürsünün tepesinden, Savaş

Bakanı d'Hautpoul, Şubat devrimini, uğursuzluk getiren bir felaket diye adlandırmıştı. Her zamanki gibi erdemli bir öfkeyle dolu gürültücülükle ayırđedilen Montagne'ın konuşmacıları, Başkan Dupin'in kendilerine söz vermediğini gördüler. Girardin, Montagne'a derhal toplu halde dışarı çıkmayı önerdi. Sonuç: Montagne yerinde kaldı, ama Girardin, Montagne'a yaraşmıyor diye partiden kovuldu.

Seçim yasasına bir de tamamlayıcı, yeni bir basın yasası gerekliydi. Bu yeni yasa öyle uzun zaman kendini bekletti. Düzen partisinin getirdiğı değişikliklerle iyice ağırlaşan bir hükümet tasarısı, teminat akçelerini yükseltti, tefrika romanlara ek bir damga vurulmasını zorunlu kıldı (Eugéne Sue'nün seçilmesine yanıt), belirli bir yaprağa kadar basılmış olan haftalık ya da aylık bütün yayını vergiye bağıladı ve, son olarak da, her gazete makalesinin yazarnın imzasını taşımasını buyurdu. Teminat akçesi yönergesi sözde-devrimci basını öldürdü. Halk, bu basının ortadan kaybolmasını, genel oy sisteminin kaldırılmasının bir kefareti saydı. Bununla birlikte, yeni yasanın ne eğilimi, ne de yansılan, basının bu bölümünden daha ötelere yayıldı. Gazete basını, imzasız kaldığı sürece, sayısız, kimliği bilinmeyen kamuoyunun ortak organı gibi görünüyordu, devlet içinde üçüncü kuvvetti. Her makaleye konulan imza, bir gazeteyi, az ya da çok tanınmış bireylerden gelen edebi katkılar dermesi haline getirdi. Her yazı, bir haber, bir bildiri düzeyine düşürülmüş oldu. O zamana kadar gazeteler, kamuoyunun kağıt paraları gibi elden ele dolaşmıştı, ama şimdi, değeri ve dolaşımı yalnız çekicisinin değil, ciro edenin de itibarına (kredisine) bağılı az ya da çok makbul poliçeler durumuna indirgeniyorlardı. Düzen partisinin basını, genel oy [sayfa 353] sisteminin kaldırılması konusunda yaptığı gibi, kötü basına karşı en aşırı önlemler alınması için de kışkırtıcılık yapıyordu. Bununla birlikte, iyi basının kendisi de, kuşku verici imzasız yazı yayınlama tutumu ile düzen partisi için ve daha da çok düzen partisinin taşra temsilcileri için tedirgin edici idi. Onun yerine, parti, artık, adını, adresini, kılığını bildiğı, para ile tutulmuş yazardan başkasını istemiyordu. İyi basın, hizmetlerine karşı gösterilen nankörlükten boşuna yakındı durdu. Yasa geçti ve her şeyden önce ona darbe indiren, yazılara imza koyma zorunluluğı oldu. Cumhuriyetçi gazetecilerin adları, oldukça tanınmıştı, ama *Journal des débats*'in, *Assemblée nationale*'in,^[179] *Constitutionnel*'in^[180] vb. saygıdeğer firmaları, esrarengiz kumpanya birdenbire dağılıp da, Granier de Cassagnac

gibi uzun meslek yaşantılarında, akla gelebilecek her türlü davayı savunmuş olan satır şu kadara (*penny-a-liners*) satılık gazeteciler olarak, Capefigue gibi kendi kendilerine devlet adamlığı payesini yakıştıran eski bulaşık bezleri olarak, *Débats*'dan Bay Lemoine gibi gönül avcılığı taslayan fındıkkıranlar olarak teker teker ufalandığı zaman, yüksek saygıdeğer siyasal bilgelikleri ile pek acıklı bir duruma düştüler.

Basın yasası tartışmalarında, Montagne, daha işin başında öyle bir yıldınlığa düşmüştü ki, Louis-Philippe zamanının eski bir önemli adamı olan Bay Victor Hugo'nun parlak uzun söylevlerini alkışlamakla yetinmek zorunda kaldı.

Seçim yasası ve basın yasası ile, devrimci ve demokrat parti, resmi sahneden çekiliyordu. Yeniden kendi ocaklarına dönmeden önce, toplantı döneminin kapanmasından kısa bir süre sonra, Montagne'in iki kesimi, sosyalist-demokratlar ve demokrat-sosyalistler, iki bildiri, iki *testimonia paupertatis** yayınladılar; bu bildirimlerde, iktidar ve başarıyı hiç bir zaman kendi yanlarında bulamamışlarsa da hiç değilse kendilerinin her zaman sonsuz hakkın ve öteki sonsuz gerçeklerin yanında bulunmuş olduklarını tanıtıyorlardı.

Şimdi düzen partisini dikkate alalım. *Neue Rheinische Zeitung*, 3. fasikül 16. sayfasında şöyle diyordu:

“Güçbirliği halindeki orleanlılarla meşruiyetçilerin krallığı [sayfa 354] yenden diriltme yolundaki hırsları karşısında, Bonaparte, kendi gerçek iktidarının sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; Bonaparte'in kendi krallığını geri getirme hırsı konusunda da düzen partisi, kendi ortak egemenliğinin sanını, yani cumhuriyeti temsil eder; orleanlılar karşısında meşruiyetçiler, meşruiyetçiler karşısında da orleanlılar *statu quo*'yu, yani cumhuriyeti temsil ederler. Herbirinin *in petto* kendi kralı ve kendi krallığının dirilmesi yatan düzen partisinin bütün bu hizipleri, birbiri peşisıra, almaşık olarak, rakiplerinin ayaklanma ve gasp hırslarına karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, özel iddiaların saklı ve tarafsızlaştırılmış kaldığı biçimini –yani cumhuriyeti– üstün kılarlar. ... Ve Thiers, 'Anayasal cumhuriyetin gerçek dayanakları bizler, biz kralcılarız' derken sandığından daha doğru konuşuyordu.”

* Yoksulluk belgesi. -Ed.

Bu, *républicains malgré eux** komedisi, *statu quo*'ya ve onun sağlamlaşmasına karşı duyulan nefret, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki bitmek tükenmek bilmez sürtüşmeler, düzen partisinin, durmadan yenilenen, kendisini oluşturan çeşitli bölümlere bölünmesi tehlikesi ve hiziplerinin hep yeni baştan biraraya gelmeleri, her kesimin, ortak düşmana karşı kazanılan her zaferi müttefiklerin ani bozgununa dönüştürme çabası, karşılıklı kıskançlık, hınç ve kıyasıya eleştiri, her keresinde yeni bir *basier Lamourette*^[181] ile sona eren durmadan karşılıklı kılıç sallamalar, bütün bu cansıkıcı yanlışlıklar komedisi, şu son altı ay boyunca olduğu kadar hiç bir zaman böylesine klasik bir biçimde sürüp gitmedi.

Düzen partisi, seçim yasasını aynı zamanda Bonaparte'a karşı bir zafer sayıyordu. Hükümet, kendi önerisinin kaleme alınmasını ve sorumluluğunu onyediler komisyonuna bırakarak, görevden el çekmemiş miydi? Ve Bonaparte'ın meclise karşı başlıca gücü altı milyon tarafından seçilmiş olmasına dayanmıyor muydu? Bonaparte, kendi yönünden, seçim yasasına, meclise verilmiş ve karşılığında yasama erki ile yürütme erki arasındaki uyumu satın aldığı bir ödün [sayfa 355] olarak bakıyordu. Bu bayağı serüvenci, ücret olarak, kendi hükümdar ödeneğinin 3 milyon artırılmasını istedi. Ulusal Meclisin Fransızların çoğunluğunu yurttaşlıktan çıkardığı bir sırada, yürütme ile çatışmaya girmeye hakkı var mıydı? Meclis öfkeyle yerinden fırladı, işleri iyice ileriye götürmek ister göründü, meclis komisyonu öneriyi geri çevirdi, bonapartçı basın tehditler savurdu ve elinden bir şey gelmez, oy hakkı alınmış halkı yardıma çağırırdı, bir sürü güdültülü uzlaşma girişimleri oldu ve sonunda meclis, temelde boyun eğdi, ama aynı zamanda ilkede öcünü almak üzere. Hükümdarlık ödeneğinin, ilke olarak, 3 milyon artırılması yerine, Bonaparte'a 2.160.000 franklık bir yardım verdi. Bu kadarıyla da yetinmeyerek, ancak düzen partisinin generali, Bonaparte'a kabul ettirilen koruyucu Changarnier'nin desteklemesinden sonra bu ödünü verdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu iki milyonu Bonaparte'a değil, Changarnier'ye veriyordu.

İstemeye istemeye önüne atılan bu armağanı, Bonaparte da tam bağıшта bulunanın havasıyla kabul etti. Bonapartçı basın

* Kendilerine karşı cumhuriyetçiler. (Molière'in *Le Médecin malgré lui* komedisine atf.) -Ed.

yeniden Ulusal Meclise karşı parladı. Basın yasası üzerine tartışmalar sırasında, özellikle, Bonaparte'ın özel çıkarlarını temsil eden küçük gazetelere yönelik bulunan yazılara imza konulmasına ilişkin değişiklik yapıldığı zaman en belli-başlı bonapartçı gazete *Pouvoir*,^[182] Ulusal Meclise karşı açık ve şiddetli bir saldırıya geçti. Bakanlar, Ulusal Meclis karşısında gazeteye arka çıkmamak zorunda kaldılar. *Pouvoir* sorumlu yönetmeni Ulusal Meclisin sanık sandalyesine oturtuldu ve en büyük para cezasına, beş bin frank ödemeye mahkûm oldu. Ertesi gün, *Pouvoir*, meclise karşı daha da saygısız bir yazı yayınlıyordu ve savcılık, hükümetin misillemesi olarak, derhal, birçok meşruiyetçi gazete hakkında anayasayı çiğnemekten ko-
vuşturma açtı.

Sonunda, meclisin tatil edilmesi sorununa gelindi. Bonaparte meclis tarafından rahatsız edilmeden iş görebilmek için bunu istiyordu. Düzen partisi, kısmen kendi hizipleri entrikalarını yürütebilsinler diye, kısmen de çeşitli milletvekilleri kendi özel çıkarlarının peşine koşabilsinler diye istiyordu. Her ikisinin de, taşra illerinde, gericilerin zaferlerinden yararlanmak ve bu zaferleri daha da ötelere götürmek [sayfa 356] için meclis tatiline gereksinimleri vardı. Böylece, meclis, 11 Ağustostan 11 Kasım'a kadar tatile girdi. Ama Bonaparte, kendisi için sadece Ulusal Meclisin cansız denetiminden kurtulmanın söz konusu olduğunu hiç de gizlemediği için, meclis, güvenoyuna bile cumhurbaşkanına karşı güvensizlik damgasını bastı. Tatil sırasında cumhuriyetin iffetinin bekçileri olarak görevde kalan yirmiyedi üyeli sürekli komisyondan bütün bonapartçılar uzaklaştırıldı.^[183] Onların yerine, cumhurbaşkanına, çoğunluğun anayasal cumhuriyete bağlılığını tanıtmak için hatta *Siècle*'den ve *National*'den birkaç cumhuriyetçi bile seçildi.

Meclisin tatile girmesinden az önce ve özellikle tatile girişinden hemen sonra düzen partisinin iki kesimi, orleancılarla meşruiyetçiler, bayrakları altında dövüştükleri iki kral ailesinin birleşmesi yoluyla uzlaşmak ister göründüler. Louis-Philippe'in ölümü, sorunu birdenbire kolaylaştırınca, gazeteler, Saint-Léonard'da hasta Louis-Philippe'in başı ucunda tartışılmış olan uzlaşma önerileriyle doluydu. Louis-Philippe gaspedendi, zorla alındı, Henri V ise gaspedilen, zorla soyulan. Buna karşılık, Paris Kontu, Henri V'in çocuğu olmadığından tahtın meşru varisiydi. Şimdi iki hanedan çıkarının birleşmesi için her türlü engel ortadan kalkıyordu. Ama işte burjuvazinin

bu iki kesimi, kendilerini ayıran şeyin belirli bir kral ailesine karşı duydukları coşkulu bağlılık değil, daha çok bu iki hanedanı da birbirinden uzak tutan ayrı ayrı sınıf çıkarları olduğunu kesinlikle ancak o zaman anladılar. Tıpkı rakipleri orleancılann Saint-Léonard'a gitmesi gibi, Wiesbaden'e Henri V'in sarayına hac ziyaretine giden meşruiyetçiler, orada, Louis-Philippe'in ölüm haberini aldılar. Hemen, özellikle cumhuriyetin iffetinin bekçileri komisyon üyelerinden oluşmuş ve parti içinde ortaya çıkan bir çekişme dolayısıyla tannısal hakkın en kesin ilanı ile kendini gösteren *in partibus infidelium*^[98] bir kabine^[184] kurdular. Orleancılar, bu bildirinin^[185] basında yarattığı saygınlığı kırıcı skandala çok sevindiler ve hiç bir an meşruiyetçilere karşı açık düşmanlıklarını gizlemediler.

Ulusal Meclisin tatili sırasında İl Meclisleri toplandı. Bunların çoğunluğu, anayasanın azçok yumuşatılmış bir revizyonundan yana olduğunu açıkladı, yani daha fazla [sayfa 357] belirtmeksizin, krallığın yeniden diriltilmesi lehinde bir "çözüm"den" yana olduğunu bildirdi, ama aynı zamanda bu çözümü bulamayacak kadar yetenezsiz ve korkak olduğunu itiraf etti. Bonapartçı kesim, bu anayasa değişikliği isteğini, hemen Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığının uzatılması anlamında yorumladı.

Anayasal çözüm: Bonaparte'ın 1852 Mayısında görevi bırakması, ülkenin bütün seçmenleri tarafından yeni bir cumhurbaşkanının aynı günde seçilmesi, yeni başkanın ilk aylarında anayasayı gözden geçirmekle görevli özel bir meclisin anayasa değişikliğini yapması, egemen sınıf için kesin olarak kabul edilmez bir şeydi. Yeni başkanın seçim günü, meşruiyetçi, orleancı, burjuva cumhuriyetçi, devrimci, bütün düşman partilerin randevu günü olacaktı. Zorunlu olarak, çeşitli kesimler arasında sert nitelikte bir karara varılacaktı. Eğer düzen partisi, hanedan ailelerinin dışından gelme tarafsız bir adamın, adayı üzerinde birleşmesini sağlamayı başarsa bile, bu adam, yeniden Bonaparte'ı karşısında bulacaktı. Düzen partisi ülke ile savaşımında, yürütme erkinin gücünü artırmak zorundadır. Yürütmenin gücünün her artışında onun ulu kişisi Bonaparte'ın gücü de artar. Bu bakımdan, düzen partisi ortaklaşa kullandıkları iktidarını kuvvetlendirdiği ölçüde, Bonaparte'ın hanedana ilişkin iddialarının savaşım araçlarını da o kadar kuvvetlendirmiş olur, onun, karar günü, anayasal çözümü zor yoluyla ortadan kaldırma şansını güçlendirir. Düzen partisi, halk yönünden seçim ya-

sası ile anayasanın başlıca temel direklerinden birine ne kadar çarpmamışsa, Bonaparte da, düzen partisi yönünden, anayasanın bir başka bellibaşlı temel direğine daha fazla başını çarpmış olmayacaktır. Hatta olabilir ki, meclise karşı genel oya bile başvurabilir. Bir sözcükle, anayasal çözüm, bütün siyasal *statu quo*'yu tehlikeye sokuyor, ve yurttaş, *statu quo*'yu tehdit eden tehlikenin gerisinde, kanışıklığı, anarşiyi, içsavaşı görüyor. Yurttaş, 1852 Mayısının ilk pazar için alımlarının, satışlarının, poliçelerinin, evlenmelerinin, noter mukavelelerinin, ipoteklerinin, toprak gelirlerinin, kiralarnın, kârlarının, bütün sözleşmelerinin ve bütün gelir kaynaklarının tehlikeye düştüğünü görüyor ve bu tehlikeyi göze alamıyor. *Statu quo*'yu tehdit eden tehlikenin [sayfa 358] ardında bütün burjuva toplumun yıkılması tehlikesi gizleniyor. Burjuva anlamda tek çözüm, çözümün ertelenmesidir. Çözüm, anayasal cumhuriyeti, ancak anayasanın çiğnenmesi ile, cumhurbaşkanının iktidarının uzatılması ile kurtarabilir. İl Meclislerinin toplantılarının kapanmasından sonra, "çözümler" konusunda giriştiği yorucu ve derin tartışmalardan sonra, düzen basınının son sözü de buydu. Düzenin çok güçlü partisi, böylece, kendini, utanç içinde, sahte Bonaparte'ın gülünç, sıradan, tiksinilesi kişiliğini ciddiye almak zorunda görüyor.

Bu kirli kişi, kendisine gittikçe daha çok gerekli adam niteliği veren nedenler üstüne de kuruntulara kapılmaktaydı. Kendi partisi, Bonaparte'ın giderek artan önemini koşullara yükleyecek kadar bir zeka belirtisi gösterirken, o, bu önemini, yalnız adının büyüleyici erdemine ve yaşamı boyu Napoléon'un karikatürü oluşuna borçlu olduğuna inanıyordu. Her gün daha bir girişken oluyordu. Saint-Léonard'a ve Wiesbaden'e yapılan hac ziyaretlerine, Fransa'daki turneleri ile karşılık verdi. Onun kişiliğinin büyüleyici etkisine bonapartçıların o kadar az güveni vardı ki, her gittiği yere Paris lumpenproletaryasının örgütü On-Aralık Derneğinin^[186] adamlarını trenlerle, tıklım tıklım posta arabaları ile şakşakçı olarak gönderiyorlardı. Söyleyeceği sözleri, kuklalarının ağzına önceden koyuyorlardı, bu söylevler, başka başka illerin karşılayışına göre, ya cumhuriyet uğruna özden geçerliğin (feragat) ya da direşken caymaz dayanıklılığın cumhurbaşkanlığı politikasının seçim sloganı olduğunu açıklıyorlardı. Bütün manevralara karşın, bu geziler zafer turneleri olmaktan çok uzaktılar.

Böylece halkta coşkulu bir hayranlık yarattığı sanısına kapılan

Bonaparte, orduyu kazanmak için harekete geçti. Versailles yakınlarındaki Satory ovasında büyük teftişler yaptırttı, bu teftişler sırasında sarmisaklı sucuklarla, şampanyalarla ve yaprak sigaraları ile askerleri satın almaya çalıştı. Gerçek Napoléon, uzun fetih yürüyüşlerinin büyük yorgunluklarıyla bitkin düşmüş askerlerini, bir anlık babacan bir içtenlikle canlandırmasını biliyordusa, düzmece Napoléon da, birliklerin, “*Yaşasın Napoléon! Yaşasın sucuklar!*” diye bağırarak kendisine teşekkür ettiklerini ^[sayfa 359] sanıyordu.

Bu teftişler, Bonaparte ile bir yandan Savaş Bakanı d’Hautpoul arasındaki, öte yandan da Changarnier arasındaki uzun zaman gizli kalmış geçimsizliğin patlak vermesine yolaçtı. Düzen partisi, Changarnier’de, gerçekten tarafsız adamını bulmuştu, Changarnier’de hanedana ilişkin özel iddialar bulunması sözkonusu olmazdı. Onu, Bonaparte’ın ardılı olarak seçmiş olan düzen partisiydi. Üstelik Changarnier, 29 Ocak ve 13 Haziran 1849 müdahaleleriyle, düzen partisinin büyük komutanı, korkak burjuvazinin gözünde hoyratça bir darbeye devrimin Gordiyom düğümünü çözen çağımızın İskender’i olmuştu. Aslında Bonaparte kadar gülünç olan Changarnier, böylece, bedavadan bir güç haline gelmişti ve Ulusal Meclis, cumhurbaşkanına gözkulak olması için, onu, başkanın karşısına çıkarıyordu. Kendisi, örneğin ödenek sorununda, Bonaparte’a gösterdiği kayıncılıkla gösteriş yaptı ve Bonaparte’a karşı ve onun bakanlarına karşı daha üstün olan erkini her zaman daha çok ortaya koyuyordu. Seçim yasası dolayısıyla bir ayaklanma beklediği zaman, subaylarına, savaş bakanından ve cumhurbaşkanından herhangi bir emir almalarını yasaklamıştı. Basın, Changarnier’nin kişiliğinin büyümesine daha da yardım ediyordu. Büyük adam eksikliği olduğundan, düzen partisi, kendini, doğal olarak, sınıfının tümünde bulunmayan kuvveti bir tek bireye yüklemek ve böylece onu bir canavar haline getirinceye kadar şişirmek zorunda görüyordu. İşte böyle doğdu Changarnier, “*toplumun kalesi*” efsanesi. İddialı şarlatanlığı, dünyayı omuzlarında taşıma alçakgönüllülüğünü gösterişindeki önemli adam edası ve esrarlı hava, Satory teftişi sırasında ve ondan sonra olup bitenlerle, burjuva ödlekliğinin bu aslı astan olmayan yaratığın, bu dev Changarnier’yi aleladelik boyutlarına indirmek ve onu, o toplumun kurtarıcı kahramanı, emekli bir generali haline getirivermek için Bonaparte’ın ufacık bir kalem oynatmasının yeteceğini tanıtlayan olaylarla dünyanın en gülünç

karşıtlığını meydana getiriyordu.

Bonaparte, savaş bakanını, disiplin alanında, cansıkıcı koruyucusu ile hır çıkarmaya kışkırtarak, Changarnier'den çoktan öcünü almıştı. Son Satory teftişi, nihayet eski hıncın [sayfa 360] ortaya çıkmasına neden oldu. Süvari alaylarının, anayasaya aykırı olarak, “Yaşasın İmparator” haykırışları ile geçit yaptıklarını gördüğü zaman Changarnier'nin anayasal öfkesi artık kabına sığmaz oldu. Meclisin gelecek toplantısında, bu bağışlar konusunda hoşla gitmeyecek her türlü tartışmayı önlemek için, Bonaparte, Savaş Bakanı d'Hautpoul'u, Cezayir'e vali atayarak uzaklaştırdı. Onun yerine, kabalık ve sertlik konusunda Changarnier'den hiç mi hiç aşağı kalmayan imparatorluk zamanının eski bir generalini getirdi. Ama, d'Hautpoul'un uzaklaştırılması, Changarnier'ye verilmiş bir ödün gibi görünmesin diye, aynı zamanda, toplumun büyük kurtarıcısının sağkolu olan general Neumeyer'i de Paris'ten Nantes'a nakletti. Son teftişte, bütün piyade birliklerine, Napoléon'un ardılının önünde kaskatı bir sessizlik içinde geçit resmi yaptırtan bu Neumeyer idi. Neumeyer'in şahsında yaralanan Changarnier, protesto etti, tehdit etti. Boşuna. İki gün süren görüşmelerden sonra, Neumeyer'in nakli konusundaki karamame *Moniteur*'de yayınlandı ve bundan böyle düzenin kahramanına, artık, disipline boyun eğmekten ya da istifa etmekten başka bir yol kalmıyordu.

Bonaparte'ın Changarnier ile savaşımı, düzen partisi ile yaptığı savaşımın bir devamıdır. Bu bakımdan, 11 Kasım'da Ulusal Meclis toplantılarının açılması tehdit dolu bir hava içinde yapılır. Bir bardak suda fırtına koparılacaktır. Aslında eski oyunu sürdürmek zorunludur. Bununla birlikte, düzen partisinin çoğunluğu, çeşitli kesimlerin ilkelere sıkı sıkıya bağlı olan adamlarının bağırıp çağırmalarına karşın, cumhurbaşkanının yetkilerini uzatmak zorunda kalacaktır. Önceden yaptığı bütün protestolarına karşın, zaten parasızlıktan bunalmış olan Bonaparte, basit bir yetkilendirme biçimindeki bu iktidar uzatılmasını Ulusal Meclisin elinden hiç istifini bozmadan kabul edecektir. İşte böylece çözüm ertelenmiş, *statu quo* korunmuş, düzen partisinin bir hizbi öteki hizip tarafından yıpratılmış, zayıflatılmış, olanaksızlaştırılmış, ortak düşmana, ulusun kitlesine karşı baskı yaygınlaştırılmış ve ekonomik ilişkiler, yeni bir patlama gelip de, bütün bu kavgacı partileri, anayasal cumhuriyetleri ile birlikte, havaya fırlatacağı bir gelişme noktasına yeniden [sayfa 361] ulaşın-

caya kadar son kertesine vardırılmış olur.

Ayrıca, burjuvayı yatıştırmak için şunu da söylemek gerekir ki, Bonaparte ile düzen partisi arasındaki skandal, bir yığın küçük kapitalisti borsada yıkıma uğratmak ve onların servetini büyük borsa kurtlarının cebine geçirmek gibi bir sonuç doğurur. [sayfa 362]

Ocak ve 1 Kasım 1850 tarihleri
arasında Marx tarafından yazılmıştır

Özgün basımı *Neue Rheinische
Zeitung, Politisch-Ökonomische
Revue*, 1850, n° 1, 2, 3, 5-6'da
yayınlanmıştır.

İmza: *Karl Marx*

AÇIKLAYICI NOTLAR

^[93] Marks'ın ve Engels'in tarım sorunu konusunda burada ifade edilen görüşleri 1840'larda ve 1850'lerde devrim geleceği konusunda yaptıkları genel değerlendirmeye sıkı sıkıya bağlıdır. O sıralar marksizmin kurucuları, Lenin'in de işaret ettiği gibi, kapitalizmin ömrünü doldurduğu ve sosyalizmin çok yakın olduğu görüşündeydiler. Bu varsayımdan hareketle "çağrı"da, zoraltınan toprakların köylülere devredilmesine karşı çıkıyorlar, bunun devlet mülkü haline getirilmelerini ve birleşmiş kırsal proletaryanın oluştuğu işçi kolonilerinin kullanımına bırakılmalarını savunuyorlardı.

Rusya'daki Büyük Ekim Sosyalist Devriminin ve öteki ülkelerdeki devrimci hareketlerin deneylerinden hareketle, Lenin, tarım sorunu konusundaki marksist görüşleri geliştirdi. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki proleter devriminin zaferinden sonra büyük tarımsal işletmelerin çoğuna el sürmenin elverişliliğini teslim ettikten sonra, Lenin şöyle diyordu: "Bununla birlikte, bu kuralın önemini abartmak ya da onu genelleştirmek büyük bir yanlış olacaktır. Aynı şekilde, mülksüzleştirilen mülksüzleş-tiricilerin topraklarının bir kısmını o bölgenin küçük toprak sahiplerine, hatta orta köylülerine parasız olarak vermeyi asla kabul etmemek de yanlış olacaktır." (V. İ. Lenin, *İşçi ve Köylü İttifakı*, Sol

Yayımları, Ankara 1975, s. 217-218). -222.

^[94] Marks'ın *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*, 1848-1850 adlı yapıtı, "1848'den 1849'a" başlığı altında bir dizi makaleden oluşmaktadır. Bu yapıt, Fransa'nın tarihinin tüm bir döneminin materyalinin açından açıklamakta ve proletaryanın devrimci taktiklerinin en önemli ilkelerini ortaya koymaktadır. Yığınsal devrimci savaşımın pratik deneyimlerinden hareketle Marks, kendi devrim ve proletarya diktatörlüğü teorisini geliştirmiştir. İşçi sınıfının siyasal gücü elde etmesinin zorunluluğunu ortaya koyarken Marks, ilk kez "proletarya diktatörlüğü" terimini kullanmakta ve bu diktatörlüğün siyasal, ekonomik ve ideolojik görevlerini açığa çıkarmaktadır. İşçi sınıfı önderliğinde işçi-köylü ittifakı düşüncesini formüle etmektedir. İlk plana göre *Fransa'da Sınıf Savaşmaları* dört makale içerecekti. "Haziran 1848 Yenilgisi", "13 Haziran 1849", "13 Haziranın Kıta Üzerindeki Sonuçları" ve "İngiltere'de Mevcut Durum". Ne var ki, bu makalelerden ancak üçü çıktı. Haziran 1849 olaylarının Kıta üzerinde yarattığı etkiler ve İngiltere'deki durum sorunu, *Neue Rheinische Zeitung*'daki öteki yazılarda ele alındı, özellikle Marks ve Engels'in birlikte yazdıkları uluslararası yorumlardı. Engels bu yapıtı 1895'te yayına hazırlarken, "Üçüncü Uluslararası Yorum"un Fransa'daki olaylarla ilgili kesimlerini dördüncü bölüm olarak yapıta ekledi. Engels bu bölüme "1850 Yılında Genel Oy Sisteminin Yürürlükten Kaldırılması" başlığını koydu. Bu ciltteki ilk üç bölümün başlıkları, dergide çıkan yazılardaki başlıklardır; dördüncü bölümün başlığı ise 1895 tarihli baskıdaki başlıktır.

Fransa'da Sınıf Savaşmaları'nın bu ciltte yer alan Türkçe metni, bu yapıtın Fransızcasından çevrilerek (K. Marx, *Les Luttes de Classes en France 1848-1850*, Editions Sociales, Paris 1952) *Fransa'da Sınıf Savaşmaları, 1848-1850* adı ile Sol Yayınları tarafından Şubat 1976'da yayınlanmış ikinci baskısındaki metnin bu cilt için düzen-lenmiş yeniden basımıdır. -226.

^[95] Engels'in *Fransa'da Sınıf Savaşmaları*, 1848-1850 için yazmış olduğu giriş, bu yapıtın 1895'te Berlin'deki yarı bir yayını için hazırlanmıştır.

1848-49 devriminin ve bu devrimden çıkan ve Marks'ın yapıtında yeralan derslerin tahlilinin büyük önemini gösterdikten sonra, Engels, bu girişin büyük bir kısmını proletaryanın sınıf savaşımında, özellikle Almanya'dakinden edinilen dene-yimin sentezine ayırmıştır. Engels, bütün yasal araçlardan proletaryayı sosyalist bir devrime hazırlama uğruna devrimci bir biçimde kullanılması, demokrasi savaşımı ile sosyalist devrim savaşımının ustaca bağdaştırılması ve birinci görevin ikincisine tabi kılınması zorunluluğunu vurgulamaktadır. Yazdığı bu girişte Engels, somut tarihsel koşullara uygun düşen taktik yöntemler ve savaşım biçimleri kullanılmasını ve prole-taryanın yeğlediği barışçı devrimci savaşım biçimlerinin yerine, egemen gerici sınıflar şiddete başvurduklarında, barışçı olmayan biçimlerin konulmasını öngören marksist ilkeleri bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bu girişin yayınlanmasından önce Alman Sosyal-Demokrat Partisinin yürütme organı, ısrarla, Engels'ten bu yazıdaki "aşırı-devrimci" havayı yumuşatmasını ve daha basiretli hale getirilmesini istedi. Engels, parti önderliğinin kararsız tutumunu ve "tama-mıyla yasal çerçeve içerisinde hareket etme" çabalannı en sert bir biçimde eleştirdi. Ama yürütme organından gelen baskılar altında provalardaki bazı pasajları çıkarmak ve bazı fomülasyonları

değiştirmek zorunda kaldı. (Bu değişiklikler ve çıkarmalar konusundaki ayrıntılar dipnotlarda gösterilmiştir. Bu girişin bugüne kadar elde kalmış olan provaları ve asıl elyazmasına yapılan atıflar, metni ilk biçimine getirmeyi olanaklı kılmaktadır.)

Sosyal-demokrasinin bazı önderleri, girişin bu kısaltılmış metnine dayanarak Engels'i iktidarın yalnızca barışçıl yöntemlerle ele geçirilmesini savunan, koşullar ne olursa olsun barışçıl olan, "legalite quand męme" açığı olan bir kişi gibi gösterme girişiminde bulundular. Buna çok öfkelenen Engels, yazdığı girişin *Neue Zeit*'te tam olarak yayınlanmasında diretti. Ama, giriş, bu dergide ancak yazarın yukarıda değinilen nedenlerle yapmak zorunda kaldığı kısaltmalarla yayımlandı. Bu kısaltılmış haliyle bile giriş, gene de devrimci özünü korumaktaydı.

Engels'in girişinin tam metni, ilk kez *Fransa'da Sınıf Savaşımları, 1848-1850*'nin Sovyetler Birliği'nde çıkan 1930 baskısında yayınlandı. –226.

[96] *Neue Rheinische Zeitung, Politisch-Ökonomische Revue* – Marks ve Engels tarafından Aralık 1849'da kurulmuş ve yayınına Kasım 1850'ye kadar devam etmiş olan bir dergi. Komünist Birliğin teorik ve siyasal organıydı, Hamburg'da basılıyordu. Altı sayı çıkmıştır. Yayınına polis baskısı ve mali sıkıntı yüzünden son verilmiştir. –226.

[97] Engels burada, İmparator Wilhelm I'in Bismarck'a hediye etmiş olduğu Sachsenwald'a (Saxon Koruluğu) atıfta bulunarak alaylı bir biçimde hükümet teşviklerini kastediyor. –230.

[98] *In partibus infidelium* (kafirler diyarında) – Hıristiyan olmayan ölkelerde salt adı var kendi yok piskoposluk bölgelerine atanan katolik piskoposlara verilen ek bir ünvan. Bu deyim Marks'on ve Engels'in yaptılarında, çoğu kez, bir ölkedeki fiili durumu görmezden gelerek yurtdışında kurulmuş olan mülteci hükümetler için kullanılmaktadır. –230.

[99] İngiliz devrimi konusunda Engels'in, "Tarihi Materyalizm" adındaki incelemesine bakınız: K. Marks-F. Engels, *Felsefe İncelemeleri*. –230.

[100] Burada 19. Yüzyılın ilk yarısında Fransız burjuvazisinin monarşiden yana olan iki partisine değiniliyor: Meşruyetçiler ve orleancılar.

Orleancılar – 1830 Haziran devrimi ile iktidara gelen ve 1848 Devrimi ile devrilen Bourbon hanedanı yandaşları. Bunlar mali aristokrasinin ve büyük burjuvazinin çıkarlarını temsil ediyorlardı.

İkinci Cumhuriyet döneminde (1848-51) meşruyetçiler ve orleancılar birleşik tutucu "düzen partisi"nin çekirdeğini oluşturdular. –496

[101] Napoléon III zamanında Fransa, Kırım Savaşına katıldı (1854-55), İtalya hesabına Avusturya'ya savaş açtı (1859), İngiltere ile birlikte Çin'e karşı açılan savaşa katıldı (1856-58 ve 1860), Çin-Hind'i ni istilaya başladı (1860-61), Suriye'ye ve Meksika'ya sefer düzenledi (1860-61), ve 1870-71'de Prusya ile savaştı. –234.

[102] Engels tarafından kullanılan bu terim, bonapartçı İkinci İmparatorluğun (1852-70) egemen çevreleri tarafından yürütölen dış politikanın dayandığı ilkeleri ifade etmektedir. Bu sözde ulusallık ilkesi, büyük güçlerin egemen sınıfları tarafından kendi istila planlarına ve serüvenlerine ideolojik bir kılıf geçirmek amacıyla kullanıl-maktaydı. Bunun, ulusların kendi kaderlerini

tain hakkının tanınmasıyla hiç bir ortaklaşa yanı yoktur. Bu ulusal kin yaratmak ve özellikle azınlıkların ulusal hareketlerini çatışan güçler tarafından yürütülen karşı-devrimci politikaların bir aracı haline dönüştürmek için kullanılmaktaydı. -235.

^[103] Alman Konfederasyonu, feodal-mutlakiyetçi Alman devletlerinin 8 Haziran 1815'te Viyana Kongresi tarafından kurulan birliğidir. Almanya'nın siyasal ve ekonomik parçalanmışlığının sürdürülmesine yardımcı olmuştur. -235.

^[104] 1870-71 Fransa-Prusya Savaşının Prusya'nın zaferi ile sonuçlanması üzerine, ortaya Avusturya'yı içine almayan bir Alman İmparatorluğu çıktı. Buna "Küçük Alman İmparatorluğu" denmesinin nedeni budur. Napoléon'un yenilgisi Fransa'da Louis Bonaparte'ı deviren ve 4 Eylül 1870'de bir cumhuriyet kuran devrime yolaçan nedenlerden biri oldu. -235.

^[105] *Ulusal Muhafız* - Komutanları seçimle atanan gönüllü sivil silahlı birlikler; Fransa'da ve öteki Batı Avrupa ülkelerinde vardı. İlk kez Fransa'da, burjuva devriminin başlangıcında kurulmuş ve kesintilerle 1871'e kadar varolmuştur. Fransız-Prusya savaşı sırasında geniş demokratik yığınlar ile güçlendirilmiş olan Paris ulusal muhafızı 1870-71'de başlıca devrimci rolü oynamıştır. Ulusal muhafızın Şubat 1871'de kurulan Merkez Komitesi, 18 Mart 1871 proleter ayaklanmasının başını çekmiş ve 1871 Paris Komünü'nün ilk dönemlerinde (28 Mart'a kadar), dünyanın ilk proleter devleti olmuştur. Paris Komünü'nün bastırılmasından sonra ulusal muhafız dağıtılmıştır. -235.

^[106] Fransız-Alman savaşı sona erince, Almanya, 1871 Barış Anlaşması uyarınca Alsace-Lorraine'i Fransa'dan aldı ve onu 5 milyarlık bir tazminat ödemek zorunda bıraktı. -236.

^[107] *Sosyalistlere-karşı yasa*, Almanya'da 21 Ekim 1878'de çıkarıldı. Buna göre, Sosyal-Demokrat Partinin bütün örgütleri, işçilerin yığın örgütleri ve işçilerin yayın organları yasaklanıyor, sosyalist yayınlar toplattırılıyor ve sosyal-demokratlar cezalandırılıyordu. Yığınsal işçi sınıfı hareketlerinin baskısı altında bu yasa 1 Ekim 1890'da kaldırıldı. -239.

^[108] Genel oy hakkı, Bismarck tarafından, 1866 yılında, Birleşik Alman İmparatorluğunun Reichstag'ı için yapılan seçimler sırasında kabul edilmiştir. -237.

^[109] Marks'ın yönetiminde Jules Guesde ve Paul Lafargue tarafından hazırlanmış ve 1880'de Havre kongresi tarafından kabul edilmiş olan Fransız İşçi Partisi programı kastediliyor. -238.

^[110] Burada 4 Eylül 1870'e, yani Louis Bonaparte'ın devrildiği ve cumhuriyetin ilan edildiği güne ve blankicilerin ulusal savunma hükümetine karşı ayaklanmalarının yenilgiye uğradığı aynı yılın 31 Ekim gününe değiniliyor. -242.

^[111] *Wagram Savaşı*, 1809 Avusturya-Fransa savaşı sırasında, 5-6 Temmuz 1809'da oldu. Napoléon Bonaparte'ın komuta ettiği Fransız birlikleri Arşidük Charles'in Avusturya ordusunu yendi.

Waterloo Savaşı, 18 Haziran 1815'de oldu. Napoléon yenildi. Bu savaşın 1815 kampanyası üzerinde tain edici bir etkisi oldu. Bu savaş, Avrupalı güçlerin an-ti-napolyoncu koalisyonun nihai zaferini ve Napoléon Bonaparte'ın imparatorluğunun çöküşünü kesinleştirdi. -243

[112] Engels burada, Mecklenburg-Schwerin'de ve Mecklenburg-Strelitz'de dükler ile soyluluk arasındaki uzun savaşıma değiniyor. Bu savaşım, 1755'te Rostock'ta soyluluğun veraset hakları konusundaki Anayasal Anlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlandı. Bu anlaşma, soyluluğun daha önceden sahip olduğu özgürlükleri ve ayrıcalıkları ve bunların Landtag'lardaki önder rollerini güvence altına alıyordu. Gene bu anlaşmaya göre, soyluluğun topraklarının yansı vergi dışı kalıyor, ticaret ve zanaatlıardan sabit vergiler alınıyor, ve soyluluğun devlet harcamalarına katılma oranları belirleniyordu. –244.

[113] 5 Aralık 1894'de sosyalistlere karşı yeni bir yasa tarasın Reichstag'a getirildi. Ama 11 Mayıs 1895'de reddedildi. –248.

[114] Temmuz devriminin zaferinden sonra Orléans dükü (Louis-Philippe) "olağanüstü kral vekili" ilan edildi, sonra da kral oldu. –250.

[115] 5 Haziran 1832 günü, Paris'te, *Halkın Dostları Demeği* ve öteki devrimci kuruluşlar tarafından hazırlanan ve düzenlenen bir ayaklanma oldu. Ulusal Mecliste cumhuriyetçi grubun lideri olan Lamarque'in cenaze töreni buna fırsat yarattı. Dev-rimci kuruluşlar sadece bir gösteri yapmak istiyorlardı. Ama gösteri bir ayaklanmayla sonuçlandı. Göstericiler, üzerinde "ya özgürlük, ya ölüm" yazılı bir kızıl bayrağı açınca birliklerin saldırısına uğradılar. Barikatlar kuruldu, bunların en sonuncuları, 6 Haziran akşamı top namlularının ateşi altında yıkıldı.

9 Nisan 1934'te, Lyon'lu işçilerin yeni bir ayaklanması patlak verdi (birincisi 1831'de olmuştu); bu ayaklanmayı kıskırtan şey, ücretlere ilişkin bir savaşım düzenlemiş olan bazı işçilere karşı mahkemenin verdiği karar oldu. Günlerce süren inatçı ve kanlı bir kavgadan sonra ayaklanma bozgunla sonuçlandı.

12 Mayıs 1939'da, Barbés ve Blanqui'nin denetimi altında çalışan gizli bir cumhuriyetçi-sosyalist demek olan Mevsimler Demeği (Société de saisons) bir ayaklanma başlattı, ayaklanma derhal kana boğuldu ve elabaşılan hapis cezasına çarptırıldı. –250.

[116] *Temmuz Monarşisi* – Louis-Philippe yönetiminin bir evresine (1830-1848) verilen ad. Bu evre, adını Temmuz Devriminden almıştır. –251.

[117] Robert Macaire, Benjamin Antier ve Frédéric Lemaître'in *Robert ve Bertrant* adlı güldürüsündeki kumaz, becerikli, dolandırıcı tipi. –252

[118] Sonderbund – İktisaden geri yedi katolik İsviçre kantonunun İsviçre'deki ilerici burjuva reformlarına karşı direnme ve kilisenin ve civitlerin ayrıcalıklarını ko-ruma amacıyla 1843'te kendi aralarında imzaladıkları bir anlaşma. İsviçre Diyetinin Sonderbund'u dağıtma yolunda Temmuz 1847'de aldığı karar, Sonderbund'un Kasım başlarında öteki kantonlara karşı giriştiği askeri harekât için bahane oldu. 23 Kasım 1847'de Sonderbund ordusu Federal Hükümet birlikleri tarafından bozguna uğratıldı. Bu savaş sırasında gerici Batı Avrupa ülkeleri, Kutsal İttifakın eski üyeleri -Avusturya ve Prusya- Sonderbund lehine İsviçre'nin işlerine müdahale etmeye kalkıştılar. Guizot bu ülkeleri fiilen destekledi ve böylece Sonderbund'u kendi himayesine aldı. –254.

[119] 1847 yılında Buzançais'de, açlık yüzünden meydana gelen ayaklanmalarda kalabalık, tahıl istifçisi olarak bilinen iki zengin toprak sahibini öldürdü; bu yüzden beş kişi idam edildi. –254.

^[120] Başkan Guizot, seçim reformu üzerine bütün önerilere şöyle karşılık veriyordu: “Zenginleşin, siz de seçmen olursunuz.” –255.

^[121] Patlak veren halk ayaklanmasından korkuya kapılan Louis-Philippe, 23 Şubat günü Guizot kabinesinin görevine son verdi ve 24 Şubat sabahı Odilon Barrot kabinesini kurdu. –255.

^[122] *Le National* – 1830’dan 1851’e kadar Paris’te çıkan günlük bir Fransız gazetesi; ılımlı cumhuriyetçilerin organı. Bunların Geçici Hükümetteki esas temsilcileri Marrast, Bastide ve Garnier Pagès idi. –255.

^[123] 1830 Temmuz Devrimi sırasında, barikatlarda savaşmış olan ve herkes için oy verme hakkı, cumhuriyeti ve Kurucu Meclisin toplantıya çağrılmasını isteyen halk yığınları, burjuvazi kadar örgütlü bir biçimde kendilerini gösterememişlerdi. Bankerler halkın zaferinden yararlanmışlar ve Orléans dükünü (Louis-Philippe) tahta çıkarmışlardı. –256.

^[124] *La Gazette de France* – 1631’den itibaren Paris’te yayınlanan günlük gazete; 1840’larda meşruyetçilerin, Bourbon hanedanının tahta geçmesinden yana olanların organıydı. –257.

^[125] Louis Blanc, Luxembourg Komisyonunun kurulmasına razı olmakla, boş vaatlerle zaman kazanan burjuvazinin manevrasını kolaylaştırdı. Bir hükümet üyesi olan Louis Blanc, burjuvazinin bir kuyruğu, burjuvazinin elinde yumuşak başlı bir oyuncacı olarak içyüzünü açığa vurmuştur. Lenin, Louis Blanc’ın 1848 Devriminde oynadığı rol ile, menşeviklerin ve sosyalist-devrimcilerin 1917 Devriminde oynadıkları rol arasında bir paralellik kurmuştur. –258.

^[126] Temmuz monarşisinin ekonomik siyaseti, aşırı bir himaye sistemi ile ayırılabilir. Dökme demirin, demirin, çelik ürünlerinin, ipliğin, pamuklunun vb. ithalatı o kadar yüksek gümrük vergilerine bağlıydı ki, bu metaller Fransız pazarında gerçekte bulunmuyorlardı. –260.

^[127] Cumhuriyetin bayrağının ne olması gerektiği sorunu üzerinde ateşli bir savaşımdır başladı. İşçiler kızıl bayrağın Cumhuriyetin bayrağı olarak ilan edilmesini istiyorlardı. Burjuvalar üçrenkli bayrağı istiyorlardı. Savaşım, Şubat günleri için tipik bir uzlaşma ile sonuçlandı: Cumhuriyetin bayrağı, kırmızı bir roteli olan üçrenkli bayrak olarak ilan edildi. –260.

^[128] *Le Moniteur universel* – 1789 ile 1901 arasında Paris’te çıkan günlük bir Fransız gazetesi, resmi hükümet organı. Bu gazete hükümet kararlarını, parlamento raporlarını ve öteki resmi belgeleri yayınlıyordu. 1848’de gazete Luxembourg Komisyonunun oturum raporlarını da yayınlamıştır. –260.

^[129] Marx, burada, Prusya ve Avusturya’daki Mart 1848 Devrimine ve Polonya, Macaristan ve İtalya’daki ayaklanmalara değiniyor. –262.

^[130] Fransa’daki 1848 Devriminin etkisi ile İngiltere’deki çartist harekete son bir atılımda bulunmuştu. –262.

^[131] Burada Fransa kralının, 1825’te, 18. yüzyıl sonundaki Fransız burjuva devrimi sırasında zorlanmış mülklerine karşılık aristokratlara ödediği tazminata değiniliyor. –265.

^[132] *Lazzaroni* – İtalya’da deklase, lumpen-proleter ögelere verilen ad; Lazzaroni, gerici-monarşist çevreler tarafından liberal ve demokratik hareketlere karşı kullanılıyordu. –266.

^[133] İngiltere’de 1834’de kabul edilen Yoksullar Yasası, yoksullar için

ancak bir tür yardım öngörüyordu: yoksulların, işverlerine (*work houses*) konulması. Bu işverilerindeki koşullar hapisanedekinden farklı değildi. İşçiler üretken olmayan, bıkıncı ve yorucu işlerde çalıştınıyorlardı. Bu işverlerine “yoksulların bastilleri” adı takılmıştı. –267.

^[134] Halkın 15 Mayıs 1848’deki gösterisi sırasında Paris işçileri ve zanaatçıları Kurucu Meclisin toplantı halinde olduğu salona daldılar, meclisin dağıtıldığını ilan ettiler ve devrimci bir hükümet kurdular. Ama göstericiler çok geçmeden ulusal muhafızlar ve askeri birlikler tarafından dağıtıldılar. Blanqui, Barbès, Albert, Raspail, Sobrier ve öteki işçi önderleri tutuklandılar. –272.

^[135] Eylül 1831’de, başkaldırılmış ve çar otokrasisi tarafından ezilmiş olan Polonya’ya karşı hükümetin izlediği siyasetin tartışılması sırasında, Dışişleri Bakanı Sébastiani şu ünlü sözü sarfetmiştir: “Varşova’da düzen hüküm sürmektedir.” –274.

^[136] 1848 Devrimi çağında, Kurucu Meclisteki ve Yasama Mevlisindeki küçük-burjuva demokratlara Montagne deniliyordu. Bu ad, büyük Fransız Devrimi çağından alınmıştır; o zaman Konvansiyonun sol kanadına Montagne deniliyordu, çünkü bu sol milletvekilleri Konvansiyon meclisinde dipte en yüksek sıralarda oturuyorlardı. “*Montagne* (dağ) partisi, 1848’de ... burjuvazi ile proletarya arasında kararsız, sallanıp duran bir yığı temsil ediyordu.” (Marks) O, asıl Montagne’in, zavarlı, gülünç bir yansılamasından başka bir şey değildi. –277.

^[137] 16 Nisan 1848’de, işçilerin “emeğin örgütlenmesi” ve “insanın insan tarafından sömürülmesinin kaldırılması” istemlerini taşıyan bir dilekçeyi hükümete sunmak amacıyla Paris’te düzenledikleri barışçıl gösteri; özellikle bu gösteriyi dağıtmakla görevlendirilen ulusal muhafız tarafından durdurulmuştu. – 277.

^[138] Fransa’da bir Cavaignac’ı yaratan tarihsel zemin konusunda, Lenin, “Cavaignac’lar hangi sınıftan gelirler ve geleceklerdir?” adındaki makalesinde (Temmuz 1917) şöyle yazıyordu:

“Cavaignac’ın toplumsal [sınıfsal] rolünü anımsayalım. Fransız monarşist, Şubat 1848’de devrilmişti. Burjuva cumhuriyetçiler iktidarda idiler. Tıpkı bizim kadetler gibi düzen istiyorlardı, düzen dedikleri şey monarşinin baskı araçlarının, yani polis, sürekli ordu, ayrıcalıklı yüksek görevliler takımının yeniden gönendirilmesi ve güçlendirilmesi idi. ‘Toplumsal’ özelemleri, yani henüz pek bulanık sosyalist özelemleri ile birlikte devrimci proletaryadan nefret ettikleri için, tıpkı bizim kadetler gibi, devrime bir son vermek istiyorlardı. Tıpkı bizim kadetlerimiz gibi, Fransız devrimini dünya çapında bir proletarya devrimine dönüştürmek demek olan Fransız devrimini bütün Avrupa’ya yayma siyasetine amansız bir kin besliyorlardı. Bizim kadetler gibi, onlar da, Louis Blanc’ın küçük-burjuva sosyalizmini sanatla, ustalıkla sömürmesini bildiler ve Louis Blanc’ı bakan yaptılar, o işçi lideri olmak istiyordu, onlar işçi liderini burjuva-zinin bir yardımcısı, bir kuyrukçusu yaptılar.

Yönetici sınıfın sınıfsal çıkarı, tutumu ve politikası böyle idi.

Küçük-burjuvazi, büyük, çok önemli olan, ama kararsız, kızıl heyulası ile korkudan dilini yutmuş, ‘anarşistlere’ karşı yükselen haykırışlardan etkilenmiş başka bir toplum gücünü temsil ediyordu. Özelemlerinde düşçü, ‘sosyalist’

edebiyata tutkun, gönüllü olarak kendini 'sosyalist demokrasi' diye nitelendiren [sosyalist-devrimciler ve menşevikler de bugün bu aynı terimi kullanıyorlar] küçük-burjuvazi, bu korkusunun kendisini burjuvaziye izlemeye mahkum ettiğini anlamaksızın devrimci proletaryayı izlemekten korktu. Çünkü, bağrında, burjuvazi ile proletaryanın birbirlerine karşı ateşli bir sınıf savaşımı yürüttükleri bir toplumda, özellikle bu savaşım devrim yüzünden kaçınılmaz bir biçimde daha da ağırlaştırılmış bulunduğu zaman, bir 'orta' çizgi *olamaz*. Küçük-burjuvazinin sınıfsal tutumunun ve özemlerinin özü, olanaksız olanı istemek, olanaksız olana özlem duymaktır, kısaca bu 'tam orta'ya özlem duymaktır.

Proletarya, burjuvazi ile 'anlaşıp uzlaşmaya' değil, burjuvaziye karşı zafere özlem duyan, devrimin yığıtçe ilerlemesine ve uluslararası gelişimine özlem duyan, üçüncü bir belirleyici toplum gücüdür.

Cavaignac bu tarihsel ve nesnel koşullardan *doğdu*. Küçük-burjuvazi, duraksamalarının sonunda, etkin bir etken olmaktan çıktı ve Cavaignac, Fransız kadeti, proletaryanın orta sınıflara esinlendiği korkudan yararlanarak Paris işçisini silahsızlandırmaya ve onları kitle halinde öldürmeye kalkıştı.

Devrim, bu tarihsel kurşuna dizmelerle sonuçlandı. Sayı bakımından en kalabalık olan küçük-burjuvazi, burjuvazinin kuyruğunda güçsüzdü ve güçsüz kaldı; üç yıl sonra, sezarci monarşi Fransa'da en tiksiniç biçimi ile yeniden göndürülmüştü." (V. İ. Lenin, *Tüm Yapıtlar*, c. XX, s. 616-517). -277.

^[139] *Journal des Débats politiques et littéraires* – 1789'da Paris'te kurulmuş günlük bir Fransız burjuva gazetesi. Temmuz monarşisi sırasında hükümetin gazetesiydi, orleancı burjuvazinin organıydı. 1848 Devrimi sırasında gazete, karşı-devrimci burjuvazinin, düzen partisi denilen partinin görüşlerini dile getiriyordu. -482.

^[140] *Caton* – Eski Roma'da devlet adamı. Senato'daki konuşmalarını "Kartaca yıkılmalı" tümcesiyile bitirmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Roma'ya karşı ticari rekabet yapan Kartaca'nın ortadan kaldırılmasını istiyordu. -283.

^[141] İlk anayasa taslağı Ulusal Meclise 19 Haziran 1848'de sunulmuştu. -284.

^[142] İncil'e göre, İsrail'in ilk kralı Saul, Filistinlilerle giriştiği savaşta düşman-larından binlercesini öldürmüştü; oysa kendisine yardımcı olduğu silahtan David onbinlerce öldürmüştü. Saul'un ölümünden sonra İsrail'in kralı David oldu. -287.

^[143] *Zambak* – Bourbon hanedanının arması; *Menekşe* – Bonapartçıların arması. -288

^[144] Marks burada, *Neue Rheinische Zeitung*'un 21 Aralık 1848 tarihli 174. sayısında Ferdinand Wolff'un takma adıyla çıkan 18 Aralık tarihli Paris raporuna değiniyor. Bu sözler, gazeteye gönderilen malzemeyi baştan aşağı gözden geçirilmek üzere gazeteye sunmuş olan Marks'a ait olabir. -288.

^[145] *Soulouque* – Haiti zenci cumhuriyetinin başkanı, Napoleon'u taklit ederek, 1850'de kendini Haiti imparatoru ilan ettirdi, çevresini zenci mareşal ve generallerden kurulu bir genelkurmayla kuşattı, sarayını Fransız modeline göre düzene koydu. Halk, Louis Bonaparte'a, "Fransız Soulouque" adını takarak bu benzerliği ince bir nükte ile dile getiriyordu. -291.

^[146] *Civita-Vecchia* – Roma yakınlarında, papalığa bağlı devletleri halk

hareketine karşı korumakla yükümlü Fransız garnizonunun işgal ettiği İtalyan kalesi ve limanı. -301.

^[147] *Düzen Partisi* – Tutucu büyük burjuvazinin 1848'de kurulmuş bir partisi. Bu parti Fransız monarşistlerinin iki hizbinin koalisyonu halindeydi - meşruiyetçilerin ve orleancıların; 1849'dan 2 Aralık 1851 hükümet darbesine kadar, bu parti, İkinci Cumhuriyetin yasama meclisinde önde gelen bir konuma sahip olmuştur. -305.

^[148] *1814-30 Restorasyonu* – Fransa'da Bourbon hanedanının ikinci kez tahtı elde bulundurduğu dönem, soyluların ve kilisenin çıkarlarını koruyan Bourbon'la-rın gerici rejimi, 1830 Temmuz devrimiyle yıkılmıştır. -305.

^[149] 7 Marttan 3 Nisana (1849) kadar, Bourges kendi, 15 Mayıs 1848 olaylarına katılanların yargılanmasına tanık oldu. Barbès ömür boyu, Blanqui on yıl, Albert, De Flotte, Sobrier, Raspail ve ötekiler ise çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar. -305.

^[150] *General Brea* – Paris proletaryasının Haziran ayaklanmasını ezen müfrezelerinden birinin komutanı; 25 Haziran 1848'de ayaklananlar tarafından Fontain-eb-leau'da öldürüldü. Bu yüzden ayaklananlardan iki kişi idam edildi. -308.

^[151] Louis Blanc ve Caussidière, 15 Mayıs olaylarına ve Haziran ayaklanmasına katılmakla suçlandılar ve adaletin karşısına çıkarıldılar. Haziran günlerinden sonra yabancı bir ülkeye sığındılar ve öfkeden deliye dönün karşı-devrim, onların portrele-rini halka teşhir etmekle yetinmek zorunda kaldı. -308.

^[152] Bonaparte'in cumhurbaşkanı ilan edildiği gün. -311.

^[153] *Démocratie pacifique* – Paris'te 1843-51 tarihleri arasında, Victor Considé-rant'ın yönetimi altında çıkan günlük bir furiyeci gazete. -315.

^[154] “Anayasa Dostları Demokratik Derneği” *Le Peuple*'in (“Halk”) 13 Haziran 1849 tarihli 206. sayısında yayınladığı bildiriye, Parislileri yetkililerin “küstahta gösterişler”ini protesto etmek üzere düzenleyecekleri barışçıl gösteriye katılmaya çağırıyordu. -315.

^[155] Bu bildiri *Réforme*'da, *Démocratie pacifique*'de ve Proudhon'un *Peuple*'in-da 13 Haziran 1849'da yayınlandı. -316.

^[156] Marks, burada, Fransız ordusunun desteğine dayanarak Roma Cumhuriyetinin bastırılmasının ardından Roma'da gerici rejime başvuran Papa IX. Pius'un üç kardinalden oluşan komisyonuna değiniyor. Kardinaller kırmızı pelerin giyiyorlardı. -320.

^[157] *Le Siècle* – 1836'dan 1839'a kadar Paris'te yayınlanan günlük bir Fransız gazetesi; 1840'larda küçük-burjuvazinin istemleri ılımlı anayasal reformlarla sınırlı olan kesiminin görüşlerini dile getiriyordu; 1850'lerde ise ılımlı cumhuriyetçilerin gazetesiydi. -321.

^[158] *La Presse* – 1836'dan 1839'a kadar Paris'te yayınlanan günlük bir Fransız gazetesi; 1840'larda küçük-burjuvazinin istemleri ılımlı anayasal reformlarla sınırlı olan kesiminin görüşlerini dile getiriyordu; 1850'lerde ise ılımlı cumhuriyetçilerin gazetesiydi. -321.

^[159] Burada, Bourbon hanedanından oluşuna dayanarak Fransız tahtı üzerinde hak iddia eden ve kendisini Henry V dedirten Kont Chambord'a

değiniyor. Wiesba-den'a ek olarak Ems de onun Batı Almanya'da oturmakta olduğu yerler arasındaydı. -322.

^[160] 1848 Şubat Devriminden sonra Fransa'dan kaçmış olan Louis-Philippe Londra civarındaki Clanemont'da kalmaktaydı. -322.

^[161] "*Motu proprio*" ("kendi inisiyatifiyle") – Papalık bölgesinin genellikle iç siyasal ve yönetsel işlerini ilgilendiren konularda, kardınallerin daha önceden onayları alınmaksızın yayınlanan özel bir Papalık genelgesinin ilk sözcükleri. Burada Papa IX. Pius'un 12 Eylül 1849 tarihli genelgesine değiniyor. -323.

^[162] Marks tarafından verilen rakamlar birbirini tutmuyor. Herhalde bir tashihi hatası yüzünden 578.178.000 yerine, metinde, 538 milyon yazılı. Ama Marks'ın vardığı genel sonuç bu hatadan etkilenmiyor, çünkü her iki durumda da kişi başına net gelir 25 frankın altındadır. -335.

^[163] Bir meşruiyetçi olan De Beaune'nun ölümünden sonra *du gard* bölgesinde yeni bir seçim yapıldı. Bu seçimin sonucunda *Montagne*'ni desteklediği Favaune 36.000 oydan 20.000'ini alarak milletvekili seçildi. -336.

^[164] 13 Aralık 1849'da yürürlüğe girmiştir. Bu yasaya dayanılarak, ilkokul öğretmenleri valiler tarafından keyfi olarak görevlerinden alınabiliyorlar ve disiplin cezalarına çarptırılabilirlerdi. -337.

^[165] 1850'de hükümet Fransız topraklarını beş büyük askeri bölgeye ayırdı. Bunun sonucunda Paris ve ona bağlı ilçeler aşım-gerici generallerin yönetimindeki dört askeri bölge ile kuşatılmış oldu. Bu gerici generallerin sahip oldukları sınırsız yetke ile Türk paşalarının zorba yönetimi arasında bir paralellik kuran cumhuriyetçi basın bu askeri bölgelere "paşalık" adını takmıştı. -337.

^[166] "Falloux Yasası" olarak bilinen ve Meclisin 15 Mart 1850'de kabul ettiği öğretim yasası, bütün halk eğitimini tümüyle ruhban sınıfının eline teslim ediyordu. -337.

^[167] Burada Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın 31 Ekim 1849'da yasama meclisine gönderdiği ve Barrot kabinesini görevden alıp yerine bir yenisini kurduğunu bildiren mesajına değiniliyor. -337.

^[168] Paris polis şefliğine yeni atanmış olan Carlier, 19 Kasım 1849 tarihli bildirişinde, "dinin, emeğin, ailenin, mülkiyerin ve sadakatın" korunması amacıyla bir "anti-sosyalist toplumsal birlik" in kurulmasını istiyordu. -337.

^[169] *Le Napoléon* – 6 Ocak 1850'den 19 Mayıs 1850'ye kadar Paris'te yayınlanan haftalık bir gazete. -338.

^[170] Eugène Sue'nün *Mystères du Paris* ("Paris'in Gizemleri") adlı yapıtında önerdiği yoksullar bankasını Marks ve Engels *Kutsal Aile*'de şöyle nitelemişlerdir:

"İş bir başka türlü, akla-uygun olarak almak gerekirse, eleştirel Yoksullar Bankası fikri şuna gelir: Emekçinin çalışacak işi olduğu sürece, işsizlik günlerinde yaşamak için gereksineceği tutar, ücretinden kesilir. İster ben ona, işsizlik sırasında, çalıştığı dönem boyunca bana ödemesi koşulu ile belirli bir para tutan vereyim, ister çalıştığı dönem boyunca işsizlik zamanlarında ona geri vermem koşulu ile, o bana belirli bir para versin, iş hep aynı kapiya çıkar. O işsiz kaldığı zaman benden aldığı şeyi, çalıştığı zaman hep bana verir." (K. Marks-F. Engels, *Kutsal Aile, ya da Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 296) -338.

[171] 5 Şubat 1850'de, polis şefi bonapartçı Carlier, bütün "özgürlük ağaçları"nın sökülmesini emretti. "Özgürlük ağaçları" dikmek alışkısı Fransız Devrimi dönemine kadar uzanır ve bu alışkı, 1830 Temmuz Devrimi ve 1848 Şubat Devrimi sırasında yeniden tazelenmişti. -342.

[172] 24 Şubat günü, 1830 Temmuz Devriminin yıldönümünde, halk, Temmuz dikilitaşının kaidesini, parmaklıklarını ve özgürlük uğruna ölenlerin mezarlarını çiçeklerle ve çelenklerle süslemişti. Onların arkasından polis bunları kaldırdı, bu da halkta büyük bir öfke fırtınasına yolaçtı. -342.

[173] 10 Mart 1850'de, Yasama Meclisi için ara seçimler yapıldı. 13 Haziran 1849'da Montagne'in müdahalesinden sonra hapse atılan ya da sürülenlerden boşalan yerleri doldurmak üzere yeni milletvekilleri seçildi. -342.

[174] Blanqui'nin destekçisi ve devrimci Paris proletaryasının temsilcisi De Flotte, 15 Mart 1850'de yapılan seçimlerde 126.643 oy almıştı. -345.

[175] Saint-Barthélemy gecesi (23-24 Ağustos 1572) Fransa'da din savaşlarının en kanlı olaylarından biridir. Kralın emri üzerine katolikler kalvinci protestanları kılıçtan geçirmişlerdir. -345.

[176] *Koblenz* – Batı Almanya'da bir kent; 18. yüzyıl sonundaki Fransız burjuva devrimi sırasında bu kent karşı-devrimci mültecilerin merkezi haline gelmişti. -346.

[177] 1797'de İngiliz hükümeti, İngiltere Bankasını kısıtlayan özel bir yasa çıkartmıştı; bu yasa, banknotları sonsuz ödeme gücüne sahip kılıyor ve banknotlar karşılığında altın ödenmesini durduruyordu. 1819'da altın ile ödeme tekrar başladı. -349.

[178] *Burgrawlar*, yasama meclisinin yeni bir seçim yasası hazırlamakla görevli komitesindeki önde gelen 17 orleancı ve meşruiyetçi üyeye, sınırsız - yetki iddiasında bulunmaları ve gerici özelemler taşımaları yüzünden verilen addı. Bu ad, Victor Hugo'nun tarihsel piyesinden alınmıştı. Bu piyes, imparator tarafından atanan "*burg*" (kale) komutanına Burg-Grof dendiği ortaçağ Almanyası'nda geçiyordu. -351.

[179] *L'Assemblée nationale* – Monarşist meşruiyetçi eğilimde günlük bir Fransız gazetesi; 1848'den 1857'ye kadar Paris'te yayınlanmıştır. 1848 ile 1851 arasında meşruiyetçiler ile orleancıların birleşmelerini desteklemiştir. -354.

[180] *Le Constitutionnel* – 1815'ten 1870'e kadar Paris'te yayınlanan günlük bir Fransız burjuva gazetesi; 1840'larda orleancıların ılımlı kanadının organı; 1848 Devrimi sırasında Thiers'in etrafında toplanmış olan karşı-devrimci burjuvazinin görüşlerini dile getirmiştir; 1851 hükümet darbesinden sonra bonapartçı bir gazete olmuştur. -354.

[181] "*Baiser Lamourette*" (Lamourette öpücüğü) – Burada, 18. yüzyıl sonu Fransız Devrimi sırasında olmuş ünlü bir olaya değiniliyor. 7 Temmuz 1792 günü yasama meclisi üyesi Lamourette, partiler arasındaki bütün kavgaların kardeşçe bir öpüşmeyle son bulmasını önermişti. Bu önerinin etkisi altında birbirine düşman par-tilerin temsilcileri hararetle kucaklaşıp banıştılar. Ama ertesi gün bu ikiyüzlü "kardeşçe öpüşme" tamamıyla unutulmuştu. -355.

[182] *Le Pouvoir* – 1849'da Paris'te kurulmuş bonapartçı bir gazete; gazete bu başlık altında 1850'den 1851'e kadar yayınlanmıştır. -356.

[183] Fransız Cumhuriyetinin Anayasasının 32. maddesine göre, yasama meclisinin iki dönemi arasında 25 seçilmiş üyeden ve Meclis Bürosundan oluşan sürekli bir komisyon kurulabiliyordu. Gerektiğinde bu komisyon yasama meclisini toplayabiliyordu. 1850'de komisyon aslında 39 üyeden oluşmuştu. -357.

[184] Bunada, Kont Chambord'un iktidara gelmesi halinde meşruiyetçiler tarafından atanacak yeni bir kabineye değiniliyor. Bu kabine De Lévis, Saint-Priest, Berryer, Pastoret ve d'Escars'dan oluşacaktı. -357.

[185] Burada, Wiesbaden Bildirisi diye adlandırılan bildiriye değiniliyor. Bu bildiri 30 Ağustos 1850'de Wiesbaden'de Kont Chambord'un talimatı uyarınca yasama meclisinin meşruiyetçi kesiminin sekreteri De Barthelemy tarafından hazırlanan sirkülerdi. Sirküler, iktidara gelmeleri halinde meşruiyetçilerin izleyecekleri politikayı açıklamaktaydı. Bu sirkülerde Kont Chambord, "halka yapılacak her türlü başvuruyu *resmen* ve *kesinlikle* reddettiğini, çünkü böyle bir başvurunun büyük bir ulusa ilke olan kalıtsal monarşinin reddi demek olacağını" açıklıyordu. Bu açıklama başını La Rochejaqueliën'in çektiği bazı monarşistlerin protestoları üzerine basında tartışmalara yolaçmıştı. -357.

[186] Burada Louis Bonaparte'ın toplumun tortusu, ayaktakımı ile kurduğu kendi örgütüne değiniliyor. Bonaparte, hükümet darbesini bu örgütün yardımı ile yaptı. Bu örgüte "10 Aralık Demeği" denmiştir, çünkü Louis Bonaparte, 10 Aralıkta cumhurbaşkanı seçilmişti. -359.